

Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü

Türkiyat Araştırmaları Anabilim Dalı

Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Doktora Programı

YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇEDE YAKIN ANLAMLI KELİMELEİN ÖĞRETİMİ

Viktoryia TRUSHKO

Doktora Tezi

Ankara, 2023

YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇEDE YAKIN ANLAMLI KELİMELEİN
ÖĞRETİMİ

Viktoryia TRUSHKO

Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü
Türkiyat Araştırmaları Anabilim Dalı
Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Doktora Programı

Doktora Tezi

Ankara, 2023

YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin/raporumun tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kağıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının veya bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinlerin yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayınlanan ‘**Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge**’ kapsamında tezim aşağıda belirtilen koşullar haricince YÖK Ulusal Tez Merkezi / H.Ü. Kütüphaneleri Açık Erişim Sisteminde erişime açılır.

- Enstitü / Fakülte yönetim kurulu kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren 2 yıl ertelenmiştir. ⁽¹⁾
- Enstitü / Fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren ... ay ertelenmiştir. ⁽²⁾
 - Tezimle ilgili gizlilik kararı verilmiştir. ⁽³⁾

04/08/2023

Viktoryia TRUSHKO

¹Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge’

(1) Madde 6. 1. Lisansüstü teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez **danışmanının** önerisi ve **enstitü anabilim dalının** uygun görüşü üzerine **enstitü** veya **fakülte yönetim kurulu** iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.

(2) Madde 6. 2. Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internette paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez **danışmanının** önerisi ve **enstitü anabilim dalının** uygun görüşü üzerine **enstitü** veya **fakülte yönetim kurulunun** gerekçeli kararı ile altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.

(3) Madde 7. 1. Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, **tezin yapıldığı kurum** tarafından verilir *. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, **ilgili kurum ve kuruluşun önerisi** ile **enstitü** veya **fakültenin** uygun görüşü üzerine **üniversite yönetim kurulu** tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.

Madde 7.2. Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir

*Tez **danışmanının** önerisi ve **enstitü anabilim dalının** uygun görüşü üzerine **enstitü** veya **fakülte yönetim kurulu** tarafından karar verilir.

ETİK BEYAN

Bu çalışmadaki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, yararlandığım kaynaklara bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında zgn olduğunu, Prof. Dr. Ayten GENÇ danışmanlığında tarafımdan retilildiğini ve Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Tez Yazım Yönergesine göre yazıldığını beyan ederim.

04/08/2023

Viktoryia TRUSHKO

TEŞEKKÜR

Araştırmanın sırasında yanımda olan, hep yardım eden ve kendi örneğiyle bana ilham veren, zamanını ve bilgilerini benimle paylaşan ve zor zamanlarımda bana destek olan, tez danışmanım Sayın Prof. Dr. Ayten GENÇ'e tüm kalbimle teşekkür ederim.

Yapıcı ve kıymatlı önerilerini benimle paylaşan ve tezimi şekillendiren Sayın Prof. Dr. Fatma AÇIK'a ve Doç. Dr. Nazmiye TOPÇU TECELLİYE'ye saygımı ve teşekkürlerimi sunarım.

Viktoryia TRUSHKO

ÖZET

TRUSHKO, Viktoryia. *Yabancı Dil Olarak Türkçede Yakın Anlamlı Kelimelerin Öğretimi*, Doktora Tezi, Ankara 2023

Yabancı dil olarak Türkçe öğrenen çoğunlukla Yurtdışı Akraba Toplulukları (YTB) burslusu uluslararası öğrenciler, üniversitelerin Türkçe Öğretim Merkezlerinde (TÖMER) Türkçe hazırlık sınıflarını okurken ve özellikle bitirdikten sonra kendilerini her alanda yalnızca Türkçe konuşulan bir ortamda bulmaktadır. Bu öğrenciler Türkçeyi artık sadece kendi gündelik iletişim ihtiyaçlarını karşılamak için değil, akademik ve resmi alanlarda da kullanmak zorunda kalmaktadır. Hatta örneğin, psikoloji, sosyoloji, edebiyat, öğretmenlik gibi alanlarda başarılı olmaları doğrudan Türkçe kullanabilmeleriyle bağlantılı olmaktadır. Öğrencilerin yaşadıkları ülke Türkiye’yi, Türk insanını anlamaları, onlarla sağlıklı iletişim kurabilmeleri için de Türkçe bilgi ve becerilerinin gelişmiş olması gerekmektedir; çünkü dil bir ülkenin tarihini, kültürünü ve ülke insanların psikolojisini anlayabilmek için olmazsa olmaz bir araçtır. Öğrencilerin dil bilgi ve becerilerinin gelişmiş olması, anlamada ve kendilerini sözlü ve yazılı ifade etmede güçlük yaşamamalarını sağlar. Yanlış anlamaları, anlaşmazlıkları ve en önemlisi Türkiye ve Türk insanı hakkında yanlış fikirler edinmelerini engeller.

Uluslararası öğrenciler yükseköğretime başlamadan önce bir yıl sürecinde Türkçe öğrenmektedir. Bir yılda sadece TÖMER bünyesinde Türkçe öğrenmek yeterli midir? Türk toplumunda, akademik ve resmi çevrelerde anlamayı ve kendini ifade etmeyi güçlendirmek için dil öğretiminde neler yapılması gerekmektedir? Bu soruların birden çok yanıtı bulunmaktadır, ancak bu çalışmada bir dil için taşıyıcı görevine sahip kelimelerden yola çıkılacak ve öğrencilerin kelime dağarcığını zenginleştirmenin yolu aranmıştır.

Öğrencilerin anlamama ve hata yapma nedenlerinden birisinin de kelimelerle ilgili olduğu ve öğrencilerin yakın anlamlı kelimelerle ilgili sıkıntı çektikleri ve kullanımında hatalar yaptıkları varsayılmaktadır.

Bu bağlamda, öncelikle yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde yakın anlamlı kelimelerin öğretimi açısından Türkiye’de yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde ‘Yeni

Hitit Yabancılar İçin Türkçe' (2019) setleri incelenmiştir, içinde ad türlü yakın anlamlı kelimeler tespit edilmiştir ve onların öğretimi ile ilgili alıştırmalar incelenmiştir. Alınan sonuçlar doğrultusunda yakın anlamlı kelimelerin öğretimi ile ilgili öneriler yapılmıştır.

Anahtar Sözcükler

Kelime Öğretimi, Eş Anlamlı Kelimeler, Yakın Anlamlı Kelimeler, Yabancı Dil Olarak Türkçe

ABSTRACT

TRUSHKO, Viktoryia. Teaching Close In Meaning Words In Turkish As A Foreign Language, Ph.D. Dissertation, Ankara, 2023

The students who get the scholarship of The Presidency For Turks Abroad and Related Communities (YTB) while learning Turkish in preparatory courses (TÖMER) and after finishing it, find themselves in an environment where only Turkish is spoken in every field. These students no longer use Turkish only to meet their daily communication needs, but also they use it in academic and official fields. In fact, professional success of some of them directly depends on their knowing of Turkish especially in professional fields as psychology, sociology, literature and teaching. In order to understand the country they live in, Turkey, and Turkish people, and to be able to communicate with them in a healthy way, their Turkish knowledge and skills must be developed; because language is an indispensable tool to understand the history, culture and psychology of the people and the country. The advanced language knowledge and skills of the students ensure that they do not experience difficulties in understanding and expressing themselves verbally and in writing. It prevents misunderstandings and disagreements, and most importantly, it prevents getting wrong ideas about Turkey and Turkish people.

Before starting higher education, international students learn Turkish for one year. Is it enough to learn Turkish only at TÖMER in one year? What needs to be done in language teaching to strengthen understanding and self-expression in Turkish society, academic and official circles? There are multiple answers to these questions, but this study is based on words that have a carrier role for a language and a way to enrich students' vocabulary.

It is assumed that one of the reasons why students misunderstand and make mistakes is related to knowing of words, and students have trouble with close in meaning words and make mistakes while using them.

In this context, first of all, the 'Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe ' (2019) sets in teaching Turkish as a foreign language in Turkey were examined in terms of teaching close in meaning words in Turkish as a foreign language, noun words with close

meanings were identified and an exercise analysis related to their teaching was done. In line with the results obtained, suggestions were made about teaching close in meaning words.

Key words

Vocabulary Teaching, Synonyms, Close İn Meaning Words, Turkish as a Foreign Language

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI.....	ii
ETİK BEYAN	iii
TEŞEKKÜR.....	v
ÖZET.....	vi
ABSTRACT.....	viii
İÇİNDEKİLER	x
KISALTMALAR DİZİNİ.....	xvi
TABLolar DİZİNİ	xvii
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	xx
GİRİŞ	1
Problem Durumu.....	6
Araştırmanın Amacı ve Önemi	7
Araştırmanın Sınırlılıkları	10
Varsayımlar	10
Tanımlar	11
1. BÖLÜM: KURAMSAL ÇERÇEVE	12
1.1. Kelime	12
1.1.1. Kelimenin Tanımı	12
1.1.2. Kelimenin Özellikleri ve İşlevleri.....	15
1.1.3. Kelime Türleri.....	17
1.1.4. Sözcük Varlığı	20
1.2. Kelimenin Anlamı	21
1.2.1. Anlam.....	22
1.2.2. Değer	26
1.2.3. İşlev	28
1.2.4. Güçl ve Gerçekleşmiş Anlamlar	29
1.2.5. İçerim ve Sezdirim	30
1.2.6. Anlamın Yapısı	33

1.2.7. Anlam Türleri.....	38
1.2.8. Anlamsal Alan.....	42
1.3. Yakın Anlamlı Kelimeler.....	44
1.3.1. Eş ve Yakın Anlamlılık.....	44
1.3.2. Yakın Anlamlılık Türleri	52
1.3.2.1. Mutlak Eş Anlamlılık.....	52
1.3.2.2. Koşullu Eş Anlamlılık.....	53
1.3.2.3. Bilişsel Eş Anlamlılık	53
1.3.2.4. Yakın Eş Anlamlılık.....	55
1.4. Kelime Öğretimi.....	60
1.4.1. Tarihsel Gelişim	60
1.4.2. Kelime Bilgisi ve Sözcük Varlığı	61
1.4.3. Kelime Öğretimi Yöntemleri	66
1.4.4. Kelime Öğretiminde Alıştırmalar	69
1.4.5. Kelime Öğretimi Stratejileri.....	73
2. BÖLÜM: YÖNTEM	78
2.1. Desen.....	78
2.2. Veri Kaynakları, Verilerin Toplanması ve Analizi	78
3. BÖLÜM: BULGULAR VE ÖNERİLER	81
3.1. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti A1 ve A2 Seviyesi Analizi	81
3.1.1. Ünite 1	81
3.1.2. Ünite 2	82
3.1.3. Ünite 3	84
3.1.4. Ünite 4.....	86
3.1.5. Ünite 5	90
3.1.6. Ünite 6.....	92
3.1.7. Ünite 7	95
3.1.8. Ünite 8.....	98
3.1.9. Ünite 9	100
3.1.10. Ünite 10.....	102
3.1.11. Ünite 11	106
3.1.12. Ünite 12.....	107

3.1.13. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe A1 Ve A2 Seviyeleri Öğretim Setinin Analizine Dair Genel Bulgular.....	111
3.2. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti B1 Seviyesi Analizi.....	113
3.2.1. Ünite 1	113
3.2.2. Ünite 2.....	118
3.2.3. Ünite 3.....	122
3.2.4. Ünite 4.....	125
3.2.5. Ünite 5.....	129
3.2.6. Ünite 6.....	134
3.2.7. Ünite 7.....	139
3.2.8. Ünite 8.....	142
3.2.9. Ünite 9.....	145
3.2.10. Ünite 10.....	148
3.2.11. Ünite 11.....	151
3.2.12. Ünite 12.....	154
3.2.13. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe B1 Seviyesi Öğretim Setinin Analizine Dair Genel Bulgular	159
3.3. Yeni Hitit Öğretim Seti B2-C1 Seviyesi Analizi	161
3.3.1. Ünite 1	162
3.3.2. Ünite 2.....	166
3.3.3. Ünite 3.....	169
3.3.4. Ünite 4.....	173
3.3.5. Ünite 5.....	175
3.3.6. Ünite 6.....	180
3.3.7. Ünite 7.....	183
3.3.8. Ünite 8.....	188
3.3.9. Ünite 9.....	191
3.3.10. Ünite 10.....	196
3.3.11. Ünite 11	201
3.3.12. Ünite 12.....	205
3.3.13. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe B2 Ve C1 Seviyeleri Öğretim Setinin Analizine Dair Genel Bulgular.....	208

3.4. Yakın Anamlı Kelimelerin Öğretiminde Kullanılabilecek Alıştırma Geliştirme Kriter ve Önerileri	210
3.4.1. Sözcükbilimsel Farklılık Kriterleri	211
3.4.1.1. Farklılık Kriteri: Ölçülebilir / Ölçülemez, Rakamlarla Gösterilebilir / Rakamlarla Gösterilemez.	212
3.4.1.2. Farklılık Kriteri: Terim Olabilme.	213
3.4.1.3. Farklılık Kriteri: Kaç Kelimeden Oluştugu ve Yer Değiştirip Değiştirememesi Durumu.	214
3.4.1.4. Farklılık Kriteri: Yabancı / Yerli / Yerli Denilecek Kadar Asimile Olmuş Kelimeler.	215
3.4.1.5. Farklılık Kriteri: Canlı Varlıklara Gönderme Yapılıp Yapılamamasıdır.	219
3.4.1.6. Farklılık Kriteri: Özel Ad Olup Olmaması.	221
3.4.2. Dilbilgisel Farklılıklar Kriterleri	222
3.4.2.1. Farklılık Kriteri: Şeklini Değiştirmeden Başka Türe Geçiş Yapıp Yapamaması.	222
3.4.2.2. Farklılık Kriteri: Aynı Köke Sahip Olup Soneklerin Farklı Olması.	224
3.4.2.3. Farklılık Kriteri: Anlamı Değiştiren Özel ve Kalıpsal Bir Sonekin Var Olması (Üreysel Anlambirimcik).....	225
3.4.2.4. Farklılık Kriteri: Yakın Anamlı Kelimelere Aynı Sonekin Eklenmesiyle Arasında Farklılığın Oluşup Oluşmaması.....	226
3.4.2.5. Farklılık Kriteri: Cümlede Aynı Pozisyonda Kullanılmasının Aynı Olup Olmamasının Kontrolü.....	227
3.4.2.6. Farklılık Kriteri: Fiilden Türeme Olup Olmaması.....	228
3.4.3. Yakın Anamlı Kelimelerin Anlambilimsel Farklılıklar Kriterleri	229
3.4.3.1. Farklılık Kriteri: Anlamın Esasında Yatan Kavramın Bilimsel veya Gündelik Olması	230
3.4.3.2. Farklılık Kriteri: Yakın Anamlı Kelimelerin Farklı Değere Sahip Olması	231
3.4.3.3. Farklılık Kriteri: Anlamın Gücül veya Gerçekleşmiş Olması.....	235
3.4.3.4. Farklılık Kriteri: Kelimenin Yan Anamları	236
3.4.3.5. Farklılık Kriter: Mecazi Kullanım	238

3.4.3.6. Farklılık Kriteri: İçerim İçindeki Anlambirimcik Sayısı	239
3.4.3.7. Farklılık Kriteri: Yakın Anamlı Kelimelerden Birinin Pejoratif Anlama Sahip Olup Olmaması / Küçültücü ve Büyütücü Sözcükler. Değerlendirici Sözcükler.....	240
3.4.3.8. Farklılık Kriteri: Yakın Anamlı Kelimelerin Arasındaki Özel ve Spesifik Hususlar	242
3.4.3.9. Farklılık Kriteri: Duygusal Anlam	243
3.4.3.10. Farklılık Kriteri: Yansıyan Anlam	244
3.4.3.11. Farklılık Kriteri: Eşdizimsel Anlam.....	245
3.4.3.12. Farklılık Kriteri: Anlamsal Alandan Kaynaklanan Farklılık	246
3.4.3.13. Farklılık Kriteri: Çokanlamlılık	248
3.4.4. Yakın Anamlı Kelimelerin İşlevsel Farklılıklar Kriterleri.....	249
3.4.4.1. Farklılık Kriteri: Tanımlayıcı İşlev	250
3.4.4.2. Farklılık Kriteri: Konuşmacının Gösterilene Olan İlişkisi.....	251
3.4.4.3. Farklılık Kriteri: Konuşmacının İletinin Muhatabına Olan İlişkisi.....	252
3.4.4.4. Farklılık Kriteri: Normal ve Yeni (Okasyonalizmler) Kelimeler	254
3.4.4.5. Farklılık Kriteri: Estetik İşlev (İfade Edebilirlik)	254
3.4.4.6. Farklılık Kriteri: Yerel, Otantik Etki Yaratma İşlevi	256
3.4.4.7. Farklılık Kriteri: Egzotizasyon İşlevi (ve Güzel Sesletim).....	257
3.4.4.8. Farklılık Kriteri: Örtmece İşlevi.....	258
3.4.4.9. Farklılık Kriteri: Kelimenin Eski veya Yeni Olması	259
3.4.4.10. Farklılık Kriteri: Yergi ve Satirik, Komik Efekt ve Mizah İşlevi	260
3.4.4.11. Farklılık Kriteri: Büyüleme veya Dikkat Çekme İşlevi	261
3.4.4.12. Farklılık Kriteri: Duygu Boşaltma İşlevi.	262
3.4.4.13. Farklılık Kriteri: Dilde En Az Çaba İlkesi veya Tasarruf İşlevi.	263
3.4.5. Yakın Anamlı Kelimelerin Dizimbilimsel Farklılıklar Kriterleri	263
3.4.5.1. Farklılık Kriteri: Sözdizimsel Anlam.....	264
3.4.5.2. Farklılık Kriteri: Cümle İçinde Herhangi Bir Fark Yaratmadan Birbirlerinin Yerine Geçip Geçememesi.....	266
3.4.5.3. Farklılık Kriteri: Eş Dizimsel Açından Sınırlı Sözcükler	266
3.4.6. Yakın Anamlı Kelimelerin Dil Dışı Gerçeklerle İlgili Farklılıklar Kriterleri	267

3.4.6.1. Farklılık Kriteri: Yakın Anlamalı Kelimelerin Farklı Dil Dışı Çerçevelere ve Senaryolara Dahil Olması	268
3.4.6.2. Farklılık Kriteri: Günlük Moda, Taklitçilik ve İmaj Yaratma	269
3.4.6.3. Farklılık Kriteri: Sosyal Durum	269
3.4.6.4. Farklılık Kriteri: Mesleki Dil	269
3.4.6.5. Farklılık Kriteri: Yaş ve Cinsiyet.....	270
3.4.6.6. Farklılık Kriteri: Lehçe ve Ağız.....	270
SONUÇ	271
KAYNAKÇA.....	283
EK 1. RUSÇA KAYNAKÇA	291
EK 2. ETİK KURUL İZİN MUAFİYETİ FORMU	294
EK 3. ORJİNALLİK RAPORU	295
EK 4. TURNİTİN BENZERLİK İNDEKSİ	296

KISALTMALAR DİZİNİ

DK – Ders Kitabı

ÇK – Çalışma Kitabı

TÖMER – Türkçe Öğretim Merkezi

YTB – Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 1. Nation’a (2001, s. 27) Göre Kelime Bilgisinin Kapsamı	62
Tablo 2. Scmitt’in (1997) Kelime Öğreniminde Kullanılan Strateji Gruplarına İlişkin Tasnifi	74
Tablo 3. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti A1 ve A2 Seviyeleri	
1. Ünitesinin İçeriği ve İçinde Tespit Edilmiş Yakın Anlamlı Kelimeler.....	81
Tablo 4. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti A1 ve A2 Seviyeleri	
2. Ünitesinin İçeriği ve İçinde Tespit Edilmiş Yakın Anlamlı Kelimeler.....	83
Tablo 5. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti A1 ve A2 Seviyeleri	
3. Ünitesinin İçeriği ve İçinde Tespit Edilmiş Yakın Anlamlı Kelimeler.....	84
Tablo 6. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti A1 ve A2 Seviyeleri	
4. Ünitesinin İçeriği ve İçinde Tespit Edilmiş Yakın Anlamlı Kelimeler.....	87
Tablo 7. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti A1 ve A2 Seviyeleri	
5. Ünitesinin İçeriği ve İçinde Tespit Edilmiş Yakın Anlamlı Kelimeler.....	90
Tablo 8. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti A1 ve A2 Seviyeleri	
6. Ünitesinin İçeriği ve İçinde Tespit Edilmiş Yakın Anlamlı Kelimeler.....	93
Tablo 9. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti A1 ve A2 Seviyeleri	
7. Ünitesinin İçeriği ve İçinde Tespit Edilmiş Yakın Anlamlı Kelimeler.....	95
Tablo 10. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti A1 ve A2 Seviyeleri	
8. Ünitesinin İçeriği ve İçinde Tespit Edilmiş Yakın Anlamlı Kelimeler.....	98
Tablo 11. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti A1 ve A2 Seviyeleri	
9. Ünitesinin İçeriği ve İçinde Tespit Edilmiş Yakın Anlamlı Kelimeler.....	100
Tablo 12. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti A1 ve A2 Seviyeleri	
10. Ünitesinin İçeriği ve İçinde Tespit Edilmiş Yakın Anlamlı Kelimeler.....	103
Tablo 13. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti A1 ve A2 Seviyeleri	
11. Ünitesinin İçeriği ve İçinde Tespit Edilmiş Yakın Anlamlı Kelimeler.....	106
Tablo 14. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti A1 ve A2 Seviyeleri	
12. Ünitesinin İçeriği ve İçinde Tespit Edilmiş Yakın Anlamlı Kelimeler.....	108
Tablo 15. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe A1 ve A2 Seviyeleri Öğretim Setindeki Alıştırmalar	111

Tablo 16. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti B1 Seviyesi 1. Ünitesinin İçeriği ve İçinde Tespit Edilmiş Yakın Anlamli Kelimeler	113
Tablo 17. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti B1 Seviyesi 2. Ünitesinin İçeriği ve İçinde Tespit Edilmiş Yakın Anlamli Kelimeler	118
Tablo 18. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti B1 Seviyesi 3. Ünitesinin İçeriği ve İçinde Tespit Edilmiş Yakın Anlamli Kelimeler	122
Tablo 19. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti B1 Seviyesi 4. Ünitesinin İçeriği ve İçinde Tespit Edilmiş Yakın Anlamli Kelimeler	126
Tablo 20. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti B1 Seviyesi 5. Ünitesinin İçeriği ve İçinde Tespit Edilmiş Yakın Anlamli Kelimeler	129
Tablo 21. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti B1 Seviyesi 6. Ünitesinin İçeriği ve İçinde Tespit Edilmiş Yakın Anlamli Kelimeler	134
Tablo 22. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti B1 Seviyesi 7. Ünitesinin İçeriği ve İçinde Tespit Edilmiş Yakın Anlamli Kelimeler	139
Tablo 23. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti B1 Seviyesi 8. Ünitesinin İçeriği ve İçinde Tespit Edilmiş Yakın Anlamli Kelimeler	142
Tablo 24. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti B1 Seviyesi 9. Ünitesinin İçeriği ve İçinde Tespit Edilmiş Yakın Anlamli Kelimeler	145
Tablo 25. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti B1 Seviyesi 10. Ünitesinin İçeriği ve İçinde Tespit Edilmiş Yakın Anlamli Kelimeler	149
Tablo 26. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti B1 Seviyesi 11. Ünitesinin İçeriği ve İçinde Tespit Edilmiş Yakın Anlamli Kelimeler	151
Tablo 27. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti B1 Seviyesi 12. Ünitesinin İçeriği ve İçinde Tespit Edilmiş Yakın Anlamli Kelimeler	154
Tablo 28. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe B1 Seviyesi Öğretim Setindeki Alıştırmalar	160
Tablo 29. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti B2 ve C1 Seviyeleri	
1. Ünitesinin İçeriği ve İçinde Tespit Edilmiş Yakın Anlamli Kelimeler.....	162
Tablo 30. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti B2 ve C1 Seviyeleri	
2. Ünitesinin İçeriği ve İçinde Tespit Edilmiş Yakın Anlamli Kelimeler.....	166
Tablo 31. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti B2 ve C1 Seviyeleri	
3. Ünitesinin İçeriği ve İçinde Tespit Edilmiş Yakın Anlamli Kelimeler.....	169

Tablo 32. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti B2 ve C1 Seviyeleri	
4. Ünitesinin İçeriği ve İçinde Tespit Edilmiş Yakın Anlamli Kelimeler.....	173
Tablo 33. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti B2 ve C1 Seviyeleri	
5. Ünitesinin İçeriği ve İçinde Tespit Edilmiş Yakın Anlamli Kelimeler.....	176
Tablo 34. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti B2 ve C1 Seviyeleri	
6. Ünitesinin İçeriği ve İçinde Tespit Edilmiş Yakın Anlamli Kelimeler.....	180
Tablo 35. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti B2 ve C1 Seviyeleri	
7. Ünitesinin İçeriği ve İçinde Tespit Edilmiş Yakın Anlamli Kelimeler.....	183
Tablo 36. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti B2 ve C1 Seviyeleri	
8. Ünitesinin İçeriği ve İçinde Tespit Edilmiş Yakın Anlamli Kelimeler.....	188
Tablo 37. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti B2 ve C1 Seviyeleri	
9. Ünitesinin İçeriği ve İçinde Tespit Edilmiş Yakın Anlamli Kelimeler.....	191
Tablo 38. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti B2 ve C1 Seviyeleri	
10. Ünitesinin İçeriği ve İçinde Tespit Edilmiş Yakın Anlamli Kelimeler.....	196
Tablo 39. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti B2 ve C1 Seviyeleri	
11. Ünitesinin İçeriği ve İçinde Tespit Edilmiş Yakın Anlamli Kelimeler.....	202
Tablo 40. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti B2 ve C1 Seviyeleri	
12. Ünitesinin İçeriği ve İçinde Tespit Edilmiş Yakın Anlamli Kelimeler.....	205
Tablo 41. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe B2 ve C1 Seviyeleri Öğretim Setindeki	
Alıştırmalar	208
Tablo 42. Yakın Anlamli Kelimeler Arasındaki Sözcükbilimsel Farklılık Kriterleri...	211
Tablo 43. Yakın Anlamli Kelimeler Arasındaki Dilbilgisel Farklılık Kriterleri	222
Tablo 44. Yakın Anlamli Kelimeler Arasındaki Anlamsal Farklılık Kriterleri	229
Tablo 45. ‘Akarsu’ Kavramının Çözümleme Tablosu.....	239
Tablo 46. Yakın Anlamli Kelimeler Arasındaki İşlevsel Farklılık Kriterleri	250
Tablo 47. Yakın Anlamli Kelimeler Arasındaki Dizimbilisel Farklılık Kriterleri.....	264
Tablo 48. Yakın Anlamli Kelimeler Arasındaki Dil Dışı Gerçeklerle İlgili Farklılık	
Kriterleri.....	268

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. Schmitt'e (1997) Göre Kelime Öğrenme Startejileri Tasnifi	73
Şekil 2. DK 1. Ünite Alıştırma No 16	82
Şekil 3. ÇK 2. Ünite Alıştırma No 1	84
Şekil 4. DK 3. Ünite Alıştırma No 18	85
Şekil 5. DK 3. Ünite Alıştırma	86
Şekil 6. ÇK 3. Ünite Alıştırma No 13	86
Şekil 7. DK 4. Ünite Alıştırma No 18	88
Şekil 8. DK 4. Ünite Alıştırma No 1	88
Şekil 9. DK 4. Ünite Alıştırma No 12 ve 16	89
Şekil 10. DK 4. Ünite Alıştırma No 30	90
Şekil 11. ÇK 5. Ünite Alıştırma No 23	91
Şekil 12. DK 5. Ünite Alıştırma No 4	92
Şekil 13. DK 5. Ünite Alıştırma No 21	92
Şekil 14. DK 6. Ünite Alıştırma No 4	94
Şekil 15. DK 6. Ünite Alıştırma No 6	94
Şekil 16. DK 6. Ünite Alıştırma No 17	95
Şekil 17. DK 7. Ünite Alıştırma No 25	96
Şekil 18. ÇK 7. Ünite Alıştırma No 16	97
Şekil 19. ÇK 8. Ünite Alıştırma No 9	99
Şekil 20. DK 9. Ünite Alıştırma No 17	101
Şekil 21. DK 9. Ünite Alıştırma No 27	101
Şekil 22. ÇK 9. Ünite Alıştırma No 1	102
Şekil 23. DK 10. Ünite Alıştırma No 20, 23, 24	104
Şekil 24. ÇK 10. Ünite Alıştırma No 6	105
Şekil 25. ÇK 10. Ünite Alıştırma No 2	105
Şekil 26. DK 11. Ünite Alıştırma No 1	107
Şekil 27. DK 12. Ünite Alıştırma No 22 ve 23	109
Şekil 28. ÇK 12. Ünite Alıştırma No 17	110
Şekil 29. ÇK 12. Ünite Alıştırma No 6	110

Şekil 30. DK(B1) 1. Ünite Alıştırma No 2, 12.....	115
Şekil 31. DK(B1) 1. Ünite Alıştırma No 1.....	115
Şekil 32. DK(B1) 1. Ünite Alıştırma No 8.....	116
Şekil 33. DK(B1) 1. Ünite Alıştırma No 16.....	116
Şekil 34. DK(B1) 1. Ünite Alıştırma No 20.....	117
Şekil 35. ÇK(B1) 1. Ünite Alıştırma No 11 ve 14.....	117
Şekil 36. DK(B1) 2. Ünite Alıştırma No 19.....	120
Şekil 37. ÇK(B1) 2. Ünite Alıştırma No 10.....	120
Şekil 38. ÇK(B1) 2. Ünite Alıştırma No 12.....	121
Şekil 39. ÇK(B1) 2. Ünite Alıştırma No 15 ve 17.....	121
Şekil 40. DK(B1) 3. Ünite Alıştırma No 7.....	123
Şekil 41. DK(B1) 3. Ünite Alıştırma No 13.....	123
Şekil 42. DK(B1) 3. Ünite Alıştırma No 17.....	124
Şekil 43. DK(B1) 3. Ünite Alıştırma No 24.....	125
Şekil 44. ÇK(B1) 3. Ünite Alıştırma No 8 ve 9.....	125
Şekil 45. DK(B1) 4. Ünite Alıştırma No 12.....	127
Şekil 46. ÇK(B1) 4. Ünite Alıştırma No 1 ve 5.....	127
Şekil 47. ÇK(B1) 4. Ünite Alıştırma No 7 ve 9.....	128
Şekil 48. DK(B1) 5. Ünite Alıştırma No 3 ve 18.....	131
Şekil 49. DK(B1) 5. Ünite Alıştırma No 20.....	131
Şekil 50. ÇK(B1) 5. Ünite Alıştırma No 1, 4, 5.....	133
Şekil 51. ÇK(B1) 5. Ünite Alıştırma No 15.....	133
Şekil 52. ÇK(B1) 6. Ünite Alıştırma No 3.....	135
Şekil 53. DK(B1) 6. Ünite Alıştırma No 1.....	136
Şekil 54. DK(B1) 6. Ünite Alıştırma No 6.....	136
Şekil 55. DK(B1) 6. Ünite Alıştırma No 10 ve 13.....	137
Şekil 56. DK(B1) 6. Ünite Alıştırma No 16.....	137
Şekil 57. ÇK(B1) 6. Ünite Alıştırma No 2 ve 4.....	138
Şekil 58. ÇK(B1) 6. Ünite Alıştırma No 5.....	138
Şekil 60. DK(B1) 7. Ünite Alıştırma No 15.....	141
Şekil 61. ÇK(B1) 7. Ünite Alıştırma No 2 ve 6.....	141
Şekil 62. ÇK(B1) 7. Ünite Alıştırma No 13.....	142

Şekil 63. DK(B1) 8. Ünite Alıştırma No 17.....	144
Şekil 64. ÇK(B1) 8. Ünite Alıştırma No 7.....	144
Şekil 65. ÇK(B1) 8. Ünite Alıştırma No 10.....	145
Şekil 66. ÇK(B1) 9. Ünite Alıştırma No 4.....	146
Şekil 67. ÇK(B1) 9. Ünite Alıştırma No 6 ve 7.....	147
Şekil 68. ÇK(B1) 9. Ünite Alıştırma No 10 ve 14.....	148
Şekil 69. ÇK(B1) 10. Ünite Alıştırma No 1, 4, 5.....	150
Şekil 70. ÇK(B1) 10. Ünite Alıştırma No 9 ve 11.....	150
Şekil 71. DK(B1) 11. Ünite Alıştırma No 7.....	152
Şekil 72. DK(B1) 11. Ünite Alıştırma No 15.....	153
Şekil 73. ÇK(B1) 11. Ünite Alıştırma No 3, 4, 9.....	153
Şekil 74. ÇK(B1) 11. Ünite Alıştırma No 1.....	153
Şekil 75. DK(B1) 12. Ünite Alıştırma No 6.....	155
Şekil 76. DK(B1) 12. Ünite Alıştırma No 4, 8, 11.....	156
Şekil 77. DK(B1) 12. Ünite Alıştırma No 18.....	157
Şekil 78. ÇK(B1) 12. Ünite Alıştırma No 2 ve 3.....	157
Şekil 79. ÇK(B1) 12. Ünite Alıştırma No 4.....	158
Şekil 80. ÇK(B1) 12. Ünite Alıştırma No 6.....	158
Şekil 81. DK(B2-C1) 1. Ünite Alıştırma No 11.....	163
Şekil 82. DK(B2-C1) 1. Ünite Alıştırma No 13 ve 15.....	164
Şekil 83. ÇK(B2-C1) 1. Ünite Alıştırma No 2 ve 3.....	164
Şekil 84. ÇK(B2-C1) 1. Ünite Alıştırma No 6.....	165
Şekil 85. DK(B2-C1) 2. Ünite Alıştırma No 4.....	167
Şekil 86. ÇK(B2-C1) 2. Ünite Alıştırma No 3 ve 10.....	168
Şekil 87. DK(B2-C1) 3. Ünite Alıştırma No 4.....	170
Şekil 88. DK(B2-C1) 3. Ünite Alıştırma No 6.....	170
Şekil 89. DK(B2-C1) 3. Ünite Alıştırma No 7 ve 10.....	171
Şekil 90. DK(B2-C1) 3. Ünite Alıştırma No 16 ve 17.....	171
Şekil 91. ÇK(B2-C1) 3. Ünite Alıştırma No 3.....	172
Şekil 92. ÇK(B2-C1) 3. Ünite Alıştırma No 4.....	173
Şekil 93. ÇK(B2-C1) 4. Ünite Alıştırma No 5.....	174
Şekil 94. DK(B2-C1) 4. Ünite Alıştırma No 4.....	175

Şekil 95. DK(B2-C1) 4. Ünite Alıştırma No 17.....	175
Şekil 96. DK(B2-C1) 5. Ünite Alıştırma No 10.....	177
Şekil 97. ÇK(B2-C1) 5. Ünite Alıştırma No 6.....	178
Şekil 98. ÇK(B2-C1) 5. Ünite Alıştırma No 11.....	178
Şekil 99. ÇK(B2-C1) 5. Ünite Alıştırma No 13.....	179
Şekil 100. ÇK(B2-C1) 5. Ünite Alıştırma No 15.....	179
Şekil 101. DK(B2-C1) 6. Ünite Alıştırma No 8.....	181
Şekil 102. DK(B2-C1) 6. Ünite Alıştırma No 15.....	181
Şekil 103. DK(B2-C1) 6. Ünite Alıştırma No 23.....	182
Şekil 104. ÇK(B2-C1) 6. Ünite Alıştırma No 2, 7, 9.....	182
Şekil 105. DK(B2-C1) 7. Ünite Alıştırma No 5.....	184
Şekil 106. DK(B2-C1) 7. Ünite Alıştırma No 2.....	185
Şekil 107. DK(B2-C1) 7. Ünite Alıştırma No 6 ve 7.....	186
Şekil 108. DK(B2-C1) 7. Ünite Alıştırma No 12 ve 13.....	186
Şekil 109. DK(B2-C1) 7. Ünite Alıştırma No 16.....	187
Şekil 110. ÇK(B2-C1) 7. Ünite Alıştırma No 6.....	187
Şekil 111. ÇK(B2-C1) 7. Ünite Alıştırma No 10.....	188
Şekil 112. DK(B2-C1) 8. Ünite Alıştırma No 11.....	189
Şekil 113. DK(B2-C1) 8. Ünite Alıştırma No 12 ve No 13.....	190
Şekil 114. ÇK(B2-C1) 8. Ünite Alıştırma No 1 ve 10.....	191
Şekil 115. DK(B2-C1) 9. Ünite Alıştırma No 4.....	193
Şekil 116. DK(B2-C1) 9. Ünite Alıştırma No 5.....	193
Şekil 117. DK(B2-C1) 9. Ünite Alıştırma No 11.....	194
Şekil 118. DK(B2-C1) 9. Ünite Alıştırma No 13.....	194
Şekil 119. ÇK(B2-C1) 9. Ünite Alıştırma No 1 ve 2.....	195
Şekil 120. ÇK(B2-C1) 9. Ünite Alıştırma No 6, 9, 10.....	195
Şekil 121. DK(B2-C1) 10. Ünite Alıştırma No 16 ve 17.....	198
Şekil 122. DK(B2-C1) 10. Ünite Alıştırma No 4 ve 7.....	198
Şekil 123. DK(B2-C1) 10. Ünite Alıştırma No 18.....	199
Şekil 124. ÇK(B2-C1) 10. Ünite Alıştırma No 6 ve 12.....	200
Şekil 125. ÇK(B2-C1) 10. Ünite Alıştırma No 13 ve 14.....	201
Şekil 126. DK(B2-C1) 11. Ünite Alıştırma No 9.....	203

Şekil 127. DK(B2-C1) 11. Ünite Alıştırma No 11 ve ÇK alıştırma no 1	203
Şekil 128. ÇK(B2-C1) 11. Ünite Alıştırma No 12.....	204
Şekil 129. DK(B2-C1) 12. Ünite Alıştırma No 3.....	206
Şekil 130. DK(B2-C1) 12. Ünite Alıştırma No 10 ve 16.....	206
Şekil 131. ÇK(B2-C1) 12. Ünite Alıştırma No 5.....	207
Şekil 132. ÇK(B2-C1) 12. Ünite Alıştırma No 7.....	207

GİRİŞ

İletişimsel yaklaşımın kabul edilmesinden sonra dil öğretiminde önemli değişiklikler yaşanmıştır. Dil daha çok iletişim aracı olarak görülmeye başlamış ve dolayısıyla bir yabancı dil öğretiminin temelini işlevsellik kavramı oluşturmuştur. Yani bir yabancı dil öğretiminin ana amacı, dört dil becerisi geliştirerek öğrencilere iletişim ve etkileşim sağlamayı öğretmek, onlarda iletişimsel yeterliliği oluşturmak ve iletişimsel yetiyi geliştirmek olmuştur. Yabancı diller bir araç dili vasıtasıyla değil doğrudan hedef dili kullanırken öğretilmeye odaklanılmıştır. Ana dilin veya araç dilin pek nadir kullanıldığı veya hiç kullanılmadığı bir durum söz konusu olmuştur. Günümüzde de yaygın olarak kullanılan bu yaklaşımla dil öğretiminde öğrenciler kendilerini sadece öğrenilen yabancı dilin oluşturduğu çevrede bulmakta ve mecburen kendisini konuşma akışına bırakmaktadır. Ayrıca iletişimsel yaklaşımda sözlü dilin yeri daha önemli olduğu için öğrenciler doğal olarak konuşma ve anlama becerilerini çok etkin bir şekilde geliştirmektedir. İletişimsel yaklaşım ve daha sonra bu doğrultuda geliştirilen dil öğretiminde benimsenen görüşe göre hatalar bir yabancı dil öğrenimi sürecinin vazgeçilmez bir parçası olarak kabul edilip her zaman üzerinde durulmamaktadır. Böyle köklü değişiklikler sayesinde öğrenilen yabancı dilde iletişim kurmak daha hızlı ve daha iyi sonuçlar vermeye başlamıştır. Fakat bütün avantajlara rağmen dil öğretimine ilişkin bazı kayıplar da söz konusu olmaktadır ve yakın anlamlı kelimelerin kullanımı bu kayıplardan birisidir.

Günümüz Türkiye’inde Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenenlerin çoğu, üniversiteye hazırlık yapan uluslararası öğrencilerdir; bir başka lisans ve lisansüstü düzeyde öğrenim göreceklidir. Söz konusu öğrencilerin çoğunluğu, seçtikleri mesleği Türkçe vasıtasıyla edinecektir. Bu yüzden Türkçeye çok iyi derecede hakim olmaları gerekmektedir, çünkü bir konuyu hemen ve detaylı olarak anlayabilmeleri için, konunun anlatıldığı dili çözmüş olmaları şarttır. Dili çözmekle kastedilen, dilin sözcük bilgisi, anlam bilgisi vs. gibi tüm özellikleridir; çünkü sözcükler bir dilin yapısını oluşturan taşlardır. Ayrıca Altıkulaçoğlu’nun (2010, s. 39) söylediği gibi “Bir dili doğru konuşmak, doğru yazmak ve dinlediğini veya okuduğunu doğru anlamak için, o dilin sözcüklerinin etkin bir kullanıcısı olmak önemlidir”.

Vandewalle'e göre sözcük öğretimine en sık kullanılan kelimelerden başlamak gerekir, çünkü "en çok kullanılan 2000 sözcüğü bilen bir öğrencinin normal bir metindeki sözcüklerin % 85'ini" anlamaktadır (1999, s.9). Rayson ve Davies'in (akt. Aksan ve Aksan, 2010, s.1) araştırmalarına göre dildeki en sık kullanılan 4000-5000 kelime yazılı metnin % 95'ini, en sık kullanılan 1000 kelime ise sözlü konuşmanın % 85'ini oluşturmaktadır. Ayrıca Wray'ın (2008, akt. Aksan ve Aksan, s.1) tespit ettiği gibi önceden yaratılmış, kalıplaşmış ifadeler normal gündelik dilin yarısını aşmaktadır. Bunlara benzer verileri Ölker (2011, s. 50) de Türkçe için elde etmiştir. Çalışmasında ortaya çıkan sonuçlara göre sıklığı en yüksek olan ilk 5 000 kelime yabancı dil öğretiminde yeterli bir sayıdır. Çünkü bu kelimelerin oranı % 91'i bulmaktadır. Yabancı dilde kelime öğretimi için sıklık çalışmaları önemlidir. Ayrıca sözü edilen bu açıklamalar, dil kullanımında çok önemli bir özelliğe işaret etmektedir. Ana dil konuşuru oldukça az bir kelime hazinesiyle eğitim, sağlık, duygusal, gündelik vs. iletişim ihtiyaçlarını rahatça halledebilmektedir. Bu durum da bu kelimelerin kullanım varyasyonlarının çok geniş olduğu anlamına gelmektedir. Bu kelimeler kendi içinde ve toplumun da kabul ettiği bir şekilde birçok anlam ve ayrıntı içermektedir. Bu yüzden en sık kullanılan kelimeler, genellikle geniş anlamlı ve doğru kullanımı en zor olan kelimelerdir. Dolayısıyla böyle kelimelerin öğretimi zor ve zahmetli olarak gözükmektedir.

Türkçe sıklık çalışmaları henüz oldukça yenidir ve sıklık listeleri hazırlanma aşamasındadır. Ayrıca, tespit edilen kelimelerin kullanım şartlarını ve gerçek, detaylı anlamlarını öğretmek önemli kadar zordur. Thorndike'ın (akt. Açık, 2013, s.11) 15 ülkeden 100.000 çocukla yaptığı araştırmasında, sözcük bilgisi ile anlama arasında yüksek bir korelasyon görülmüştür. Sözcük bilgisi güçlü olan çocuklar anlamada da başarılı olmaktadır. "Ancak anlama tek tek sözcükleri bilmekten değil cümle bilgisi, anlam bilgisi, şekil bilgisi ve şema bilgilerini de bilmekten geçer". "Sözcük öğrenciye ne kadar zengin bir yöntem ile kazandırılırsa zihinsel sözlüğe sözcüğü yerleştirme ve geri getirme de o kadar kolay olacaktır. Sözcüklerin uzun dönem hafızaya yerleştirilmeleri, onların anlamı, cümle içinde kullanımı, seslendirilmesi ve şekil yapısıyla ilgilidir" (Akyol, 2005, akt. Açık 2013, s.11). Kelime öğretimine bu şekilde yaklaşıldığında, yakın anlamlı kelimelerin bu süreç içindeki yeri de daha belirgin hale gelmektedir.

Bir yabancı dil öğretiminde sadece hedef dili kullanıldığı zaman öğretmen ister istemez kimi zaman ve özellikle de başlangıç seviyelerinde bazı dil olgularını ve kelimelerini anlatırken yakın anlamlı yapılar ve kelimeler kullanmak zorunda kalmaktadır. Hatta çoğu kaynakta kelime öğretimiyle ilgili bu durum yani bir kelime vasıtasıyla diğer kelimeyi açıklama etkili bir davranış olarak savunulmaktadır. Bu oldukça basit ve etkin bir tekniktir. Fakat bu tekniğin büyük bir dezavantajı var: iki kelime bağlamda birbirinden ayırt edilmediği takdirde -ki başlangıç düzeyinde onları hemen ayırt etme imkanı yok gibi gözükmemektedir- öğrencinin beyninde olduğu gibi kalır, öğrenciler çoğu zaman, bu kelimelerin aynı objeye veya olguya ait olduğunu yani tam eş anlamlı olduğunu zannedebilir. Mesela: ‘kara’ – ‘siyah’, ‘güzel’ – ‘sempatik’, ‘anne – ana’, ‘kelime’ – ‘sözcük’, ‘bayan’ – ‘kadın’ – ‘hanımefendi’ vs. Hatta daha uzak kelime çiftleri de söylenebilir, ama verilen bu örnekler de yakın anlamlı kelimelerin öğretimindeki sıkıntıyı göstermektedir. Gerçekte bu kelimeler arasında ciddi kullanım farkı gözlemlenmektedir. Mesela: ‘anne/ana sevgisi’ ama ‘ana fikir’ veya ‘ana kart’ vs. Vardar (2002, s. 94) ise bu konuda şöyle açıklama yapmaktadır: “İki veya daha çok sayıda göstergenin aynı anlama gelme, ayrı göstergelerin aynı gösterileni belirtme özelliği vardır. Örneğin ‘siyah’ ve ‘kara’ birçok bağlamda eş anlamlılık gösteren öğelerdir. Eş anlamlılık çoğu kez salt nitelikli olmaktan uzaktır. Bu nedenle özdeşlikten çok, anlamca yakınlık belirtir. Çünkü aynı bağlamda hiçbir anlam ayırtısı getirmeden birbirinin yerini alabilecek göstergeler az sayıdadır”.

Kelimeler resimlerle öğretildiği zaman da benzer sorunlar ortaya çıkabilmekte, çünkü dilin her nüansı için ayrı bir resim bulmak her zaman mümkün olmamaktadır. Özellikle de basitleştirilerek çizilmiş resimler bu konuda sıkıntı yaratabilmektedir. Mesela, ‘yatak’ kelimesi genelde tam ‘karyola’yı gösteren resimle öğretilmektedir ve böylece bu resimden ‘yatağın’ gerçek anlamını çıkarmak oldukça zor olmaktadır.

Ayrıca unutulmaması gereken, öğrencilerin çoğunun Türkçeyi Türkçe vasıtasıyla öğrenmesi, dersin Türkçe yürütülmesidir. Öğrencilerin Türkçe öğreniminin ilk aşamasında kendi dilini kullanmaları söz konusu olabilmektedir. Bir kelimenin anlamını bulmak için genelde iki dilli sözlük kullanılmaktadır. Fakat kelimelerin anlamlarından hangisini ve neye göre seçtiklerini her zaman kontrol edip düzeltmek maalesef mümkün olmamaktadır. Bazı özellikle Arap, İranlı ve Türk ülkelerinden gelen öğrenciler, kimi zaman benzer kelimeleri kendi dilindeki gibi algılamaktadır. Mesela: ‘başarılı’ ve

‘muvaffak’ kelimeleri arasında kullanım farkı vardır. ‘Muvaffak’ kelimesi daha çok eskiye ait, Osmanlıca bir kelimesiyken, ‘başarılı’ modern Türkçeye dair bir sözcüktür. Fakat bazı Arap öğrencileri belli nedenlerden ötürü ‘muvaffak’ kelimesini kullanmayı tercih etmektedir.

Demirekin ve Evat’a (2013) göre kelime öğretimi sırasında eşdeğerlik sorunu da söz konusu olmaktadır. “Diller arası anlam bağıntılarının aktarımında karşılıklı mutlak bire bir örtüşme söz konusu olmasa bile; bir kaynak dildeki sözcük veya sözcük gruplarını hedef dildeki muhataplara kaynak kültürdeki en yakın anlamsal ve yapısal öğelerle ve aynı işlevi görebilecek bir biçimde yani “eşdeğer” bir etkiyle bulabilmek esastır. Özellikle yabancı dil olarak Türkçe dersi alan öğrenciler, ana dillerinin başka bir dil ailesine mensup olmasının yanı sıra, kendi dillerindeki kelimelerin eşdizim ve anlam bağlarında yer alan farklılıklar sebebiyle çeşitli zorluklarla karşılaşmaktadır. Bunların içerisinde en çok göze çarpanları da farklı kültürlerde kavramlara farklı anlamlar yüklenmesinden ötürü kelime ve kelime grupları odaklı eşdeğerlik sağlama sorunlarıdır”. Ayrıca da Türkçeye yabancı dillerden geçmiş ve herkes tarafından bilinen kelimeler de bir sürü değişime uğrayarak genellikle kaynak diline göre anlam daralması veya genişlemesi söz konusu olmaktadır.

Görüldüğü gibi, yakın anlamlı kelimelerin öğretimiyle ilgili birçok güçlük söz konusudur. Fakat en önemlisi, öğrencilerin yakın anlamlı ve eş anlamlı kelimeleri ayırt edememesidir. Eş anlamlı kelimesinin tanımı TDK’nın web sayfasında şöyle verilmektedir: “Anlamları aynı veya birbirine çok yakın olan (kelimeler), anlamdaş, müradif, müteradif, sinonim”. Fakat dil biliminde eş anlamlılık çok tartışılan bir konu ve tamamen eş anlamlı kelimeler, kısmen eş anlamlı kelimeler, bağlamsal eş anlamlı kelimeler diye bir sınıflandırma mevcut olsa da, dil bilimcilerin büyük kısmı eş anlamlılığı reddetmektedir, zira dil çok esnek ve çok etkili bir sistemdir, iki tamamen aynı kelime hiçbir zaman bulunduramaz. Ayrıca her sözcüğün anlamı dışında bir de değeri vardır (Kıran ve Kıran, 2013, s. 469). Dil her ögesinin konumunu diğer öğeleriyle ilişkilerine göre belirlemektedir ve bunu toluşsal kullanıma göre yapmaktadır. Kıran ve Kıran (2013, s.471) bu durumu şu ifadelerle vermektedir: ‘[söz] göstergesinin içeriğini, değerini tam anlamıyla kavramak için onu [laf], [lakırdı] gibi Türkçenin öteki yakın sözcükleriyle bir arada düşünmek gerekir. Aynı biçimde [ama] bağlacının değeri [fakat], [ancak], [lakin] bağlaçlarına göre ortaya konabilir’. Yani belli

bir anlamda eş anlamlı dediğimiz kelimeler aslında birbirine muhalif olarak kendi değerini oluşturmaktadır.

Ullmann (1962, s.142-143), *Semantics: An Introduction to the Science of Meaning* adlı kitabında eş anlamlı zannedilebilir kelimelerin anlam farklılıklarını sıralar ve bu listede dokuz farklılıklardan bahseder. Bu sıralamayı daha da uzatmak mümkündür; mesela yarattığı algı, üslubu, tarihi ve ortaya çıkışına göre bile kelimeler birbirlerinden farklıdır. Eş olmayan sözcükleri öyle sanmak aslında dilin fakirleşmesine yol açar, çünkü bazı durumlarda eş olarak görünse de iki kelime arasında mutlaka bir fark vardır ve bu farkı görmezden gelmek perspektifte dilin bir sürü sözcük kaybetmesine kadar gidebilir (Duman, 2015, s. 139-142).

Ullmann’a göre (1962, s.145) dilde çok az da olsa yüzde yüz eş anlamlı kelimeler bulmak mümkündür. Fakat bu tam eş anlamlı kelimelerin sayısı yok denilecek kadar azdır. Yani eş anlamlı olarak adlandırmaya alıştığımız kelimelerin çoğu aslında yakın anlamlı kelimelerdir. Bu sebeple yabancı dilin kelimeleri hedef diliyle öğretildiği zaman çok dikkatli davranmak gerekir. Mesela TDK’nın tanımına göre kelime, “anamlı ses veya ses birliği, söz, sözcüktür“. Sözcüğün tanımı ise – “kelimedir“. Türkçe için en önemli sözlükte bile durum böyle olunca işbu sözcüklerin gerçek anlamını ve kullanım alanını anlamak yabancı öğrenciler için gerçekten çözülmesi zor bir sorundur.

Dil öğretiminin ve özellikle de kelime öğretiminin temel kavramları arasında bağlam yer almaktadır. Vardar’a (2002) göre bağlam, “bir dil birimini çevreleyen, ondan önce veya sonra gelen birçok durumda söz konusu birimi etkileyen, onun anlamını, değerini belirleyen birim veya birimler bütünüdür“. Başka deyişle bağlam anlamı yaratan veya ortaya çıkmasına yardım eden bir husustur. Anlam ise kelime ve genel olarak dil öğretiminde küçümsenemeyecek kadar önemlidir, çünkü öğrenci ancak anlamlı bir şey öğrenebilir ve anlam bağlarını yaratarak bunu hafızasında uzun süre tutabilir. Eğer kelimeler bağlam içinde değil tek tek verilirse öğrenciler için yalıtılmış kalır ve doğru bir şekilde kullanılamaz (Doğan, 2014, s. 85). Demircan’ın da (1983, s. 148) söylediği gibi “sürekli olarak bağlamsız belleme işlemlerine başvuran öğrenci, doyumluğa ulaşan belleği yüzünden başarısızlığa uğramaktadır“.

Her kelime bir bütünün içinde gerçek anlamını kazanmaktadır, bu yüzden kelimeler kullanıldığı bağlamdan koparılıp anlamın büyük parçasını kaybetmektedir. (Cündioğlu, 1995, akt. Çekin ve Gören, 2013, s. 96).

Doğru ve etkin bir şekilde öğrenilen her yeni kelime, hedef dili öğrenme konusunda öğrenciler için mutlaka güzel bir teşvik olmaktadır. Bu çerçevede öğretmenlere düşen görev, öğrencileri farklı uygulamalar sayesinde yeni kelimelerle tanıştırmak ve bu kelimeler ile ilgili tekrar çalışmaları yaptırmaktır. Ayrıca da bunu yaparken öğretmenler sadece ders kitaplarından değil diğer malzemelerden de yararlanmalıdır (Doğan, 2014, s. 87-89).

Ancak bağlam dışında yabancı bir kelimeyi öğrenirken onun anlamı, işlevi ve dil bilgisi gibi yönlerinin de benimsenmesi gerekir (Çelikkaya, 2012, s. 73). Ayrıca kelime öğreniminde kelimeler arasında zihinde oluşan ilişkilerin psikolojik yönü de ağır basmaktadır. Çünkü dil, büyük ölçüde psikolojik temelleri olan bir yapıdır. Ve bu önemli taraflar özellikle de yakın anlamlı kelimelerin öğretimine gelince göz ardı edilmemelidir, çünkü yakın anlamlı kelimelerin öğretimiyle bazı sorunlar ortaya çıkmaktadır. Bu sözcükler bağlamda verildiği zaman bile sıkıntı yaratabilmektedir, çünkü bu kelimeler için bağlam kısmen veya büyük ölçüde örtüşebilir. Bu yüzden yakın anlamlı kelimeler arasındaki farkı belli etmek için sadece bağlam içinde verilmesi yeterli olmayabilir, bazen şematik yaklaşım ve mantıksal şemalar bazen sözlük çalışması, bazen ise tamamen farklı uygulamalar gerekli olabilir. Mesela Demirel'in (2013, ss. 288-290) Hashemi ve Goedasiaei'nin ulaştığı sonuçları aktardığına göre dil bilimdeki 'anlamsal alan teorisi' ve bilişsel psikolojideki 'anlamsal harekete geçirme teorisi' ve çağrışımsal destekleme gibi bazı teoriler yakın anlamlı kelime öğretimi için temel alınabilir.

Problem Durumu

Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe seti örneğinde yakın anlamlı kelimeler öğretilmekte midir ve hangi kelimeler mevcuttur? Alıştırma tipleri nelerdir ve yeterli midir? Yabancı dil olarak Türkçede yakın anlamlı kelimelerin öğretimi nasıl yapılmaktadır ve neler değiştirilebilir?

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi oldukça yeni bir daldır. Türkiye’de Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi geniş kapsamda ancak 1980’li yıllarda başlamıştır, fakat bu konuyla ilgili bilimsel araştırmalar daha sonra ortaya çıkmıştır. Bu yüzden alanda ciddi boşluklar bulunmaktadır. Böyle boşluklardan biri de yakın anlamlı kelimelerin öğretimiyle ilgilidir. Doktora tezleri arasında benzer çalışmalar ancak dilbilim kapsamında gerçekleştirilmiştir (Piltan, 2008). Bitişik çalışmalar arasında ise Göçen’nin (2015) ‘Yabancılar İçin Hazırlanan Türkçe Ders Kitaplarındaki Söz Varlığı İle Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğrenenlerin Yazılı Anlatımlarındaki Söz Varlığı’ adlı araştırma yer almaktadır.

Genel olarak kelime öğretimiyle ilgili birçok makale yazılmıştır, fakat konuyla ilgili detaylı akademik çalışmalar yapılmasına ihtiyaç vardır. Bu yüzden bu tez çalışmasının güncelliği ve önemi açıkça görülmektedir. Bunun dışında yakın anlamlı kelimelerin öğretimi bir uzmanlık alanı oluşturmaktadır ve fazla çalışılmayan bu konuda nitelikli ve işlevsel bir çalışma gerçekleştirilmesi düşünülmektedir.

Çalışmamızda yabancı dil olarak Türkçede yakın anlamlı kelimelerin öğretiminin nasıl gerçekleştirildiği, öğretimin yeterli olup olmadığı ve neler yapılması gerektiği tespit edilmiş olacaktır. Bunun sayesinde var olan ve okutulan ders kitaplarının konuyla ilgili en önemli eksikleri önlenebilecek ve eğitim süreci daha verimli kılınacaktır. Ayrıca yakın anlamlı kelimelerin öğretimiyle ilgili teknikler, alıştırmalar ve farklı uygulamalar seçilip Türkçe okutmanları için hazır ve derlenmiş bir şekilde sunulacaktır. Aynı zamanda yakın anlamlı kelimeler arasındaki farklılıklara dair ölçekler tespit edilecektir.

Yukarıda belirtilenler sayesinde, yakın anlamlı kelimelerin öğretimi pekiştirilerek yabancı öğrencilerin genelde dil seviyelerinin yükseleceği, Türk dilini ve kültürünü daha iyi anlamaları ve Türkiye’de hem üniversitede hem de günlük hayatta daha başarılı olacakları beklenmektedir.

Bu çalışmada yakın anlamlı kelimelerin öğretiminin normal kelime öğretiminden daha farklı teknikler ve uygulamalar gerektirip gerektirmediği, günümüzde söz konusu kelime öğretiminin nasıl gerçekleştiği ve sorunlar olup olmadığı araştırılacaktır. Yakın anlamlı kelimeler arasındaki farkı bilmenin önemi açıklanacaktır, ayrıca yakın anlamlı

kelimelerin öğretimi için önemli öneriler sunulacaktır. Bütün bunların çok önemli ve güncel bir konu olduğu düşünülmektedir, çünkü Akdemir'in (2000, s. 59-60) söylediği gibi, insan kültürüne has her şey, hep dilin gerçekleştirdikleriyle başarılmıştır. Yani dilin etkili kullanıcısı olmak her işte, iletişimde olmazsa olmaz bir ihtiyaçtır ve bir yabancı dilde meslek öğrenen insanlar için ise, tamamen hayati önem taşımaktadır.

Bu tez, kelime dağarcığı ile ilgili sıkıntıları nedeniyle öğrencilerin anlama güçlüğü çektikleri ve hata yaptıkları varsayımından hareketle hazırlanmıştır. Öğrencilerin yakın anlamlı kelimeleri anlamakta ve kullanmakta zorlandığı ve bu nedenle hata yaptıkları düşünülmektedir. Çalışmada, uluslararası öğrencilere yakın anlamlı kelimelerin öğretiminde alıştırma uygulamaları konusu da ele alınacaktır.

Bu amaçla, öncelikle üniversitelerin Türkçe Öğretim Merkezlerinde (TÖMER) Türkçe hazırlık sınıflarında okutulan Türkçe öğretimi kitaplarında (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe) yakın anlamlı kelimelerin verilmesi ve öğretim yaklaşımı belirlenecektir. Verilen yakın anlamlı kelimelerin öğretimiyle ilgili tespitler yapılacaktır. Araştırmada şu sorulara cevap aranacaktır:

1. Yeni Hitit Yabancı Dil olarak Türkçe Öğretim Seti'nde hangi yakın anlamlı kelimeler kullanılmıştır?
2. Yeni Hitit Yabancı Dil olarak Türkçe Öğretim Seti'nde yakın anlamlı kelimelerin öğretildiği alıştırma var mıdır? Varsa hangi alıştırma tipleri kullanılmıştır?
3. Yakın anlamlı kelimelerin öğretiminde ne tür alışımlara daha etkili olabilir?

Araştırma sonunda, yabancı dil olarak Türkçede yakın anlamlı kelimelerin öğretiminin nasıl gerçekleştirildiği, öğretimin yeterli olup olmadığı ve neler yapılması gerektiği tespit edilmiş olacaktır.

Çalışmada izlenmiş adımlar aşağıda gösterilmiştir:

1. İlgili alan yazının taranması,
2. Seçilmiş ders kitaplarının incelenmesi,
3. Yakın anlamlı kelimelerin tespiti,
4. Yakın anlamlı kelimelerin öğretimi ile ilgili alışımların analizi,

5. Yakın anlamlı kelimeler arasındaki farklılıkların sınıflandırılması ve betimlenmesi,
6. Elde edilen verilerin değerlendirilmesi ve önerilerin sunulması.

Tezin asıl amaçlarından biri yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kelime öğretimi gerçekleştirirken öğrencilerin yakın anlamlı (veya eş anlamlı) zannedilen kelimelerin kaliteli öğrenimini sağlamaktır. Teori kısmında kelime öğretimiyle ilgili bölümde bahsedildiği gibi öğrencinin bir kelimeyi bildiğini söyleyebilmesi için söz konusu kelimenin anlamı, biçimi ve kullanımı hakkında bilgilere sahip olması gerekmektedir. Yani bir kelimenin insanın etkin sözcük hazinesinde bulunması için aşağıdaki şartların yerine getirilmesi gerekmektedir:

1. Kelimenin doğru telaffuzu, tonlaması ve vurgusunu bilmek.
2. Kelimenin doğru yazılışını bilmek.
3. Kelimenin doğru çekim ve yapım eklerini bilmek.
4. Kelimeyi bağlamda doğru anlamda kullanabilmek.
5. Kelimenin farklı anlamlarını bilmek.
6. Kelimenin diğer eş, zıt, yakın anlamlı kelimelerle ilişkilerini bilmek ve bundan yararlanmak.
7. Kelimeyi özgün bir şekilde kullanabilmek.
8. Kelimenin eş dizimlerini bilmek ve kullanmak.
9. Kelimenin kullanım özellikleri ve biçimsel (stilistik) özelliklerini bilmek ve ona göre kelimeyi doğru ortamlarda ve uygun iletişim durumlarında kullanabilmek.

Böyle tanımdan anlaşılan, bir kelimeyi bilmek aslında ona yakın olan diğer kelimeleri de bilerek arasındaki ilişkileri, özellikleri ve farklılıkları anlamak demektir. Bu yüzden kelime öğretimi genel olarak tek kelime bazlı bir disiplin olmaktan çok kelime zincirleri, kelime grupları ve hatta kelime sınıfları esaslı bir yaklaşım olmalıdır. Bu tezin konusu olan yakın anlamlı kelimelerin öğretimini sağlamak için özellikle farklılıklarını göstermek gerekmektedir. Bu farklılıkları en iyi şekilde diğer yakın anlamlı kelimelerle beraber öğretilirken göstermek mümkündür. Yakın anlamlı ve özellikle eş anlamlı sanılan kelimeleri birbirinden ayıran de Saussure'ün keşfettiği değer

kavramıdır. Değer, yakın anlamlı kelimelerin ancak beraber olduğu zaman ortaya çıkabilir. Dolayısıyla yakın anlamlı kelimeleri tek tek değil yan yana öğretmek daha mantıklı ve etkilidir.

Bu tez çalışmasında, giriş kısmının ardından teorik bölüme yer verilmiştir. Teorik bölümü uygulama bölümü takip etmektedir. Öneriler ve sonuçlar bölümü, kaynakça ve ekler bulunmaktadır.

Bu düşünceden hareketle Yabancılar Türkçe öğretiminde okutulan ‘Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe’ (2019) adlı ders kitabı öğretim seti seçilerek yakın/eş anlamlı kelimeler öğretimi açısından içerik analizi yapılmıştır. Bu setin seçilmesinin nedenleri şunlardır:

1. Bu tezin yazarı Belarus’ta yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde de görev yapan bir araştırmacıdır. Ülkesi Belarus’ta Türkçenin öğretildiği çoğu üniversitede ‘Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe’ adlı Türkçe öğretim seti yaygın olarak kullanılmaktadır.
2. ‘Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe’ öğretim seti Türkiye’de devlet üniversitelerinde kullanılmaktadır.
3. ‘Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe’ öğretim setinde kullanılan toplam sözcük sayısı 19.958, bu sayı da Gazi Üniversitesi ve İstanbul Türkçe öğretim setlerininkinden yaklaşık 5.000 sözcük fazla demektir (Göçen, 2015, ss. 155-157).

Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu tezde, yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde “Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe” setleri üzerinde yakın ve eş anlamlı kelimeler tespit edilip onların öğretimi ile ilgili alıştırmalar incelenecektir. Yakın anlamlı kelimeler ad türlü kelimeler içinden ünite bazında seçilecektir.

Varsayımlar

Yabancı dil olarak Türkçede yakın anlamlı kelimelerin öğretiminde “Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe” setlerinde uygulanan yaklaşım ve kullanılan alıştırmalar evreni temsil edecek nitelikte olduğu varsayılmıştır.

Tanımlar

Kelime – dilin anlamlı, merkezi, oldukça özgür, rahatça yeniden sunulan ve adlandırıcı fonksiyonu üstlenen bir birimdir.

Anlam – ilişkisel bir olgudur. Bir dil göstergesinin nesneyle olan ilişkisi olarak (düzanlam), kavramla olan ilişkisi olarak (signifikatif anlam), konuşma eyleminin koşullarıyla ve katılımcılarıyla olan ilişkisi olarak (edimbilimsel anlam), kullanım alanıyla olan ilişkisi olarak (stilistik anlam), diğer dilbilimsel göstergelerle olan ilişkisi olarak (yapısal anlam) vb. tanımlanabilir.

Yakın anlamlı kelimeler – birbirine anlamca yakın ve birbirinden anlam, değer, işlev, sözdizimi veya başka konuda farklılık gösteren kelimelerdir. Bazen kelimeler bağlamda yakın anlamlılığı kazanmaktadır, bazen ise yakın anlamlı olarak sayılan kelimeler bağlamda zıt anlamlı olarak işleyebilmektedir.

1. BÖLÜM: KURAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde alıştırmaların tanımı, özellikleri, kullanım amaçları ve işlevleri, yabancı dil öğrenme-öğretme sürecinde kullanılma gerekçeleri, alıştırma sürecinde kullanılan çalışma biçimleri ve öğretmen/öğrenci görevleri, yabancı dil öğretimi yöntemlerinde ve yabancı dil becerileri alanlarında kullanılan alıştırma türleri açıklanmıştır.

1.1. KELİME

Dil bir dizgedir ve bu dizge her sistemde olduğu gibi onu oluşturan temel unsurlara sahiptir. Kelime de dil dizgesini oluşturan temel birimlerden biridir. Anlambilim açısından bakıldığında ise, biçimbirimden sonra ikinci anlam taşıyan unsurdur. Ama biçimbirime göre daha özgür ve işlevseldir. Kelimeler özgür olduğu halde yine de tam anlamı yalnızca bağlam içinde ortaya çıkar, ancak buna rağmen dil öğretimine kelime öğretimiyle başlamak hem bir öğrenme/öğretme geleneği hem de mantıklı bir yoldur, çünkü dil yolculuğu nesneleri, eylemleri ve belirtileri adlandırmakla başlamaktadır. Ayrıca kelime öğretimi dört temel becerisi olan, anlama, okuma, yazma ve konuşmayı doğrudan etkileyen faktördür (Büyükkız ve Hasarcı, 2013, ss. 148-149).

1.1.1. Kelimenin Tanımı

En geniş anlamda kelime, bir dil göstergesi olup de Saussure'ye göre kendi temel özelliğini yani anlatmayı ve işlevini yerine getirmektedir (Kıran ve Eziler Kıran, 2013, s. 143). Kelimeyi Aksan (Atabay vd., 1983, s. 20), 'her dilin kaynaşmış bir düşünce - ses birleşimi ve dildeki öteki öğelerle yakından ilişkili bir anlama ve anlatma birimi' olarak açıklarken; Günay (2007, s. 282) anlamı olan, kendi başına özerkliği olan en küçük dilsel birim olarak tanımlamaktadır. İki boşluk arasında yer alan harf veya harf gruplarından oluşan dilsel yapılarıdır. Bir sözcük birden çok biçimbirimden oluşabilir şeklinde tanımlamaktadır. Martinet (1998, s. 138) "birbirinden ayrılmayan anlambirimlerin oluşturduğu özerk bir dizim"; Vardar (2002 s., 181) ise 'Bir veya birden çok sesbirimin oluşturduğu, yazıda iki boşluk arasında yer alan, çoğu kez anlamsal bir birim oluşturan, söylemde belli bir biçimsel birlik sunan, çeşitli dizimsel kullanımlarında biçimce ya hiç değişmeyen veya -bükünlerde olduğu gibi- bir

bölümüyle değişim gösteren eklemli ses veya sesler öbeği' olarak tanımlamaktadır. Son zamanlarda kelimenin en önemli tanımlarının aşağıda belirtildiği gibi altı gruba indirgeme çabasının geliştirildiği görülmektedir (Vasilyev, 2012, s.40-42).

- 1) kelime – cümlemin son minimumudur (Bloomfield, Shcherba vs.);
- 2) kelime – sözdiziminin minimal birimidir (Boduen de Kurtene, Meye, Sapir vs.);
- 3) kelime – sözün minimal anlamlı birimidir (Reformatskiy, Elmslev vs.);
- 4) kelime – içinde sesbilgisel, dilbilgisel ve anlamsal belirtkeleri harmanlayan bir dil birimidir (Ovsiyaniko-Kulikovski, Meye, Büler, Vinogradov vs.);
- 5) kelime – gerçeğin nesnesini tanımlayan bir unsurdur (Vinogradov, Doroshevski; Galkina-Fedoruk vs.);
- 6) kelime – sözün özgün, özgür ve bütünsel bir unsurudur (Fortunatov, Meye, Vandries, Vinogradov vs.)

Görüldüğü gibi bu altı tanım birbirleriyle bazı yerlerde yakınlaşmakta bazı yerlerde ise ayrılmaktadır. Bu da kelimeyi tanımlamanın ne kadar zor olduğunu ve günümüzde halen tam anlamıyla ve ayrıntılı olarak açıklanamadığını göstermektedir. Hatta Skalichka (1967) gibi bazı dilbilimcilerinin ise kelimeyi tanımlamanın bir anlamı olmadığını iddia ettiği bilinmektedir. Kelime, aslında çok basit olmakla birlikte çok da karışık bir kavramdır ve bu duruma en uygun kanıt ise, bilim dünyasında kelimeye ait onlarca farklı tanımın olmasıdır. Farklı açılardan kelimeyi değerlendiren bilim adamları, farklı kelime tanımları da dile getirmektedir. Bu durum hem anlambilimi hem leksikolojiyi hem de bütün dilbilimi önemli ölçüde zorlaştırmaktadır çünkü kelime anlayışı ve onun tanımı araştırma için sınırlılıklar oluşturmaktadır.

Genel olarak bütün kelime tanımları üç büyük grupta değerlendirilebilir: şekilsel, anlamsal ve karışık. Şekilsel tanımlar adından anlaşıldığı gibi sözcüğü otografik açıdan ele almakta ve daha çok yazılı dile ilişkin bir tanım sunmaktadır. Bu yaklaşımın dayandığı kriter, harflerin dizisinin yanlarındaki boşluk veya noktalama işaretidir (Carter, 1987, s. 4). Bu yaklaşım kullanışlı olmakla birlikte birkaç büyük dezavantaja sahiptir. İlk olarak bu yaklaşım çerçevesinde yapılan tanımlar sadece yazılı diller ve yazılan metinler için uygundur. İkincisi, bu yaklaşım ayrı yazılan ama tek bir anlama sahip olan kelimeleri göz ardı etmektedir. Mesela 'kurşun kalem' gibi kelimelerde

birbirinden bağımsız iki birimin anlam değiştirmeden yeri değiştirilemez, başka birim kullanılamaz. Burada deyimse ve kalıplaşmış ifadeler de atıfta bulunmak mümkündür. Bitişik yazılan kelimeler de sıkıntı yaratmaktadır; çünkü bazı sözcükler bitişik yazıldığı halde her parçası kendi anlamını belli derecede koruyabilmektedir. Anlamı ve işlevleri göz ardı eden bu yaklaşım eş sesli, çokanamlı, eş yazılı vs. kelimeleri açıklayamamaktadır. Bu yaklaşım sadece ilk bakışta kullanışlı görünmektedir. Ama uygulamaya gelince birçok sorun yaratmaktadır (Kurudayıoğlu, 2005).

Anlamsal tanımlar, kelimenin anlamına öncelik veren tanımları içermekte ve kelime sınırlarının belirlenmesinde, sadece anlam esas alınmaktadır. Bu gruptaki tanımlar şöyle özetlenebilir: özgür anlam taşıyan her unsur kelimedir. Ancak bu yaklaşımın da birçok eksikliği söz konusudur. En büyük sıkıntıyı çok anlamlı kelimeler yaratmakta, ayrıca sayısı az olsa da tam eş anlamlı kelimeler de bu tanımdan zarar görebilmektedir. Anlamsal yaklaşımın karşılaştığı başka zorluk, birkaç kelimedden oluşan ancak genellikle bir anlama karşılık gelen deyimlerdir. Deyimler birkaç kelimedden ibaret olup genellikle içindeki kelimelerin tek başına alışlagelmiş anlamından farklı bir anlam karşılamaktadır ve bu anlam deyimini oluşturan öğelerin anlamlarının basit toplamı değildir. Bu sebeple de deyimler bir bakıma kelimelerin üst seviyesi olarak algılanabilir. Anlamı temel olarak öngören kelime tanımlarının karşılaştığı diğer güçlük ise edatlar ve bağlaçlardır. Edatlar ve bağlaçlar sabit anlamı olmayan fakat dil yapısında cümle anlamını tamamlayan görevli kelimelerdir. Dilbilgisel anlama ve işleve sahip bu tür kelimeler dilde en çok kullanılan birimlerdenidir.

Karışık tanımlar üçüncü grubu oluşturmakta ve ilk iki gruptaki tanımları birleştirmeye çalışarak kelime sınırlarını aynı anda anlamsal ve biçimsel taraflardan belirlemektedir. Önceki tanımlarda olduğu gibi anlam ile biçimi birleştirmeye çalışan tanımların güçlü ve zayıf noktaları bulunmaktadır. Üçüncü grup tanımlar en yaygın olmakla birlikte ve yaklaşık olarak kelimeyi Aksan'ın belirttiği gibi tanımlarken yine birçok dezavantaja sahiptir: böyle açıklamalar tek başına kullanılmayan yapıları tanım dışında bırakmaktadır. Türkçede ayrı yazılan ve her birinin de kendine özgü anlamı olan fakat yan yana geldiğinde bambaşka bir anlam oluşturan birçok birleşik kelime bulunmaktadır. Örneğin; gök kuşağı, karga tulumba, kuş burnu vs.

Yukarıda gösterilen örneklerden ve sıralanan tanımlardan anlaşıldığı üzere kelime her zaman üç taraflı (yani sesbilgisel, sözlüksel-dilbilgisel ve anlamsal parametreleri içeren) bir birim değildir .

Kelime anlayışında bu kadar çok fikir olduğu halde birçok dilbilimci kelimeyi dilin ana unsuru ve sözün odağı olarak anlamaktadır (Scherba, Aksan, Vinogradov, Smirnitski vs.). Humbolt (akt. Akarsu, 1998, s. 31), kelimeyi “bir dili oluşturmaya da dilin en çok anlam taşıyan parçası” olarak ele almakta ve “Yaşayan dünya içinde birey ne ise sözcük de odur” diyerek kelimenin dil içindeki önemini vurgulamaktadır (Kurudayıoğlu, 2005). Vinogradov’un düşüncesine göre ise kelime, dilin en önemli niteliklerinin yansıdığı bir odaktır (Vinogradov, 1986, s. 22). Bu yüzden de bu çalışmada, yabancı dil öğretiminde kelime konusuna ağırlık verilmiştir. Çoğu bilim adamının görüşlerine göre kelimeler birer yapı taşlarına benzetilebilir. Bir bina inşa etmek isteyen herkes önce doğru ve sağlam malzemeleri seçmelidir. Açıklamalardan da anlaşıldığı gibi hem dünya dil biliminde hem de Türkçe kelime hazinesi araştırmalarında kelime sınırları ile ilgili belli bir standarttan söz edilememektedir. Kelime sınırları, uygun görülen kelime tanımına göre belirlenmektedir (Kurudayıoğlu, 2005). Bu nedenle bu çalışmada esas olarak Varpahovich’in (Varpahovich, 2003, s. 120) kullandığı kelime tanımı seçilmiştir: Kelime, dilin anlamlı, merkezi, oldukça özgür, rahatça yeniden sunulan ve adlandırıcı fonksiyonu üstlenen bir birimdir. Bu tez çalışmasında, deyimisel ve analitik formları ele alınmadan yazıda iki tarafında boşluk bulunduran ve anlamca özgür olan dilin birimleri kelime olarak nitelendirilecektir. Tezde kullanılan kelime tanımı en işlevsel ve bu yüzden optimal olarak görünmektedir.

1.1.2. Kelimenin Özellikleri ve İşlevleri

Kelimenin yapısının karmaşıklığı ve çeşitliliği göz önüne alındığında, araştırmacılar onu karakterize etmek için çeşitli dilsel özelliklerinin toplamını gösterirler. Tezde kısaca en yaygın ve en çok konuşulan kelime özelliklerine değinecektir:

1) Kelime dilin merkezi ögesidir, çünkü dilin diğer tüm birimleri kelimeyle oluşturduğu ilişkilere göre değerlendirilmektedir.

2) Kelime anlamlıdır, çünkü her dilin kendi dünya görüşü vardır (Dilin dünya görüşü, belirli bir dil topluluğunun günlük bilincinde tarihle oluşturulmuş ve dile yansıtılmış dünya hakkında bir dizi fikir, belli bir algı şekli ve dünyanın düzeni, gerçekliğin kavramsallaştırılmasıdır) ve kelime içinde dil, dil dışı gerçekle bağlanmaktadır.

3) Kelime dünyanın tüm dillerinde ayırt edilen bir birimdir.

4) Kelime oldukça özgürdür, çünkü sözdiziminde pozisyonuna göre biçimbirimden daha özgürdür ancak cümleye kıyasla daha sınırlıdır.

5) Kelime tekrar tekrar yeniden sunulabilir, çünkü kelimeler her zaman yeniden üretilmeyip insanların hafızalarında saklanarak gerekli olduğunda oradan çağrılmaktadır.

6) Ayırt edilebilirlik – kelimelerin çoğu kendi sesbilgisel, anlamsal ve dilbilgisel özelliklerine sahiptir ve bu özelliklerine göre metin içinden rahatlıkla seçilebilir.

7) Kelime bir bütündür ve onun parçalarını birbirinden ayırmak imkansızdır (bazı istisnalar dışında kelimeler hep aynı şekilde işler, örn., başvurmak – baş mı vurdun?

8) Kelime maddidir, çünkü onun yazısal ve sessel karşılığı vardır.

9) Kelime semantik açısından biçimlenmiştir ve her zaman dilbilgisel, sözlüksel veya yapısal anlama sahiptir. (dilbilgisel anlam genellikle eklerde saklıdır, sözlüksel anlam kelimenin bazında, yapısal anlam ise kelimenin diğer kelimelerle ilişkisinden doğan bir parametredir) (Novikova, 2010, ss. 24-27).

Üstlendiği işlevler açısından kelimeler aşağıdaki özelliklere sahiptir:

1) Nominatif – kelime gerçek veya gerçek dışı dünyanın herhangi bir olgusunu adlandırmakta ve diğerlerinden de bu özelliği nedeniyle ayırt edilmektedir.

2) Genelleştiren (semiotik) – kelime tüm tipik olayları/nesneleri bir sınıfa birleştirerek bu sınıfı adlandırabilir (örn., ağaç kelimesi aslında tek tek ve birbirinden farklı fakat tipik özelliklere sahip olan ağaçları birleştirir).

3) Yapısal – kelimeler, cümleleri inşa eden birimlerdir.

Kelimeler ayrıca dil birimleri olup, dil göstergesi diye adlandırılmaktadır. Bu nedenle de her dil göstergesinin sahip olduğu niteliklere sahiptirler. Yukarıda değinilen yeniden sunum ve genelleştirme özellikleri dışında sözü edilen nitelikler ise şunlardır:

- 1) İki taraflılık – dil göstergesi birbirinden ayrılamayan algılanabilen maddi tarafı ile anlamsal içerik, bilgi olan ideal bir tarafın bütünüdür.
- 2) Sistemlilik – her dil göstergesi ancak sistem içinde, dilin diğer işaretlerine karşı olan ilişki ve muhalefet içinde varlığını sürdürebilir.
- 3) Kombinasyonellik – dil göstergesi dilin diğer göstergeleriyle farklı kombinasyonlar oluşturma özelliğine sahiptir (Novikova, 2010, ss. 24-27).

Aslına bakılırsa, kelimeler önceden var olan nesneler için sonradan uygulanmış sesli isimler gibi görünebilir fakat bu tamamen doğru değildir. Vygotski'nin vurguladığı gibi düşünce kelime sadece ifade edilmeyip kelime içinde oluşturularak doğmaktadır (Vygotski, 2008). Kelimeler, bir bakıma insanların yaşadığı dünyayı oluşturan esas öğelerdir. Toplumsal etkileşimin ürünü olarak dil, onu üreten toplumu da içerir ve Benvenist'in (1995, s. 167) deyişine göre 'dil toplumun yorumlayanıdır'. İnsanı ve yaşadığı toplumu anlamak için dile başvurmak gerek. Bu durum da ilgili olarak kelimeleri bilmeyi öngörür. Yani dil okyanusa, kelimeler ise su damlalarına benzetilebilir. Her damla su okyanusun hemen hemen tüm özelliklerini içerir. Kelimelerin birlikteliği ise okyanusu, yani söz varlığını oluşturur.

1.1.3. Kelime Türleri

Sözvarlığına geçmeden önce bu kısımda kelime türleri açıklanacaktır. Yukarıda verilen tanımlardan da anlaşılabilirdi üzere genelde kelimeler anlamlı ve işlevsel olarak ele alınmaktadır. Bunun açılımı, anlamlı kelimeler ve işlevsel kelimeler olarak da yapılabilir. Görevli kelimelerin örneği olarak 'kadar', 'ama', 've' gibi edatlar gösterilebilir. Bu tür kelimeler, içinde geçtikleri bağlama göre anlam kazanmaktadırlar. Bilindiği gibi dil anlamsızlığa dayanamaz bu yüzden de anlamsız bir birim içeremez. İşlevsel veya görevli olarak sınıflandırılmış kelimelerin de dile ve cümleye verdiği anlam reddedilemez (Kurudayıoğlu, 2005). Kelimelerin anlamlı ve işlevsel sözcüklere ayrılması ise uzun bir geleneğe sahiptir. Anlamlı kelimeler, "gösterici işlevini yerine getirirken, bizi çevreleyen gerçeği, yani nesneleri, olguları, olayları adlandırma işlevini üstlenir". İşlevsel veya görevli kelimeler ise aksine, gücül birimler sistemlerini

gerçekleştirerek onları söz birimlerine dönüştürerek konuşma-iletişim alanına hizmet ederler (Ufimtseva, 1980, ss. 107-109).

Kelime türleri dilbilgisinde genellikle iki farklı açıdan ele alınmaktadır. İlk yaklaşım Aristo'ya kadar uzanmaktadır ve ona göre bütün kelimeler 'ad', 'eylem' ve 'edat' olmak üzere üç gruba ayrılmaktadır. Her bir kategori kendi içinde alt grupları barındırmaktadır. Örneğin isim kategorisi 'isim', 'zamir', 'sıfat' ve 'zarf' adlı alt gruplardan oluşur. Böyle sınıflandırmalara en güzel örnek olarak Gencan'ın yaptığı tasnif sunulabilir. Bu tasnifte, tüm sözcükler, temel sözcükler (ad, fiil), uydu sözcükler (sıfat, belirteç) ve söz ulakları (ilgeç, bağlaç) şeklinde üçe ayrılmaktadır (Atabay vd., 1983, s. 22).

İkinci yaklaşımda ise, kelimeler büyük ve alt gruplarına ayrılmadan doğrudan 'ad', 'sıfat', 'zamir', 'zarf', 'takı', 'bağlam', 'ünlem' ve 'fiil' olarak değerlendirilmektedir. Son zamanlarda ise, söz konusu iki yaklaşım yeniden ele alınarak incelenmekte ve yeni tasnifler oluşturulmaktadır (Delice, 2012).

Türkçe bağlamında sunulan birçok alternatif tasnif söz konusudur. Örneğin, Boz (2012) kelimeleri 'sözlüksel anlamlı birimler' ve 'dil bilgisel anlamlı birimler' adlı iki büyük gruba ayırır. Cümle içinde bütün sözcükler kendilerini farklı anlam kategorileriyle göstermektedir: 'soyut', 'somut' ve 'oluş-kılış' anlamları ile veya 'yüklem veya yüklemler arasında dil bilgisel bağıntı'lar kuran anlamları ile. Sözcükler cümle dışında değerlendirildiğinde, dört büyük anlam grubu söz konusu olur: 'somut', 'soyut', 'oluş-kılış' ve 'sözdizimsel bağıntı'. Örneğin somut olan kelimeler şunlardır: taş, çiçek, elma, masa vs.; soyut kelimeler sevgi, kötü, hüzn vs.; oluş-kılış anlamını taşıyan kelimeler olmak, öğrenmek, oturmak vs.; ve sözdizimsel bağıntı olarak kullanılan kelimeler gibi, ama, çünkü vs. Söz konusu tasnife göre, bu tezde daha çok somut ve soyut diye adlandırılmış kategoriler üzerinde durulacaktır.

Genel olarak anlam kategorilerine dayalı bu sınıflandırma dil bilgisinde ve dil öğretiminde kullanılan sınıflandırmadan çok farklıdır, çünkü bu tasnifte sözcüklerin sadece dilbilgisi açısından birbiriyle olan ilişkileri değil, aynı anda cümle bilgisiyle de ilişkileri ele alınmaktadır. Ayrıca kelimelerin bağımsız bir biçimbirim olup olmadığına göre de kelimeler üç büyük gruba ayrılmaktadır: bağımsız veya asıl biçimbirimler, bağımlı veya uydu birimler ve bağlama göre ya asıl veya uydu olarak kullanılabilen

kelimeler. Örneğin asıl biçimbirimler arasında bütün isimler, asıl fiiller ve zamirler yer almaktadır. Uydu biçimbirimleri diye adlandırılan kelimeler arasında sıfatlar, çekim edatları ve yardımcı fiiller bulunmakta, karışık grupta ise zarfların yanı sıra bağlama, pekiştirme ve ünlem edatları yer almaktadır.

Kelime türleri anlambilim açısından değerlendirildiğinde, dilsel anlamların temel işlevsel türlerinin, sözcüklerin türlerine ve sözdeki yerine göre ayrılması gerektiği söylenebilir. Temel işlevsel türler arasında, öncelikle, belirleyici göstergelerin anlamları ve biçimlendirici göstergelerin anlamlarını; ikinci olarak, nesnel (yüklemcil olmayan) ve sıfat (yüklemcil olan) anlamlarını ve üçüncü olarak, nominatif (denotatif, adlandırıcı) ve gösterge (deiktik) anlamları belitilebilir (Vasilyev, 2012, ss. 107-109).

Yukarıda değinilen tasniflerin dışında modern dilbilimde birçok yeni sınıflandırma teklif edilmektedir. Her birinin avantajları olduğu gibi eksiklikleri de vardır ve bütün yeni tasniflerin en büyük dezavantajı ise onların dil öğretimine uyarlanmış olmaması veya çok sınırlı bir şekilde adapte edilmesidir. Bu nedenle bu çalışmada yukarıda anlatılan klasik yaklaşım kullanılmıştır. Çalışma malzemesi olarak kelime bağlamında soyut/somut ayrımı yapılmadan daha çok genel dilbilgisinde algılanılan “isim” türü seçilmiştir. Bunun nedeni, kelimenin taşıdığı önemdir ve cümle yokken dahi tek temel sözcüğün varoluşu ve dillendirilişidir. Daha da önemlisi kavram ve eylemlere verilen “isim” türünün her dönemde işlevsel yönüyle etkili olması ve iletişimi sağlamasıdır. Birçok araştırmacının mutabakat sağladığı konu ise insanoğlunun ilk başta çevresindeki olayları, vücut parçaları ve somut varlıkları için kelime ürettiğidir (Atabay vd., 1983, s.21). Bundan da anlaşılabilceği gibi tezimizde daha çok belirleyici nesnel anlamları taşıyan kelimeler üzerinde çalışılacaktır, çünkü bir şey üzerinde işlem yapmadan önce bu şeyin sadece bu şey olarak sabitleştirmek için ilk olarak onu adlandırmayı yani onun ismini bilmek şarttır.

Ancak burada mutlaka değinilmesi gereken önemli bir açıklama yer almalıdır. Türkçede sözcük türlerinin birbirinden kesin olarak ayrılmaması kelimelerin kaymasına sebep olmaktadır. Deny’nin saptayabildiği gibi (akt. Atabay vd., 1983, s. 23), Türkçede birçok ad aynı zamanda sıfat olarak da kullanılmaktadır ve genel olarak isim soyundan gelen kelimeler Türkçede birbiriyle çok daha karmaşık bir biçimde bağlıdır. Ayrıca bilginin söylediğine göre Türkçede eylemlerde de ad fikri egemen olmaktadır. Benzer düşüncüyü

Grönbech de dile getirmektedir (akt. Atabay vd., 1983, s. 25). Ad soyundan gelen bir kelime Türkçede ne tam bir ad ne tam bir sıfattır ve her ikisi de olabilmektedir ve bu şekilde diğer çoğu dillerden Türkçe çok ayrılmaktadır.

Bu nedenle bu tezde, ad türü kelimeler ele alındığında ve onların yakın anlamlı kelimeleri saptandığında ad ve sıfat türleri arasında kayma gözlemlenebilir.

1.1.4. Sözvarlığı

Kelimelerin bütünü genellikle sözvarlığı olarak adlandırılmaktadır. Aksan'a (2015a, s. 15) göre, sözvarlığı çok geniş bir kavram olup bir dildeki belli seslerle oluşturulmuş simgeler, kodlar ve göstergeler gibi sadece dilbilimsel yönler dışında o dili kullanan insan toplumunun kavramlar dünyası, dünyaya bakış açısı ve o insanların kültürünün yansıtıcısı olarak değerlendirilmelidir. O dili konuşan toplumun kavramlar dünyası, maddi ve manevi kültürünün yansıtıcısı, dünya görüşünün bir kesiti olarak düşünülmelidir.

Bir dilin sözvarlığı, genellikle temel sözvarlığı (bir dil ve bu dili konuşan insanlar için en önemli, çekirdek sözcükler: mesela renkler, akrabalık terimleri vs), yabancı sözcükler, deyimler ve atasözleri, kalıp (ilişki) ve kalıplaşmış sözler, terimler ve çeviri sözcüklerden oluşmaktadır. Bu konuda Türk dili de istisna değildir ve onun sözvarlığı da yukarıda belirtilen sözcükleri içermektedir (Aksan, 2015a, s. 15).

Her dil onu konuşan insanları ve onların algılama modellerini oluşturmaktadır, çünkü olayların nasıl adlandırılması, bazı gerçeklerin neden görmezden gelinmesi, bazılarının ise neden ön plana çıkarılması kısaca dünyanın nasıl algılanması gerektiğini netleştiren dildir. Bu yüzden de nesilden nesle aktarılan dil konuşucularının düşünce biçimini de koşullandırmaktadır (Aksan, 2015a, s. 16). “Bir dilin sözvarlığı, o dilin tarihine geniş ölçüde ışık tutmakta, yüzyıllar boyunca ortaya çıkan ses, biçim, sözdizimi ve anlam değişikliklerini yansıtmakta, hangi dillerin etkisiyle, ne türden değişimlerin gerçekleştiğini göstermektedir (Aksan, 2015a, s. 19). Bunlara göre bir dili gerçekten öğrenebilmek için onun kurallarını, onun içinde yatan derin anlamlandırma sanatını ve dünyayı görme şeklini belirleyen dilin geniş sözvarlığını öğrenmek gerekmektedir.

Dil bir nesne olmaktan çok yaşayan bir varlığa ya canlı bir dizgeye benzetilebilir. İnsan bu dizgenin dışında bulunmaz, dizge içindedir. Yirminci yüzyılın ikinci yarısında başlatılan ve hala süren anlambilimsel çalışmalar ve özellikle söylem çözümlemesi bu gerçeği birçok kez kanıtlamıştır. Dil ve onu konuşan insan birbirinden ayrılamaz. Bir insanı anlamak için onun anadilini anlamak gerek. Demir'in (2015, s. 39) bu bağlamda söylediği gibi "Dili nesne olarak ele almak, özneyi nesnenin dışına çıkmaya çalışmaktır. Oysa dilin dışı yoktur ve hatta dilin dışında bir özne de yoktur. 'Konuşan' ve 'adlandıran' bir özne, dilin gramerinden kaynaklanan bir illüzyondur. Dil hakkında malumat toplamakla dilin doğasını anlamak arasında açık bir ayırım vardır".

1.2. KELİMENİN ANLAMI

Kelimenin özü, kuşkusuz içinde taşıdığı anlamdır. Bu çalışmada, Dilsel anlamının tanımını tespit etmeden önce daha genel bir açıdan dile bakmak ve anlam kavramına geçmeden 'Bir dil bilmek ne demektir?' sorusuna cevap verilecektir. Sadece kelimeleri ve grameri bilmek yeterli midir? Bu soruya şu şekilde cevap verilebilir. En az üç dilsel bilgi türü vardır: anlam bilgisi, değer bilgisi ve dil birimlerinin işlevleri hakkındaki bilgi (Vasilyev, 2012, s.73).

Dilden bağımsız, dolaysız olgular yoktur. İnsanın bütün bildikleri dille koşullandırılmış ve sınırlandırılmış durumdadır. Heidegger'in belirttiği gibi, sadece insanlar bir şeyi bir şey olarak anlar ve tanımlar. Böyle davranarak insan bu şeyin tarihselliğine yani ondan önce dilde adlandırıldıklarına işaret eder. Bu yüzden de insan sürekli her şeyi dolaylı olarak algılar ve neticede dilden ayrı düşünülemez. İnsan dili ne kadar biliyorsa o kadar insandır. Hatta insanın dil olduğu bile söylenebilir (Demir, 2015, s.150). Dil ise anlamdır. Bu görüşü birçok dilbilimci paylaşmakta ve Scherba'nın dediği gibi 'Bütün dilin anlama, manaya indirgenebilirliği açıkça anlaşılmaktadır. Mana, anlam yok ise – dil de yok demektir' (Scherba, 2008, s. 153).

Scherba, kelimenin anlamının temelinde kavram yani terimin bulunduğunu iddia etmektedir. Kavramların ve terimlerin içeriğini dil anlamlarından ayırt etmek için de bir örnek vermektedir: 'Düz çizgi, geometride 'iki nokta arasındaki en kısa mesafe' olarak tanımlanır. Ancak edebi dilde, bu durum böyle değildir. Günlük yaşamda bir çizgiye ne sağa ne de sola (ne yukarı ne de aşağı) sapmadığı takdirde düz

söylediğimizi düşünüyorum' (Scherba, 2008, s. 24). Bu durum, dilsel anlam nedir? Sorusuna cevap vermenin kolay olmayacağını ve öncelikli olarak kelimenin anlamı nedir? Sorusunun cevabını netleştirmek gerektiğini göstermektedir.

Dilsel anlam, pek çok bilimlerin çalışmasının konusudur: dilbilim, mantık, felsefe, psikoloji, göstergebilim vb. Aynı zamanda, bilimlerin her biri bunu farklı şekilde ele almaktadır. Dilbilimin farklı dallarında bile anlam kavramına farklı yönlerden yaklaşılmaktadır. Bu nedenle aşağıda kısaca anlam kavramına farklı yaklaşımlar ele alınacaktır.

1.2.1. Anlam

Bilim adamları geçmişten günümüze dildeki anlam üzerine çalışmışlar ancak çok farklı şekilde tanımlamışlardır. Günümüzde halen ortak bir tanım bulunmuş değildir. Genel olarak dilbilimin farklı yönlerinin temsilcileri tarafından önerilen çok sayıda anlam tanımlanması iki ana dala indirgenebilir: 1) anlamın, duygu, kavrama, algılama vb. psişik fenomenler ile ilişkili psişik, yansıtıcı bir varlık olarak tanımlanması; 2) anlamın ilişkisel bir varlık olarak tanımlanması yani bir dil göstergesinin nesneye olan ilişkisi olarak (düzanlam), kavrama olan ilişkisi olarak (signifikatif anlam), konuşma eyleminin koşullarına ve katılımcılarına olan ilişkisi olarak (edimbilimsel anlam), kullanım alanına olan ilişkisi olarak (stilistik anlam), diğer dilbilimsel göstergelere olan ilişkisi olarak (yapısal anlam) vb. tanımlamalarıdır (Vasilyev, 2012, s. 67).

Anlaşıldığı gibi ilk durumda, anlam artık bir kavram veya sanı ile özdeşleştirilmeyerek daha çok duygusal olarak algılanan sembolle (göstergeyle) ilişkili olan aşağı yukarı karmaşık bir psişik fenomen olarak kabul edilmiştir, yani insanın düşüncesini, duygularını ve iradesini ifade edebilen karmaşık bir psişik varlık olarak ele alınmaya başlanmıştır (Vasilyev, 2012, s. 56). Vygotsky'den sonra kelimenin anlamına süreç vektörü de eklenmiştir. Mesela, Leontyev'e göre 'psikolojik bir fenomen olarak anlam, belli ve net bir şey değil, tersine o bir süreçtir, bir sistem veya bir şeylerin bütünü değil, ama süreçlerin dinamik hiyerarşisidir' (Leontyev, 1971, s. 8). Psikoloji açısından ve özellikle düşünce oluşturulması bakımından böyle bir yaklaşım daha doğru olabilir, fakat söylem çalışmaları için pek uygun değildir. Bu yüzden bir dil sisteminin bir birimi

olarak anlamı, oldukça sabit olan, yani insanların belleklerinde saklanan önceki algılama ve konuşma-düşünme faaliyetinin sonucu olarak ortaya çıkan bir bilgi türü olarak ele almak dilbilimsel çalışmalar için daha uygun ve pratik olabilir (Vasilyev, 2012, s. 68).

De Saussure ardından ise, Pierce ve Morris dilbilime anlamın bir ilişki olarak tanımlanmasını getirmiştir. Bu yaklaşıma göre anlam ilişkisel doğaya sahiptir ve ilişki içinde bulunduğu yöne (partnere) göre farklı anlam türleri vardır.

Düzanlamsal (denotatif) yaklaşım, anlamın, göstergenin (veya sembolün) denotatum'una (yani göndergeye, gerçek nesneye) veya gösterenin gösterilene olan bir ilişkisi olarak tanımlamaktadır. Bu yaklaşıma yakın olan diğer anlayış ise Bloomfield tarafından sergilenmektedir. Bloomfield'e göre anlam, dil uyarıcısına sözlü bir tepkiden başka bir şey değildir. Bu teorinin bir çeşidi olarak anlamı, kelimenin (göstergenin) sosyal kültüre olan bir ilişkisi olarak (Nayda, 1962) veya durumun tipik bağamlarına olan ilişkisi olarak (Fries, 1962) tanımlanmaları da eklenebilir.

De Saussure'e (1998, s. 122) göre kelimenin anlamı daha çok kavramla ilgili olup, doğrudan veya dolaylı olarak dildışı gerçekleri yansıtmak için görev üstlenmektedir. Anlamlar, değerlerin aksine dil sistemi tarafından değil, gerçeklik tarafından belirlenir. 'Ağaç' ve 'kuş' kavramları arasındaki fark, nesnelerin kendi yapısından kaynaklanır ve dilin yapısı ile doğrudan bir ilişkisi yoktur. Değerler ise, tam tersi, kendini dil yapısında ve girdiği ilişkilerinde bulmaktadır. De Saussure bu konuda ancak ne katı bir anlam tanımını, ne de ortaya koyduğu değer kavramından açık bir ayrımını vermektedir. Daha tutarlı bir şekilde bu fikirler Ullmann tarafından açıklanmıştır. Ullmann (1963, ss. 68-70) anlamı, 'ad ile gerçekleşmiş anlam arasındaki ilişkiler' olarak tanımlar. Dilbilimci, böyle yaklaşımın referans anlam teorisinin kanıtını sağladığını ima eder, ancak bu ölçümlerin yalnızca anlamın duygusal ve yenilikçi yönleriyle ilgili olduğunu açıkça ortaya koyar. Ullmann gösteren ile gösterilenin arasındaki bağı çağrışımsal veya psişik bir bağlantı olarak değil bir işlev olarak yorumlarlar.

Morris (1983, s. 62) diğer bilim adamlarından biraz daha ileri giderek denotatif (düzanlam) ve signifikatif (kavramla ilişkili anlam) anlamları inceleyen dilbilim dallarının yanı sıra ayrıca edimbilim (pragmatik) dalını eklemiştir. Morris'e göre, pragmatik göstergelerin onları yorumlayanlarla olan ilişkisini inceleyen bir disiplindir.

Edimbilimsel anlam ise dilsel bir uyarıcının (göstergenin) neden olduğu bir dildışı tepki (davranış) olarak tanımlanmaktadır. Ayrıca, değerlendirme ve duygusal-ifade edici unsurları da anlamın içine dahil edilir.

Pragmatik anlama gelince, bazı Rus ve Avrupalı dilbilimciler tarafından ayrı olarak gösterilen stilistik anlamı anımsatmak gerekir. Stilistik (biçemsel) anlam, göstergelerin sözlüksel, nesnel veya dilbilgisel anlamlarına ek bir niteliktir ve bu nitelik genellikle kalıcı bir karaktere sahip, belirli koşullar altında tekrarlanabilir ve dil biriminin semantik yapısına girer (Kojina, 1983, s. 32]. Biçemsel anlamdan çeşitli ifade edici ve duygusal bileşenler hariç tutulursa ortada kelimelerin işlevsel-stilistik değeri kalır, yani dil birimlerinin çeşitli alanlarla ve konuşma türleriyle eşleştirilmesinden doğan özellikler (kitap, argo, sokak dili, zaman aidiyeti vs.).

Anlamsal alan teorileri temsilcileri, anlamı genellikle anlamsal alan veya cümlelerin kurucu bileşenleri arasında ortaya çıkan bir ilişki veya bir dizi ilişki olarak yorumlamıştır. Bu yaklaşım en açık şekilde Trier'in (akt. Vasilyev, 2012, s. 70) çalışmalarında kendini göstermiştir ve kısaca şu şekilde özetlenebilir: bir kelimenin anlamı onu çevreleyen kavramsal komşularının anlamlarına bağlıdır. Kelime “sadece bütünün bir parçası olarak mantıklıdır, çünkü sadece semantik alanda bir şey ifade edebilir”.

Yansıtıcı teoriye göre anlamın baş işlevi, gerçekleri yansıtmaktır. Bu teorinin güçlü yönleri şu şekilde özetlenebilir: Anlamı yansıtıcı, psişik bir madde olarak algılaması birçok yeni çıkan psikoloji dallarına uyum sağlamaktadır. Kelimenin kavrama veya nesneye olan ilişkisinin herhangi bir şekilde somutlaştırılması, bu ilişkinin temelinde dolayısıyla da anlamın temelinde yatan nesnenin o ayırt edici niteliklerini açık ve kesin bir şekilde ifade etme zorunluluğu ortaya çıkarmaktadır. Ayrıca dilsel uyarıcıya bilinçli ve davranışsal tepkilerinin sağlanması için bu gösterge-uyarıcının sadece algılanması değil aynı zamanda anlaşılır olması da söz konusudur. Bunun dışında bu teorinin kanıtı olarak şunu da belirtmek gerekir: Konuşmacılar tarafından dil birimlerinin içeriksiz, saf ilişki niteliklerinin bilinmesi (mesela, biçimsel dizim içinde birbirleriyle olan ilişkilerinin, belirli kullanım alanlarıyla bağlantılarının vs. bilinmesi), dilsel anlamları bilmekten köklü bir şekilde farklı olan bir dilsel bilgiyi oluşturur (Vasilyev, 2012, s. 72)

Yukarıda açıklanan anlam yaklaşımları daha çok genel nitelikte olup başka kriterlere göre farklılaşmamış anlamlar için geçerlidir. Fakat dilsel anlamlar sözlüksel, dilbilgisel ve türetimsel (türetimsel biçimlenmeden kaynaklanan anlam) olmak üzere üç gruba ayrılarak farklı özellikler de sergilemektedir.

Rus dilbilimci Shahmatov'a göre bir kelimenin gerçek anlamı, herhangi bir dış dünyanın olgusuna bir sözel gösterge olarak uyum sağlayıp sağlayamadığına bağlıdır, fakat bir kelimenin dilbilgisel anlamı ise, diğer sözcüklere göre sahip olduğu anlamdır (Shahmatov, 2009 ss. 431-432). Bir faaliyet olarak dilbilgisi, dilbilgisinin bir operasyon dışı (non-operational) sistem olarak varlığını da öngörür. Dilbilgisi sistemi, insan belleğinde, çeşitli bağlantılar tarafından oluşturulan ve eş zamanlı olarak var olan modellerin hiyerarşik bütünüdür. Bu modellerin her biri konuşmada düşünce oluşturmaya katkı sağlama özelliğine sahip olmasına rağmen, kendi benzersizliği hem kendi yapısıyla hem de operasyon dışı dilbilgisi sisteminin diğer öğelerine olan ilişkisiyle tanımlanır (Admoni, 1979, ss. 6-36). Dilbilgesel anlam kendisini iki şekilde gösterebilir. Birincisi dilbilgisel anlamı dilsel birimlerin arasındaki ilişkileri ve bağlantıları gösteren genelleştirilmiş dilsel bir anlam olarak tanımlar ve bu doğrultuda bu anlamın uzantısı dilbilgisel anlam olacaktır; ikincisi ise kelimenin dilbilgisel biçimi ile ilgilidir, yani sözlüksel anlamı değişmezken sadece dilbilgisel anlamının değiştiği sözlük biriminin biçimidir (Varpahovich, 2003, s. 71). Dilbilgisel anlam başka şekilde de betimlenebilir: örneğin, sözcükbiçiminin içinden sözlüksel ve türetimsel anlamlarının çıkarılmasından sonra kalan dilsel içerik olarak. Türkçe gibi bitişimli dillerde eklerin genellikle birer anlamı vardır.

Sözlüksel anlam, (eğer sözlük birimi tek anlamlıysa) bir leksemin dilbilgisel anlamlardan soyutlaştırılmış tüm biçimleri için ortak (değişmez) bir anlamdır, veya (eğer sözlük birimi çok anlamlıysa) leksemin değişmez anlamlarından biridir. Böylece, aynı sözcük (şüphesiz dilin diğer gösterge araçlarıyla birlikte), birkaç sözlüksel anlam ifade edebilir (çokanlamlılık), veya tam tersi, aynı sözlüksel anlam birkaç kelime veya işlevi eş olan bir deyim tarafından ifade edilebilir (eşanlamlılık). Bu bağlamda hala tartışılan husus şu ki: bir leksemin asıl olarak dil sisteminin potansiyel olarak çok anlamlı bir birimi yoksa sadece gerçek anlamın bulunduğu tipik bir sözdizimsel bağlamın bir birimi olduğu hala kesin olarak saptanamamıştır. Bu yüzden kelimeye veya lekseme ne açıdan bakılacağını araştırmacı belirler. Tezde benimsenen bakış

açısına göre bu durumda leksem bu iki kutup arasında dolaşan bir varlık olarak kendisini ya çok anlamlı bir birim olarak (mesela kelime oyunlarında) veya bir bağlam içinde gerçekleştirilmiş tek bir anlamlı birim olarak göstermektedir.

Türetimsel anlam, türetilmiş kelimenin sözlük anlamının bir parçası olan türev ekinin anlamıdır. Türetimsel anlamın sözlüksel anlamdan ana farkı, onun ifadesinin ek morfepleri (kök biçimbirimleriyle değil) ile ve ilgili türevsel modellerle (veya formüllerle) ilişkili olmasıdır. Türetimsel anlamın daha soyut doğası (sözlük anlamıyla karşılaştırıldığında), genellikle bir modele göre oluşturulmuş bir dizi sözcükle, yani türetme çeşitleriyle ilişkilendirilmiş olmasından kaynaklanır (mesela, okuyucu, yayıncı, satıcı vb.). Bu nedenle, türetimsel ve dilbilgisel anlamlar, her zaman ulam anlamları olarak işlev görürler, yani semantik kategorileri ve alt kategorilerin soyut içeriğini ifade ederler. Diğer bir deyişle, türetimsel anlamın kapsamına sadece ulam anlambirimcikleri girebilir, sözlüksel anlamlar ise aynı zamanda ulamı olmayan anlambirimcikleri de içerebilir (Vasilyev, 2012, ss. 36-39).

Sonuç olarak dilsel anlam denildiğinde çok farklı düşünceler ve tanımlar söz konusudur. Tek ve herkesçe kabul edilmiş bir terimin olmadığı gibi ortak bir yaklaşımın da bulunmadığı söylenebilir. Bütün bunlar anlam kavramının ne kadar karmaşık ve ne kadar derin olduğuna birer kanıttır. Ama bütün bu tanımların arasında ortak bir nokta mevcuttur ve bu nokta daha çok bir kelimenin anlamının düşünce oluşturmak için kullanılabilirliğiyle ilgilidir. Beanveniste'in (Beanveniste, 1965, s. 444) bu bağlamda söylediği gibi: 'Bir dil biriminin biçimi, bu birimin, daha düşük bir seviyedeki kurucu unsurlara ayrışabilme kabiliyeti olarak tanımlanabilir. Bir dil biriminin anlamı ise, bu birimin daha üst düzey bir birimin bir parçası olma yeteneği olarak tanımlanabilir'.

1.2.2. Değer

Dilsel bilginin ikinci türünü değerler bilgisi oluşturmaktadır ve dilin teorisine değer kavramı, de Saussure tarafından getirilmiştir. Dilbilimci, değeri, sadece yatay ilişkileri çerçevesinde anlamak eğilimindedir. Dilsel değer kavramını de Saussure, dil dışındaki değer kavramıyla karşılaştırır. Onun düşüncesine göre herhangi bir şeyin değerinden bahsetmek için birincisi, değeri belirlenecek olan bir şey için değiştirilebilen herhangi bir farklı şeyin varlığı, ikincisi ise, bazı benzer şeylerin varlığı gerekmektedir. Bir

kelimenin değerini belirlemek için, bu kelimenin belirli bir kavramla ilişkilendirilebileceğini yani bu kelimenin belli bir anlama sahip olduğunu belirtmek yeterli değildir. Bunun dışında kelimeyi ona yakın olup karşıtlam ilişkilerinde olduğu diğer değerlerle yani diğer kelimelerle karşılaştırmak lazım. De Saussure, değeri gösteren tarafından şu şekilde açıklar: ‘Kavramsal taraf gibi, değerin maddi tarafı da, yalnızca dilin diğer unsurları ile olan ilişkilerden ve farklılıklardan oluşur. Kelimede önemli olan ses değil, ama bu kelimeyi diğerlerinden ayırmaya olanak veren ses farklılıklarıdır, çünkü bunlar anlam taşıyıcısıdır...’ (Saussure, 1977, ss. 148-151).

Tek başına alınmış göstergenin değerinin ölçülmesi imkansızdır. Göstergenin değeri ancak göstergenin ait olduğu dizgeye yerleştirildiğinde kendisini gösterir, çünkü değer o dizideki konumundan kaynaklanır. Bu yüzden dil, değişik göstergelerin diğer göstergelere göre konumlarını belirlediği bir sistem olarak da ele alınabilir. Ancak burada vurgulanması gereken husus, değeri sadece toplum belirleyebilir, tek bir kişi dile değer yerleştiremez çünkü kelimelerin değerleri toplumsal kullanımdan ve benimsemeden ortaya çıkar (Kıran ve Eziler Kıran, 2013, s. 469).

Bir gösterge söz konusu olduğunda ona sadece bir gösterenle bir gösterilenin bileşimi olarak bakmak yetersizdir. Çünkü bilindiği gibi dilde farklılıklar dışında hiçbir şey yoktur ve bu yüzden göstergeyi ayrı bir birim olarak kılan şey onu diğer göstergelerden ayıran özelliğidir. Bu sebeple bir göstergeyi anlamak için onu tek başına değil fakat ait olduğu dizgeye yerleştirerek incelemek gerekir. Bir kelimenin değeri incelendiğinde ise genellikle ilk olarak o kelimenin bir kavramı gösterme özelliği ele alınır, fakat de Saussure’n belirttiği gibi kavramların benzerliğinden çok ayırt edici özelliklerinde durmak daha doğru ve mantıklı olur (Kıran ve Eziler Kıran, 2013, s. 469). Sonuç olarak bir dil göstergesinin bir dil durumunda sistemin öteki göstergelerine karşıt oluşuyla tanımlandığını belirtmek gerekir.

Modern dilbilimde, değerler veya yapısal anlamlar (Kobozeva, 2012, s.100) olarak adlandırılan kavramlar; bilincimizde yansıtılan özel bilgi biçiminde, dil ve konuşma faaliyeti sistemindeki durumlarına (sistemsel bağlantıları, konuşmada kullanım normları vb.) göre koşullandırılmış dil birimlerinin özellikleridir. Bazı dizimlerle (herhangi birimlerin doğrusal dizimleri) ilişkileri tarafından şartlandırılmış dil biriminin dağıtımsal özellikleri dizimsel değerler alanını oluşturur (karşılaştırın: ‘dikkatle

bakmak’ ve ‘dikkatle görmek’). Oluşumlarının tarihçesi ve bunların türevleri ile ilişkili dil birimlerinin özellikleri, türetimsel eşzamanlı ve artzamanlı kronik veya etimolojik değerler alanını oluşturur. İlgili bağlamda nötr olan kelimelere sözcüklerin eski ve yeni biçimlerini karşıya koyan özellikler, zamansal değerler alanını oluşturur (karşılaştırm: ‘dudak’ – ‘leb’, ‘uçak’ – ‘tayyare’ vs.). Kullanım alanı tarafından şartlandırılmış dil birimlerinin özellikleri, stilistik değerler alanını oluşturur (karşılaştırm: ‘haber vermek’ – ‘bildirimde bulunmak’ vs.). Sıklık oranından doğan dil birimlerinin özellikleri, istatistiki değerler alanını oluşturur ve saire (Vasilyev, 2012, ss. 76-78).

Dilin tüm birimleri: sözlüksel, dilbilgisel ve sesbilgisel değerlere sahiptirler. Bazı dilbilimciler değeri anlamın statüsü olarak tanımlamakta ve onu şu şekilde belirlemektedir: ‘Belirli bir sözcüğün dilbilimsel adlandırma araçlar sistemi içindeki yerini belirleyen içeriği olmayan özelliklerin toplamıdır. Bir anlamın statüsü, onun dilindeki gerçek *modus vivendi*’sini açıklar, bu gösterilen gösteren vasıtasıyla karakterize edilmesidir. Statü özellikleri, gösterilenin içeriğine neyin dahil olduğunu tarif etmez, fakat kavramın nasıl ifade edildiğini tanımlar, kavramın bu şekilde ifade edilme biçimleri diğerleriyle karşılaştırılır, bu ifade yöntemini motive eden koşulları, onun yaygınlığı (nicel özellikler), biçimsel (içerikle ilgili olmayan) kurallar ve bu anlamda gösterenin kullanımına ilişkin kısıtlamaları vs. tanımlar” (Nikitin, 1983, ss.76-78).

1.2.3. İşlev

Dilbilimde işlev genellikle bir birimin rolü veya amacı olarak algılanır. Dil birimlerinin işlevleri çok çeşitlidir. En sık rastlanılabilen ve en önemli işlevlerden biri temsili yani reprezentatif işlevdir. Bu işlevi dilin tüm birimleri üstlenir. Sözdizimsel işlevler arasında örneğin cümlenin ögesi olma işlevi söylenebilir (özne, yüklem, tümleç vs.). Yapıcı işlevler çerçevesinde kelime oluşumu, kelime biçimi oluşumu, öbek oluşumu, deyim oluşumu vs. işlevleri anılabilir. Ayrıca dilde biçimsel işlevler de vardır ve bu işlevler genellikle kelimelerin belli bir dil biçimine ait olmasıyla ilgilidir.

Bunun dışında dilin birimlerinin işlevleri ve dilin işlevlerinin arasında da bir bağ mevcuttur. Bu durumda ayrı dil birimlerinin işlevleri genel dil işlevlerinin somut bir gerçekleştirilmesi olarak ortaya çıkar.

İşlevsel ilişkinin temelinde her türlü bağımlılık tarafından koşullandırılmış aktif, dinamik ilişkiler bulunmaktadır. Diğer bir deyişle, özel bir dilbilimsel bilgi olarak işlevler, değerlerin tersine belirli bir yönelime sahiptir: bir dil birimi, başka bir birimle ilişkili olarak belli bir işlevi yerine getirmektedir.

İşlevler ve anlamlar arasında da doğrudan bir ilişki vardır. Hatta anlamlar bazen semantik işlevler olarak ele alınır. Fakat tezde bu görüş açısı desteklenmeyip anlamlar daha çok gerçek dünyaya ve onun hakkındaki bilgimize göre reprezentatif işlevi yerine getiren temel birimler olarak düşünülmektedir (Vasilyev, 2012, ss. 80-81).

Böylece anlamlar, değerler ve işlevler üç tür dilbilimsel bilgidir, onların sayesinde dilin herhangi bir birimi konuşmacı için anlamlıdır ve ‘anamlılık, ise herhangi bir düzeyin herhangi bir birimin dilsel bir statü elde etmek için yerine getirmesi gereken temel koşuldur’ (Beanveniste, 1965, s. 132). Ancak dilbilim bilgisine ek olarak, dilsel biçimlerde (kelimelerde, deyimlerde, dilbilgisel biçimlerde) ifadesini bulamayan dildışı, ansiklopedik bilgi de mevcuttur ve bu bilgi de temel olarak dil yoluyla iletilir. Bu yolu ise gerçekleşmiş anlamlar oluşturur.

1.2.4. Gücül ve Gerçekleşmiş Anlamlar

Dilbilimde gücül anlam ile konuşma sırasında gerçekleşmiş anlamın arasındaki farka dikkati ilk çekenlerden Rus bilim adamı Potebnia (Potebnia , 1958) olmuştur. O daha 19. yüzyılında kelimenin genel ve bağlamda somutlaştığı anlamlardan bahseder.

Bu görüş günümüzde pek çok bilim adamı tarafından paylaşılmaktadır. Dilsel içeriğin (başka deyişle, sözlüksel ve dilbilgisel anlamların) dünya bilgisini oluşturmanın, saklamanın ve iletmenin bir aracı olduğuna inanılmaktadır. Belirli sınırlar içinde dilsel içerik, tüm konuşmacılar için ortaktır: Bu aslında her şeyden önce, iletişim sürecinde karşılıklı anlayışı sağlayan bir faktördür. Fakat dilsel olmayan düşünce içeriğiyle (dünya hakkında sözel olmayan bilgisi ile) durum oldukça farklıdır. Farklı insanlar için hatta bir insanın bile yaşamının farklı dönemlerinde onun hacmi ve niteliği, özdeş olmaktan çok uzaktır ki bunun elbette insanların karşılıklı anlaşmasını etkilememesi mümkün değildir: konuşmacıların ansiklopedik veya özel bilgilerinin seviyeleri ve nitelikleri

birbirine ne kadar yakın olursa, aralarındaki karşılıklı anlayışın derecesi o kadar yüksektir, ancak bunun tersi de geçerlidir (Vasilyev, 2012, ss. 81-82).

Özellikle konuşmada sözlüksel anlam (dilbilgisel olduğu gibi) dil dışı semantiği, belli bir mesajı oluşturmak ve iletmek amacıyla kullanılır (Koduhov, 1974, s. 158) ve özellikle konuşmada somut bir anlamla doldurulur, yani bilincimizde, verilen anlamla ilişkili kavramının içeriğini ve ilgili çağrışımsal bilgiyi uyandırır.

Dildışı ile dilselin arasındaki o eşleştirmenin ne şekilde gerçekleştiği sorusu aslında halen cevap bulamamıştır. Modern dilbilimde, bu problemi çözmenin iki yolu vardır: Bazı bilim adamları bu sorunu dilsel anlamın içinde zorunlu (nükleer) ve potansiyel (olasılıklı) bileşenlerini ayırarak çözmeye çalışır, diğerleri ise bu tezde de benimsenen yoldan giderek, dilsel (gücül) anlam ve konuşma (gerçekleşmiş) anlamını ayırt ederler (Vasilyev, 2012, s. 83).

1.2.5. İçerim ve Sezdirim

Metnin içindeki kelime ile ilişkili olan (yani gerçekleşmiş anlamıyla) gönderge hakkındaki bilgiler, iki kısımdan oluşmaktadır: ilki onun vazgeçilmez, amaçlanan belirtkelerden (içerim nitelikleri) ve örtük olarak canlandırılan, bağlam tarafından güncellenen veya bağlam içinde açıkça adlandırılan bir kısım sezdirimsel özelliklerdir. İçerimsel olanlar, dil bilgileri alanına aittir, yani belli bir anlamın içinde sabitleştirilmiş bilgiye aittir; sezdirimsel olanlar ise dil dışı bilgiler alanına aittir. Başka bir deyişle, belli bir anlamın sabitleştiremediği fakat sadece varsaydığı anlamsal potansiyel alana aittir. Bu açıdan bakıldığında, sezdirim kendi semantiğinin bir parçasını oluşturmaktan çok onun güç alanını oluşturur ve daha çok bağlamda kendini gösteren bir unsurdur (Nikitin, 1983, ss. 25- 27).

Sternin'in (Sternin, 1985, s. 31) görüşüne göre, dünya hakkında dilsel bilgi, dilsel olmayan, yani bilinçte dilsel olmayan bir biçimde var olan bilgiye direnir. Dilsel bilgiler sözcüklerde ayrı anlamsal bileşenler olarak saklanırken dilsel olmayan bilgiler ise sözcüklerde herhangi bir bileşen oluşturmaktan bir kişinin zihninde somut, duyuşal-görsel bir biçimde saklanır. Böyle ikililikte dilsel anlamın seçici doğası kendisini gösterir. Dilsel anlamda adlandırılan göndergenin özelliklerinden ancak bir kısmı

sabitleştirilir ve anlamın içerimini oluşturur. Diğer özellikleri ise, bu içerime göre dil dışı bilgiye ait kalarak anlamın sezdirimini oluşturur ve kendilerini ancak konuşmada gerçekleştirir. Birçok dilbilimci kelimenin dilsel anlamını gerçekleşmiş anlamına çeliştirir.

Dilsel anlamlar ile dilsel olmayan içeriğin etkileşim alanı bir cümledir. Bu etkileşimin bir sonucu olarak cümlenin anlamı, dilin kurucu birimlerinin anlamı ile belirlenir, yani konuşmada gerçekleşen dilsel anlamlardan oluşur. Dilsel anlamların ve bunlara karşılık gelen kavramların gerçekleştirilmesi aslında çok karmaşık bir düşünme sürecidir. Kavramı gerçekleştirmek, onu konuşan öznenin gerçek varsayımlarıyla özdeşleştirmek demektir, dolayısıyla da onu bireyselleştirmektir; kavramı bireyselleştirmek ise onu eşzamanlı olarak yerleştirmek ve nicel olarak ölçmek demektir. Ayrıca uzamsal ve zamansal yerleştirme ve nicel ölçmenin yanı sıra söz konusu iletişimsel eylem için önemli olan gönderge hakkındaki bilgilerin, gerçekleştirciler tarafından belirlenmesi ve vurgulanmasını da içerir (Vasilyev, 2012, ss. 81-90). Örneğin, ‘ev’ kelimesinin ana dilsel anlamını ‘olağan hayat, iş ve insan faaliyeti için bir yapı’ kavramı oluşturur (mesken evi, kültür evi, tatil evi vb.). Evler hakkındaki insanın diğer tüm bilgileri (inşa edildikleri malzeme, şekilleri, büyüklükleri vs.) dilsel olmayan bilgiler alanına aittir ve anlamın sadece olasılık potansiyelini oluşturur. Dilsel ve dilsel olmayan bilgilerin bu karşıtlığı, büyük ölçüde koşulludur, çünkü Apresyan’a (1995, s. 68) göre bir anlamın sezdirimi diğer anlamların içerimini oluşturabilir.

Konuşma eylemlerindeki gerçekleşmeye, hem içeriği oluşturan bileşenler hem de dilsel anlamın sezdirimini oluşturan bileşenler tabi olabilir. Bu yüzden gerçekleşmiş anlamı tanımlamak veya onu sabitleştirmek hemen hemen imkansızdır. Gerçekleşmiş anlama en yakın olan dilin tarihsel gelişiminin sonucu olarak ortaya çıkan ve genellikle açıklayıcı sözlükte verilen genişletilmiş anlamdır. Fakat gerçekleşmiş anlam her zaman bireysel olduğu için üzerinde onu ürettiği kişinin varlığını da taşır ve bu hususta herhangi bir sözlüğün sabitleştirdiği anlamdan biraz da olsa farklıdır. Dolayısıyla gerçekleşmiş anlamı her ayrı konuşmacı için tespit etmek bugünkü şartlarda imkansız gibi görünmektedir.

Gösterilen nesneyle ilgili ve dilsel anlamda sabitleştirilmemiş bilgiler, yani sezdirimin bileşenleri, sözlük birimlerinin tanımlayıcı işlevlerinde kullanımı ile en açık biçimde

gerçekleşmektedir. Örneğin, ‘Korkma, çünkü sen bir erkeksin!’ cümlesinde ‘erkek’ kelimesinin sezdiriminde ‘cesur’ anlambirimciğinin de olması açıkça görülmektedir. Aynı anda sezdirimin hemen birkaç bileşeni gerçekleştirilebilir (örneğin: ‘Adamsın!’ cümlesinde ideal veya ideale çok yakın adam kavramına giren tüm özellikler gerçekleşir. ‘Ne biçim adamsın!’ cümlesinde ise olumsuz sezdirimin özellikleri gerçekleşir vs.). Ancak sezdirimin tüm içeriğinin, belirli bir kelimenin gösterdiği nesneye ait insanın tüm bilgisinin bir sözcüde tamamen gerçekleşmesi pek mümkün görünmemektedir; bunun için geniş bir bağlam gerekir. Bu yüzden temel iletişim biriminin metin olduğunu iddia etmek çok olasıdır, çünkü sadece metinde belli bir konuşma bir bütün olarak verilir ve iletişimin kendisi de bitmiş bilgi eylemi halini edinir (Kolşanski, 1980, s. 62).

Kelimeler bağlamında bir başka konu mecazi kullanımdır ancak bu konu ayrı bir araştırma gerektirdiği için burada sadece kısa bir açıklamaya yer verilecektir: Sözcüğün mecazi kullanımıyla, yeni nesnenin adlandırılmasında (ve tanımlanmasında) uygulanan anlamın içerim ve sezdirim bileşenlerinin bir kısmı gerçekleştirilir ve paralel olarak bu nesnenin doğrudan adlandırılması ise onların anlamsal gerçekleşmesinin temelini oluşturur. Örneğin., (kıza söylenen) ‘Tilki gibi!’ Bu cümledeki ‘tilki’ kelimesinin anlamı ‘genç kız’ (diğer adlandırmanın üzerine geçtiği kişinin ismi) ve ‘kurnaz, açık göz’ (kişiyi adlandırmak için kullanılan hayvan isminin sezdirimsel özellikleri) bileşenlerden oluşmaktadır, ayrıca da bu sözcüde sadece sezdirimsel özellikler gerçekleşmektedir. Metaforik anlamın mecazi gücü, dışarıdan getirilen bileşenlerinin sıradışı, taze ve güncel olmasında saklıdır. Sıradışılığı azaldıkça, metafor olağan adlandırma birimine (masa ayağı, kapı kolu vb. gibi) dönüşür (Vasilyev, 2012, s. 90).

Sonuç olarak belirtilmesi gerekenler şunlardır: sözce bileşimindeki dilsel anlamın gerçekleştirilmesi, katı olarak belirlenmiş anlambirimcik demetinin basit bir değişimine indirgenemez. Bu süreç, elbette konuşmada yer alır, ancak onunla birlikte başka bir durum da söz konusudur: Dizge birimleri olarak anlama dahil olmayan bilgiler durum ve bağlam yardımıyla anlama dahil edilir. Böylece, konuşma sürecinde dilsel anlamlar sadece içlerindeki gösterge içeriklerini gerçekleştirmekle kalmaz, aynı zamanda gösterilene ait ama içlerinde sabitleştirilmemiş bilgilerin bir kısmını emerler ve genellikle bu kısım sözcenin iletişimsel bir görevi olarak öngörülür. Bu nedenle,

konuşma anlamı, içinde gerçekleşmiş dilsel (gücül) anlamdan genellikle daha zengin olur.

1.2.6. Anlamın Yapısı

Canlı iletişimde insanlar genellikle soyut anlamlarla veya birbirinden ayırt edilmiş anlamlarla değil, kelime biçimlerinin somut anlamlarıyla yani anlambirimcik demetleriyle ilgilenirler. Anlambirimcik demetleri genellikle çok karmaşık bir iç yapıya sahiptir. Her şeyden önce, bu yapıda en önemli üç taraf ayırt edilebilir. Bunlar düzanlam (denotatif), rasyonel veya signifikatif (kavramsal içerik) anlam ve yan anlam veya pragmatik anlam. Bazen bu yapıya dördüncü de eklenir – sistem yönü veya sözdizimsel: yani bir göstergenin sistemin diğer göstergeleriyle olan ilişkileri. Anlamın signifikatif yönü göstergenin gösterdiği nesnenin kavramıyla korelasyonunu yansıtır, yani nesnenin ancak temel ve çoğu zaman duyusal olarak algılanamayan özelliklerini içerir. Düz anlam genellikle göstergenin gösterdiği nesnenin nosyonuyla korelasyonunu ifade eder. Bunun dahilinde genellikle duyu organlarıyla algılanabilen ve nesne bilgileri bünyesinde merkezi olmayan nitelikler yani somut kavramsal ve mecazi-duyusal düşüncenin bir sonucu bulunmaktadır. Anlamın pragmatik yönü, göstergenin konuşucu ve belli bir iletişimsel durumla korelasyonunu gösterir. Burada bütün öznel bilgiler saklıdır: değerlendirme, tutum, karmaşık yan anlamlar sistemi, duygular vs. (Kobozeva, 2012, s. 85). Son olarak sözdizimsel anlam, göstergenin dil sisteminin diğer göstergeleriyle korelasyonu ile ilgilidir. Fakat bu yön dilbilimciler tarafından genellikle değer kavramıyla özdeşleştirilir ve bu yön daha çok kelimelerin üslupsal özelliklerini (biçimsel anlamlar), örneğin, kitap dili, konuşma dili, sokak dili vs. içerir. Bu yüzden anlamın yapısına bu son yön ancak şartlı olarak dahil edilebilir ve genellikle biçembilim tarafından ele alınır (Varpahovich, 2003, s. 19). Aşağıda anlamın her yönü biraz daha detaylı incelenecektir.

1. Signifikatif anlam (kavramsal içerik).

Bu anlam, gerçeklikle değil, fakat gerçeğin insan aklındaki yansımasıyla bağlantılıdır. Bir sözlük biriminin özü genellikle insanın bilişsel faaliyetinin ürünü olarak ortaya çıkıp belirli bir soyutlamayı temsil etmektir. Bu anlamda, kelime, rasyonel bilişin sonuçlarını birleştirir ve onları diğer niteliklerden arındırır. Kelimenin anlamında tüm nesne değil,

sadece onun az sayıda niteliği veya özelliği, hatta bazen sadece biri bulunur. Dolayısıyla kelimenin özniteliği, kelimenin ifade ettiği nesnenin en önemli özelliklerinin bütünüdür.

“Bir kelimenin özniteliği, sadece bu kelimenin adlandırdığı bir varlıklar sınıfının ayırt edilebilmesi için gerekli nitelikler olarak değil, aynı zamanda uygulanabilirlik için gerekli ve yeterli koşulların dizisi olarak yani bir nesnenin bu kelimeyle adlandırılabilmesi için gereken şartların minimumu olarak da gösterilebilir” (Kobozeva, 2012, ss. 85-86).

2. Düzanlam.

Kelimenin düz anlama sahip olması, düşüncenin nesnelliği ve onun dünyaya açıklığıyla ile belirlenir. Bir sözlük biriminin dilsel anlamında yansıtılan nesnel dünya aslında çok geniştir. İlk bakışta sadece gerçekten algılanabilen dil dışı gerçekliğin nesnelerinin düz anlama sahip oldukları düşünülebilir fakat bu doğru değildir. Düz anlama duygular, hisler, psikik durumlar, nitelikler, ilişkiler ve diğer doğrudan algılanamayan göstergeler de sahiptir.

Düzanlam kavramı iki açıdan ele alınabilir.

İlk olarak düzanlam, birimin özniteliğini oluşturan özellikleri içeren nesnelerin kümesi olarak tanımlanır. Bu yorumda, düz anlam, Carnap'ın kaplam terimi ile eş anlamlıdır. Bu şekilde kelimelerin çoğu için düzanlamsal katmanının yorumlanması signifikatif katmanına izomorf olacaktır (Kobozeva, 2012, ss. 86-88).

Diğer taraftan düzanlam, bir anadili konuşmacının bilincinde söz konusu kelimeyle ilgili bir varlıklar sınıfının tipik, standart bir temsilcisi olarak tanımlanır. Söz konusu temsilci, basmakalıp yada ilkörnekle olarak ortaya çıkar. Örneğin, Ruslarda ağaç kelimesinin bu yorumdaki düz anlamını ‘huş ağacı’ oluşturur.

Kelimenin ikinci anlamdaki düz anlamı, öznitelik gibi, gerçekliğin nesnesinin zihinsel bir yansımasıdır, ama aynı zamanda öznitelikle kıyasla, nesne hakkında bölünmemiş, bütünsel, yansıma süzgecinden geçirilmemiş, fazla üzerinde düşünülüp durulmamış bir fikirdir, oysa öznitelik, nesne hakkında belirli bir özellik kombinasyonu olarak rasyonel, analitik bir fikirdir.

3. Pragmatik anlam.

Kelimenin anlamının signifikatif (kavramsal) ve denotatif (düzanlam) yönleri gerçek

veya hayali dünyanın nesnesini yansıtmaktadır. Bu iki yöne karşı çıkan bir üçüncü anlam katmanı bulunmaktadır - pragmatik veya edimbilimsel yön. Bu anlam yönü sayesinde kelimeyi kullanan kişi gösterilen nesneye, iletinin muhatabına ve aynı zamanda bu sözlük birimine özgü ve onun yardımıyla gerçekleştirilebilecek konuşma eylemlerini gösterebilmektedir.

Ducrot'ya göre, dil sadece bilgi iletme için kullanılan basit bir araç değildir. Dil, “sözlük ve sözdiziminde saklanan bir insan ilişkileri kodunu da kapsar” (Kıran ve Eziler Kıran, 2013, s. 275) ve bu kodu şüphesiz anlamın pragmatik kısmını temsil eder.

Genel olarak anlamın pragmatik katmanı dört gruba ayırt edilebilir: konuşucunun gösterilene olan ilişkisi, konuşucunun muhatabına olan ilişkisi, sözlük biriminin edimbilimsel işlevler hakkındaki bilgi ve yan anlamlar (Kobozeva, 2012, ss. 91-98).

Konuşmacının Gösterilenle Olan İlişkisi

Çoğu kelime gösterilene olan konuşmacının ilişkisiyle ilgili herhangi bir bilgi içermez. Örneğin, ‘kedi’, ‘öğretmen’, ‘okul’, ‘vişne’, ‘bakmak’ vs. Ancak yukarıdaki kelimelerin anlamları ile kıyaslandığında, konuşmacının gösterilen nesneye yönelik duygusal olarak değerlendirme tutumunu yansıtan bir bileşen içeren kelimeler vardır. Örneğin, ‘bakmak’, ‘dikilmek’ ve ‘süzme’ kelimeleri arasında konuşmacı açısından bir fark söz konusudur. Bu fark konuşmacının kendi duygusal tutumu ile ilgilidir. Fakat pragmatik bileşimi olarak konuşmacının tutumunu içeren kelimeleri, değerlendirici tutumun düz anlama veya özniteliğe ait olduğu kelimelerden farklı tutmak lazım. Örneğin, ‘sevmek’, ‘hoşlanmak’ gibi kelimeler veya ‘iyi’, ‘kötü’ gibi kelimeler. İlkinde konuşucu kendi duygularını göstermek isterse bu kelimeleri farklı ses tonuyla veya mimikle söyler. Diğerinde ise değerlendirme direkt ve dolaysız yapıldığı için hem denotatumu, hem signifikatumu hem de pragmatik bileşenleri bu tür kelimelerde tamamen değerlendirmeden ve konuşmacının tutumundan ibarettir. Ayrıca ‘misafirperver’ veya ‘korkak’ gibi kelimeler de farklı açıdan ele alınmalı çünkü toplumda gelenek olarak misafirperver olmak iyi sayılır ve takdir edilir, korkaklar ise kınanır ve sevilmez. Bu yüzden burada konuşmacının tutumu daha çok örf ve gelenekle belirlenir ve çoğu zaman kişisel değildir, veya bunları söylerken insan başka bir tutum içinde olabilir (Kobozeva, 2012, s. 88).

Konuşucunun İletinin Muhatabıyla Olan İlişkisi

Bazı kelimelerin pragmatik kısmında, konuşmacının iletinin alıcısı ile olan ilişkisi hakkında bilgi bulunabilir. Örneğin, konuşmacının muhatabına göre kendi statüsünü nasıl değerlendirdiği ve muhatabına karşı hangi duygular beslediği ile ilgili bilgiler. Örneğin, ‘Ahmet’in anası gelmiş.’ ve ‘Ahmet’in annesi gelmiş’. Konuşmacının Ahmet’e olan tutumunun hangisinde daha ılımlı olduğu gayet net anlaşılabilir.

Konuşmacının alıcıya olan ilişkisi ayrıca arasına koyduğu mesafe açısından da ele alınabilir. Apresyan (Apresyan, 1995, ss. 645-646) kendi çalışmasında özel alan terimini sunar ve bu özel alana konuşmacı kendisi ve fiziksel, ahlaki ve entelektüel olarak ona yakın olan her şey dahildir. Bu yakınlığı içeren kelimeler, biçimbirimler ve hatta öbekler vardır. Örneğin, ‘Hocam!’ ve ‘Öğretmen Bey!’ Ancak mesafe açısından daha yakın kelimeler illa konuşmacının özel alanına dahil olmak zorunda değildir. Bu yüzden edimbilim açısından söz konusu mesafeye dair bilgiler ancak tüm bağlama bakılarak daha net bir şekilde tespit edilebilir.

Sözlük Biriminin Edimbilimsel İşlevler Hakkındaki Bilgi

Bir kelimenin pragmatik işlevleri, bir konuşmacının bu kelime yardımı ile gerçekleştirebileceği konuşma eylemleridir. Bir sözcüğün pragmatik işlevi hakkında, yalnızca konuşmada kullanılan sözcenin bileşiminde konuşmak mümkündür. Normalde bir kelimenin kullanımından doğan edimbilimsel işlevler yelpazesi onun sözlüksel anlamından kolayca çıkarılabilir. Örneğin, meslekleri adlandıran kelimeler iki önemli işlevi vardır: Adlandırma ve hitap etme.

Buna ek olarak, sözlük birimi, olağandışı pragmatik işlevlere, yani doğrudan sözlüksel anlamından çıkarılamayan işlevlere veya belirli bir işlevde kullanımla ilgili özel kısıtlamalara sahip olabilir. Örneğin, iki kelimedenden – ‘hoca’ ve ‘okutman’ – ikincisi, görevini yerine getirirken meslek sahibine hitap etme işlevinde kullanılmaz. Kullanımdaki bu kısıtlama, kelimenin sözlük anlamına dayanarak açıklanamaz. Bu kısıtlama sözcükle ilgili pragmatik bilgilerin bağımsız bir ögesidir.

Kelimenin Yan Anlamları

Kelimenin pragmatik kısmına ait olan bir başka önemli sözlüksel bilgi türü çağrışımlar olarak da adlandırılan yan anlamlarıdır. Bir kelimenin çağrışımları olarak, ‘bir kelimenin anlamının ilgili nesnenin veya gerçekliğin olgusunun belirli bir dilsel toplulukta kabul edilen değerlendirilmesini temsil eden oldukça önemsiz ama istikrarlı

nitelikleri'dir (Apresyan, 1995, s. 159). Bu nitelikler kelimeyle ilgili kültürel geleneklerini ve bu toplulukta söz konusu nesnenin kullanımıyla ilgili egemen düşüncesini (Apresyan, 1974, s. 67); veya Bartminski'nin (akt. *Kobozeva*, 2012, s. 96) dediği gibi önyargıyı oluşturan “bu toplulukta yaygın olan çağrışımların bütünü” ifade eder. Yan anlamları konuşmacıdan daha çok dil toplumuna aittir. Örneğin, hemen hemen tüm Türkler için ‘Ruslar – Ruslardır’ cümlesi aynı şey ifade edecektir ve dil açısından bu otolojik ve totolojik cümle anadili konuşmacıları için aslında çok anlamlı ve genel olarak aynı bilgiyi bildirmektedir.

Sözlük biriminin yan anlamsal özelliklerine ayrıca onun makul sözdizimsel ortaklarının sayısının daraltılmasını ekleyebiliriz. Örneğin: ‘O bekar ama gamsız’ cümlesi çok garip gelir, çünkü normalde bekar kelimesinin yan anlamları arasına ‘kayıtsız’ ve ‘gamsız’ da girmektedir, bu yüzden onların karşıt olarak kullanılması mümkün değildir.

Çağrışımlar her dilde özgündür. Yabancı bir dile ait kelimenin yan anlamları konuşmacı tarafından çoğu zaman bilinmemektedir ve bu nedenle, kendi dilindeki kelimedenden gelen kötü çağrışımlardan kurtulmak için dile eş anlamlı ödünç bir kelime alınır ve bu kelime genellikle geldiği ülkeyle ilgili çağrışımları edinir.

Farklı kültürlerde dünyanın aynı olguları çok farklı yan anlamlarına sahip olabilir. Örneğin, Araplar için ‘çöl’ veya ‘buz’ kelimeleri ne ise, kuzeyde yaşayan insanlar için kesinlikle öyle değildir. Hatta bir dil topluluğunda bile bireyler arasında yan anlamları farklılık gösterebilir (Duman, 2015, ss. 49-50).

Aynı dilde, anlamı yakın olan kelimeler için, çağrışımlar çok farklı olabilir. Örneğin, ‘örgüt’ (terörizm), ‘kurum’ (devlet işi); ‘köpek’ (sadık), ‘it’ (kötü) vs.

Apresyan'ın kaprisçilik ve öngörülemezlik olarak adlandırdığı çağrışımların bu özelliği, sözlük biriminin anlamını tanımlarken bunların belirtilmesini zorunlu kılmaktadır (Apresyan, 1974, ss. 67-68).

Anlam yapısını inceleyen ve açıklayan başka teoriler de vardır ve bu teorilere göre anlamın yapısı başka açılardan açıklanır. Fakat bu çalışmada, anlam, göstergenin referans teorisine göre bir ilişki olarak ele alındığı için anlamın yapısı yukarıda gösterildiği gibi kabul edilmiştir. Ayrıca araştırmacının fikrine göre dil öğretiminde de böyle anlam yapısının kullanımı daha kullanışlı ve uygundur.

1.2.7. Anlam Türleri

Anlamla ilgili hemen hemen her hususta olduğu gibi anlam türleri konusunda da tek fikirlilik söz konusu değildir. Farklı dilbilimciler farklı gerekçelere dayanarak farklı anlam türlerinden bahsetmektedir. Rus anlambiliminde ilk olarak anlam türlerinin tipolojisini teklif eden Vinogradov (Vinogradov, 1977) , anlam türlerini dörde ayırır:

1. Temel veya birincil ve türevsel veya ikincil adlandırıcı anlamlar (çok anlamlı bir kelimenin içindeki türevsel ilişkilerin türüne göre) ('yağmur damlaları' ve 'göz damlaları');
2. düz ve mecazi anlamlar (nesne-kavram korelasyonunun karakterine göre) ('soğuk akşam' ve 'hayatın akşamı');
3. doğrudan adlandırıcı ve ifade edici (arasında eş anlamlı) anlamlar ('güzel' ve 'dillere destan');
4. sözdizimsel olarak özgür ve özgür olmayan anlamlar: deyim olarak bağlı ('tırnaklar, sakal, saçları uzatmak'), işlevsel sözdizimi açısından sınırlı ('Pencereler bahçeye bakıyor'; 'Aferin sana!') ve yapı tarafından şartlandırılmış anlamlar ('bir şeyden anlamak', 'bir şeye üzölmek').

Vinogradov'un önerdiği sözlüksel anlamların tipolojisi, daha sonra birçok bilim adamı tarafından ele alınarak geliştirilmiştir, fakat onun önerdiklerinde büyük ölçüde değişiklikler olmamıştır.

Vasilyev (2012, ss. 107-109), dilsel anlamların temel işlevsel türlerinin, kelimelerin türlerine göre ayırt edilmesi gerektiğini söylemektedir. Bu türler arasında, ilk olarak, görevli ve görevsiz kelimelerin anlamları, ikinci olarak, nominatif ve deiktik kelimelerin anlamları ve üçüncü olarak nesne ve sıfat gösteren kelimelerin anlamlarını sıralanabilir.

Kobozeva (2012, ss. 55-73), dört parametreye dayanan bir anlamlar tipolojisini teklif etmektedir. Parametreler ve anlam türleri aşağıda gösterildiği gibidir.

1. Seviye aidiyeti: Anlamın taşıyıcı olan dil ifadeleri veya söz parçaları, dilin bir sistem olarak seviyelerinden birine veya bir söylem çözümlenmesinin düzeylerinden birine aittir. Buna göre, anlamlar, belirli bir seviyedeki birimlerle ilişkilerine göre sınıflandırılabilir. Yeniden sunulabilen yani insanın belleğinde hazır olarak saklanan dil

birimlerinin anlamları iki gruba ayrılabilir: Anlambirim anlamları ve kelime anlamları (deyimlerin anlamları dahil olmak üzere).

Yeniden sunulamayan, yani bellekte hazır olarak saklanmayan, sadece konuşma aktivitesinde yer alan dil ifadelerinin anlamları ise cümle anlamları ve metin anlamları gibi çözümlenmelidir.

Cümle anlamı araştırmalarında bazı dilbilimciler Frege ilkesini kullanmaktadır. Bu ilkeye göre cümlelerin anlamı, parçalarının anlamlarının toplamıdır ve belli bir kurala göre içerdiği kelimelerin anlamlarını sırayla harmanlayarak oluşur. Fakat burada vurgulanması gereken nokta şu ki, daha yüksek seviyeye ait olan birimin anlamı onu oluşturan daha küçük seviye birimlerinin anlamlarının toplamına indirgenemez. Buna göre cümlelerin anlamı onu oluşturan kelimelerin anlamlarının ve arasındaki sözdizimsel ilişkilerin toplamı değildir. Aynı şekilde bir kelimenin anlamı sadece onu oluşturan anlambirimlerinin anlamlarının toplamı değildir. Buna örnek olarak pejoratif anlam verilebilir (mesela 'köylü' sözcüğündeki küçümseyici bileşen).

2. Anlamın genelleşme derecesi. Aynı ifadenin, bir dil birimi, soyut olarak mı yoksa özellikle konuşma birimi yani bir sözce olarak mı ele alındığına göre farklı anlam türleri ile ilişkilendirilmesi mümkündür.

Sanal yani gücül dilsel anlamın hacmi genellikle oldukça büyüktür (örneğin, açıklayıcı sözlükteki 'baş' sözcüğünün makalesi, bu kelimenin anlamının hacminin fiziksel olarak ne kadar büyük olduğunu yansıtır). Bu kadar büyük olunca dilsel anlam belirsiz kalır. Aynı zamanda bu sanal dilsel anlam sosyaldır ve özellikle bu niteliği bir dil konuşanların birbirini anlamasını sağlamaktadır. Bu sanal dilsel anlam genelleşme ekseninde iki kutuptan biri olup en genelleşmiş anlamı temsil eder.

Diğer taraftan konuşma sırasında ele alındığında bir kelime veya cümlelerin anlamı her zaman somuttur, çünkü her konuşmacı veya dinleyici, söylediklerine veya algıladıklarına tamamen belirli bir içerik bağlamaktadır. Konuşma eyleminin belirli bir durumunda kullanılan sözcenin sahip olduğu anlam, bu sözcenin gerçekleşmiş anlamını oluşturur. Ve bu gerçekleşmiş anlam, anlam ekseninde ikinci kutbu temsil eder.

Dilsel göstergenin gerçekleşmiş ve gücül anlamları eytişimsel olarak birbiriyle ilişkilidir. Gücül anlam, gerçekleşmiş anlamların bir soyutlamasıdır, onların üzerine

kuruludur, fakat diğer yandan gücül anlamlar gerçekleşmiş anlamlar için bir temel olarak hizmet eder.

Bu iki kutup arasında – gerçekleşmiş ve gücül anlamlar – bir ara anlam yani nispeten gerçekleşmiş anlam çıkarılabilir. Nispeten gerçekleşmiş anlam, ancak anlambirimlerde ve kelimelerde olabilir fakat cümle için böyle bir anlamı tespit etmek mümkün değildir. Nispeten gerçekleşmiş anlam, bir sınıf bağdaşık kullanımla ilişkili bir anlamdır. Sözcüklerin veya anlambirimlerin tüm kullanımları çeşitli homojen kullanım sınıflarına bölünebilir ve her sınıfta sözcük veya anlambirimin aynı anlam taşıdığı kabul edilir. İki farklı kullanımda anlamların kimliğini ve onların aynılığını tanımak, ana dili konuşanların dil yeteneğinin bir parçasıdır. Örneğin:

- 1) masanın başında, yatağın başında;
- 2) çocuğun başı, baş ağrısı;
- 3) beş baş soğan; yirmi baş koyun;
- 4) toplantının başı, devletin başı vs.

Bu nispeten gerçekleşmiş anlamının toplamı, kelimenin gücül dilsel anlamını oluşturur.

3. İletilen bilgilerin niteliği. Bu ölçüte göre dört anlam türü ayırt edilebilir. Bunlar denotatif, signifikatif, pragmatik ve sözdizimsel anlamlardır. Denotatif, signifikatif ve pragmatik anlamlar yukarıda oldukça ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir, bu yüzden bu kısımda kısaca sadece sözdizimsel anlama değinilecektir.

Sözcüğün sözdizimsel yönü veya dil ifadesinin sözdizimsel anlamı, bu ifade ile konuşmanın içindeki diğer ifadelerin arasında ortaya çıkan ilişkiler hakkındaki bilgileri içerir. Genellikle bu, bir dil göstergesinin kendi çevresinden talep ettiği farklı durumlardır. Günümüzde bu tür anlam, kelime seviyesinde ayrıntılı olarak ele alınmış, fakat cümle bazında neredeyse hiç araştırılmamıştır. Göstergenin sözdizimsel anlamı, anadili konuşucuları için konuşma sırasında ne tür göstergelerin ortaya çıkacağını tahmin etmek imkanını mümkün kılar.

4. Belli bir bilgi türüyle ilişki. De Saussure'den önce bazı dilbilimciler kelimenin “yakın” ve “uzak” anlamlarını ayırmıştır. Günümüzde kelimenin ‘yakın’ anlamı, bir dilin tüm konuşanlarının bu kelimeyle ilişkilendirdiği bilgidir. Kelimenin ‘uzak’ anlamı ise, dil dışı içeriğe hitap eden ve genellikle sözcüğün anlamıyla ilgili olan bilimsel,

ansiklopedik bilgiler ve konuşmacının zihninde onunla ilişkili bireysel çağrışımlar olmaktadır.

Her bir insan için kelime, bireysel yaşam deneyimlerine dayanarak gelişmiş belirli bir imgeler ve varsayım sistemiyle ilişkilidir. Bazı durumlarda dilbilimsel bilgiyi dil dışı bilgidan ayırmak hiç de kolay değildir. Bu sorun özellikle fiziksel cisimleri ve onların özelliklerini ifade eden somut kelime dağarcığının analizi sırasında ortaya çıkar. Son zamanlarda, ilk bakışta dilsel olmayan daha çok ansiklopedik nitelikte olan bilgilerin açıklayıcı sözlükteki kelime yorumlarına eklenmesi daha sık görülmeye başlamıştır çünkü dilbilimciler, konuşanların bir kelime kullanırken o kelimenin dilbilimsel anlamına giren özelliklerden daha çok ayrıntı ve farklı nitelikler kullandıklarını fark etmişlerdir.

Deneyimden çıkarılan dünya hakkındaki bilgi, bir kişinin hafızasında kaotik bir yığın olarak değil, fakat bilişsel psikolojiden dilbilime girmiş ‘çerçeveler’ olarak adlandırılan çeşitli yapılar şeklinde saklanmaktadır. Bir çerçeve, insan deneyiminin belirli bir parçası hakkında bir bilgi takımını temsil eden bir bilgi yapısıdır. Ve sadece bu tanımından anlaşılabilceği gibi bir kelime saf bir dilsel anlamdan daha çok gelişmiş bir haritaya benzer ve bu haritada çok karmaşık ilişkiler söz konusudur.

Başka bir bilim adamı Leech’e göre doğal dillerde: kavramsal (conceptual, denotative, cognitive), çağrışımsal (connotative), sosyal (social), duygusal (affective), yansıyan (reflected), eş dizimsel (collocative), tematik (thematic) olmak üzere yedi tip anlam vardır. Bu anlam türlerine farklı şekil ve oranlarda aynı anda sahip olunabilir (Leech, 1981, ss. 15-20).

1. Kavramsal anlamın bir sözcüğün temel anlamı oluşturur.
2. Çağrışımsal anlam kavramsal anlamın iletişimsel değeridir ve ona kıyasla ikincildir.
3. Sosyal anlam dilin sosyal doğasından çıkar ve farklı varyasyonları barındırır: lehçe, zaman, uzmanlık, statü, tarz, özgünlük.
4. Duygusal anlam konuşmacının kişisel duygularını ve davranışlarını yansıtır.
5. Yansıyan anlam, bir kelimenin anlamından farklı olan başka bir kavramı gösterdiğinde ortaya çıkar.

6. Eş dizimsel anlam, kelimenin eş dizimlileriyle olan ilişkilerden kazandığı anlamdır.
7. Tematik anlam, konuşmacının ilettiği mesajı düzenleme yoluyla belirlenir.

Bunun dışında birleşik anlamından bahseder. Bu anlam türü sosyal, çağrışımsal, duygusal anlamları bir araya getirir (1981, s. 19). Leech'in kavramsal anlamı ve birleşik anlamı, içerim ile sezdirimin karşıtlamına benzetilmektedir.

Anlam sorunuyla uğraşanların arasında Lyons, Cruse, Alexander gibi ünlü bilim adamları yer almıştır. Dilsel anlamın tanımlamaları, dilsel anlama yaklaşımları ve anlam türleri hakkında daha çok farklı fikir ve görüş bulunmaktadır. Bu çalışmada yukarıda sıralanan yaklaşımlar doğrultusunda ilerlenecektir.

1.2.8. Anlamsal Alan

Anlamsal alan, içeriklerinde ortak noktası olan ve gösterilen nesnelerin veya olayların kavramsal, nesnel veya işlevsel benzerliğini yansıtan dilsel birimlerin toplamıdır. Anlamsal alanlar bir dilin sözcük varlığını oluşturur. Trier'e göre bir dili konuşan insan ancak aynı anlamsal alandan diğer kelimelerin anlamlarını bildiği halde bir kelimenin anlamını tam olarak kavrayabilir (akt. Kobozeva, 2012, s. 102). Semantik alan aşağıdaki temel özelliklerle karakterize edilir:

1. Kurucu kelimeler arasındaki anlamsal ilişkilerin olması;
2. Bu ilişkilerin sistemik doğası;
3. Sözlüksel birimlerin karşılıklı bağımlılığı ve birbirini karşılıklı olarak belirlemesi;
4. Alanın göreceli özerkliği;
5. Alanın anlam uzamının gösterilmesinin devamlılığı;
6. Tüm sözcük sistemi içindeki semantik alanların arasında ilişkilerin olması.

Anlamsal alanın üyeleri aralarında daima ilişki kurmaktadır ve bu ilişkiler aşağıdaki gibidir (Kıran ve Eziler Kıran, 2013, ss. 297-301), (Kobozeva, 2012, ss. 103-112):

1. Altanlamlılık (üstanlamlılık). Sözlüksel birimler arasındaki anlamsal içerilme ilişkisini tanımlar. Örneğin: yeşil elma – elma – meyve.

2. Uyumsuzluk, altanamlılık korelasyonu ile yakından ilişkilidir, çünkü bu, aynı üstanamlıya sahip olan altanamlıları bağlayan ilişkidir. Örneğin, ‘anne’ ve ‘baba’, ‘yürümek’ ve ‘koşmak’, ‘rica etmek’ ve ‘emir vermek’ kelimeleri birbirine göre uyumsuzlar ve aynı anda aynı göndergeye ait olamazlar.

3. ‘Kısım-bütün’ korelasyonu. Bu ilişki, bir nesneyi onu oluşturan parçalarına bağlar. Mesela, ‘ağaç’ kelimesi, ‘dal’, ‘yaprak’, ‘gövde’ kelimeleriyle ‘kısım-bütün’ ilişkisi ile bağlıdır. Önceki korelasyonla kıyasla, bütünü hiçbir kısmı tek başına bütünü oluşturamaz (örneğin, bir dal, bir yaprak, bir gövde veya kök bir ağaç değildir).

4. Karşıt anlamlılık. Bir veya diğer anlamda zıt olan kelimelerin arasında olan ilişkidir. Zıt anlamlılık 3 tür olabilir. Tamamlayıcı zıt anlamlılığı uyumsuzluğun bir türü olarak da ele alınabilir çünkü bu korelasyon, bir çift kelimedenden birinin yalanlanması diğerinin doğrulanmasına sebep olduğu takdirde bu kelimeler arasındaki ilişkileri kapsar. Mesela: bekar – evli, uyuyalmak – uyanmak vs. Vektör zıt anlamlılığı, farklı yönleri olan kelimeleri bağlar. Mesela: girmek – çıkmak, selamlaşmak – vedalaşmak vs. Ve son olarak ölçekli (contrarian) zıt anlamlılığı ilişkileri, bir ölçeğin farklı kutuplarında bulunan ve arasında bir ara öğenin varlığını öngören kelimeleri bağlar. Mesela: büyük – küçük, uzak – yakın, sıcak – soğuk vs.

5. Evrışik ilişkileri, aynı durumu gösteren fakat farklı katılımcıların açılarından ele alan kelimelerin arasındaki bağı betimler. Karşıt anlamlılık türlerinden birisidir. Bu tür anlamsal ilişkide bir sözcüğün anlamı ötekiyle karşılıklı bağlaşım içindedir, çiftlerden birisi ötekini çağırıştırır (İlmer, 2011, s. 126). Mesela: yenmek/yenilmek, almak/vermek, işçi/ işveren, aşağı/yukan, otur/kalk.

6. Anlamsal türetimsel korelasyonu. Bu isim altında, geniş bir korelasyon grubu toplanabilir. Bu şekilde ilişkili kelimeler, çoğu zaman, ancak her zaman değil, türeten ve türetilen olarak türetimsel ilişkiyle bağlıdır. Mesela: dinlemek – dinleyici, (eylem ile onun tipik yapıcısı arasındaki anlamsal ilişki türetim araçlarıyla gösterilmiştir). Fakat farklı dillerde durum farklı olabilir.

7. Çağrışımsal ilişkiler, genellikle psikolengüistik deneyler sonucunda elde edilir. Farklı dillerde bu tür bilgiler ayrı sözlüklerde toplanır. Türkçede maalesef bu tip sözlükler ve benzeri çalışmalar henüz yapılmamıştır. Fakat oldukça önemli bu tür çalışmalara çok ihtiyaç duyulmaktadır, çünkü hem dil öğretiminde, hem bilgisayar dilleri ve yapay zeka

çalışmalarında, hem de psikolojide, budunbilimde ve daha çok bilim dalında bu bilgiler kapsamlı ve hızlı gelişim sağlayabilir.

8. Eş anlamlılık: Bu korelasyon iki veya daha çok sayıda gösterenin bir tek gönderilene göndermede bulunmasını veya bulunmaya çalışmasını tanımlar. Bu tür ilişkiler gelecek bölümde detaylı olarak ele alınacaktır.

1.3. YAKIN ANLAMLI KELİMELER

1.3.1. Eş ve Yakın Anlamlılık

TDK sözlüğünde verilen ve asıl olarak Korkmaz'ın Gramer Terimleri Sözlüğünde yer alan tanıma göre yakın anlamlı kelimeler, gösterdikleri kavram ve taşıdıkları anlam bakımından birbirine yakın olan kelimelerdir: anlaşılmak / uyuşmak; devirmek / dökmek; çevirmek / aktarmak / döndürmek; güç / kuvvet; deprem / sarsıntı; darılmak / küsmek / gücenmek / incinmek vb. bk. ve krş. eş anlamlı kelime (Türk Dil Kurumu Sözlükleri). Bu tanımda eş anlamlı kelimelere 'karşılaştırm' diye atıf bulunmaktadır. Atıftan geçerek eş anlamlı kelimelerin tanımına varılmaktadır ve tanım şu şekildedir: eş anlamlı kelimeler, anlamları aynı veya birbirine yakın olan kelimeler (Korkmaz, 2010, s. 92, 243). Hemen bu tanımlardan hareketle ortaya birçok soru çıkmaktadır: Yakın ve eş anlamlı kelimelerin arasındaki sınır nerededir? Eş anlamlı kelimeler gerçekten var mıdır? Yabancı dillerden geçen kelimeler yerli kelimelerle eş anlamlı sayılabilir mi? Kelimeleri eş anlamlı adlandırarak içinde bulunan küçük ama önemli farkları yok etmek anlamına gelmez mi? Bu soruların dilbilimsel açıklamalarına girmeden önce şunu belirtmek gerekir: Dil bilimi açısından anlamca birbirine tamamen denk gelen kelimelerin sayısı çok azdır. Bugünlerde eş anlamlı sayılan sözcükler, genellikle bazı sosyal ve dilsel nedenlerden dolayı anlamlarının özelliklerinin silinmesiyle beraber ortaya çıkmıştır (Çoban, Polatcan, 2020). Türkçede belki de en sık rastlanan olgu, ödünç kelimeler arasındaki eş anlamlılık ilişkileridir. Türkçe, özellikle Arapça ve Farsçadan yaptığı dil alımlarından dolayı bu açıdan çok zengindir: teklif / öneri, kalp / yürek vs. Ayrıca büyük miktarda Fransızcadan ve İngilizceden de ödünç gelen kelimeler, Türkçe kelimeleriyle böyle çiftler oluşturmaktadır: doğrudan / direkt; disiplin / düzen; ajanda / andaç vb.

De Saussure dilbilime farklılık ilkesini getirerek şunları söylemiştir: Bir birimin ayırt edici özellikleri bu birimin kendisiyle birleşir, dolayısıyla da dil sisteminde bir birimin var olmasını mümkün kılan şey, bu birimin diğer birimlerden farklı olmasıdır. Fark, ayırt edici nitelik yaratır, aynı zamanda değer ve birimin kendisini de yaratır (Saussure, 1998, s. 180). Daha önemlisi ise, dilin tüm düzeneğinin sadece aynılık ve farklılıklara dayandığı ve unlardan ikincilerin yalnızca ilklerin ters yüzü olmasıdır (Saussure, 1998, s. 163).

Sistemden kaynaklanan değer, sistem içindeki farklı ilişkilerin neticesi olarak doğar. De Saussure'ün sistemi, bir ayrılıklar sistemidir. Anlam da bu farklılıkların yarattığı bir ürün olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu farklılıklar sistemi içinde, göstergenin kendi başına bir anlamı yoktur. Göstergeler, her zaman başka göstergelerle etkileşim ve ilişkide ortaya çıkan farklılıklarıyla anlam kazanır. De Saussure'e göre farklılık ilkesi, dilin temelini oluşturarak her dil birimi için geçerlidir. Her dil biriminin varoluşunu mümkün kılan, diğer dil birimlerinden ne kadar farklı olduğudur. Bundan da çıkarılabilen, dil (ve dolayısıyla da anlam) sadece ve sadece farklılıklara dayanan bir sistemdir (Thibault, 1997, s. 53).

De Saussure'e (1998, s. 179) göre dilde farklılıklar dışında hiçbir şey yoktur. Genel olarak farklılık, arasında kurulan ilişkilerde artılı ögeleri gerektirir, ancak dilde, sistemin artılı ögeleri bulundurmaksızın sadece farklılıklar vardır. Göstergenin hangi tarafını alırsak alalım, her yerde aynı durum egemendir: Dilde, dil sisteminden bağımsız olarak var olan kavramlar veya seslere rastlanılamaz, ancak bu dizgeden kaynaklanan yalnızca anlamsal ve sessel farklılıklar vardır. Göstergenin içerdiği hem kavram hem de ses özdeği, bu göstergenin etrafındaki diğer göstergelerin kavram veya ses özdeğinden daha az öneme sahiptir.

Bütün bunları göz önünde bulundurarak dilde eş anlamlılığa gelince aslında dilde onun pek yaygın olmadığını varsaymak çok doğal ve mantıklıdır. Yine de ilk önce eş anlamlılık nedir diye tanımlamak gerekir.

Cruse'a göre (Cruse, 1986, s.267) eş anlamlı kelimeler ana anlambilimsel özellikleri açısından aynı olup sadece önemsiz niteliklerle birbirinden farklıdır. Harris (Harris, 1973, s.11) eş anlamlılığı, "farklı ifadelerin aynı anlama" gelmesi olarak ele almaktadır. Lyons (Lyons, 1968, s. 446) eş anlamlı kelimeleri eş değerli sözcük dizileri olarak

betimler ve Apresyan (Apresyan, 1974, s.142) eş anlamlı kelimeleri, aynı şekilde tanımlanan, aynı söz dizimsel değer sırasına sahip olan ve cümle içinde birbirinin yerini alabilen sözcükler olarak tanımlar. Jackson'a göre ise (Jackson, 1988, s. 65). sözcükler tüm cümle şekillerinde, aynı anlamı verecek biçimde kullanılıyorsa eş anlamlıdır.

Bazı bilim adamları eş anlamlılığı anlamsal denklik, benzerlik ve birbirinin yerine kullanılabilirlik olarak da tanımlar (Chierchia and McConnel-Ginet, 1990, s. 30). Bu tanımlar, sözü edilen bilim adamlarının eş anlamlılığın var olduğunu kanıtlamaya çalıştığını düşündürmektedir, fakat araştırmacı burada eş anlamlılığın dar anlamıyla kullanılmasının söz konusu olduğunu düşünmektedir.

Buna karşın eş anlamlılığa açıkça karşı çıkan birçok dilbilimci Örneğin, Türkiye’de dilbiliminde eş anlamlılığı reddeden başlıca isimlerden biri Aksan’dır. Hemen hemen tüm yayınlarında dilde tamamen aynı anlama gelen iki kelimenin var olmasının imkansız olduğunu vurgulamaktadır (Aksan, 1974, s.159). “Hiçbir dilde, birbirinin tam aynı, eşit anlama gelen birden fazla yerli sözcüğün bulunmadığı, bütün bilginlerce benimsenen bir gerçektir” (Aksan, 1995, ss. 514-515). Bazı araştırmacılar anlam dışına çıkarak eş anlamlılığı işlevsel denklik açısından eleştirirler. İşlevsel denklik açısından bir kelimenin aldığı ekleri diğerinin de alması veya aynı türeme şekline sahip olması şarttır. Örneğin, ‘ev’ ve ‘hane’ eş anlamlı ise ‘evli’ ve ‘haneli’ de aynı anlama gelmelidir (Hatipoğlu, 1970, ss. 9-10). Eş anlamlılığı reddedenler arasında bulunan Bloomfield, dil teorilerinin farklı sessel şekillere sahip olan kelimelerin her zaman farklı anlamlara sahip olduğunu çoktandır kanıtladığını eklemektedir (Bloomfield, 1933, s. 145). Goodman ise (akt. Aksan, 2015, s. 74) tamamen aynı anlama gelen birden çok kelime bulunamayacağını mantık açısından ispatlamıştır. Eş anlamlılığı tartışan eş anlamlılığı reddeden veya çok sınırlı olarak kabul eden Hudson, Vasilyev, Kıran gibi dilbilimcilerin sayısı çoktur. Günümüzde modern dilbilimde ise, eş anlamlılığın olmadığını savunan yaklaşım egemendir.

Kavramın bu kadar tartışılmasına karşın eş anlamlılık terimi hemen hemen tüm dilbilim dallarında ulamlaştırma ve tasnif işlemlerinde yaygın olarak kullanılmaktadır. Aslında tam eş anlamlı olmayan kelimeleri sadece bir veya birkaç faktöre dayanarak eş anlamlı olarak nitelendirmek bazı dilbilimdeki hususlar için, örneğin, kelime grupları veya

anlamsal alanları oluşturmak veya başka dil işlemleri gerçekleştirmek için uygun olabilir.

Yakın ve çok yakın anlamlı kelimeler çoğu sözlüklerde ve literatürde eş anlamlı olarak gösterildiği halde bu tezde, eş anlamlı kelimelerin aslında yakın anlamlı olduğu görüşünden hareket edilmiştir. Bu yüzden de asıl olarak eş değil ama yakın anlamlı olan kelimelerle ilgili tasnifler ve açıklamalar eş anlamlılık başlığı altında toplanmıştır. Bu nedenle, tezin konusu olan yakın anlamlı kelimelere dair bilgiler eş anlamlı kelimeler için yazılmış kaynaklardan da alınacaktır (Duman, 2015, ss. 29 - 37).

Eş ve yakın anlamlı kelimeler söz konusu olduğunda dilbilimde ilk akla gelen ulam anlamsal sınıftır. Bir kelime türüne ait sözcüklerin anlamsal sınıfları, üyeleri ortak ve çoğu zaman değişmez bir anlamla bağlanmış, az çok karmaşık gruplaşmaları şeklinde var olan paradigmatic sözlüksel alanlarıdır. Anlamsal sınıflar bünyesinde sözlüksel-dilbilgisel kategorileri (örneğin, öznellik kategorisi vs.), sözcüklerin eşanlamlı ve zıtanamlı ilişkilerini ayrıca da sözlüksel-anlamsal grupları barındırmaktadır (Vasilyev, 2012, s. 126).

Tezin konusuyla ilgili iki tür paradigma bulunmaktadır: üyeleri eşdeğerli karşıtlık içinde olan diziller (yürümek – sürüklenmek – uçmak – gitmek); ve üyeleri eksik ögeli karşıtlık içinde olan veya bazen kademeli olarak da adlandırılan paradigmalar (hareket etmek – yerini değiştirmek – yürümek – gezmek). Bazen bu iki tür paradigmanın ortak üyeleri olabilir. O zaman onların birleştirilmesiyle ortaya sözlüksel-anlamsal grup çıkmaktadır.

Karaulov'a (Karaulov, 1976, s. 134) göre tematik grupların yapısı sözlüksel-anlamsal grupların yapısından üç noktada farklılık göstermektedir: 1) durumu adlandıran denotatif isimlerin genellikle eşanlamlısı bulunmamaktadır (örneğin: tiyatro, mobilya, posta); 2) bu tür isimlerin zıt anlamlıları genellikle çok spesifikdir (örneğin: şehir - köy, tiyatro-sinema, baş-bacaklar); 3) durumsal karaktere sahip ismin alanında alt anlamlılarının ilişkileri olarak genellikle bir bütünün parçalarının sıralanması söz konusudur.

Eşanlamlılar grubu, genellikle daha karmaşık olan sözlüksel-anlamsal dizilin dahilindeki kelimeler ve işlevlerine eşdeğer deyimlerin minimal paradigmasıdır. Burada yine eş anlamlılığın tanımlarına dönmek gerekir, çünkü bu tanımlara göre iki

farklı görüş söz konusudur: 1) eşanlamlıların tamamen özdeş dil birimleri olarak kabul edilmesi (yukarıda bunun pek mümkün olmadığı açıklanmıştır) ve 2) eşanlamlıların eşdeğer veya çok benzer dil birimleri olarak kabul edilmesi (yani yakın anlamlı kelimeleri eş anlamlı olarak kabul etmesi). Türkçede şu ana kadar yazılmış eşanlamlılar sözlüklerinde hep ikinci görüş açışı kullanılmıştır.

İlk görüşe göre kelimelerin eş anlamlı olabilmesi için kelimeyi yansıtır varlık olarak tanımlamak gerekmektedir, çünkü ancak o zaman iki farklı kelimenin eş anlamlı sayılması için tek bir göndergeyi göstermek yeterli bir koşul olacaktır (Vasilyev, 2012, ss. 128-129). Fakat bu tezde kelime, referans teorisi çerçevesinde kabul edildiğinden dolayı kaçınılmaz olarak dilde anlamlarında özdeş olan kelimelerin bulunmadığı yani eş anlamlılığın olmadığı sonucuna varılmaktadır, çünkü düzanlam dışında pragmatik ve stilistik yönleriyle her kelime özel ve başka hiçbir kelimeye benzemez hale gelmektedir. Bütün bunlara göre eş anlamlılar dilbilimde genellikle anlamca yakın kelimeler olarak anlaşılmaktadır. Ancak bu durumda bile onların anlamsal yakınlığının derecesi ve doğası sorunu ortaya çıkmaktadır.

Bazı bilim adamlarına, örneğin, Shmelev'a (Shmelev, 1973, s. 130) göre eş anlamlılık aslında ölçeğe benzemektedir. Eş anlamlılar belirli koşullarda tarafsızlaştırılabilir özelliklere sahip kelimelerdir. Söz konusu özelliklerin sayısı ne kadar az olursa kelimeler o kadar çok eş anlamlı ve o kadar çok birbirinin yerine geçebilir özelliğe sahip olabilirler.

Bilim adamları eş anlamlılığı, özellikle de söylem çözümlemesi çerçevesinde, cümle açısından ele almaya başlamışlardır ve eş anlamlı kelimelerin temel özelliği olarak aynı yapıya sahip olmalarının yanı sıra aynı cümlede aynı pozisyonda fark yaratmadan kullanılabileceğini söylemektedirler (Novikov, 1982, s. 228).

Burada vurgulanması gereken, eş anlamlılık kavramının eşzamanlı bir kategori olarak ele alınması gerektiğidir, çünkü konuşucular için eşanlamlılık ancak çağdaş dil bilinci dahilinde düşünülebilir. Bu sınırların dışında kalan dilin tüm gerçekleri dilde varlığını sürdürdüğü halde dilin tarihine veya eş anlamlı grupların tarihine ilişkindir (Bragina, 1986, s. 13). Örneğin modern dilde eskiye ait fakat dil konuşurları tarafından bilinen (örneğin, edebiyattan, eski kuşakların konuşmasından vs.) kelimeler olan arkaikler söz konusu olur. Bu dil birimleri insanlar tarafından bilindiği halde gündelik konuşmada

kullanılmaz, çünkü onlar yeni kelimelerle ifade edilen gerçek olgularının eski adlarıdır. Bu yüzden eş anlamlı sözlüklerde özellikle de yabancılar için hazırlanmış olanlarda örneğin., ‘anne’ kelimesinin yanında ‘valide’ kelimesini vermek yanıltıcıdır. Yeni sözlüksel ögeler, konuşmacılar tarafından daha önce kullanılmamış kelimeler olarak algılanmaktadır. Kelimelerin eski veya yeni olarak algılanmasını sağlayan özellikler aslında doğrudan onların anlamlarında değil, değerlerinde saklıdır (Vasilyev, 2012, ss. 128-131).

Eş anlamlılar ele alınırken zıt anlamlılardan da bahsetmek gerekir. Zıt anlamlılar, kelimelerin ve deyimlerin daha karmaşık anlamsal kategoridir. Genelde, üyelerinin aynı anlamsal kategoriye ait olan anlamların zıt bileşenlerinin birbirine karşıt olduğu iki parçadan oluşmaktadır. Bu parçaların üyeleri kendileri arasında eşanlamlı ilişkileri ile bağlıdır (Bragina, 1986, s. 83).

Aslında eş ve zıt anlamlılık birbirine içten içe bağlıdır ve ikisi de aynı anda mümkündür. Özellikle zayıflamış zıt anlamlılık, kademeli eş anlamlılıkta kendisini gösterebilir. Örneğin: ‘Biz karşılaşmadık, biz birbirimize rastladık’ (Apresyan, 1974, s. 145). Böylece eş anlamlıların her zaman tam eş anlamlı olmadığı ve olamadığı bir kez daha açıkça anlaşılmaktadır. Ancak eş anlamlıların karşıtlığı, kelimelerin rastlantı karşıtlığından (‘Bu okul değil, fabrikadır’) ve zıt anlamlıların karşıtlığından (‘Öğretmen neşeli değil, üzgündür’) ayrı tutmak gerekir.

Psikodilbilimde eş anlamlılar çok değişik bir açıdan ele alınarak bazen çağrışımsal alanlar olarak yorumlanmaktadır. Örneğin ‘aramak’ ve ‘telefon’, ‘sebebi’ ve ‘bundan dolayı’ vs. Bu düşüncenin dilin anlamsal kategorileri şeklinde dilbilimsel dayanağı da vardır. Bazen farklı türetimsel kelimeler arasında da eş anlamlılık ilişkileri söz konusudur. Örneğin, ‘okuma’ ve ‘okumak’. Fakat araştırmacı, bu durumda eş anlamlılıktan çok eşdeğerlik söz konusu olduğunu düşünmektedir (Vasilyev, 2012, s. 133).

Rusçanın Eşanlamlılar Sözlüğü’nün editörü olan Evgenyeva eş anlamlıları daha doğrusu anlamca özdeş veya çok yakın kelimeleri “sadece aynı kavramı tanımlamak için kullanılan ve birbirinden ya verilen kavram içinde anlamın tonlarıyla, veya duygusal fonlarıyla veya belirli biçimsel koşullarda, belirli kelimelerle birleşmelerinde kullanılmalarıyla fark gösteren” kelimeler olarak tanımlamaktadır (akt. Vasilyev, 2012,

s.152). Araştırmacının fikrine göre böyle kelimelere yakın anlamlı demek daha doğru olabilir çünkü bu önemsiz gibi görülen farklılıklar gündelik konuşmadan yapay zeka çalışmalarına kadar birçok araştırmada halen önemini korumaktadır ve tam olarak çözülememiştir. Hengirmen (Hengirmen, 2003, ss. 383-384) gibi bazı dilbilimciler eş anlamlı terimini kullanmaktan vazgeçip bu tür kelimelere yakın anlamlı demeyi önermektedir. (Örneğin Ağakay sözlüğüne ‘Türkçe’de Yakın Anlamlı Kelimeler Sözlüğü’ ismini verir (Ağakay, 1956). Bu öneri aslında mantıklıdır, çünkü eş anlamlılık terimi aslında çok yanıltıcıdır. Bu yüzden de giriş kısmında söylendiği gibi bu tezde yakın anlamlı olarak adlandırılan kelimeler asıl olarak dilbilimde koşullu eş anlamlılar olarak geçen kelimelerden başka bir şey değildir.

Bazı dilbilimcilerin de benimsediği bu düşünceye göre kelimeleri eş anlamlı adlandırmak aslında dilin fakirleşmesine neden olmakta ve hatta iletişim hatalarına yol açmaktadır. Duman (2015, s. 26) Türkçe için bu konu üzerinde fazla durulmadığını ve kelimeleri eş anlamlılaştırmanın dili daralttığını ve hatta dile zarar verdiğini belirtmektedir. Bugün eş anlamlı olarak kabul edilen sözcükler örneğin., ‘Anne’ ve ‘ana’, ‘kara’ ve ‘siyah’, kalp’ ve ‘yürek’, ‘bıkmak’, ‘usanmak’ ve ‘bezmek’ aslında birbirinden farklı olup eş anlamlılığın tartışılması gerektiğini göstermektedir. Aksan (2015a, ss. 75-81) eş anlamlılık kapsamına giren kelimelerin zamanla daha da artacağını daha sonra da bazı kelimelerin gereksiz olup unutulacağını ve bu durumun da dilin fakirleşmesi anlamına geldiğini vurgulamaktadır.

Eş anlamlılık söz konusu olunca yabancı kelimelere değinmemek olmaz. Türkçede ödünç kelimelerin sayısı oldukça çoktur. Dil Devriminin başlattığı reformların sayesinde birçok Türkçe kelime kullanıma sokulmuş ve böylece eski Arapça, Farsça veya Fransızca kelimeler biraz azalmıştır. Fakat buna karşın oldukça fazla eş anlamlı kelime ortaya çıkmıştır (2015b). Günümüz Türkçesinde eş anlamlı olarak bilinen veya çok yakın anlamlı kelimelerin çoğunluğu Arapça, Farsça ve diğer dillerden geçen kelimelerin Türkçedeki kelimelerle örtüşmesi ve paralelliği sonucu; bazıları ise, yabancı kelimelere Türkçe karşılık bulma gayretlerinin sonucu olarak ortaya çıkmıştır (Duman, 2016, s. 135). Ancak her kelimenin kendi geçmişini saklayan hafızası vardır ve bu bakımdan eş anlamlılık imkânsız gibi görünmektedir (Duman, 2016, s. 23). Yabancı dillerden Türkçeye geçen kelimeler ile yerli kelimelerin arasında eş anlamlılığı aramak da doğru olmaz, çünkü ‘bu türden birimler dilde ne denli yerleşik olurlarsa olsun, her

zaman birbirlerinin yerini tam tutamazlar' (2015a, ss.75-81). Aynı görüşü Demirezen (1991, ss. 133-136) de paylaşmaktadır. Dilbilimciye göre Türkçeye giren yabancı sözcükler yerli sözcüklerle beraber her zaman yalnızca parçalı eş anlamlılığın oluşmasına sebep olurlar ve eş anlamlılıktan çok yakın anlamlılık söz konusudur. Önceden de değindiğimiz gibi dilin birimlerinin yanı sıra ödünç kelimelerin yaşamını sürdürebilmesinin aslında tek bir nedeni vardır: Bu kelimeler tam olarak eş anlamlı değildirler.

Ullmann ve Cruse yabancı ve yerli kelimelerin arasında bütünsel eş anlamlılığın, oldukça zor şartların yerine getirilmesi ile mümkün olduğunu. Ancak bu durumda tüm anlamların aynılığı, bağlamların denkliği ve semantik denklik gibi birebir örtüşmeyi sağlayacak şartların yerine getirilmesi gerekir (Ullmann, 1962, s.72) (Cruse, 2000, s.157). Hem yabancı dilden kelimeler, hem de Türkçe sözcükler arasında eş anlamlılığın gerçekleşmesi için uzun bir süre geçmiş olmalıdır (Aksan, 1999, ss.78-79.) Buna karşın Ersoylu ise, eş anlamlılığın sadece bir dilin öz kelimeleri arasında olduğunu; yabancı karşılıklar ile Türkçe sözcükler arasında aranmayacağını belirtir (Ersoylu, 2001, ss. 250-266). Lyons da aynı görüşte olup bu tür kelimelerin arasında oluşan ilişkilerin daha çok anlamsal denklik olarak adlandırılan düzlemde olduğunu vurgular (Lyons, 1995, s. 60). Reimer'e göre ise anlam bazında sözcüğün anlamlarının bazıları denk olabilir; ama sözcüğün eş anlamlı olduğunu söylemek bütün manaların örtüştüğü anlamına gelir ve bu kesinlikle mümkün değildir (Riemer, 2010, ss.151-152).

Sonuç olarak ki kelimenin kavramsal ve üslup özelliklerinin eşit olması son derecede zor olduğu açıktır. Bu nedenle eş anlamlılık aslında daha çok koşullandırılmış denklik veya benzerlik olarak algılanırsa durum daha az karmaşık olur (Leech, 1981, s. 14). Çünkü anlam, değer, yan anlamlar bile göz ardı edilirse ses farklılıklar kalır ve onların da insana yaptığı etki yadsınamaz. Hatipoğlu'nun belirttiği gibi aynı görünen sözcüklerin anlamlarının eşitliği büyük ölçüde görecelidir ve bu tür kelimelerde matematiksel eşitlik aranmaz (Hatipoğlu, 1970, ss. 9-10).

Önceki bölümde ele aldığımız kelime anlamı açısından ve onun değeri veya işlevleri bakımından tam eş anlamlılıktan bahsetmek yanlış olur çünkü eş anlamlılık terimi bile dilbilimden uzak insanları yanılgıya sürükleyebilir. Mutlak eş anlamlılık olabilmesi için tam denklik gerekmektedir. Bu denklik bütün anlamlarda, bütün bağlamlarda ve bütün

anlamsal katmanlarda olmalıdır ve elbette ki bu açıdan imkansızdır çünkü dil fazlalıkları sevmez (Lyons, 1995, s.61).

1.3.2. Yakın Anlamlılık Türleri

Yukarıda görüşleri değerlendirilen söz konusu bilim adamlarına göre eş anlamlılık aslında sadece hipotetik bir varlıktır ve dilbilimde daha çok ulamlaştırmalarda ve kategorilerde kullanılmak amacıyla varlığını sürdürmektedir. Gördüğümüz gibi eş anlamlılığı savunanlar bile onun büyük ölçüde kısıtlı ve sınırlı olduğunu kabul etmektedir. Dilde gerçek eş anlamlılar varsa bile sayısı yok sayılacak kadar az olmalıdır. Asıl olarak da bu yüzden eş anlamlıların farklı türleri vardır ve aşağıda onlara değinilecektir.

En genel şekilde bütün eş anlamlılar iki büyük gruba ayrılabilir: mutlak veya tam eş anlamlılar ve koşullu veya kısmi eş anlamlılar.

1.3.2.1. Mutlak Eş Anlamlılık

Mutlak eş anlamlılık, iki veya daha fazla kelimenin tamamen aynı olduğu ve birbirinin yerine bütün bağlamlarda geçebileceği anlamına gelmektedir .

Aslında yukarıda da değinildiği gibi ve Martinet'nin dilin tasarruf ve dilde en az çaba prensibine göre tamamen aynı olan ve aynı işlevleri üstlenen iki veya daha çok birimin dilde bulunması anlamsız ve sıkça rastlanan bir durum değildir. Fakat bazı bilim adamlarına göre (Lyons, 1983, s. 400; Cruse, 2000, s.157) mutlak eş anlamlılık çok ender olsa bile dilde mümkündür. Ancak mutlak eş anlamlılığının var olduğunu iddia edenler bile onun çok nadir olduğunu kabul etmektedir. Bazı bilim adamlarına göre ise (Kreidler, Hansen, Palmer, Aksan vs.) mutlak eş anlamlılığın dilde var olması, olsa da uzun yaşaması imkansızdır, çünkü hem dildeki kodlama açısından mantıksız, hem de dilin temellerine aykırıdır. Doğan'ın belirttiği gibi, dilde mutlak eş anlamlılar varsa bile (Türkiye Türkçesi için 'yollamak' ve 'göndermek' kelimeleri örnek olarak sunar) (Aksan, 1999, ss.78-79) , onları bu hale getiren belli nedenler vardır ve Palmer'in dediği gibi bu mutlak eş anlamlılar söz konusu tam eşitliğini uzun süre içinde koruyamazlar (Palmer, 1976, s. 60). Stanojevic'in dediği gibi eş anlamlılık ancak betimlemeli anlamda

mümkündür çünkü bir dilin mutlak eş anlamlılara veya tamamen aynı anlama sahip sözcükleri içermesi doğal değildir. İlk olarak, bunlardan birinin işlevi veya kullanımı kademeli olarak gereksiz veya motive olmaz ve sonuç olarak yakında unutulacaktır. İkincisi, bunların tüm bağlamlardaki değişebilirliği gösterilemez veya kanıtlanamaz, çünkü bir yandan bağlamların sayısı sonsuzdur ve diğer yandan mutlak değişebilirliğin istisnaları kaçınılmazdır. Bu nedenle, doğal dillerin söz varlıkları, özellikleri olarak mutlak eş anlamlılarına sahip değildir. Genel olarak, mutlak eş anlamlılığın imkânsız olduğu veya var olmadığı kabul edilir. Sadece iddia edilen eş anlamlılık ölçeğinde (Cruse, 2000, s. 157) bir referans noktası veya eş anlamlılığın tanımlanmasında ilk ölçüt olarak kabul edilir. Eş anlamlı sözcükler mutlaka aynı göndergeye sahip değildir (Stanojević, 2009).

Dilin doğal yapısında hem ödünç kelimelerden kaynaklanan hem de yerli kelimeler arasında çıkan eş anlamlılık kalıcı değildir. Zamanla eş anlamlılardan biri başka bir anlam edinerek başka bir kelime olarak varlığını sürdürecektir (Cruse, 1986, s.268).

Bu yüzden mutlak eş anlamlılık hem tartışılır hem de konumuz dışında olduğu için burada üzerinde fazla durulmayacaktır.

1.3.2.2. Koşullu Eş Anlamlılık

Koşullu eş anlamlılık aslında sadece belirli koşullarda gerçek eş anlamlılığın ortaya çıkabilmesini kabul eden bir görüştür. Temel veya sözlük anlamında birbirine benzerlik gösteren sözcükler, bağlam içerisinde farklılaşabilir (Duman, 2015, s. 34) ve mutlak eş anlamlılığı reddeden bilim adamlarına göre hemen hemen tüm eş anlamlı olarak adlandırılan sözlüksel birimler aslında ancak koşullu yani sınırlı bir derecede eş anlamlıdır. Ş. Pilten ‘Türkçede Eş Anlamlılık’ (2008, ss. 15-40) adlı doktora tezinde koşullu eş anlamlıları, farklı bilim adamlarının (çoğunlukla Quine, Cruse, Lyons ve Palmer’in) görüşlerine uyarak iki gruba ayırır: bilişsel eş anlamlılar ve yakın eş anlamlılar. Bu çalışmada, bütün bunlara yakın anlamlı olarak hitap edilse de onların arasındaki farkı Ş.Pilten’in çalışmalarına dayanarak gösterilecektir.

1.3.2.3. Bilişsel Eş Anlamlılık

Bilişsel eş anlamlılık, aynı bilişsel anlama sahip olma anlamına gelir; literatürde betimlemeli, önermesel veya gönderimsel eş anlamlılık olarak da bilinir (Stanojević, 2009, s.3). Bilişsel eş anlamlılığın bilim adamları tarafından da kabul edilen iki tanımı vardır. Bilişsel eşanlamlılar,

1. Beraberinde getirdikleri eşdeğerli önermeleri ve eşdeğerli gerçeklik koşulları olan cümleleri kastetmektedir.
2. Aynı bilişsel anlama sahip olan kelimeler olarak tanımlanmaktadır (Lyons 1995, s. 63).

Bilişsel eş anlamlılık arasındaki farklılıkları bir sınıflandırma yaparak en basit bir şekilde Palmer (akt. Pilten, 2008, ss. 20-22) açıklar:

1. Dilin farklı lehçe ve ağızlarına ait eş anlamlılar. Böyle kelimeler sadece dilin farklı biçimlerini konuşan insanların farklı sözcük hazinelerine sahip olmasıyla ilgili ortaya çıkar. Fakat aynı toplum içinde ise sosyal farklılıklar da gösterebilir, ayrıca bu tür kelimelerde yan anlamları, çağrışımları vs. büyük fark gösterebilir.
2. Farklı üsluplarda veya kesitlerde kullanılan kelimeler. Bu kelimelerin arasındaki farkı belirlemek en güç olabilir çünkü bunun kriteri güncel moda veya sosyal duruma bağlıdır, ayrıca da üslupların sınırlarının tanımlanması lehçelere göre daha zordur ve insanların bir lehçeden diğer lehçeye pek sık veya kolay geçmesi nadirken stiller arasında gidip gelmesi ve edebi veya güzel konuşma sanatının amaçlarıyla farklı biçimlerin kullanılması sık sık rastlanan bir tavidir.
3. Duygusal veya değerlendirme anlamlarıyla farklılık gösteren kelimeler. Kelimelerin duygusal veya değerlendirme anlamlarını, onların temel bilişsel anlamlarından ayırmak her zaman mümkün ve makul sayılmaz ve bunun en azından üç sebebi vardır: a) bilişsel anlamın ne olduğunu tam ve net olarak belirlemek kolay değildir; b) dillerde sadece değerlendirme amacıyla kullanılan ‘iyi’, ‘kötü’ gibi sözcükler vardır ama aynı zamanda bu tür kelimelerin bilişsel anlamlarına sahip olmadığını söylenmesine izin verilmez; c) yargılar çok beklenmedik kelimelerde saklı olabilir, mesela ‘dev’ veya ‘cüce’ gibi sözcükler aslında göreceli ve objektif olmaktan çok uzaktır bu yüzden birçok kelime insanların seçimlerinden dolayı kullanıldığından temelinde öznelidir.

4. Eş dizimsel açıdan sınırlı kelimeler. Bu gruba sadece belli kelimeler ve kalıplarla kullanılan sözcükler girer. Yalnız eşdizimlilik açısından birbirinden ayrılan sözcüklerin gerçek eş anlamlılar olup olmadığı tartışmalıdır.

5. Anlamca yakın ve birbirini kapsayan kelimeler. Bir kelimenin eş anlamlılar dizisi oluşturulursa ortaya çıkacağı gerçek şu ki: bu zincirde yer alan sözcüklerin her biri için ayrı eş anlamlı setleri oluşturulabilir. Bu durumda giderek hareket noktası olan kelimenin anlamından uzaklaşılır.

1.3.2.4. Yakın Eş Anlamlılık

Cruse'a göre, yakın eş anlamlıları birbirinden ancak ikincil açılardan farklılaşan kelimelerdir, özünde ise bu tür kelimeler aynıdır ancak hangi farklılıkların ikincil olarak anlaşıldığını tespit etmek oldukça karmaşık ve zordur (Cruse 2000, s. 159). Yakın eş anlamlı kelimeler, bilişsel olanlardan gerçek durumlarla ilgili cümleler üretme açısından ayrılır. 'Yakın eş anlamlı sözcük çiftlerini oluşturan üyelerden birinin aynı zamanda diğer üyeyi yalanlaması mümkündür' (Cruse 1986, s. 285). Türkçe için şöyle örnek verilebilir: 'Onunla bilerek görüşmedim ona tesadüfen rastladım'. Bu tür eş anlamlılar en yaygın eş anlamlılar türüdür. Ayrıca dilbilimciye göre sözlükçüler çoğu zaman bir kelimenin eş anlamlısı olarak yakın eş anlamlılar dizisini sunmaktadır (Cruse 1986, s. 285).

Yakın eş anlamlılar arasındaki anlamsal fark arttıkça, eş anlamlılığı skalasında yakın eş anlamlılığı eş anlamsızlığa dönüşmektedir. Diğer yandan ise yakın eş anlamlılar arasındaki fark azaldıkça bunlar skaladaki diğer uca yani mutlak eş anlamlılığa doğru ilerlemektedir. Cruse bilişsel ve yakın eş anlamlıları birbirinden ayırmak için bir teknik önermektedir. Bu tekniğe göre anlam farklılıklarını net bir şekilde görünür yapmak için 'not exactly' ('tam olarak değil'), 'more exactly' ('daha doğrusu') ve 'or rather' ('daha çok') sözcük grupları kullanılabilir (Cruse 1986, s. 286).

Dilbilimcinin tespitleri şunlardır: 'Tam olarak değil' ve 'daha doğrusu' kelime grupları anlam farklılıkları oldukça önemsiz olan birimlerle gayet uyumlu bir şekilde eşdizimlidir (Örneğin: 'O nalları dikti – veya, daha doğrusu, o öldü'), fakat bilişsel eş

anamlılarla kullanılamazlar (Örneğin: O idam edildi, katledildi, daha doğrusu) (örnekleri Pilten (2008, s. 69-71) tarafından çevrilmiştir).

Ancak yakın eş anlamlı kelimeler arasındaki farklılıklar belli bir anlam seviyesini aşarsa çok tuhaf cümleler ortaya çıkacaktır (Örneğin: ‘Babam bir polis – veya, daha doğrusu, bir kasap’).

‘Daha doğrusu’ kelime grubu genellikle bir kelimeyi netleştirmek veya düzeltme yapmak için kullanılır ve bundan dolayı bu grubun beraber kullanıldığı eş anlamlılar aynı özellik seviyesinde bulunmalıdır. (Örneğin: ‘O katledildi – veveyaha doğrusu, öldürüldü’).

İki sözlüksel birim arasında alt anlamlılık ilişkisi söz konusu olduğunda yalnızca ‘tam olarak değil’ kelime grubu kullanılabilir. (Örneğin: A: - O öldürüldü mü? B: - Tam olarak değil – o katledildi. A: - O katledildi mi? B: - Tam olarak değil – fakat o öldürüldü).

Bütün bunları göz önünde bulundurarak Cruse eş anlamlılarla ilgili aşağıdaki formülü oluşturur:

X, ‘daha çok’ Y.

Y, X’te bulunmayan önergesel bilgi içerir.

X ve Y arasında farklılık oldukça azdır.

X ve Y arasındaki farklılık arttıkça ‘daha çok’ kelime grubuyla oluşturulacak cümleler anlamsız olacaktır (akt. Pilten, 2008, s. 36).

Cruse’un geliştirdiği bu sınıflandırmada en zor nokta ise yakın eş anlamlı kelimeler arasındaki ikincil ve ana özelliklerin saptanmasıdır, çünkü bu iki tür özellik arasındaki ilişki büyük ölçüde tutarsızdır. Bir kelimenin anlamının alt veya ikincil özelliklerinin rolü, bir sözdizimsel yapıda bir niteleyen rolüne benzemektedir (Örneğin: ‘kırmızı şapka’ dizisinde ‘kırmızı’; ‘hızlı koşmak’ dizisinde ise ‘hızlı’). Ana özellikleri ise, yapıdaki temel rolüne sahiptir (Örneğin: ‘kırmızı şapka’ dizisinde ‘şapka’; ‘hızlı koşmak’ dizisinde ise ‘koşmak’). Cruse’a göre bu durumda iki özelliği birbirinden ayırt edebilmek için açıklamaların doğallığına dikkat etmek gerekir.

Ayrıca da bu sınıflandırmaya ek olarak arasında tam olarak karşıtlık içeren fakat bir bakıma benzerliğe de sahip olan kelimeler girmiştir ve bu tür kelimeler için ‘bir ölçüde’ (bir dereceye) ölçeği sunulmuştur (Örneğin: ‘Bir bölge papazı bir dereceye kadar bir öğretmen olmalı’) (Cruse, 1986, ss. 287-288).

Yukarıda ayrıntılı bir şekilde ele alınmış Cruse’un geliştirdiği ve büyük ölçüde Lyons, Palmer, Murphy, Quine vb. dilbilimcilerin geliştirdiği sınıflandırmalarına benzer eş anlamlıların tasnifi dilbilim dünyasında tek değildir. Bazı dilbilimciler (örneğin, Görner ve Kempcke) aşağıdaki sınıflandırmayı teklif eder: kavramsal eş anlamlılar (anlam farklılıkları olan eşanlamlılar), üslup ve pragmatik eşanlamlılar (ortak bir kavramsal çekirdeğe sahip olan fakat çeşitli biçimsel, duygusal ve diğer özellikleriyle birbirinden farklılaşan eşanlamlılar), hem kavram açısından hem de ikincil özellikler açısından fark gösteren eşanlamlılar, bölgesel eşanlamlılar (coğrafi olarak sınırlanmış kullanımı olan eş anlamlılar) (akt. Barannikova, 2013).

Filipets tarafından geliştirilen sınıflandırma ise aşağıdaki gibidir:

A. Semantik eş anlamlılar:

- a) kavramın semantik kısmı ve kullanım alanı aynı olan eş anlamlılar,
- b) kavramın semantik kısmı aynı olan ve bağlamsal kullanım alanları kısmen farklı olan eş anlamlılar,
- c) ideografik eşanlamlılar,
- d) anlamsal olarak ve bağlamsal kullanımın kapsamıyla önemli derecede fark gösteren kısmi eş anlamlılar, vb.

B. Yukarıdaki temel tiplere dayanarak, aşağıdaki eş anlamlılar grubu ortaya çıkar:

duygusal, işlevsel, işlevsel-stilistik, sosyal, zamansal, diyalektik açılardan farklılaşan eş anlamlılar (akt. Barannikova, 2013).

Collinson, Beregovskaya, Vasilyev, Arbekova, Ivlev, Rakhmanov vs. gibi araştırmacılar da kendi eş anlamlıları sınıflandırmalarını önermiştir. Collinson, örneğin, eşanlamlıları onları ayırt edici özelliklerine göre ayırır: bir eşanlamlı daha yerel, yoğun, genel, “profesyonel”, konuşkan, duygusal, vs. (Collinson, 1939, s. 60). Beregovskaya, edebi / lehçesel, modern / arkaik, doğrudan / figüratif vb. eşanlamlar gruplarını çıkarır

(Beregovskaya, 1962, ss. 18–23). Rakhmanov iki eş anlamlı grubunu birbirinden ayırır: üslupla sınırlandırılmamış ve biçembilimsel olarak birbirinden ayrılan eş anlamlılar. Birinci grubun birimleri ideografik, ikincisinin birimleri - biçimsel olarak anlaşılmaktadır. Biçembilimsel olmayanlar, eşit (tam ve kısmi) olan ve eşit olmayanlara bölünür (Rakhmanov, 1983, s. 10). Arbekova, eş anlamlılar arasındaki farklılıkların birkaç çizgiyi takip edebileceği gerçeğine dayanarak, aşağıdaki eş anlamlılar grupları çıkarır: 1. tam / kısmi, 2. dağıtımsal olarak özdeş ve özdeş olmayan, 3. bileşen bileşiminde özdeş (duygusal olarak özdeş olmayan, çağrışımsal olarak özdeş olmayan, ayırıcı özelliklerine göre özdeş olmayan), 4. tek ve çok stilli (Arbekova, 1977, s. 240). Dilsel anlamın özü ve yapısı anlayışına dayanarak Vasilyev sözlüksel eş anlamlıları üç tipe ayırır: 1) entelektüel, semantik içerikte farklılık gösteren eş anlamlılar, 2) biçimsel yapılarında farklı eş anlamlılar, 3) ilişkisel özelliklerde farklılık gösteren eş anlamlılar. Anlamsal farklılıklara sahip eş anlamlılar, ideografik (kavramsal), dışavurumsal (nesne-figüratif ve duygu-figüratif) ve karışık olan farklılıklarla ayrılır. Stilistik, dağılım ve frekans eş anlamlıları, dilbilimci ilişkisel farklılıklara sahip olan eş anlamlılar grubuna dahil eder. Biçimsel farklılıkları olan eş anlamlılar arasındaki sözlüksel, sözlüksel-türetimsel ve sözlüksel-sessel eş anlamlılar ayırt edilir (Vasilyev, 1967, ss. 16–26.).

Yukarıda sıralanan sınıflandırmalardan ziyade de eş anlamları gruplandırma çabaları gösterilmiştir. Onları ayrıntılı olarak ele almadan dayandıkları temelleri sıralanacaktır: edebi dile olan yaklaşım; dışavurumsal renklendirmenin olup olmaması; biçimsel farklılıklar; dağılım genişliği vb. Anlaşılabildiği gibi farklı yaklaşımlar ve farklı bakış açıları varken eş anlamlılar konusunda halen ayrıntılı ve tam bir sınıflandırma mevcut değildir. Ama bütün bu sınıflandırmalardan göze çarpan en önemli özellik, eş anlamlıların ezici çoğunluğu tamamen özdeş ve kelimenin tam anlamıyla eş olmamasıdır. Bu da eş anlamlıların birbirinden farklı olduğu anlamına gelir ve bu nedenle bu sözcüklerin öğretimine özen gösterilmesi ve farklı teknikler kullanılması gerekmektedir (Barannikova, 2013).

Birçok yapılmış ve haliyle yapılan dilbilim araştırmaları göstermektedir ki eş anlamlılıktan çok anlam benzerliği anlaşılmaktadır. Hiçbir anlamsal veya eş dizimsel açık bırakmadan birbirinin yerinde kullanılabilen kelimeler herhangi dilde sayı olarak azdır ve belki de Duman'ın belirttiği gibi kelimeleri yakın anlamlılıkla kıyaslamak

onları eş anlamlı diye adlandırmaktan daha kullanışlı ve daha az karmaşık olurdu (Duman, 2015, s. 138).

Bütün yukarıda söylenenler dikkate alınırca eş anlamlı olarak adlandırılan kelimelerin aslında eş olmadığı ve birbirinden ufak da olsa farklı olduğu ortaya çıkacaktır. Eş anlamlıların birbirinden nasıl farklılaştığı konusunda farklı görüşler vardır. Örneğin, Ullmann (1962, ss.142-143), kitabında eş anlamlı zannedilebilir kelimelerin anlam farklılıklarını şu şekilde sıralar:

1. Bir sözcük diğerinden daha genel olabilir (okul – üniversite);
2. Bir sözcük diğerinden daha yoğun olabilir (sıkılmak-bezmek);
3. Bir sözcük diğerinden daha duygusal olabilir (çocuk – evlat);
4. Bir sözcük diğerinin nötr olduğu yerde övgü yahut kınama ima edebilir (organizasyon – örgüt);
5. Bir sözcük diğerinden daha profesyonel olabilir (obje – cisim);
6. Bir sözcük diğerinden daha fazla edebiyata ait olabilir (ölmek-vefat etmek);
7. Bir sözcük diğerinden daha çok günlük konuşma diline ait olabilir (vileda – paspas);
8. Bir sözcük diğerine göre daha lokal, daha diyalektik farkla yerel olabilir (torak – ekşi peynir);
9. Eş anlamlılardan biri çocuk diline ait olabilir (anneciğim – anne).

Duman (2015, ss. 135-138) eş anlamlılığının var olmasını oldukça sert bir şekilde reddederek Türkçe için onun imkansızlığını belirleyerek Ullman'ın geliştirdiği hususlara ilaveten şunları söyler: dilde eş anlamlılık olmaz. Onun yerine yakın anlamlılığın dereceleri vardır. Kelimelerdeki küçük sanılan anlam farklarına dikkat etmemek zamanla kelimelerin yakın addedilmesine, sonra ise aynı olarak kabul edilmesine sebep olmaktadır. Dilciye göre dil aslında çok mantıklı ve esnek bir sistem olup, içinde derecelik, kademelik, en ince detayları gösterecek araçları bulundurur. Dili sınırlayabilen tek varlık ise insandır.

Duman, ölü ve gündelik kelimelerin birbirine eş anlamlı olarak tutulmasına karşı çıkar çünkü dilde eşzamanlı prensip egemendir. Biri Türkçe diğeri yabancı kökenli kelimeler

arasında eş anlamlılık aranmamalı çünkü arasında çoğu zaman “yerel algı” farkı olur. Ayrıca çokanlamlı kelimelerin de eş anlamlısının olması imkansız gibi görünüyor çünkü bütün anlamlar birbirine denk gelemez, hatta örtüşemez. Eş anlamlılık kategorisine en çok direnen kelimeler nesnel/terimsel karşılıklar için farklı dillerde kullanılan sözcüklerdir, çünkü onlar bir araya geldiğinde ayırım nispeten daha zordur ve kullanım ağırlıklıdır. Eş anlamlı sayılan kelimeler Türkçede yaygın olan ikilemelerde kullanılıyorsa birebir denklik zaten yok demektir. Kelimenin gerçek anlamının onun kullanımında yani cümlede ortaya çıktığını savunan Duman, kelime öğretiminde bir sözcüğün anlamını açıklamak için kullanılan yakın anlamlı kelimelerin eş anlamlı sanılmasının çok yaygın bir hata olduğunu belirtir. Cümlede farklı türlere karşılık gelen kelimeler arasında da eş anlamlılık aramak yanlış olur.

Eş anlamlılığı imkansız kılan bir başka nokta, kelimelerin yan anlamları ve mecaz kullanımıdır. Ayrıca kelimenin hafızası da vardır, bu da kelimelerin tarihi olduğunun anlamına gelir ve iki kelimenin tıpatıp aynı tarihi olamaz, çünkü tarih boyunca kelimelerin istemsiz olarak çağrışımları şekillenebilir. Sözcüklerin arasında kültürel farkı de saklı olabilir ve bu durum kelimelerin kullanımını bazen oldukça hassas kılar. Duman’ın eş anlamlılıkla ilgili fikirlerini işbu teze çok yakın olan onun kendi düşüncesiyle bitirmek istiyoruz: “Eş anlamlılıkta her iki yahut üç anlamın birbiri yerine koşulsuz kullanımı şarttır; bu sağlamayı yerine getiremeyen kelimeler “eş” değil “yakın” olurlar” (Duman, 2015 ss. 139-142).

1.4. KELİME ÖĞRETİMİ

1.4.1. Tarihsel Gelişim

Geçmişten günümüze yabancı dili öğretimi alanında yapılan çalışmalarda kelime öğretiminin bu alandaki merkezi rolü vurgulandığı halde ayrı veya önemli bir konu olarak ele alınmadığı bilinmektedir. Eski dönemlere dayandığı anlaşılan kelime öğretiminin hep ikincil ve dil bilgisi öğretimine eşlik eden bir süreç olarak algılandığı iddia edilmektedir 19. yüzyıl itibarıyla yabancı dil öğretiminde dilbilgisi çeviri yönteminin etkili olması ve klasik eserlerde yer alan kelimelerin öğretilmesi söz konusuydu ve yine amaç kelime öğretimi değil dilbilgisi öğretimini pekiştirmektir.

Somut kavramları öğretmek için olsa bile kelime öğretimine önem verilmeye başlanan dilbilgisi-çeviri yöntemine tepki olarak geliştirilen doğrudan yöntemle başlamıştır. Temelinde davranışçılık ve yapısalcılığın olduğu, dilin yapısının taklide dayanılarak ezberlettirilerek öğretildiği işitsel dilsel yöntem ise, yine kelime öğretiminde geri adım atılmasına neden olmuştur. 20. yüzyılının ikinci yarısında geliştirilen iletişimsel yaklaşım kelime öğretimini canlandırmıştır fakat yine de işlevsellik üzerinde odaklanarak ön plana çıkarmamıştır. Kelime öğretiminin iletişimsel yaklaşım, doğal yaklaşım vs. gibi 90'lıların sonundan günümüze ivme kazandığı söylenebilir (Sumruk, 2019, ss. 26-29).

Önceden de bir çok kez dile getirilmiş olsa bile kelime öğretiminin dil öğretimindeki önemi ve üzerinde çalışılması gereken bir konu olduğu 70-80'li yıllarından itibaren daha da iyi anlaşılmıştır. Wilkins (1972, s. 111), Kelime öğretiminin önemini “dil bilgisi olmadan bir yabancı dilde konuşurken çok zorlanılabilir ancak kelime olmadan asla konuşulmaz” sözleriyle etmektedir.

1.4.2. Kelime Bilgisi ve Sözvarlığı

Çoğu zaman arka planda tutulan kelime öğretimi görüldüğünden çok daha zor ve karmaşık olup sadece bir kelime listesi oluşturmak ve öğretmekten ibaret değildir. Bir kelimeyi anlatmak /açıklamak ne demektir? Sorusunun cevabı ancak kelime öğretiminin ayrı bir konu olarak ele alınmaya başlamasıyla verilebilmiştir. Aralarında Nation (1990), Thornbury (2002) bulunan bir çok bilim adamı öncelikle “Kelime bilgisi nedir?” sorusuna cevap aramışlardır. Nation'a (1990, s. 31) göre bir kelimenin bilgisi, onun anlamından, yazılışından, konuşma dilindeki kullanımından, dil bilgisel özelliklerinden, eş dizimliliğinden, stilistik özelliklerinden, ilişkili olduğu kelimelerden ve kullanım sıklığından anlaşılır. Thornbury (2002, s. 16) ise, sadece kelimenin anlamının bilinmesinin yeterli olmadığını; bir kelimeyi bilmek onun anlamını, dilbilgisel türünü ve tür çeşitlerini, telaffuzunu, yazılışını, eşdizimli sözcüklerini, mecazi, eş, zıt, yan anlamlılarını, yazı ve konuşma dillerdeki kullanım özelliklerini, farklılıklarını ve sıklığını bilmek gerektiği görüşündedir.

Bu açıklamalardan da anlaşıldığı gibi kelime bilgisinin kapsamının oldukça geniş ve öğretirken aynı anda bu bilgilerin verilmesinin oldukça zor olması nedeniyle kelime öğretiminin kademeli olarak gerçekleştirilmesi gerekmektedir.

Yapılan araştırmalara göre kelime bilgisinin üç boyutu vardır: genişlik, derinlik ve ağırlık. Ayrıca konuşucu açısından ve kullanımda birbirinden ayrışması nedeniyle aktif ve pasif olarak nitelendirdiği iki tür kelime kategorisi saptanmıştır (Meara, 1990, ss. 150-154). Genişlik, bilinen kelime sayısı ile ilgili olup derinlik anlam derinliğini bilmekle alakalıdır. Ağırlık boyutu ise, belli bir konuda çok kelime bilmekle ilgilidir (Anderson ve Freebody, 1981, s. 93).

Her insan söz konusu boyutlara göre farklı nitelikte ve oranda kelime bilmektedir ve bu kelimelerin kullanımı açısından değerlendirildiğinde bütün kelime hazinesi iki başlık altında toplanabilir: aktif ve pasif. Aktif kelime hazinesi, insan yazarken veya konuşurken kullandığı kelimeleri kapsar. Buna karşın pasif kelime hazinesi, insanın okurken veya duyarken anlayabildiği tüm kelimeleri içerir.

Meara'ya göre (1990) aktif kelime hazinesini oluşturan sözcükler çok kolay yeniden sunulabilir ve insanın aklında kalmaktadır. Bunun nedeni ise bu aktif kelimelerin çok sayıda sözcüklerle farklı ilişkilerde bulunmasıdır. Pasif kelime hazinesini oluşturan kelimeler ise insanın belleğinde henüz işlenmeden ve olduğu halde saklanmakta ancak aktif kelime hazinesine geçebilme özelliği de bulunmaktadır. Corson'a göre (1995, ss. 44-45) pasifte bulunan kelimeler kısmen bilinen, kullanımı kolay olmayan ve sıklığı düşük kelimeler ve bilinen ancak kullanılmamaya çalışılan kelimeleri kapsamaktadır.

Nation (2001, s. 27) aktif ve pasif (üretici ve alıcı) kelime hazineleri anlam, biçim ve kullanım adlı gruplar içinde alt bilgiler saptamıştır. Bu bilgiler aşağıdaki gibidir (çeviri: Memiş, 2018, s. 72).

Tablo 1. Nation'a (2001, s. 27) Göre Kelime Bilgisinin Kapsamı

Biçim	Konuşmada		A	Kelime seslendirildiğinde neye benziyor?
			Ü	Kelime nasıl telaffuz ediliyor?
	Yazmada		A	Kelime yazıldığında nasıl görülüyor?
			Ü	Kelime nasıl yazılıyor ve heceleniyor?
	Kelimeyi Oluşturan		A	Bu kelimedede hangi parçalar ayırt edilebilir?
			Ü	Anlamı açıklamak için kelimenin hangi

	Parçalar			parçalarına ihtiyaç duyuluyor?
Anlam	Biçim ve Anlam		A	Bu kelimenin biçimi hangi anlamı işaret ediyor?
			Ü	Anlamı açıklamak için hangi kelime biçimi kullanılabilir?
	Kavram ve Göndergeler		A	Kavramın bünyesinde neler buluyor?
			Ü	Kavram hangi öğelere gönderme yapıyor?
	Çağrışımlar		A	Bu kelimenin bize hatırlattığı diğer kelimeler nelerdir?
			Ü	Bu kelimenin yerine hangidiğer kelimeleri kullanabiliriz?
Kullanım	Dilbilgisel İşlevler		A	Kelime hangi biçimlerde ortaya çıkıyor?
			Ü	Bu kelimeyi hangi biçimlerde kullanmalıyız?
	Eşdizimliler		A	Bu kelimeyle birlikte hangi kelimeler yada hangi kelime türleri kullanılıyor?
			Ü	Bu kelimeyle birlikte hangi kelimeleri veya kelime türlerini kullanmalıyız?
	Kullanım Sınırlılıkları (kesit, sıklık vb.)		A	Nerede, ne zaman ve ne kadar sıklıkla bu kelimeyle karşılaşmayı beklemeliyiz?
			Ü	Nerede, ne zaman ve ne kadar sıklıkla bu kelimeyi kullanırız?

(Tabloda kullanılan kısaltmalar: A – Alıcı, Ü – Üretici).

Yukarıdaki tablodan anlaşıldığı gibi insanın bir kelimeyi bildiğini söyleyebilmesi için söz konusu kelimenin anlamı, biçimi ve kullanımı hakkında bilgisinin olması gerekir. Yani bir kelimenin insanın aktif kelime hazinesinde bulunması için aşağıdaki şartların yerine getirilmesi gerekmektedir:

1. Bu kelimeyi konuşma sırasında kullandığında doğru bir şekilde telaffuz eder, vurgu ve tonlamayı doğru şekilde yapar.
2. Bu kelimeyi yazım hatası yapmadan yazabilir.
3. Bu kelimenin uygun biçim ve çekimlerini oluşturmak için doğru ekleri kullanabilir.
4. Bu kelimeyi konuşma ve yazmada kelimenin ifade ettiği anlamı kastederek doğru bir şekilde kullanır.

5. Bu kelimeyi farklı bağlamlarda kazandığı anlamaları kastederek doğru bir şekilde kullanır.
6. Bu kelimeyle eş ve zıt anlamlı olan sözcükleri bilir ve kullanır.
7. Kendisini ifade ederken orijinal bir cümle üretiminde bu kelimeyi doğru biçimde kullanabilir.
8. Bu kelimeyle eşdizimli olan sözcükleri bilir ve bu kelimeyi onlarla birlikte kullanır.
9. Bu kelimeyi uygun iletişim ortamında kullanır. Yani bu kelimenin resmi veya gayri resmi ortamlarda kullanılıp kullanılmayacağına karar verebilir (Memiş, 2018, s. 16)

Bu açıklamalar ışığında kelime öğretiminde dikkate alınması gerekenler aşağıdaki gibi özetlenebilir:

1. Kelime öğretimine öncelikle kullanım sıklığı yüksek olan kelimelerle başlamak: Bir kelimenin sıklığını bilmek ile aslında onun sayısal sıklığının bilinmesi kastedilmiyor daha çok yaygın, yerinde ve güncel kullanılabilirliği kastediliyor. Yabancı dil öğrenen bir öğrenci sözlükte veya dışarıda nadiren kullanılan bir kelimeyi okuyabilir veya duyabilir fakat bu kelimenin nadiren kullanımı onun güncel kullanıma sokulmasını gerektirmez. Örneğin, 'iskarpın' kelimesini gündelik hayatta ayakkabı yerine kullanmak.
2. Öğrencilere anlayacağı kelimeler verilerek onların kendilerini sözlü ve yazılı ifade ederken bu kelimeleri kullanarak pekiştirmelerini sağlamak: Bir kişiye yabancı dilde kendisini sözlü ve yazılı bir şekilde ifade etmesini öğretmek oldukça zordur ve aslında bu sürecin bazı koşulları da bulunmaktadır. Bunlardan ilki yabancı dil öğrenen kişinin ana dilinde kendisini ifade etmeyi bilmesidir. İkinci koşul olarak kişinin anlaşılır olmak için yabancı dilin dilbilgisi kurallarını bilmesidir. Bir diğer koşul ise, sayılan koşullarla beraber kişinin yabancı dilin kelime sistemine hakim olmasıdır, bir diğer deyişle yerinde ve doğru kelimeleri kullanması, doğru dizimleri oluşturması ve anlaşılır olmasıdır.
3. Kelime hazinesini büyütmek için farklı teknikler kullanmak: Kelime hazinesinin gelişimini hızlandırmak, genellikle sık kullanılan temel kelimelerin tam ve eksiksiz öğrenmekten geçmektedir. Fakat en büyük sorun da burada gizlidir, çünkü en sık kullanılan kelimeler genellikle en çok anlam taşıyan ve kullanımı en karışık olan

kelimelerdir, bu durum onların tam diyebilecek şekilde öğrenilmesini zorlaştırmaktadır ve bu yüzden temel seviyede öğretilen kelimeler ileri seviyede tekrar gözden geçirilerek eksik bilgileri tamamlanmalıdır.

4. Öğrencileri bilinmeyen sözcüklerle karşılaştırıp onların anlamını çıkarmalarını öğretmek: Bunu başarabilmek için öğrencilere özellikle sözcüklerin anlambirimleri ve kökleri ile ilgili sağlam dilbilgisi ve en sık rastlanan eş dizimleri öğretmek gerekir.

5. Yanlış öğrenilen veya anlaşılan kelimeleri düzeltmek ve genel olarak kelimeleri eksik öğrenmesini önlemek: Bunu başarabilmek için farklı çeşit sözlükleri kullanmayı öğretmek en önemli şartlardan biridir. Sözlükleri doğru kullanmayı öğretmek ve düzgün eşdizimli sözcükleri vermek öğrencileri birçok hatadan uzak tutabilir. Ayrıca öğrencilere derlemlerde aradıkları öbekleri ve kelimeleri kontrol ettirmeyi de öğrenmek söz konusu olmalıdır. Harmer'e (1991, ss. 33-35) göre öğrencilerin kelime öğrenirken derlem kullanmaları gerekmektedir, çünkü derlem ilgili kelimeye dair en derin bilgi ve bağlam sunabilen bir araçtır. Öğrenciler böylece yaygın kullanımları ve geniş bağlamları bulma fırsatı elde ederler. Ayrıca anlambilime ait bazı bilgileri öğrencilerle paylaşmakta fayda vardır. Örneğin, anlam yapısı gibi bilgiler ve bununla ilgili ayrıntılar (yan anlam, çağrışımlar, basmakalıp, önürün vs.). Ana dilinde insanların dil hissine sahip olması, kendi ana dilinden kaynaklanan ve otomatik hale gelen dil alışkanlıklarının bulunması söz konusuyken yabancı dil öğrenen yetişkinlerde böyle bir dil hissinden bahsedilmez.

6. Kelimelerin kültürel ve toplumsal tarafları ile anlamlarını göstermek: Burada anlambilimsel yaklaşım yardımcı olabilir. Bir kelimeyi öğretirken onun çeşitli anlam katmanlarını ortaya çıkarmaya çalışmak ve bunu yapmayı öğrencilere de öğretmek. Bir kelime için çeşitli ve mümkünse özgün bağlamları sağlamak.

7. Bunun dışında kelime öğrenimiyle ilgili gerekli kuramsal bilgileri sağlamak: Kelime öğrenme stratejilerini, pasif kelime hazinesinden aktif hazineye kelimeleri aktarmayı ve genel öğrenme kurallarını öğrencilere tanıtmak (Memiş, 2018, ss. 81-84).

Diller için Avrupa Ortak Önerileri (TELC, 2013, s. 149) metninde kelime hazinesini geliştirmeye ilişkin açıklamalar aşağıda verilmiştir:

a) Doğal konuşma metinlerinde ve yazılı metinlerde kullanılan sözcükler ve kalıplaşmış deyimlerle doğrudan karşılaşarak;

- b) dil öğrenenin soru yöneltmesiyle veya belirli bildirişimsel görevler ve etkinlikler için gerektiğinde sözlüğe bakmasıyla vs.,
- c) kitapların içerdiği metinlerdeki söz dağarcığının alıştırmaya ve uygulama yoluyla belirli bağlamlarda kullanılması;
- d) sözcüklerin görsel destekle öğretilmesi yoluyla (resimler, jest ve mimiklerle, etkinlik ve araçlarla);
- e) ikidilli sözcük listelerinin ezberlenmesiyle vb.;
- f) sözcük alanlarının ve zihin haritalarının oluşturulmasıyla (mind maps) vb.;
- g) tekdilli ve ikidilli sözlükler ve diğer başvuru yapıtlarıyla çalışarak;
- h) sözcük yapılarının açıklanması ve kullanılmasıyla (örneğin, sözcük türetimi, bileşik kelime türetme, eşdizimlilik, öbek eylemler, deyim kullanımları vb.);
- i) anlambilgisel kavram yükünün D1 ve D2'deki farklılıklarıyla az veya çok sistematik çalışmayla (karşılaştırmalı anlambilim).

Bu açıklamaları takip eden öğretim önerilerinde anlamın aktarmasının, dilbilgisi ve dilbilimin bilinmesinin ve öğretmenin yeterliliklerinden bahsedilmektedir. Farklı dillerde öğrenciler farklı zorluklarla karşılaşmaktadır ve bu yüzden farklı dillerin farklı öğretim teknikleri gerektirmektedir. Bu konuda yabancı dil olarak Türkçe için yazılmış ve ayrıntılı olarak dil öğretiminin ihtiyaçlarını karşılayan araştırmalar ve uyarlamalar yetersiz miktarda bulunmaktadır. Ve özellikle yakın anlamlı kelimelerin öğretimiyle ilgili hiç bir kaynağa rastlanmamıştır.

1.4.3. Kelime Öğretimi Yöntemleri

Kelime öğretimi hem öğretici hem de öğrenici için zaman ve çaba gerektiren zorlu bir süreçtir. Kelime öğretimi yalnızca bir kelimenin anlamını anlatmak veya onu deftere yazmakla olmaz; bir kelimenin üretici yani aktif kelime hazinesine kazandırılması için anlatmayı, kullandırmayı, pekiştirmeyi ve kontrol etmeyi öngören çok taraflı bir yaklaşım olması gerekir.

Kelime öğretimi sırasında en önemli noktalarından biri, hangi kelime hazinesine hangi kelimelerin kazandırılmasının planlanmasıdır. Öncelikle aktif ve pasif kelime listeleri

oluşturulmalı ve bunları öğretmeye yönelik yöntem ve teknikler seçilmelidir. Amaç, kelimeleri pasif hazineye eklemek ise kelimeleri bir-iki defa anlatmak yeterli olabilir. Fakat eğer amaç sözcükleri aktif yani üretici hazineye eklemek ise o zaman üretime dayalı öğretim söz konusudur. Mümkün olduğunca çok kelimeyi üretici hazineye kazandırmak hedeflenir. Ama bu hedef, uygulamada malesef farklı nedenlerden dolayı her zaman gerçekleştirilemez. Yine de öğretici, her zaman kelime öğretiminde üretici hazineye göre hareket etmelidir (Memiş, 2018, ss. 74-85).

Kelime öğretimi iki yoldan izlenebilir: Ana dilinde öğretilen yabancı dil ve yabancı dilde öğretilen yabancı dil. Eğer yabancı dil, aynı dil konuşuru yani homojen bir grup öğrenciye öğretiliyorsa dilbilgisi kuralları ve yeni sözcüklerin anlamı öğrencilerin ana dilinde açıklanabilir. Genellikle dil öğreticileri ve bilim adamları tarafından eleştirilse de bu yaklaşım, Dilbilgisi Çeviri yöntemine dayanmaktadır; hatta bu yaklaşımın olumlu ve güçlü tarafları da vardır:

1. Kültürel, otantik, ana dilinde karşılığı olmayan kelimeler dışında sözcüklerin anlamı doğrudan ve kolay bir şekilde öğrencilere aktarılmaktadır.
2. Kelimelerin en ince nüansları bile anlatılabilir.
3. Kelimenin birden fazla anlamları bir kerede anlatılabilir.
4. Kelimenin anlamı bağlama başvurmada anlatılır.
5. Kelimenin yakın ve karşı anlamlıları aynı anda ve herhangi seviyede öğretilir.

Fakat böyle öğretimin ciddi eksikleri de söz konusudur ve bunların arasında en önemlileri aşağıdakilerdir:

1. Öğrenmekte olan yabancı dilin kelimeleri doğrudan göndergeye değil de ana dilindeki kelimelere bağlı kalır.
2. Yabancı dilde konuşma çok ertelenmiş olur.
3. Yabancı dile maruz kalmadıkları için öğrenciler dili daha yavaş öğrenir.
4. Gramere ve tercüme etkinliklerine daha çok zaman ayrıldığından öğrencilerde daha çok pasif kelime hazinesi geliştirilir.
5. Kelimenin bağlamda kullanılması göz ardı edilir ve bu yüzden en yaygın hatalardan biri kelimelere yanlış eşdizimlileri seçmek olur. Dolayısıyla bu şekilde yabancı dili

öğrenenler genellikle dil bilgisi açısından doğru fakat dil açısından garip cümleler ve öbekler kurarlar.

Fakat araştırmanın konusu yabancı dilin ikinci yöntemle öğretimiyle ilgilidir. Bu durumda derslerde yabancı dil hem üstdil hem de nesne dil olarak kullanılır. Bu yöntem Türkiye’de Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde en sık başvurulan bir yöntemdir. Bu durumda öğretmen ilk baştan beri hep yabancı dilde konuşur ve bütün ders içerikleri öğrenilen dilde anlatarak öğrencileri ilk dakikalardan beri öğrendikleri dile maruz bırakmaktadır.

Yabancı dilin kelime öğretimi açısından bu şekilde öğretimi genellikle birkaç aşamadan geçer. İlk aşamada:

1. İlk kazandırılan kelimeler, genellikle somut ve resimlerle veya sınıfa getirilebilecek nesnelerle kolayca gösterilebilen sözcüklerdir.
2. Öğretmen drama tekniği olarak da adlandırılan jestlerle, mimiklerle ve farklı hareketlerle kelimeleri açıklar.
3. Sınıf için ortak bildikleri bir dil varsa bazı kelimelerin açıklanmasında ona başvurulur.
4. Farklı kısa videolar ve animasyonlar kullanılır.
5. Sözlük niteliğinde resimli kartlar kullanılır.
6. İki dilli sözlüklere başvurulur.

İleri aşamalarda, öğrencilerin artık temel söz hazinesi ve dil bilgisi oluştuktan sonra (genellikle orta düzeye doğru) kelime öğretiminde kullanılan teknikler çeşitlenir.

1. Bir kelime tanımı verilerek öğretilir.
2. Bağlamın rolü artar ve bazı kelimelerin anlamları sezdirilerek öğretilir.
3. Bilinen yakın anlamlı ve zıt anlamlı kelimeleri kullanılarak yeni öğrenen sözcüklerin öğretimi yapılır.
4. Drama etkinliği derinleşerek farklı durumlar oynanarak içinde kullanılan sözcükler öğretilmiş olur.

5. Kelime haritaları yapılır ve böylece bir kelime öğretilirken aslında birkaç kelime öğretilmiş olabilir.
6. Açıklamalı sözlükler kullanılmaya başlar.
7. Öğrendikleri dil bilgisine göre yeni kelimelerin anlamı öğrencilere tahmin ettirilir (özellikle eğer yeni kelimenin kökü önceden öğrenciler tarafından öğrenilmişse) (Başutku, 2018, ss. 73-74).

1.4.4. Kelime Öğretiminde Alıştırmalar

Alıştırmalar, bir bilgi kazandırmak ve pekiştirmek için kullanılan etkinliklerdir. Ders içinde ve dışında, bireysel ve grup halinde uygulanan alıştırmalar farklı amaçlara hizmet edebilir: bir bilgiyi öğretmek, tekrar etmek, pekiştirmek, uygulamak vb.

Alıştırmalar birbirinden farklı olabilir ama yapı olarak hemen hemen tüm alıştırmalarda yönerge, içerik veya verilen malzeme ve işlem söz konusudur (Özbal, 2019, s. 15).

Alıştırmalar, yoğunlaştığı konu fark etmeksizin bazı genel özelliklere sahip olmalıdır ki öğrencilere maksimum fayda sağlayabilmek için. Bu bağlamda Graves'in (2000 ss.152-155) görüşleri aşağıdaki gibidir:

1. Alıştırmalar öğrencilerin bildiği ve anladığı temalarla ilişkili olmalı, öğrencilerde ilgi uyandırmalı ve onların tecrübelerine dayanmalıdır.
2. Alıştırmalar her şeyden önce öğrencilerin gündelik hayatta ihtiyaçlarını karşılabilmelerini sağlamalıdır.
3. Alıştırmalar öğrencilerin dildeki güvenini artmalı ve hata yapma korkusunu gidermelidir.
4. Alıştırmalar öğrencileri analiz yapmaya ve yeni bilgiler keşfetmeye teşvik etmelidir.
5. Alıştırmalar temel dil becerilerini ve stratejileri geliştirmelidir.
6. Alıştırmalar öğrencilerin iletişim ihtiyaçlarını karşılamalı ve özgün dil kullanımı pekiştirmelidir.
7. Alıştırmalar öğrencilerin metin oluşturma mantığını anlamalarını sağlamalıdır.

8. Alıştırmalar kültürel özelliklerini öğretmelidir.
9. Alıştırmalar öğrencilerde toplumsal duyarlılık geliştirmelidir.
10. Alıştırmalar büyük miktarda özgün ve gerçek dil içeren görevler içermelidir.
11. Alıştırmalar öğrencilere rol yapma becerisini ve farklı roller üstlenmeyi öğretmelidir.
12. Alıştırmalar dil öğretiminin farklı amaçlarını karşılamalı ve çeşitli olmalıdır.
13. Alıştırmalar gerçek durumlar ve olgular yansıtmalıdır.
14. Alıştırmalar farklı öğretim malzemeleriyle desteklenmelidir.

Alıştırmaları seçerken öğretmen onların yardımıyla ilk olarak öğrencilerini hedef dilde konuşmaya teşvik etmelidir ve burada önemli olan sadece mekanik tekrarlama veya uygulama değil, önemli olan alıştırmalarla beraber öğrencilerin dikkatini çekerek motivasyonunu arttırmaktır. İyi düşünülmüş alıştırmalar sadece grameri veya sınırlı bir konu öğretmekle kalmayıp, kültürel bağlam, dil dışı olguları ve toplumsal gerçekleri birleştirmelidir. Yapılan alıştırmalar, öğrencileri teorik ziyade pratik hayata hazırlamalı ve öğrencilerin hedef dilini öğrenme isteğini artırarak başarı duygusu ve yabancı dildeki özgüven hissini güçlendirmelidir.

Alıştırmaların amaçları farklıdır. Bazı alıştırmalar tekrar ve pekiştirme üzerine odaklıdır, bazıları ise yeni bilgi kazandırma ve derinleştirme ile ilgilidir. Ayrıca kontrol ve değerlendirme alıştırmaları da vardır.

Öğrencilerin alıştırmaya yönergelerini ve içeriklerini net ve doğru anladıkları takdirde alıştırmaların yararının arttığı bilinmektedir. Bu nedenle alıştırmaların yapılandırılmasında yönergenin yazımının, ilgili içeriğe ve seviyeye uygunluğun dikkate alınması çok önemlidir.

Bu tezde alıştırmalarla ilgili birçok kaynak taranmış ve bu kaynaklarda bulunan çeşitli alıştırmalar birleştirilmiştir. Türüne bakılmaksızın (metin sonrası, metinsiz, bireysel, ikili veya grup vs.) kelime öğretimiyle ilgili tüm alıştırmalar ele alınmıştır. Sözü edilen alıştırmalar türleri şunlardır:

- Eşleştirme,
- Çoktan seçme,

- Yer değiştirme,
- Sınıflandırma,
- Yerine koyma,
- Sıralama,
- Dönüştürme,
- Kıyaslama,
- Çeviri,
- Doğru/ yanlış bulma,
- Bölümlendirme,
- Yerleştirme,
- Düzeltme,
- Düzenleme,
- şeklini değiştirme,
- Cümle kurma, genişletme vs.,
- Tamamlama,
- İşaretleme
- Gereksiz kelimeleri çıkartma,
- Uygun cümleleri yazma,
- Başlık bulma,
- Resimleri sıralama,
- Var /yok alıştırmaları,
- Eş / yakın / zıt anlamlısını bulma,
- Kompozisyon yazma,
- Kelime listesini oluşturma,
- Anahtar kelimeleri bulma,
- Yeniden yazma,
- Sorulara cevap verme,
- Soru sorma,
- Verilen kelimelerle cümle yazma,
- Resim açıklama,
- Diyalog tamamlama,

- Dikte,
- Özetleme
- Tartışma ve beyin fırtınası,
- Kelime zincirleri oluşturma,
- Kavram haritasını oluşturma,
- Kelimenin anlamını çıkarma,
- Oyunlar,
- Drama,
- Tanım yazma,
- Hata bulma ve yanlış düzeltme,
- Birleştirme,
- Kart alıştırmaları,
- Paralel metin yazma,
- Gruplandırma,
- Benzetim,
- Dinleme,
- Soru/ cevap vd.

Tüm bu alıştırma türleri sadece kelime öğretimi için değil, herhangi bir gramer konusunu pekiştirme amaçlı, iletişimsel görev veya bağımsız etkinlik olarak da kullanılabilir. Fakat bu alıştırmaların amacına ve konusuna bakılmaksızın içeriğini her zaman kelime öğretimine uygun bir şekilde düzenlemek mümkündür.

Aslına bakılırsa, kelime öğretiminde kullanılabilecek etkinliklerin sayısı ve çeşitleri çok fazladır. Bunların doğru seçimi ve kullanımı mutlaka öğretmen marifetine de bağlıdır. Fakat dil öğretiminde en önemlisi doğru amaç ve bu amaca götüren etkili çözümleri belirlemektir. Kelime ve genel olarak yabancı dil öğretimiyle meşgul olan her öğretmen şu sorulara cevap bulmaya çalışmalıdır.

1. Hangi kelimeleri daha yoğun ve ilk olarak öğretmeli?
2. Seçilen kelimeleri bilmek neden önemli?
3. Kelime öğretiminin en kısa, kolay ama kalıcı yolları nelerdir?
4. Neden farklı kelimelerin öğretimi farklı zaman dilimini almaktadır?

5. Hangi yardımcı malzemeler kullanmalı?
6. Öğrencilerin daha çok kelime öğrenmeleri için nasıl teşvik etmeli?
7. Öğrencilere kelime öğrenmenin önemini nasıl aktarmalı? (Allen, 1983, s. 6).

1.4.5. Kelime Öğretimi Stratejileri

Kelime ve genel olarak yabancı dil öğretirken öğrencilerin yeni bilgi nasıl bir şekilde öğrendiğini bilmek başarılı öğretimin çok önemli parçasıdır. Hem öğrenme hem de öğretme stratejileri bilerek öğretmen kendi çalışmasını daha etkili ve verimli hale getirebilir. Stratejiler, dil kullanıcılarının daha verimli dil kullanımını sağlamaktadır (TELC s. 60).

Öğrenciler kendi stratejilerini tespit ederek okuma sürecini kolaylaştırarak daha başarılı kılabilir. Normalde öğrenme stratejileri öğrenciden öğrenciye değişebilir. Kelime öğretimine gelince Hatch ve Brown'un (1995, s. 374) saptadıklarına göre kelime öğrenme dört temel aşamadan geçmektedir:

1. Kelimeyle ilk karşılaşma,
2. Kelimenin türünü belirleme,
3. Kelimenin anlamını çıkarma,
4. Kelimeyi kullanıma sokma.

Serçe ve Sünbül'ün (2015, s. 44) belirttiği gibi öğrenciler yeni kelimeler öğrenirken onları ders kitaplarına veya defterlerine not ederler. Bu notu tutulmuş kelimeleri ise ya unuturlar veya liste yaparak ezberlemeye çalışırlar. Fakat bunlar çok etkili öğrenim stratejisi sayılmaz. Bilim adamlarının söylediklerine göre hafızanın kapasitesi seçilen stratejiye göre farklılık gösterir. Bundan anlaşıldığı gibi kendine göre uygun stratejiyi seçmiş öğrenciler öğretim sırasında daha büyük başarılar elde ederler.

Bilim adamlarına göre farklı öğrenme stratejileri bulunmaktadır. Bu tezde Schmitt'in (1997) yaptığı strateji tasnifine de yer verilecektir.

Şekil 1. Schmitt'e (1997) Göre Kelime Öğrenme Stratejileri Tasnifi

Şekilden de anlaşıldığı gibi Schmitt bütün stratejileri iki büyük gruba ayırır: keşfetme ve pekiştirme stratejileri. Keşfetme stratejileri kelimeyle ilk karşılaşmada kullanılmaktadır. Pekiştirme stratejileri öğrenilmiş kelimelerin hatırlanmasıyla ilgilidir. Schmitt, kelime öğretimi için stratejilere göre aşağıdaki teknikleri önermektedir. Bir yeni kelimeyle onu öğretmek ve öğrenmek için ne yapılmalıdır? Bunlarla ilgili Schmitt stratejiye göre şöyle açıklama yapar:

Tablo 2. Scmitt'in (1997) Kelime Öğreniminde Kullanılan Strateji Gruplarına İlişkin Tasnifi

KELİME ÖĞRETİMİ STRATEJİ GRUPLARI	
Yeni Bir Kelimenin Anlamını Keşfetmek İçin Kullanılan Stratejiler	
Tespit	Kelimenin türünü analiz etmek.
Tespit	Kelimenin kök ve eklerini analiz etmek.
Tespit	Aynı kökten olan kelimeleri belirlemek.
Tespit	Erişilebilir resimleri analiz etmek.
Tespit	Kelimenin bağlamdan anlamını tahmin etmek.
Tespit	İki dilli sözlük kullanmak.
Tespit	Tek dilli sözlük kullanmak.
Tespit	Kelime listeleri oluşturmak.
Tespit	Flash kartlar kullanmak.
Sosyal	Öğretmene kelimenin tercümesini sormak.
Sosyal	Öğretmene kelimenin eş anlamlısını veya başka deyişini sormak.
Sosyal	Öğretmenden yeni kelimeyi içeren bir cümle istemek.
Sosyal	Sınıf arkadaşlarına kelimenin anlamını sormak.
Sosyal	Yeni anlamı grup çalışmasında öğrenmek.

Karşılaşılan Kelimelerin Hafızada Devamlılığı ve Kalıcılığını Artırmak İçin Kullanılan Stratejiler	
Sosyal	Grup içinde anlamları öğrenmek ve pratik yapmak.
Sosyal	Öğretmen öğrencilerin flash kartlarını ve kelime listelerini kontrol eder.
Sosyal	Anadili konuşurlarıyla etkileşim içerisinde olmak.
Bellek	Yeni kelimeyi anlamını gösteren görselle öğrenmek.
Bellek	Kelimenin anlamını varsaymak.
Bellek	Kelimeyi kişisel tecrübeyle ilişkilendirmek.
Bellek	Kelimeyi onun eşitleriyle karşılaştırmak.
Bellek	Kelimeyi eş ve zıt anlamlı kelimeleriyle ilişkilendirmek.
Bellek	Anlamsal haritaları kullanmak.
Bellek	Kademeli sıfatlar için ölçekler kullanmak.
Bellek	Peg yöntemini kullanmak.
Bellek	Loci yöntemini kullanmak.
Bellek	Kelimeleri gruplandırmak.
Bellek	Kelimeleri sayfa üzerinde gruplandırmak.
Bellek	Yeni kelimeyi cümle içinde kullanmak.
Bellek	Yeni kelimeleri bir hikaye içinde gruplandırmak.
Bellek	Kelimenin yazılışını öğrenmek.
Bellek	Kelimenin telaffuzunu öğrenmek.
Bellek	Öğrenirken kelimeyi sesli söylemek.
Bellek	Kelimenin biçimini varsaymak.
Bellek	Kelimenin baş harfinin altını çizmek.
Bellek	Konfigürasyon yapmak.
Bellek	Anahtar kelime metodu kullanmak.
Bellek	Kökler ve ekler hatırlamak.
Bellek	Kelime türü hatırlamak.
Bellek	Kelimenin anlamını başka deyişle anlatmak.
Bellek	Aynı kökten gelen kelimeleri kullanmak.
Bellek	Deyimde geçen kelimeleri beraber öğrenmek.
Bellek	Kelime öğrenirken bir hareket kullanmak.
Bellek	Anlamsal özellikler tabloları kullanmak.
Bilişsel	Sesli tekrar yapmak.

Bilişsel	Yazılı tekrar yapmak.
Bilişsel	Kelime listeleri oluşturmak.
Bilişsel	Flaş kartları kullanmak.
Bilişsel	Sınıfta not almak.
Bilişsel	Ders kitabındaki sözlükçeyi kullanmak.
Bilişsel	Kelime listeleri dinlemek.
Bilişsel	Nesnelerin üzerine yabancı dilde etiketler yapıştırmak.
Bilişsel	Kelime defteri tutmak.
Üst-Bilişsel	Öğrenilen dilde şarkı dinlemek, haber, film ve dizi seyretmek.
Üst-Bilişsel	Kendi kendine kelime testleri çözmek.
Üst-Bilişsel	Aralıklı kelime tekrarları yapmak.
Üst-Bilişsel	Yeni kelimeleri atlamak.
Üst-Bilişsel	Zaman geçtikten sonra kelime öğrenmeye devam etmek.

Yabancı dil öğreticisi bu stratejileri öğrencilerinin ders başarılarını artırmak amacıyla kullanmalıdır. Ayrıca öğrencilere strateji üzerine bilgi verilmeli, bu konuda yapılan çalışmalar anlatılmalı, kullanılan stratejilerin ne gibi yararları getireceği söylenmelidir. Böylece öğrenciler hem öğrenme faaliyetlerini düzenleme fırsatı bulmuş hem de daha motive edilmiş olurlar.

Yabancı dil öğretmenin kelime öğretirken ayrıca aşağıdakilere dikkat etmesi gerekmektedir:

- Kelime öğretimini kalıcı kılmak üzere tekrar, hatırlatma ve çoklu uygulama şeklinde hareket edilmelidir.
- Terimlerin ve spesifik kelimelerin doğrudan öğretilmesi daha mantıklıdır.
- Kullanım sıklığı yüksek kelimeler ilk sırada öğretilmelidir.
- Kelime öğretiminde kullanılacak alıştırmalar çeşitli, motivasyon arttırıcı ve faydalı olmalıdır. Ayrıca öğrencilerin katılımını pekiştiren niteliği de taşınmalıdır.
- Kelime öğretirken öğrencilerin özel (yaş, eğitim durumu, kültürel faktör vs.) özellikleri dikkate alınmalıdır.
- Elektronik cihazlar ve internet tabanlı yardımcı malzemeler tercih edilmelidir.
- Mümkün olduğunca kelimeleri görselleştirmeye özen gösterilmelidir.

- Kelime öğretimine ciddi yaklaşılmalı ve pekiştirme alıştırmaları için zaman ayırmalıdır.
- Özellikle öğretilmesi istenen kelimeler vurgulanmalı ve onlara dikkat çekilmelidir.
- Kelime öğretimine yönelik alıştırmalar genel ders işleyişiyle alakalı olup diğer alıştırmalarla uyum içinde olmalıdır.
- Öğretilecek kelimelerin seçimi rastgele olmaktan ziyade ders konusuyla ilgili olmalıdır. Kelime bilgisi de eşdizimliliği gibi farklı tarafları kapsamalıdır.
- Kelimeler bağlam içinde sunulmalı ve anlamı anlatılmadan önce öğrencilerin bu kelimenin anlamını kestirmeleri teşvik edilmelidir.
- İki dilli sözlükler mümkün olduğunca az kullanılmalı ve daha çok açıklamalı sözlüklere başvurulmalıdır.
- Öğrencilere öğrenme stratejileriyle, teknikleriyle ve öğrenme ipuçlarıyla ilgili bilgi verilmelidir.
- Kelime öğretiminde farklı yöntemler ve teknikler harmanlanıp kullanılmalıdır (Özbal, 2019; Memiş, 2018; Başutku, 2018).

2. BÖLÜM: YÖNTEM

2.1. DESEN

Tarama desenli ve nitel araştırma yöntemiyle yürütülen bu çalışmada, doküman analizi yoluyla toplanan veriler yorumlanmıştır. Doküman, Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe adlı (2019) yabancılar Türkçe öğretim setidir. Bu öğretim seti üç seviye için birer ders ve çalışma kitabı olmak üzere toplam altı kitaptan oluşmaktadır. Setteki kitaplar yakın / eş anlamlı kelimeler açısından detaylı olarak taranarak bütün alıştırmalar tek tek incelenmiştir ve tüm veriler aşağıda verilmiştir.

2.2. VERİ KAYNAKLARI, VERİLERİN TOPLANMASI VE ANALİZİ

Yapılan çalışmanın aşamaları şöyledir:

1. Her ünite tek tek manuel olarak ve isim türlü kelimeler tespit edilmek üzere taranmış ve tespit edilen kelimeler bir liste haline getirilmiştir.
2. Elde edilen listede bulunan isim türlü kelimelere yakın anlamlı kelimelerden oluşan çiftler veya zincirler oluşturulmuştur.
3. Kelime zinciri oluşturabilmek için bir önceki ünitelerden kelimeler de kullanılmıştır ancak çoğunlukla adı verilen ünite içinde çalışılmıştır.
4. Bazı durumlarda kelime çiftlerinin veya zincirlerin oluşturulmasında kitapta geçmeyen kelimelere de yer verilmiştir. Örneğin ‘hava limanı’. Böyle bir kelime * simgesiyle işaretlenmiştir. Kullanım sıklığına bağlı olarak eklenmiş bu tür kelimelerin araştırmadaki sayısı yok denilecek kadar azdır. Eklenme sebebi ise öğrencilerin bu kelimeleri büyük ihtimalle duydukları varsayımdır.
5. Alıştırmalar ünite bazında tek tek incelenmiş ve yakın anlamlı/eş anlamlı kelime öğretimine yönelik alıştırmalar tespit edilmiştir. Ünite bazında çalışmanın nedeni, yakın anlamlı kelimeleri belli temalar içinde saptayabilme, içerikle ilişkilendirebilme ve

işlenen dilbilgisiyle bağdaştırılabilmektedir. Ayrıca ünite esaslı yakın anlamlı kelimeler sözlükçe oluşturmak için de böyle çalışma yaklaşımı uygundur.

6. Ders ve çalışma kitabında bulunan alıştırmalar, yakın/eş anlamlı alıştırmalar olarak kullanılıp kullanılamayacağı açısından da incelenmiştir.

Çalışmanın manuel olarak yapılması söz konusudur ve ünite bazında gerçekleştirilen bu çalışmada kelime zinciri oluşturulurken bazı güçlüklerle karşılaşmıştır, eksiklik olarak nitelendirilebilecek güçlüklerle ilgili aşağıda bir açıklama yapılmıştır:

1. Analiz bir yazılım programıyla değil manuel olarak yapıldığı için üniteadaki bütün kelimelerin taranmasında güçlükler olmuştur. Fakat taramada tezin asıl amacı yakın anlamlı kelimeleri nasıl öğretmek gerektiğini göstermek olduğu için özellikle yakın anlam/eş anlam üretmeye ve öğretmeye uygun kelimeler dikkate alınarak tespit edilmiştir.
2. Bazı kelimeler fiillerden veya kalıplaşmış öbeklerden çıkarılmıştır. Örneğin dans etmek – dans, öğrenci işleri – öğrenci ve iş, akşam yemeği – akşam ve yemek vs. Fakat tüm bu isimler ayrı olarak da kullanılmaktadır ve deyim niteliği taşımamaktadır. Ayrıca bu tür öbeklerin tek bir göndergesi söz konusu olduğunda ve onların tek bir kelime olarak işlenmesi durumunda listeye dahil edilmiştir.
3. Bazı zincirlerde isim gibi işleyen sıfatlar, zamirler veya fiilimsiler kullanılmıştır. Örneğin: insan – kişi – biri; mucize – harika, iş – çalışma vs. Bu durumda istisna yapılarak söz konusu kelimelerin incelenmesinin nedeni bu kelimelerin kullanım sıklığına bağlı bir durumdur.
4. Bazı kelimelerin ünite içinde bir kez geçmesi nedeniyle öğretmen ve öğrencinin gözünden kaçabilir. Bunun tam olarak saptanamaması ve ayrıca ders kitabında da bu tür kelimelerin alıştırmaveyahıl edilmesi nedeniyle (hekim – doktor), sözü edilen kelimeler de tezde kullanılmıştır.
5. Bazı çiftlerdeki kelimeler diğer çiftlere göre yanlış görünebilir veya kelimelerin anlamları dilin ana konuşuru için uzak bile görünebilir. Örneğin, afiyet – sağlık. Ancak yabancı dil öğrenenler için bu uzaklık hemen fark edilmeyebilir veya kendi dilinde yazılmış sözlüklerde hatta bu tür kelimelerin tercümesi aynı kelimeyle yapılabilir.
6. Çoğu yakın anlamlı kelimeler zinciri üniteden üniteye geçmektedir. Bu durum eksikten çok avantaj olarak görülmüştür, çünkü üniteden üniteye öğrencilerin dil bilgisi

ve dil hissi güçlendikçe yakın anlamlı kelimeler arasındaki farkın da derinleşmesi mümkündür.

7. Bazen tek kelime değil bir öbek veya ad tamamlaması bir sözcük olarak algılanmaktadır. Kelime bölümünde ayrı yazılan tek kelimenin seçileceği belirtildiği halde bazen bu tür birkaç sözcükten oluşan kelimeler yine de ele alınmıştır çünkü durum bunu gerektirmektedir.

8. Bazı yakın anlamlı kelimelerin arasındaki fark dilin ana konuşuru için çok anlaşılır gibi görünebilir. Örneğin: enerji – güç. Fakat bu fark yabancı dili öğrenenler için o kadar belirgin olmayabilir ve özellikle de bağlamda bu tür kelimeler birbirinin yerine geçiyorsa onların arasındaki farka mutlaka değinmek gerekmektedir.

9. Bazı kelimeler sıfatlardan çıkarılmıştır. Özellikle –li ve –siz eki olan sıfatlardan. Örneğin, faydalı – fayda, bulutsuz – bulut ancak öğrencilerin bu dilbilgisi konusunu daha A1 seviyesinde 5. ünite de görmeleri bu tür çıkarımları mümkün ve mantıklı kılmaktadır.

10. Bazen yakın anlamlı olarak gösterilen kelimeler sadece belli şartlarda yakın anlamlıdır bu yüzden onları söz konusu şartlarla göstermek önemlidir. Örneğin: şiddet ve büyüklük (deprem hakkında) veya gürültü / ses çıkarmak, spor salonu – spor merkezi (salon – merkez). Ancak öğrencilerin yanlış çıkarımlarda bulunmaması için bunların listeye eklenmesine karar verilmiştir. Örneğin, eğer ‘spor salonu’ ve ‘spor merkezi’ yakın anlamlıysa o zaman ‘salon’ ve ‘merkez’ de yakın anlamlı olacaktır. Ama durum böyle olmadığı için bu özellikleri ayrı olarak öğretmekte ve göstermekte fayda vardır.

Yakın anlamlı kelimelerin zincirleri ve çiftlerinin oluşturulmasının sebebi onların bir ünite de ne kadar çok olduğunu göstermek ve sonraki önerilerde örnek olarak kullanabilmek içindir.

3. BÖLÜM: BULGULAR VE ÖNERİLER

3.1. YENİ HITİT YABANCILAR İÇİN TÜRKÇE ÖĞRETİM SETİ A1 VE A2 SEVİYESİ ANALİZİ

Bu çalışmanın yöntem kısmında belirtildiği gibi Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe adlı (2019) yabancılara Türkçe öğretim seti yakın / eş anlamlı kelimeler açısından incelenmiştir. Yeni Hitit Türkçe öğretim setinin A1 ve A2 seviyelerindeki Ders ve Çalışma Kitapları ünitelere göre incelenmiştir. Ünitelere göre incelenmesinin nedeni ise, ilk önce bir konu çerçevesinde öğretilen kelimelerin ve ikinci olarak da bu doğrultuda geliştirilmiş alıştırmaları n tespit edilmesi olmuştur. Ünitelerde bulunan alıştırmaların hepsi incelenerek doğrudan kelime öğretimiyle ilgili olmayanların da uygun olması halinde kelime öğretimiyle ilgili olarak geliştirilmesine yönelik öneriler de getirtilmiştir.

3.1.1. Ünite 1

Aşağıda yeni Hitit A1 ve A2 seviyesindeki ders kitabının (DK) içindekiler sayfasından alınan 1. ünitenin içeriği ve bu üniteden çıkarılan ve yakın/eş anlamlısı tespit edilen kelimelerin listesi verilmiştir.

Tablo 3. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti A1 ve A2 Seviyeleri 1. Ünitesinin İçeriği ve İçinde Tespit Edilmiş Yakın Anlamlı Kelimeler

Ünite 1: Nesneler, İnsanlar, Yerler
Temalar, Metinler, Başlıklar 1.1. Ne? Kim? Neresi? 1.2. Siz kimsiniz? 1.3. Ne var? Ne yok? Okulda neler, kimler var? Antikacıda Fotoğraflar Acaba ben kimim? Kimler sınıfta? Haydi tanışalım Manavda Hangi oda? Sıradakiler Çantada ne var?

Kantinde Hangi otel?		
Dilbilgisi 1.Koşaç tümcesi (haber kipi) 2.Varoluş tümcesi (haber kipi) 3.Sıralama		
Yakın Anlamlı Kelimeler		
adam-erkek araba-otobüs bahar-ilkbahar/sonbahar eşya-şey ev-bina	film-sinema hanım-kadın kafeterya-restoran koltuk-sandalye-kanepe masa-sehpa	oda-salon-sınıf sokak-cadde televizyon-TV yiyecek-yemek

Bu üniteye yakın veya eş anlamlı kelimelerle ilgili hiç bir alıştırmaya veya etkinlik bulunmamaktadır. Yakın anlamlı kelimeler ise mevcuttur. Üniteye bazı alıştırmalar öğrencilerin dikkatini yakın anlamlı kelimelerin arasındaki farka çekmek için müsaittir. İçeriği genişletilebilir ve böylece sezdirerek sadece dil bilgisi değil kelimelerin anlamının incelikleri öğretilmeye başlatılabilir. Örneğin, “Yerleştirelim” yönergesiyle verilen 16. alıştırmada (DK, 19) 'değil' kelimesinin kullanımı pekiştirilirken çoğunlukla zıt anlamlı kelimeler kullanılmıştır ve bu alıştırmaya aynı zamanda kelime öğretimine yöneliktir. Burada en az birkaç yakın anlamlı kelime (isim türü) eklenebilir ve bu şekilde yakın anlamlı kelimelerin öğretimine katkı sağlanabilir. Örneğin, “Bu bebek değil, bu çocuktur”.

Şekil 2. DK 1. Ünite Alıştırma No 16

16 Yerleştirelim

zayıfsın • lezzetli • İngiliz • ucuz • pahalı
dar • çalışkan • kolay • ılık • öğretmen

1. Bence sen şişman değilsin, zayıfsın.
2. Biz tembel değiliz, _____.
3. Bugün hava sıcak değil, _____.
4. Linda İtalyan değil, _____.
5. Sınav soruları zor mu, _____ mi?
6. Fatih öğrenci değil, _____.
7. Yemek çok _____.
8. Bu araba çok ucuz değil, _____.
9. Ankara pahalı değil, _____.
10. Ev geniş değil, _____.

3.1.2. Ünite 2

Aşağıda yeni Hitit A1 ve A2 seviyesindeki ders kitabının İçindekiler sayfasından alınan 2. ünitenin içeriği ve bu üniteden çıkarılan ve yakın/eş anlamlısı tespit edilen kelimelerin listesi verilmiştir.

Tablo 4. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti A1 ve A2 Seviyeleri 2. Ünitesinin İçeriği ve İçinde Tespit Edilmiş Yakın Anlamlı Kelimeler

Ünite 2: Günlük Hayat		
Temalar, Metinler, Başlıklar 2.1. Ne yapıyorsunuz? 2.2. Nereden nereye? 2.3. Saatler Bir meslek seçelim Farklı ülkelerde Kim neler yapıyor? Günaydın İstanbul Hobiler Nurten Hanım'ın hobisi Sınıf arkadaşım Takside Saat kaçta ne yapıyorlar? Cumartesi planı Yayın akışları Pazar günleri Bir günüm Volkan'ın bir günü		
Dilbilgisi 1. Şimdiki zaman (geneli) 2. Durum (yönelme, kalma, çıkma) 3. İlgeçler (-yE kadar, -Den önce, -DEn sonra)		
Yakın Anlamlı Kelimeler		
anne-ana araba-otobüs-servis- dolmuş bebek-çocuk bitki-çiçek-ağaç buçuk-yarım	dans-oyun dişçi-doktor-diş doktoru dizi-film fotoğraf-foto-resim insan-adam-erkek kadın-hanım magazin-gazete	market-mağaza-pazar model-maket okul-üniversite sıra-bank sıra-zaman valiz-çanta

Bu üniteye yakın veya eş anlamlı kelimelerle ilgili hiç bir alıştırmaya veya etkinlik bulunmamaktadır. Yakın anlamlı kelimeler vardır. Üniteye bazı alıştırmalar öğrencilerin yakın anlamlı kelimelerin arasındaki farka dikkatini çekmek için müsaittir. Yakın anlamlı kelimelerin arasındaki fark resimlerle veya basit açıklamalarla açıklanabilir. Verilen bilgiler ise örneğin fiillerin olumsuz halini öğretirken cümle içinde zıt olarak yakın anlamlı kelimeler kullanılarak pekiştirilebilir.

Çalışma kitabının ilk alıştırmaları aslında ‘yapmak’ ve ‘etmek’ fiillerinin farklılığını gösteren bir etkinliktir. Eylemlere yönelik olduğu halde onu örnek olarak diğer türlü yakın anlamlı kelimeler için de benzer alıştırmalar hazırlanabilir. Ayrıca da sözdizimsel özellikleri de öğretilir ve iki yakın kelime seçerek onlarla en çok kullanılan sıfatları veya fiilleri iki farklı gruba ayırtma etkinliği yaptırılabilir. Bu tür alıştırmalar aynı anda birkaç dil alanıyla ilgili olup farklı yeterlikleri geliştirmektedir.

Şekil 3. ÇK 2. Ünite Alıştırma No 1

1 Yerleştirilim

telefon • banyo • ütü • yemek • makyaj • yardım
kahvaltı • sohbet • dans • tamir

telefon	etmek	banyo	yapmak
_____	etmek	_____	yapmak
_____	etmek	_____	yapmak
_____	etmek	_____	yapmak
_____	etmek	_____	yapmak
_____	etmek	_____	yapmak

3.1.3. Ünite 3

Aşağıda yeni Hitit A1 ve A2 seviyesindeki ders kitabının içindekiler sayfasından alınan 3. ünitenin içeriği ve bu üniteden çıkarılan ve yakın/eş anlamlısı tespit edilen kelimelerin listesi verilmiştir.

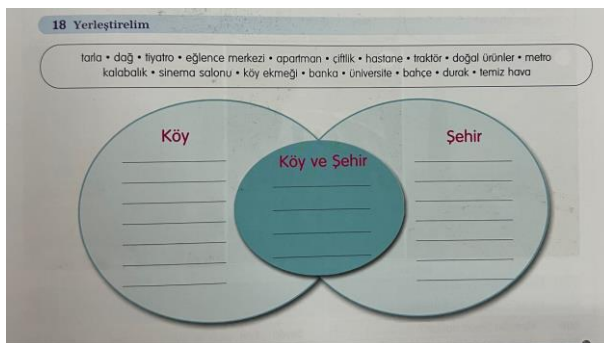
Tablo 5. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti A1 ve A2 Seviyeleri 3. Ünitesinin İçeriği ve İçinde Tespit Edilmiş Yakın Anlamlı Kelimeler

Ünite 3: Yakın Çevremiz
3.1 Ailem ve arkadaşlarım
3.2 Evimiz ve semtimiz
3.3 Şehirler
Aile fotoğrafı
Hangi renk?
Arkadaşım Emre
Köyde ve şehirde hayat
Nerede yaşamak istiyorum?
Başkentler
Ev arkadaşım ve köpeği
İstanbul
Benim güzel ailem
En yakın arkadaşım
Türkiye

Kursa kayıt Bodrum Belediye otobüsü		
Dilbilgisi		
1. İyelik		
2. Ad tamlaması (belirtili)		
3. Ad tamlaması (belirtisiz)		
4. Sıfat tamlaması		
Yakın Anlamlı Kelimeler		
abla-kız kardeş ad-isim Allah-tanrı anneanne-babaanne-büyük anne-nine aşık-sevgili aşk-sevgi baş-başlangıç bayram-tatil belediye-valilik berber-kuaför bilet-paso bölge-mahalle çevre-etraf çocuk-bebek-kız	dede-büyük baba dilek-rüya disco-eğlence-parti dükkan-mağaza-market- manav-pasaj-avm eğlence merkezi - eğlence yeri enişte-damat erkek-adan-insan kafe-kafeterya-lokanta- (kahve)-restoran kapı-kapak kenar-kıyı-sahil kimlik-pasaport konuk-misafir	köy-çiftlik-tarla neden-sebep sahil-kıyı-deniz kenarı sokak-cadde son-uç sorun-problem spor merkezi-spor salonu şehir-kent-ilçe şey-eşya tapınak- cami/kilise/sinagog yemek-yiyecek yenge-gelin yer-yeryüzü

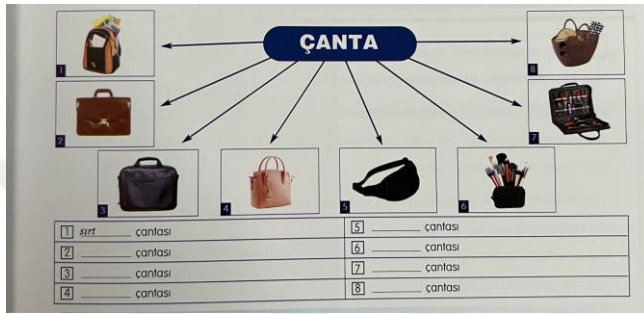
Ders kitabının bu ünitesinde yakın anlamli kelimelerin arasındaki farkı öğretmeye yönelik veya yakın anlamli kelimelerle ilgili alıştırmalar bulunmamaktadır. Bu üniteye yakın anlamli kelimelerin sayısı göz ardı edilemeyecek kadar çoktur. Ünitenin içeriği ise en azından bazı yakın anlamli kelimeleri öğretmek için müsaittir. Örneğin, “Yerleştirelim” yönergeli 18. alıştırmaya (DK, 43). Bu alıştırmada farklı semantik gruplara ait kelimeler verilmiştir ve onların bu gruplara göre sınıflandırılması istenmiştir. Burada yakın anlamli kelimeler de dahil edilerek onların arasındaki farka dikkat çekilebilir.

Şekil 4. DK 3. Ünite Alıştırma No 18

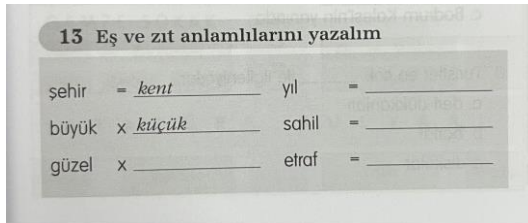
Veya 45. sayfada numarası ve yönergesi belirtilmemiş alıştırma 'çanta' kelimesinin ad tamlamasında anlam değişikliği öğretilir ve aynı zamanda farklı göndergelerin aynı kelimeyle nasıl adlandırıldığı gösterilir. Bu alıştırma ayrıca da karşılaştırma alıştırması olarak kullanılabilir. Genel 'çanta' kelimesinin ne kadar geniş olduğunu göstererek onu 'valiz', 'torba' vs. gibi kelimelerle kıyaslamak mümkündür. Ayrıca aynı tür alıştırma 'araba' vs. kelimeler için de uygulanabilir.

Şekil 5. DK 3. Ünite Alıştırma

“Eş ve zıt anlamlılarını yazalım” yönergesi 13. alıştırma (ÇK, 23) açıklama bulunmadan ve önceki alışırmalara dayanmadan kelimelerin eş ve zıt anlamlılarını bulmak gerekmektedir. Eş anlamlı kelimeler arasında eşittir sembolü (=) bulunmaktadır. Ve böylece iki kelime öğrencilerin bilincine tamamen aynı olarak girmektedir. Kitapta hiç bir açıklama veya yorum ve ya pekiştirme alıştırması bulunmadığından dolayı bu kelimelerin arasındaki farkı açıklamak öğretmene düşen bir görevdir. Ve bu alıştırma verilen kelimeler her ne kadar eş anlamlı olarak görünse de üç çiftinde de benzer özellikler vardır. Bir kelime Türkçe olup diğeri başka dillerden alınmıştır, ayrıca kullanım özellikleri de söz konusudur. Ve bu yüzden eşittir sembolü yerine yaklaşık eşittir sembolünü kullanmak daha uygun olabilir.

Şekil 6. ÇK 3. Ünite Alıştırma No 13

3.1.4. Ünite 4

Aşağıda yeni Hitit A1 ve A2 seviyesindeki ders kitabının içindekiler sayfasından alınan 4. ünitenin içeriği ve bu üniteden çıkarılan ve yakın/eş anlamlısı tespit edilen kelimelerin listesi verilmiştir.

Tablo 6. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti A1 ve A2 Seviyeleri 4. Ünitesinin İçeriği ve İçinde Tespit Edilmiş Yakın Anlamlı Kelimeler

Ünite 4: Zaman Geçiyor		
4.1. Ne zaman ne oldu? 4.2. Düünden bugüne 4.3. Anılar Hangi yılda? Tatilin nasıl geçti? Özgeçmişim Ağaç diyoruz Geçmişten günümüze Ben çocukken Didem'in ajandası Kızılay Meydanı Üniversite yılları		
Dilbilgisi		
1. Geçmiş zaman (belirtili) 2. Koşaç tümcesi (hikaye kipi) 3. Ulaçlar (-ken) 4. Şimdiki zaman (hikaye kipi) 5. Bağlaçlar – ilgeçler (ile)		
Yakın Anlamlı Kelimeler		
acemi-çırak adet-tane ağaç-tahta akademi-üniversite-okul- kolej an-sıra-ara-zaman-vakit- dönem araç-araba-otomobil-vs. baş-başkan-cumhurbaşkanı beceri-yetenek beden-numara beden-vücut bölge-bölüm büyüklük-şiddet	çeşit-tür deneyim-tecrübe-staj diksyon-hitabet doktor-hekim düğme-tuş fatura-hesap fiyat-ücret-ödeme grup-takım hayat-yaşam hukuk-kanun ilgi-dikkat insan-kişi iş-görev kez-kere	konuşma-sohbet-diyalog- iletişim-haberleşme masal-hikaye-fıkra-şaka paket-poşet prova-tekrar savaş-harp sezon-mevsim şirket-firma toplantı-görüşme tsunami-felaket yılbaşı-Yeni yıl yıl-sene yolculuk-seyahat yol-yön yönetici-müdür yöntem-teknik-teknoloji ziyaret-misafirlik

‘Eş anlamlısını bulalım’ yönergesiyle verilen 18. alıştırma (DK, 54) eşleştirilmesi gereken kelimeler bir önceki alıştırma verilen metinle ilgilidir. Ancak metinde bu kelimeler işaretlenmemiş, yakın anlamlı çiftler metinde sadece bir kere kullanılmıştır.

Tezi ilgilendiren isim türlü kelimeler ise bir önceki ünite de aynı şekilde ele alınmıştır (kent-şehir, sene-yıl). Bu alıştırmada yeni çift ‘doktor – hekim’ eklenmiştir. Önceki ünitelerde olduğu gibi alıştırmalarda kelimeler arasındaki farka hiç değinilmemiştir ve büyük ihtimalle bu tür kelimeler öğrenciler tarafından mutlaka eş anlamlı olarak algılanmaktadır.

Şekil 7. DK 4. Ünite Alıştırma No 18

17 İşaretleymelim

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu ve ilk cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Atatürk 1881 yılında Selanik'te doğdu. İlkokul ve ortaokulu Selanik'te okudu. 1902 yılında Harp Okulu'ndan, 1905 yılında Harp Akademisi'nden mezun oldu. Orduda önemli görevler aldı.

19 Mayıs 1919'da Samsun'da Türk Ulusal Kurtuluş Savaşını başlattı. 23 Nisan 1920'de Ankara'da ilk meclisi topladı ve Meclis Başkanı seçildi. 29 Ekim 1923'te cumhuriyeti ilan etti. Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk cumhurbaşkanı oldu. 10 Kasım 1938'de hayatını kaybetti. Atatürk'ün mezarı Ankara'da, Anıtkabir'dedir.

Atatürk ve çalışma arkadaşları, bugünkü çağdaş Türkiye'yi kurdular ve Türk milletini için çok önemli işler yaptılar.

Ünlü filozof ve hekim İbni Sina, 980 yılında Buhara'da dünyaya geldi. Babası Abdullah bin Sina, Buhara'da üst düzey bir memurdu. İbni Sina küçük yaşlarda pek çok alanda dersler aldı. Tıp, matematik, hukuk, mantık ve felsefeyi çok küçük yaşta öğrendi. 16 yaşında ünlü bir doktor oldu. İbni Sina'nın yaklaşık 276 kitabı vardır. Eserlerinden ikisi çok ünlüdür. Bunlar "Tıp Kanunu" ve "Kitab-ül Şifa" kitaplarıdır. İbni Sina, 1037 yılında İran'ın Hamadan kentinde öldü.

Isaac Newton, 25 Aralık 1642'de İngiltere'nin Lincolnshire şehrinde doğdu. 1661 yılında Cambridge Üniversitesi'ndeki Trinity Koleji'ne girdi. Nisan 1665'te bu okuldan lisans derecesini aldı. 1667'de Trinity Koleji'nde öğretim üyesi oldu ve bu dönemde fizik alanında önemli buluşlar yaptı. Newton çok cekingendi bu sebeple buluşlarının çoğunu uzun yıllar sonra yayınladı. 27 yaşındayken Cambridge Üniversitesi'nde matematik profesörü oldu. 1671'de ilk aynalı teleskopu icat etti ve bir sene sonra Royal Society üyeliğine seçildi. Newton, 31 Mart 1727'de hayatını kaybetti.

Doğru Yanlış

1. Atatürk, ilkokulu ve ortaokulu aynı şehirde okudu.	☐	☐
2. Atatürk 10 Kasım 1938'de Ankara'da öldü.	☐	☐
3. İbni Sina yalnızca tıp alanında çalışmadı.	☐	☐
4. Isaac Newton 1922'de Royal Society üyesi oldu.	☐	☐
5. Newton 1727 yılında öldü.	☐	☐

18 Eş anlamlısını bulalım

doğmak	hekim
şehir	kent
ölmek	sene
yıl	hayatını kaybetmek
doktor	dünyaya gelmek

Yukarıda belirtilen alıştırma dışında hem ders kitabında hem de çalışma kitabında yakın anlamlı kelimelerin öğretilmesine yönelik başka alıştırma mevcut değildir. Ders kitabının 4. ünitesindeki ‘Tamamlayalım, eşleştirelim, yanıtlayalım’ yönergeli 1. alıştırmada yakın anlamlı kelimeler örtük olarak verilmiştir. Ama üzerinde pek durulmadığı için öğrencilerde yanlış çıkarımlara yol açabilir. Örneğin bu alıştırmada 'şiddet - büyüklük' çifti birbirinin yerine geçmektedir. Öğretmenlerin böyle durumlarda dikkatli olmaları gerekmektedir.

Şekil 8. DK 4. Ünite Alıştırma No 1

1 Tamamlayalım, eşleştirelim, yanıtlayalım

Hangi Yılda?

Kırmızı
Yıldı
22

1. Amerika'da kim keşfetti?
Kristof Kolomb keşfetti
2. İnsanlar Ay'a ne zaman gitti?
3. Çernobil'de nükleer santral ne zaman patladı?
4. 1996'da ne oldu?
5. İnsanlar ilk defa ne zaman cep telefonu kullandı?
6. İlk Dünya Kupası'nı hangi takım kazandı?
7. X ışınlarını kim buldu?
8. Endonezya depreminde kaç kişi öldü?
9. 1953'te ne oldu?
10. Marmara depreminin büyüklüğü neydi?
11. İkinci Dünya Savaşı ne zaman bitti?
12. Titanik 1912'de mi battı?

- 1492: Kolomb Amerika Kıtası'nı *keşfetti*.
- 1885: Wilhelm Conrad Roentgen X ışınlarını .
- 1912: Titanik .
- 1930: Uruguay'daki ilk Dünya Kupası'nı Uruguay futbol takımı .
- 1945: İkinci Dünya Savaşı .
- 1953: İki dağa Everest'in zirvesine .
- 1969: İnsanolu Ay'a .
- 1970: İnsanlar ilk kez cep telefonu .
- 1986: Çernobil'de bir nükleer santral .
- 1996: Bilim insanları bir kayınu .
- 1999: Türkiye'de Marmara Bölgesi'nde 7.4 şiddetinde deprem .
- 2004: Endonezya'da depremden sonra tsunamî felaketinde yüz binden fazla insan .

Bazı alıştırmalar yakın anlamlı kelimelerin öğretimine müsaittir. Örneğin, ‘Tümce oluşturalım’ yönergeli 12. alıştırmada (DK, 52) ‘önce’ ve ‘şimdi’ çerçevesi kullanılarak görünürde yakın anlamlı kelimeleri zıt anlamlı kelimeler olarak da kullanırmak mümkündür. Örneğin, ‘önce bebektir, şimdi bir çocuk’; ‘önce sokaktı şimdi bir cadde’; ‘önce gruptuk şimdi takımımız’. Bu alıştırma bünyesinde bütün yakın anlamlı kelimeler kullanılmaz ancak bazılarının aralarında bir fark olduğu gösterilebilir. Aynı şekilde ‘Eşleştirelim’ yönergeli 16. alıştırmada da (DK, 53) bu şekilde bir çalışma yapılabilir.

Şekil 9. DK 4. Ünite Alıştırma No 12 ve 16

12 Tümce oluşturalım

• Şimdi

Zayıfım.

• Önce

Çocukken şişmandım.

16 Eşleştirelim

1. Uzun yıllar yalnızdım,
2. Birkaç yıl önce bekarıdım,
3. Geçen yıl öğrenciydim,
4. Eskiden işimde acemiymdim,
5. Birkaç yıl önce zayıfım,
6. Uzun zaman önce sağlıklı bir gençtim,
7. Yıllar önce çocuktum,
8. Eskiden çırağıdım,

☐ şimdi çok iyi bir ustayım.

☐ şimdi işimi çok iyi yapıyorum ve tecrübeliyim.

☒ şimdi eşim ve çocukları var.

☐ ama şimdi evliyim.

☐ sağlığım iyi değil. Çünkü yaşıyorum artık.

☐ ama beslenmeme dikkat etmedim ve artık şişmanım.

☐ şimdi öğretmenim ve işimi seviyorum.

☐ yaşasın, artık gencim!

‘İle ile yerleştirelim’ yönergeli 30. alıştırma (DK, 58) ve benzerleri de yakın anlamlı kelimeler zinciri için uygun alışırtımlardır. Aynı dilbilgisi kuralını pekiştirerek aralarındaki fark öğretilmiş veya en azından dikkat çekilip farkındalık yaratılmış olur.

Örneğin: bu ünite de geçen 'konuşma-sohbet-diyalog-iletişim' kelimeleri için tek bir sözcüğün uygun olacağı cümleler yapılabilir. Öğrenciler ise bu alıştırmayı yaparlarken anlam inceliklerine de değinmiş olurlar.

Şekil 10. DK 4. Ünite Alıştırma No 30

30 ile ile yerleştirilim

kalem • gözlük • cep telefonu • tarak • arkadaş • çatal

1. Bu mektubu senin kalemle yazdım.
2. Uçakta _____ konuşmak yasak.
3. Saçlarını bu _____ mı tarıyorsun?
4. Uç boyutlu filmleri özel bir _____ izliyoruz.
5. Bu yemeği _____ yememek gerek.

3.1.5. Ünite 5

Aşağıda yeni Hitit A1 ve A2 seviyesindeki ders kitabının İçindekiler sayfasından alınan 5. ünitenin içeriği ve bu üniteden çıkarılan ve yakın/eş anlamlısı tespit edilen kelimelerin listesi verilmiştir.

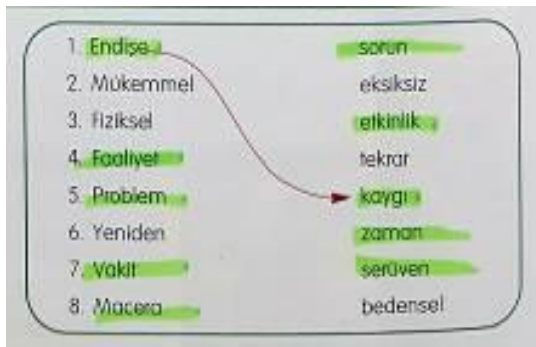
Tablo 7. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti A1 ve A2 Seviyeleri 5. Ünitesinin İçeriği ve İçinde Tespit Edilmiş Yakın Anlamlı Kelimeler

Ünite 5: Zaman Geçiyor	
5.1	Ne yiyelim?
5.2	Ne alırsınız?
5.3	Dünya mutfakları
	Ne alayım?
	Gıda alışverişinde
	Beraber pişirelim
	Çınar restoran
	Nasıl bir yer olsun?
	Nasıl ödeyeceksiniz?
	Nasıl alışveriş yapıyoruz?
	Bir gezginin gözüyle mutfak kültürleri ve sağlığımız
	Kendinizi geliştirin!
	Kim kimdir?
	Manavda
	Markette
	Davetlerde mutlaka bunlara dikkat edin!
	Dedikodu
	Arkadaş arıyorum
Dilbilgisi	
1.	Emir kipi

2. İstek kipi		
3. Sıfatlaştırma (-lı, -sız)		
4. Karşılaştırma		
5. Üstünlük		
Yakın Anımlı Kelimeler		
anne - ana adam - bey - erkek - beyefendi adet - tane akıl - zihin asma yaprak - salamura baharat - tuz bardak - kadeh bölüm - reyon cadde - sokak - bulvar çeşit - tür çocuk - genç dilim - lokma - parça durum - hal dükkan - büfe - mağaza düşünce - fikir eğlence - keyif et - biftek - köfte - kebab faaliyet - etkinlik	hedef - karar içecek - içki - meşrubat içki - alkol ikram - servis indirim - ucuzluk kadın - bayan - hanım - hanımefendi kilo - kilogram korku - endişe - kaygı kredi kartı - banka kartı macera - serüven maden suyu - soda makarna - spagetti market - süpermarket - avm - bakkal masa - sofra menü - liste mobilya - beyaz eşya nakit - para	ocak - ateş ödeme - fiyat - paha - ücret ölçü - denge peynir - kaşar sağlık ocağı - hastane sezon - mevsim sıra - ara - süre sırt - arka sigara - pipo sorun - problem spor - faaliyet - hareket - egzersiz sucuk - salam - jambon şaka - espri şeker - tatlı tavsiye - öneri tereyağ - yağ uyarı - tehlike yemek - yiyecek yemek - yiyecek - gıda yöntem - usul zaman - vakit - ara

‘Tamamlayalım, eşleştirelim, bulalım yönergeli 23. alıştırmada (DK, 70) bir metinde geçen kelimelerle ilgili üç alıştırma bulunmaktadır. Bunlardan sadece bir tanesi eş anlamlısını bulma ile ilgili eşleştirme alıştırmasıdır ancak bu sadece mekanik bir eşleştirme ve kelimeleri hiç bir şekilde kullandırmadan ve aralarındaki fark vurgulanmadan verilmiştir. Fakat burada daha çok çift kelimelere dikkat çekilebilirdi (hareket - egzersiz).

Şekil 11. ÇK 5. Ünite Alıştırma No 23

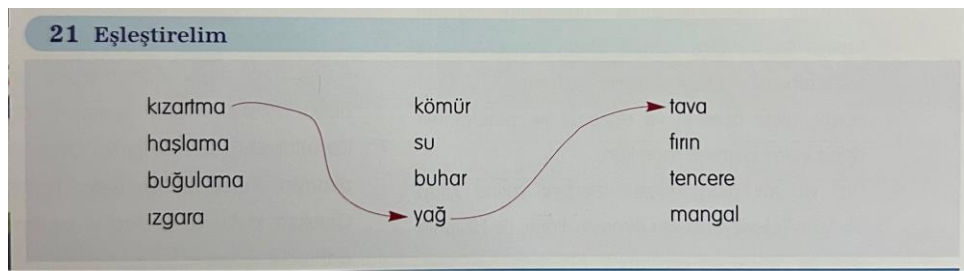
Yukarıda gösterilen alıştırma dışında doğrudan yakın anlamlı kelimelerle ilgili bir alıştırma veya etkinlik bulunmamaktadır. Ama bazı alıştırmalar bunun için uygun olabilir. Örneğin, ‘Sözcükleri yerleştirelim’ yönergeli 4. alıştırmada (DK, 61) verilen miktar sözcüklerinin bazıları birbirine yakın anlamlıdır ve aralarındaki farkı aynı alıştırmada öğretmek mümkündür. Ayrıca kullanılan malzemelerin listesi genişletilerek özellikle ‘dilim-parça’, ‘kutu-paket’, ‘adet-tane’, ‘kilo-kilogram’ kelime çiftlerinin arasındaki farklılıklarına değinilebilir.

Şekil 12. DK 5. Ünite Alıştırma No 4

‘Eşleştirelim’ yönergeli 21. alıştırmada (DK, 69) ise yakın anlamlı kelimeleri seçerek arasındaki farkı belirgin yapan sözcüklerle eşleştirmek mümkündür.

Şekil 13. DK 5. Ünite Alıştırma No 21

3.1.6. Ünite 6

Aşağıda yeni Hitit A1 ve A2 seviyesindeki ders kitabının içindekiler sayfasından alınan 6. ünitenin içeriği ve bu üniteden çıkarılan ve yakın/eş anlamlısı tespit edilen kelimelerin listesi verilmiştir.

Tablo 8. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti A1 ve A2 Seviyeleri
6. Ünitesinin İçeriği ve İçinde Tespit Edilmiş Yakın Anlamlı Kelimeler

Ünite 6: Bürokrasi Her Yerde		
Temalar, Metinler, Başlıklar 6.1. Sayın yetkili 6.2. Başımız dertte 6.3. Yardım istiyorum Türkiye’de ilk günlerim Ne yapmak gerekiyor? Fotoğrafçıda Faturalar ve kimlikler Dilekler ve şikayetler Karakolda Paketiniz var Televizyonum bozuk Kurumlar Özgür ve Ceren Akdeniz’in cenneti İşimin ilk ve son günü		
Dilbilgisi 1. Durum (belirtme) 2. İlgi eki (-ki) 3. Bağlaçlar (de/da)		
Yakın Anlamlı Kelimeler		
ad - isim adet - tane aksilik - dert - sıkıntı ambülans - acil servis ara - mola arkadaşlık - dostluk aşk - sevgi büfe - büro - dükkan çilingir - anahtarcı dert - hüzn - problem - sorun döviz - para durak - istasyon dükkan - market eğitim - öğretim elbise - kıyafet eşlik - birlik ev - daire - yuva fatura - hesap - fiş fıkra - espri - şaka fiyat - ücret göç - turist görüşme - buluşma - randevu	iş - çalışma iş - işlem - görev işçi - eleman kafeterya - kafe karakol - polis kargo - posta - gönderi kasaba - il - ilçe - şehir - kent konuşma - sohbet - diyalog kutlama - parti market - mağaza - dükkan masa - sofrası mektup - yazı memur - yetkili - görevli merak - ilgi mont - ceket - palto - kaban müdürlük - idare ofis - dükkan - büro - iş yeri oturma izni - vize öneri - tavsiye park - otopark - park alanı pasta - kek - tatlı	polis şefi - komiser prospektüs - katalog - broşür restoran - lokanta servis - hizmet set - seri - takım sokak - cadde spor merkezi - spor salonu şef - müdür şirket - firma - ofis tablo - resim - fotoğraf teşkilat - kurum - şirket - firma toplantı - görüşme turist - ziyaretçi - misafir tümce - cümle tür - çeşit uyruk - vatandaşlık - milliyet ülke - devlet üye - abone - müşteri yanlışlık - hata yem - yemek - yiyecek yer - adres

güvenlik - koruma hayal - rüya hikaye - öykü	personel - eleman - işçi - çalışan promosyon - indirim	yetki - görev zaman - vakit – süre
--	--	---------------------------------------

Bu üniteye yakın anlamlı kelimelerin öğretimine yönelik alıştırmalar bulunmamaktadır. Bununla birlikte ünite boyunca verilen bazı alıştırmalar yakın anlamlı kelimelerin öğretimine katkı sağlayabilecek niteliktedir.

‘Yanlış çizelim’ yönergeli 4. Alıştırmada (DK, 73) belirtme durumu öğretilirken aslında yakın anlamlı kelimeler arasındaki fark da öğretilebilir ve cümleye birkaç yakın anlamlı kelimelerden sadece biri seçtirilebilir.

Şekil 14. DK 6. Ünite Alıştırma No 4

4 Yanlış çizelim

1. Şu tuzluk/tuzluğu bana uzatır mısın?
2. Dün yeni bir bluz/bluzu aldım.
3. Ablam salatas/salatayı çok iyi yapar.
4. Dünkü film/filmi seyretilin mi? Sonunda ne oldu?
5. Hangi diller/dilleri biliyorsunuz?
6. Her akşam yatmadan önce birkaç sayfa kitap/kıtabı okuyorum.
7. Sen/Seni çok aradım. Neredeydin?
8. Mac/Maçı evde izliyoruz.
9. Dün akşam konserde liseden bir arkadaşım/arkadaşımı gördüm.
10. Kazağın/kazağını annen mi ördü?
11. Şimdi son konuşmacımız Mehmet Öztürk/Mehmet Öztürk'ü dinliyoruz.
12. Babam bahçenin kapısı/bahçenin kapısını boyuyor.

“Eşleştirelim” yönergisiyle verilen 6. alıştırmada (DK, 75) yakın anlamlı kelimelerin öğretimi için kullanılabilir. Girdiği semantik alanları ve tematik grupları farklı olan yakın anlamlı kelimeler de bu alıştırmada öğretilebilir.

Şekil 15. DK 6. Ünite Alıştırma No 6

6 Eşleştirelim

son ödeme tarihi	kütüphane
para çekmek	hastane
üye olmak	havaalanı
acil servis	pasaport
sipariş vermek	fatura
rötar	restoran
uyruk	apartman
gidiş-dönüş	banka
aidat	uçak bileti

‘Bulalım’ yönergeli 17. alıştırmada (DK, 79) bilmeceler bulunmaktadır. Onların yanında bir tanım verilebilir ve bu tanıma uygun birkaç yakın anlamlı kelimenin yazılması/işaretlenmesi istenebilir.

Şekil 16. DK 6. Ünite Alıştırma No 17

17 Bulalım			
Bilmeceler			
1. Hem ısıtır hem yakar Tüm canlılara bakar a) Güneş b) Ay c) Dünya d) Deniz			
2. Salkımda tane tane Tadı da pek şahane a) Muz b) Üzüm c) Kayısı d) Karpuz			
3. Kocaman ve yuvarlak Top gibi bir sebzeyim Benden tatlı da olur Çerezdir çekirdeğim a) Karpuz b) Kabak c) Kavun d) Elma			
4. Sıra sıra odalar Birbirini kovalar a) Otobüs b) Tren c) Gemi d) Uçak			
5. Benim adım iki hece Çalışım gündüz gece a) Bilgisayar b) Televizyon c) Saat d) Telefon			
6. Hayvanların yuvası Ağaç doludur orası a) Orman b) Dağ c) Deniz d) Bahçe			
7. Çarşıdan aldım bir tane Eve geldim bin tane a) Elma b) Muz c) Üzüm d) Nar			
8. Denizi var suyu yok Şehri var insanı yok a) Harita b) Defter c) Kitap d) Sözlük			

3.1.7. Ünite 7

Aşağıda yeni Hitit A1 ve A2 seviyesindeki ders kitabının içindekiler sayfasından alınan 7. ünitenin içeriği ve bu üniteden çıkarılan ve yakın/eş anlamlısı tespit edilen kelimelerin listesi verilmiştir.

Tablo 9. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti A1 ve A2 Seviyeleri 7. Ünitesinin İçeriği ve İçinde Tespit Edilmiş Yakın Anlamlı Kelimeler

Ünite 7: Gelecek De Bir Gün Gelecek
Temalar, Metinler, Başlıklar 7.1 Planınız ne? 7.2 Böyle mi olacaktı? 7.3. Neler olacak? Büyük ödül Kim ne yapacak? Düğün hazırlığı Arkadaşımın tatil planı 20. yüzyılın ortalarından 2000’li yıllara ait tahminler Gelecekte nasıl olacak? Bebeğimiz olacak? İdoller, hevesler Nasıl biri?

Burçlar Burç yorumu On yıllık planlarım Tatil programı Soygun planı İki kardeş Ankara gezisi Sabah telaşı		
Dilbilgisi 1. Gelecek zaman 2. Koşaç tümcesi (gelecek zaman) 3. Gelecek zaman (hikaye kipi) 4. Eşitlik (-CE) 5. Görelik (-yE göre) 6. İlgeçler (gibi, kadar)		
Yakın Anlamlı Kelimeler		
ağaç - bitki anne - anneciğim ara - mola arkadaş - dost aşk - sevgi ATM - bankamatik bebek - çocuk bluz - gömlek buz - buzul çare - çözüm çarşı - pazar dolap - buzdolabı düğün - evlenme - evlilik eşya - şey final - son	giyim - kuşam – kıyafet hayat - yaşam içmek - içme iletişim - haberleşme iş - emek - çalışma iş - kariyer iş yeri - ofis karı - eş kez - sefer konuşma - diyalog oda - salon olay - kaza pasta - kek plan -program resim - çizim	sorun - sıkıntı - problem şirket - firma tahmin - fikir tebrik - kutlama tekrar - prova telaş - acele tören - kutlama tören - parti - etkinlik tür - çeşit üniversite - okul yarım - yarı yemek - yeme yıl - sene yolculuk - seyahat yurt - ülke zaman - süre - dönem zaman - vakit - saat

Bu üniteye yakın anlamli kelimelerin öğretimine yönelik alıştırma bulunmamaktadır. Bununla birlikte ünite boyunca verilen bazı alıştırma yakın anlamli kelimelerin öğretimine katkı sağlayabilecek niteliktedir.

Ders kitabındaki bazı alıştırma ile örneğin, ‘Farklı sözcüğü bulalım’ yönergesi 25. alıştırma ile (DK, 93), çoklu yakın anlamli kelimeler zincirlerini öğretmek mümkündür. Farklı kelimeyi seçtirerek öğrencilerin yakın anlamli kelimeler arasındaki semantik veya başka ilişkilere dikkat çekilebilir.

Şekil 17. DK 7. Ünite Alıştırma No 25

25 Farklı sözcüğü bulalım

1. bence / sana göre / kanımca / güzelce
2. Türkçe / saatlerce / İngilizce / Almanca
3. yavaşça / sessizce / onca / kolayca
4. Çince / günlerce / yıllarca / aylarca
5. insanca / dostça / büyükçe / çocukça
6. sınıfca / ailece / toplumca / sıcakça
7. bence / bizce / sizce / onca
8. iyice / yavaşça / hızlıca / sıcakça
9. serince / hafifce / sessizce / güzelce
10. günlerce / dakikalarca / haftalarca / onlarca
11. insanca / kardeşçe / arkadaşça / ailece
12. ailece / kabaca / toplumca / köyce

Daha çok fiil öğretimine yönelik olsa da örneğin, ‘Yanlışı çizelim’ yönergesiyle verilen 16. Alıştırmada (ÇK, 49), benzer şekilde yakın anlamlı kelimelerin de bağlam içindeki farklılığına dikkat çekilebilir.

Şekil 18. ÇK 7. Ünite Alıştırma No 16

16 Yanlışı çizelim

1. Bu filmi ben de *izleyeceğim* / *izleyecektim*. Ama hiç zamanım olmadı.
2. Yanni Esra'nın doğum gününü *kutlayacağız* / *kutlayacaktık*. Saat 20.00'da bizim evde ol.
3. Tam zamanında geldik. Yoksa uçağı *kacıracamız* / *kacıracaktık*.
4. Haftaya kursa başlıyorum. Türkçe *öğreneceğim* / *öğrenecektim*.
5. Bu akşam dışarda yemek *yiyeceğiz* / *yiyecektik*. Çünkü evde yemek yapmadım.
6. Geçen hafta sonu arkadaşım ile basketbol *oynayacağız* / *oynayacaktık* ama spor salonuna gelmedi.
7. Sözüünü unuttun mu? Hani hafta sonu sinemaya *gideceğiz* / *gidecektik*.
8. Ben onu *aramayacağım* / *aramayacaktım*. O beni aradı.
9. Çok hastayım yanni okula *gelmeyeceğim* / *gelmeyecektim*.
10. Bankamatikten para *çekeceğim* / *çekecektim*. Kartımı bulamadım.
11. Haberleri *izleyeceğim* / *izleyecektim* televizyonu kapatma.
12. Biraz sonra *geleceğim* / *gelecektim*. Lütfen bekle.
13. Bir saat önce burada *oldun* / *olacaktın*. Geç kaldın.
14. Dün arkadaşlarımla alışverişe *çıktım* / *çıkacaktım*.
15. Dün arkadaşlarımla alışverişe *çıktım* / *çıkacaktım*, ama zamanım olmadı.
16. Bu kitabı ben de *okudum* / *okuyacaktım*.
17. Sen hiç ata *bindin mi* / *binecek miydin*?
18. Bu metinden hiçbir şey *anlamadım* / *anlamayacaktım*.
19. Kardeşim üniversiteden geçen yıl *mezun oldu* / *mezun olacaktı*.
20. Aslında otobüse *bindim* / *binecektim*, ama işe geç kalıyordum. Taksiye bindim.

3.1.8. Ünite 8

Aşağıda yeni Hitit A1 ve A2 seviyesindeki ders kitabının içindekiler sayfasından alınan 8. ünitenin içeriği ve bu üniteden çıkarılan ve yakın/eş anlamlısı tespit edilen kelimelerin listesi verilmiştir.

Tablo 10. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti A1 ve A2 Seviyeleri 8. Ünitesinin İçeriği ve İçinde Tespit Edilmiş Yakın Anlamlı Kelimeler

Ünite 8: Rivayet Odur Ki...		
Temalar, Metinler, Başlıklar 8.1 Bir zamanlar 8.2 Öyle miymiş? 8.3 Ne olmuştur? Evvel zaman içinde Nergis Bir hikaye Dün ne yaptım? Ah Tamara! Tatil öncesi O devirlerde... Dedikodu için en uygun zaman İster inan, ister inanma Kapadokya Bunları biliyor musunuz? 9. Ankara Üniversitesi Tiyatro Festivali başlıyor! Acaba ne yapıyordur? Hero ve Leandros Matematik sınavı Eda ile Cenk konuşuyor Burada ağaç oldum		
Dilbilgisi 1. Geçmiş zaman (belirsiz) 2. Koşaç tümcesi (rivayet kipi) 3. Şimdiki zaman (rivayet kipi) 4. Gelecek zaman (rivayet kipi) 5. Pekiştirme (-Dır)		
Yakın Anlamlı Kelimeler		
acele - telaş adam - erkek alan - yer başlık - şapka bilim adamı - bilim insanı börek - çörek dönem - devir dönem - devir - çağ dublaj - seslendirme	ırmak - nehir ilan - duyuru ilan - reklam iş - çalışma kıyı - kenar kişi - insan konservatuar - üniversite kopya - örnek kumsal - sahil - plaj	ortam - çevre öğretmen - hoca - okutman pasta - kek sanatçı - tiyatrocu sayı - miktar servet - para sır - sürpriz şenlik - kutlama toplantı - buluşma -

etkileşim - iletişim falcı - kahin - büyücü fıkra - hikaye fiyat - ücret grup - kategori grup - topluluk hava -atmosfer hayat - yaşam	kuvvet - güç merak - endişe mezuniyet belgesi - diploma mola - ara müdür - yönetici mütercim - tercüman nüfus cüzdanı – kimlik	görüşme - randevu ülke - devlet - cumhuriyet ülke - memleket - vatan yaka - kıyı yapıt - eser yaş günü - doğum günü yer - alan yerleşim - yerleşke - alan - yer zaman - sıra
--	---	---

Bu ünite de yakın anlamlı kelimeler öğretimine yönelik alıştırma bulunmamaktadır. Çalışma kitabında da ders kitabında da bütün alıştırmalar daha çok dilbilgisi öğretilmeye yönelik olup kelime öğretimine ve özellikle de yakın anlamlı kelimelerin öğretimine yer kalmamıştır. Yine de örneğin, ‘Doğrusunu seçelim’ yönergeli 9. Alıştırma (ÇK, 53) seçeneklerin artmasıyla yakın anlamlı kelimeler için de uygulanabilir.

Şekil 19. ÇK 8. Ünite Alıştırma No 9

9 Doğrusunu seçelim

1. Murat aradı, yarın Ankara'ya *gelecekmış* / *gelecekti*.
2. Öğretmen yarın sınav *yapmayacakmış* / *yapmayacaktı*.
3. Dün akşam sinemaya *gidecekmışsiz* / *gidecektik*.
4. Öğretmen söyledi, yarın yeni konuya *gececekmışsiz* / *gececektik*.
5. Doktorun söylediğine göre bundan sonra sigara *içmeyecekmışim* / *içmeyecektim*.
6. Ben eve gidiyorum. Çünkü annem aradı misafir *gelecekmış* / *gelecek*.
7. Dün Pelin' le konuştum. Haftada üç gün spora *gidecekti* / *gidecekmış*, biz de gidelim mi?
8. Öğretmenin söylediğine göre önümüzdeki ay hep beraber geziye *katılacaktık* / *katılacakmışız*.
9. Onunla dün konuştum, saat ikide *bulaşacaktık* / *bulaşacakmışız* hala gelemedi.
10. Geçen gün yolda Barış' ı gördüm. Bu ayın sonunda İstanbul' a *taşınacaktı* / *taşınacakmış*.
11. Annemin söylediğine göre babam bu akşam *gelecekti* / *gelecekmış*, yemeğe beklemeyelim.
12. Hafta sonu tatile çıkmak istiyordum ama eşim hafta sonu *çalışacaktı* / *çalışacakmış*.
13. Duydunuz mu? Yarın Selim Türkiye' ye *dönecekti* / *dönecekmış*.
14. Dün arkadaşlarımla konuştuk, bugün sinemaya *gidecekmışsiz* / *gidecektik* ama işim çıktı.
15. İngilizce öğrenmek için Amerika'ya *gidecektim* / *gidecekmışim* ama İngiltere'ye gitmeye karar verdim.
16. Hafta sonu hava çok güzel olacaktı / olacaktı.
17. Hani bana yardım *edecektin* / *edecekmışsin*, unuttun mu?

3.1.9. Ünite 9

Aşağıda yeni Hitit A1 ve A2 seviyesindeki ders kitabının içindekiler sayfasından alınan 9. ünitenin içeriği ve bu üniteden çıkarılan ve yakın/eş anlamlısı tespit edilen kelimelerin listesi verilmiştir.

Tablo 11. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti A1 ve A2 Seviyeleri 9. Ünitesinin İçeriği ve İçinde Tespit Edilmiş Yakın Anlamlı Kelimeler

Ünite 9: Farklı Dünyalar		
Temalar, Metinler, Başlıklar 9.1 Çok kültürlü bir dünya 9.2 Erkekler Mars'tan, kadınlar Venüs'ten 9.3 Farklı zamanlar Farklı kültürler Yılbaşı kutlaması Erkek dadılar Kim yapabilir? Kim yapıyor? Telefon mesajları Erkek gözüyle kadınlar Kadın gözüyle erkekler Eskiden nasıldı? Hikaye 70'li yıllardan küçük detaylar Nasıl bir insansınız? İnternette neler yapıyoruz? İzin Bir iş görüşmesi		
Dilbilgisi 1. Geniş zaman 2. Yeterlik 3. Geniş zaman (hikaye kipi) 4. Geniş zaman (rivayet kipi)		
Yakın Anlamlı Kelimeler		
ağabey - abi anne - ana ara - sıra aşk - sevgi baba - ata baba - babacığım beden - vücut biçim - şekil canım - yavrum cevap - yanıt cümle - tümce çevre - ortam	görevli - yetkili görüşme - randevu haberleşme - iletişim harçlık - avans - para hastalık - rahatsızlık hayal - rüya hayat - yaşam - ömür* hırsız - eşkıya hırsızlık - soygun ilgi - merak insan - biri - kişi iş - meslek	patron - müdür - yönetici - şef pedagog - öğretmen puan - not sebep - neden sıcaklık - ısı solist - şarkıcı sözcük - söz şey - eşya tebrik - kutlama teneffüs - ara tepe - dağ

çok - çoğunluk coşku - heyecan dağ - kaya deniz kenarı - sahil - kumsal deri - cilt devlet - ülke - memleket düşünce - fikir fark - farklılık - özellik giysi - kıyafet - giyecek - elbise	karnaval - festival kavga - tartışma kez - defa - sefer - kere merak - telaş* misafir - konuk olasılık - ihtimal oyun - dans oyun - oyuncak ölü - ceset özür - af	toplum - devlet toplum - topluluk - grup trafik - ulaşım tür - çeşit yan - taraf yaramazlık - kötülük yılbaşı - yeni yıl yiyecek - yemek - gıda zevk - mutluluk
--	--	---

Bu ünite de ders kitabında yakın anlamlı kelimelerin öğretimiyle ilgili alıştırmalar bulunmaktadır. Bununla beraber bazı alıştırmalar yakın anlamlı kelimelerin öğretimi için bir baz alınarak değiştirilebilir. Örneğin '-abil' ekinin öğretildiği ve bir karşılaştırmanın söz konusu olduğu 'İşaretleyelim, tamamlayalım' yönergeli 17. alışırması (DK, 114). Teori kısmından bildiğimiz üzere yakın anlamlı kelimeler arasında da karşılaştırma yapılabilir. Mesela, 'ben yaramazlık yaptım ama o resmen kötülük yaptı'.

Şekil 20. DK 9. Ünite Alıştırma No 17

17 İşaretleyelim, tamamlayalım
Kim Yapabilir?

	Ben	Arkadaşım	Öğretmenim	Ben ata <u>binemem</u>	ama <u>öğretmenim binebilir</u>
ata binmek	☐	☐	☐	Ben kayak	ama
kayak	☐	☐	☐	Ben bisiklet	ama
bisiklet sürmek	☐	☐	☐	Ben piyano	ama
piyano çalmak	☐	☐	☐	Ben uçak	ama
uçak kullanmak	☐	☐	☐	Ben motosiklet	ama
motosiklet kullanmak	☐	☐	☐	Ben paraşütle	ama
paraşütle atlamak	☐	☐	☐	Ben bale	ama
bale yapmak	☐	☐	☐	Ben resim	ama
resim çizmek	☐	☐	☐	Ben araba	ama
araba kullanmak	☐	☐	☐		

Ders kitabında bulunan bazı alıştırmalar yakın anlamlı kelimelerle genişletilerek kullanılabilir örneğin, 118. sayfadaki 'Doğrularını yazalım' yönergeli 27. alışırma.

Şekil 21. DK 9. Ünite Alıştırma No 27

27 Doğrularını yazalım

Çocukluğum tek katlı bahçeli bir evde geçti. Bizim zamanımızda ya / ne / hem / belki uzaktan kumandalı oyuncak arabalar ya / ne / hem / belki bilgisayar oyunları vardı. Ama meyve ağaçlarıyla dolu bahçemiz bize yetti / yeterdi. Bazı günler mahallemizdeki diğer çocuklarla hiç yemek yemeden akşama kadar oyun oynar, zamanı unuttuk / unuturduk.

O zamanlar, okullar bugünkü kadar uzak, evler şimdiki gibi küçük değildi. Okul servisleri yoktu. Çünkü hepimiz mahallemizdeki okula gittik / giderdik.

Bugünün çocukları ise ya / ne / hem / belki yalnız ya / ne / hem / belki mutsuz. Çünkü onların dünyalarında ya / ne / hem / belki robotlar ya / ne / hem / belki de internet arkadaşları var. Körebe, saklambaç, beş taş gibi oyunları çoktan unuttu / unuturdu onlar.

Yakın anlamlı kelimelerin öğretimiyle ilgili nadir alıştırmalardan birisi çalışma kitabının 56. sayfasında “Eşleştirelim, tamamlayalım” yönergesiyle 1. alıştırma. Bu kelimelerin belirteç olmasına rağmen isim türlü kelimeler için de kullanılabilir. Ayrıca kelimelerin eşleştirmesinden sonra tümce tamamlama görevi de verilmekte ve ilk kez böylece yukarıda öğretilmeye çalışılan kelimelerin pekiştirilmesi yapılmaktadır. Ancak cümle sayısının 4 olması nedeniyle yakın anlamlı kelimelerin arasındaki farkın göz ardı edildiği söylenebilir.

Şekil 22. ÇK 9. Ünite Alıştırma No 1

1 Eşleştirelim, tamamlayalım

• bazen • çoğunlukla • büyük olasılıkla • asla	• büyük ihtimalle • hiç / hiçbir zaman • ara sıra • genellikle
---	---

1. Genellikle hafta sonlarında arkadaşlarımla buluşurum.

2. Kardeşim _____ yumurta yemez; çünkü alerjisi var.

3. Kardeşim _____ yaramazlık yapıp beni kızdıyor.

4. Yonca _____ konsere gelmez, çünkü yatılı misafirleri var.

3.1.10. Ünite 10

Aşağıda yeni Hitit A1 ve A2 seviyesindeki ders kitabının içindekiler sayfasından alınan 10. ünitenin içeriği ve bu üniteden çıkarılan ve yakın/eş anlamlısı tespit edilen kelimelerin listesi verilmiştir.

Tablo 12. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti A1 ve A2 Seviyeleri 10. Ünitesinin İçeriği ve İçinde Tespit Edilmiş Yakın Anlamli Kelimeler

Ünite 10: Yolculuk		
Temalar, Metinler, Başlıklar 10.1.Tatiliniz nasıl geçti? 10.2.Nereye gidelim? 10.3.Nasıl gidelim? Niçin tatil yaparız? Tatil ödülü Tatil dönüşü sendromu Seyahat, yollar ve haritalara dair bir röportaj Ne okuyalım? Üç macera: karada, havada, suda Stressiz bir tatil Artık gitme zamanı Gemi seyahati Mavi yolculuk Tatil hazırlıkları Rezervasyonunuz tamam Aileyle tatil Hangisi? Adrenalininizin yükselmesinden hoşlanıyor musunuz? Palandöken’de tatil keyfi E-mail		
Dilbilgisi 1. Bağlaçlar (çünkü, bu nedenle, bu yüzden) 2. Ad tamlaması (zincirleme) 3. Ulaçlar (-mE(iyelik) için / -mEk için) 4. Ulaçlar (-mEk üzere) 5. Ulaçlar (-DiktEn sonra, -mEdEn önce)		
Yakın Anlamli Kelimeler		
ağırlık - kilo anlayış - felsefe - düşünce - görüş ara - mola - teneffüs’ araba - araç - otomobil - taşıt artı - avantaj - fayda bavul - valiz - çanta birey - kişi bölme - bölüm çakı - bıçak diyet - rejim	inanç - din istasyon - terminal - durak kafa -baş - akıl kasa - gişe kayıt - başvuru keyif - moral kimlik - pasaport kızgınlık - sinirlilik konuşma - diyalog kuşak - nesil kuyruk - sıra marina - liman - körfez	şey - eşya şifa - tedavi - sağlık sıkıntı - sorun - problem sorun - problem - zorluk söz - sözcük sürücü - şoför tane - adet tanıtım - ilan - reklam - duyuru tatil - dinlenme tercih - seçenek*- seçim- alternatif

eksi - dezavantaj etinlik - aktivite - eğlence feribot - vapur - gemi - yelken fikir - düşünce fırsat - şans - ihtimal - olasılık hal - durum havaalanı - havalimanı* hesap - bütçe ilgi - dikkat ilgi - merak	masal - hikaye masraf - harcama misafir - konuk öneri - tavsiye - teklif pilot - kaptan plaj - kumsal plato - dağ - yayla pratik - uygulama program - etkinlik - plan rahat - huzur şart - kural servis - hizmet	toplantı - konferans yanıt - cevap yapı - bina - tesis yat - yelken - gemi yemek - yiyecek - gıda yeryüzü - kara yıl - sene yolculuk - seyahat - gezginlik - gezi - tur yön - yol - rota yöre - taşra - alan - yer zaman - süre - vakit
---	---	--

Ders kitabının bu ünitesinde doğrudan yakın anlamlı kelimeleri öğreten bir etkinlik bulunmamaktadır. Bununla beraber 127. sayfadaki ‘Eşleştirelim’ yönergeli 20. ve 129. sayfadaki ‘Yerleştirelim’ yönergeli 23. Ve ‘Eşleştirelim’ yönergeli 24. alıştırmalar yakın anlamlı kelimeleri öğretmek için yapısal olarak müsaittir. 23. alıştırmada ulaşım ile ilgili kelimelerin temalara göre gruplandırması istenmektedir. Yan yana duran kelimeler 'makine, şoför, pilot, kaptan' asıl olarak farklı gruplarda olmalı, ancak gerçek hayatta otobüs şoförüne kaptan denilmesini sık sık duymak mümkündür. Bu yüzden bu alıştırmadan yararlanarak kelimelerin hem kullanım alanlarını hem de bazı anlam inceliklerini öğretmek ve böylece aralarındaki farkı göstermek mümkündür. 24. alıştırmada ise kelimeler ve onların tanımları verilerek eşleştirilmesi istenmektedir. Böyle alıştırmalar yakın anlamlı kelimeler arasındaki farkı dikkat çekmek amacıyla da yapılabilir.

Şekil 23. DK 10. Ünite Alıştırma No 20, 23, 24

20 Eşleştirelim

☐ plaj havlusu
☐ çakı
☐ çizme
☐ sırt çantası
☐ güneş kremi

☐ sauna
☐ kayak takımı
☐ müze
☐ eldiven
☐ masaj

23 Yerleştirelim

liman • havadan • feribot • vapur • gemi • tren • metro
otobüs • araba • helikopter • istasyon • uçak • terminal • sürücü
garaj • kompartiman • makinist • şoför • pilot • kaptan

liman

24 Eşleştirelim

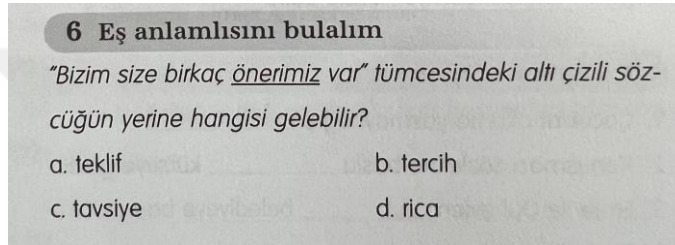
1. Hat
2. Toplu taşımacılık
3. Yeraltı

4. Tünel
5. Vagon
6. İstasyon

☐ İnsanları çeşitli araçlarla bir yerden bir yere götürmek.
☐ Yeryüzünün altındaki bölümü.
☐ Lokomotifin arkasına bağlı demir yolu aracı.
☐ Bir yerden diğer bir yere geçebilmek için yerin altında ya da dağın içinde açılan yol.
☐ Ulaşım sağlayan bir taşıtın uğradığı yerlerin bütünü.
☐ Tren, metro durağı.

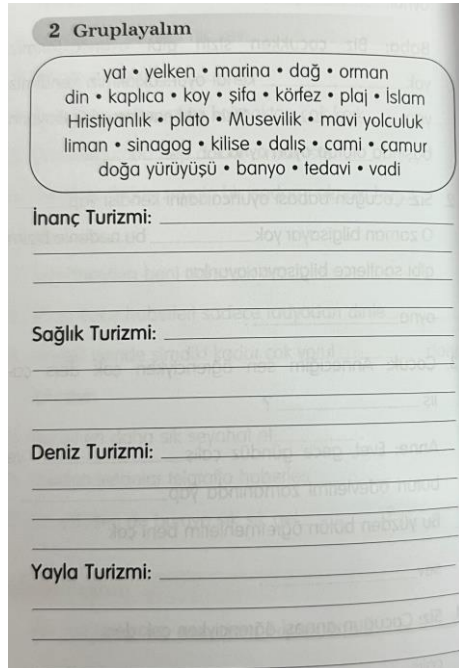
Ders ve çalışma kitaplarının alıştırmaları incelendiğinde bazılarında örneğin, ‘Eş anlamlısını bulalım’ yönergeli 6. alıştırma (ÇK, 63), eklemeler yapılmasının daha uygun olduğu ve alıştırmanın genişletilerek daha çok yakın anlamlı kelimeler öğretilbileceği ve daha çok yakın anlamlı kelimeye dikkat çekilebileceği anlaşılmıştır. Örnek gösterilen alıştırmada verilen cümlede ‘önerimiz’ kelimesinin altı çizilmiş ve eş anlamlısı olarak yerine hangisinin kullanılabileceği sorulmuştur. Bu alıştırmayı bir metne veveyaha geniş bağlama dayanarak vermek ve içeriği ünite de geçen yakın anlamlı kelimelerle genişleterek değiştirmek ve daha kullanışlı hale getirmek mümkündür.

Şekil 24. ÇK 10. Ünite Alıştırma No 6

Ayrıca ‘Gruplayalım’ yönergeli 2. alıştırma (ÇK, 62) da yakın anlamlı veya anlamları örtüşen kelimelerin öğretimi için kullanılabilir. Grupların sayısının artması ve netleştirmesiyle yakın anlamlı kelimelerin arasındaki fark gösterilebilir. Aynı tür alıştırma diğer temalardan kelimeler için de uygulanabilir.

Şekil 25. ÇK 10. Ünite Alıştırma No 2

3.1.11. Ünite 11

Aşağıda yeni Hitit A1 ve A2 seviyesindeki ders kitabının içindekiler sayfasından alınan 11. ünitenin içeriği ve bu üniteden çıkarılan ve yakın/eş anlamlısı tespit edilen kelimelerin listesi verilmiştir.

Tablo 13. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti A1 ve A2 Seviyeleri 11. Ünitesinin İçeriği ve İçinde Tespit Edilmiş Yakın Anlamli Kelimeler

Ünite 11: Sağlıklı Bir Yaşam		
Temalar, Metinler, Başlıklar 11.1 Sağlığınız için 11.2 Strese girmeyin 11.3 Neyiniz var? Sağlıklı olmak Doğa her derde deva Basit ama etkili: doğal maskeler Her zaman genç Restoran hileleri Mutlu hayat uzundur Sizin derdiniz ne? Ruhumuza sağlık Renklerin dili Hayatı nasıl yaşıyorsunuz? Canın sağolsun Kendimi iyi hissetmiyorum Doktor randevusu Bekleme odasında Geçmiş olsun Eczanede Farklı tedavi yöntemleri Yemek tarifi Sağlık için Haydi spora başlayalım! Doktorluk Hülya'nın bir günü		
Dilbilgisi 1. Ulaçlar (-yİp/ -mEdEn) 2. Ulaçlar (-yErEk) 3. Ulaçlar (-yE...-yE)		
Yakın Anlamli Kelimeler		
aktivite - spor - egzersiz - hareket baş - kafa can - ruh çaba - özen - gayret - emek defa - kere - kez - sefer	iş yeri - ofis karın - mide kayıt - başvuru - rezervasyon keyif - zevk koşturma - telaş - acele	sorun - zorluk - dert - sıkıntı süsleme - dekorasyon şehir - kent - il şey - eşya tarz - stil

dezavantaj - zorluk dikkat - önem eğitim - öğrenim enerji - güç etkinlik - faal form - şekil haber - mesaj harika - mucize hata - yanlışlık hayat - yaşam - yaşantı hile - yalan hobi - alışkanlık huzur - sakinlik ışık - lamba	köy - kasaba kural - şart - koşul lamba - ampül - avize macera - serüven önem - değer önlem - tedbir* rahatsızlık - hastalık restoran - mekan sağlık - afiyet sebebi - kaynak sihir - büyü soğuk algınlığı - grip - nezle	tehlike - risk temel - esas tercih - seçim teşhis - tanı vakit - zaman yarar - fayda yarı - yarım yemek - yiyecek - gıda - besin - öğün yıl - sene yöntem - yol - teknik zaman - dönem - çağ
---	--	--

Ders kitabında bulunan ve yakın anlamlı kelimelerin öğretimiyle ilgili alıştırmalardan birisi, “Okuyalım, eşleştirelim” yönergesiyle verilen ve iki bölümden oluşan 1. Alıştırma’dır (DK, 132). Bu alıştırmada ilk kısmında bir metin diğer kısmında ise bu metinle ilgili alıştırmaya yer verilmiştir. Bu eşleştirme alıştırmada, metinde her çiftten sadece birinin geçmesi ve alıştırmada eş anlamlısının bulunmasının beklendiği görülmektedir. Bu alıştırma ile bağlantılı olarak kelime öğretimi bağlamında kelime kullanılmasına yönelik bir etkinlik yoktur.

Şekil 26. DK 11. Ünite Alıştırma No 1

1 Okuyalım, eşleştirelim

Sağlıklı Olmak

(1) Sağlıklı bir yaşam için ne mucize ilaçlara, ne de sihirli formüllere ihtiyacımız vardır. Egzersiz yapıp sağlıklı beslenmek, sağlıklı yaşamak için yeterlidir.

(2) Egzersiz yapmak ve pozitif düşünmenin yanında doğru beslenmek de sağlıklı yaşamak için önemlidir. Yararlı besinleri tüketmek, vücudumuzu korur.

(3) Nasıl daha doğru beslenebiliriz? Öncelikle öğünlerinizin düzenli olması gerekir. Sabah iyi bir kahvaltı yapıp yeni güne hazırlanır. Öğlen ve akşam daha hafif ve sağlıklı yemekler yiyin. Alışkanlıklarınızda bazı değişiklikler yapabilirsiniz. Kafein, alkol ve şekerli gıdalar hayatınızdan çıkartın. Bunların yerine sebze, meyve, balık ve süt tüketin. Ama bazı noktalara dikkat edin. Örneğin; meyveleri kabuğunu soymadan, sebzeleri çok fazla pişirmeden yiyin.

(4) Hastalanmamak için doğru beslenme ve yaşam tarzı çok önemlidir. Unutmayın, akıllıca seçimler yapıp daha sağlıklı yaşamak sizin elinizde.

☐ Doğru beslenmenin kuralları.
☐ Spor ve doğru beslenmeyle sağlıklı bir hayata ulaşabileceğiniz şans.
☐ Beslenmenin sağlıklı bir hayatın önemli bir şartı olması ve yararlı yiyeceklerin vücudumuzu güçlendirmesi.
☐ Hastalanmadan önce beslenme ile hastalıklara karşı önlem alma.

sıkı
gıda
pozitif
şart
tarz

besin
stil
güçlü
olumlu
koşul

Ders kitabındaki alıştırma haricinde yakın anlamlı kelimelerle ilgili herhangi bir alıştırma veya etkinlik yoktur. İçeriği de daha çok ünite de geçen dilbilgisi kurallarını öğretmeye yöneliktir.

3.1.12. Ünite 12

Aşağıda yeni Hitit A1 ve A2 seviyesindeki ders kitabının içindekiler sayfasından alınan 12. ünitenin içeriği ve bu üniteden çıkarılan ve yakın/eş anlamlısı tespit edilen kelimelerin listesi verilmiştir.

Tablo 14. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti A1 ve A2 Seviyeleri 12. Ünitesinin İçeriği ve İçinde Tespit Edilmiş Yakın Anlamlı Kelimeler

Ünite 12: Medya		
Temalar, Metinler, Başlıklar 12.1 Haberiniz var mı? 12.2 Medya ve insan 12.3 Televizyonda ne var? İnternet çağı Gazete haberleri Tam haberlik bunlar! Şimdi haberler Ne yapmam lazım? Kimler akıllı telefon kullanmıyor? Dizi kirliliği Ne tür programlar izliyorsunuz? Televizyon çocukları nasıl etkiliyor? Medya tarihinden notlar Medya sizi nasıl etkiliyor? Televizyon programları Televizyon mu, İnternet mi? Genç bir gazeteci ile söyleşi Çocuklar Kayak yapmak Önemsiz şeyler		
Dilbilgisi 1. Adlaştırma (-mE, -mEk, -(y)İş) 2. Adlaştırma (+iyelik) + durum 3. Dolaylı anlatım (emir kipi)		
Yakın Anlamlı Kelimeler		
ağrı - acı aktivite - egzersiz bağlantı - iletişim bakış - görüş bölüm - alan - yer cevap - yanıt cihaz - alet çevre - etraf - ortam çocuk - yavru - ufaklık - bebek çöp - kirlilik düşünce - fikir eş - koca - karı etik - ahlak	haber - yazı - makale hal - durum halk - millet - ulus hata - yanlışlık ihtimal - olanak - şans ilan - duyuru - reklam iletişim - etkileşim istek - dilek - hayal karşılaşma - maç kez - defa kolaylık - avantaj konuşmacı - spiker kuşku - şüphe meslek - iş	promosyon - indirim - kampanya sebep - neden serinlik - soğukluk sorun - problem sorun - problem - zorluk söyleş - diyalog - konuşma- sohbet sürücü - şoför şirket - firma tarz - stil test - prova türkü - şarkı vakit - zaman - çağ -

gazeteci - muhabir görevli - çalışan - eleman - işçi güç - özgürlük gürültü / ses çıkarmak	müzik - beste olasılık - ihtimal ödül - kupa özen - çaba politika - siyaset poşet - çanta - torba	dönem yasa - kanun - hak yaşam - hayat yolculuk - gezi yön - taraf - yan yönetici - müdür – patron
---	--	---

Ders kitabında yakın anlamlı kelimelerle ilgili bir etkinlik bulunmamaktadır. Buna rağmen bazı alıştırmalar, örneğin, ‘Eşleştirelim’ yönergeli 22. ve ‘Slogan yazalım’ yönergeli 23. Alıştırmalar (DK, 155), yakın anlamlı kelimelerin arasındaki farka dikkat çekmek için kullanılabilir. 22. alıştırmada öğrenciden bir ürünü ve onu satmak için kullanılan sloganı birleştirmeleri beklenmektedir. Bu ürünler listesine yakın anlamlı olan kelimeler de eklenebilir. Sloganları ise seçilen kelimelerin özellikleri vurgulanarak hazırlanabilir. 23. alıştırmada ise verilen ürünlere slogan yazılması beklenmektedir. Bu etkinlikte yakın anlamlı kelimeler verilerek öğrencilerden slogan yazmaları istenebilir. Bu alıştırma da öğrencilerin bu yakın anlamlı kelimelerin aralarındaki farkları ne kadar anladıklarını kontrol etmek için kullanılabilir.

Şekil 27. DK 12. Ünite Alıştırma No 22 ve 23

22 Eşleştirelim

sampuan • deterjan • parfüm • cep telefonu • sabun
güneş kremi • otomobil • diş macunu • nemlendirici • klima

Ürün	Slogan
	• Yalnızca bir yıkamadan sonra farkı fark edeceksiniz. Beyazlarınız daha beyaz, renkleri- niz daha parlak.
	• Siz geçerken herkes dönüp size bakacak.
	• Dostlarınızın sesi her yerde hep yanınızda olacak.
	• Şimdi banyolarınız daha keyifli.
	• Yeni modelimizle geleceğe yolculuk yapmak için acele edin.
	• Artık daha beyaz güleceksiniz.
	• Gün boyu etkili. Kokunuzu çantanızda taşı- mayın.
	• Cildinizi korumak onun işi, siz hayatınıza de- vam edin! Artık güzellik salonlarına gitmeniz gerekmiyor.
	• Sıcak yaz günlerinde evinizdeki bahar serin- liği.
	• Güneşle dost olun!

23 Slogan yazalım

Ürün	Slogan
• Limonata	
• Hava Yolları	
• Güneş yağı	
• Tıraş bıçağı	
• Dondurma	
• Mutfak robotu	
• Buzdolabı	
• Halı	
• Televizyon	
• Klima	

Bazı alıştırmalar bu kitabı okutan öğretmenlerin de özellikle desteğiyle ve dikkatli ön hazırlık yapmaları ile zenginleştirilebilir. Örneğin, “Tamamlayalım, işaretleyelim” yönergisiyle verilen 17. alıştırma (ÇK, 79). Bu alıştırmada metinden sonra verilen etkinlik yakın anlamlı kelimelerin eşleştirilmesiyle ilgilidir ancak bu eşleştirme

etkinliğinden başka herhangi bir açıklama veya kullanım kılavuzu veya pekiştirme alıştırmaları veya bağlam örnekleri mevcut değildir. Kelimelerin arasındaki fark, öğretmen tarafından özellikle belirtilmez ve vurgulanmazsa büyük ihtimalle öğrencilerin gözünden kaçabilir.

Şekil 28. ÇK 12. Ünite Alıştırma No 17

17 Tamamlayalım, İşaretleyelim
Önemli Şeyler

Gün içinde birçok küçük şey bizi üzzer, canımızı sıkır. Yabancı birinin bize sen ...dememesi... İde-i, sokakta birinin yanlışlıkla çarpıp özür dilemeden yürüyüp ... (İç-i) sinirleniriz. Arka sıradakilerin yüksek sesle ... (konuş-) konuşmadan çıkabiliriz. Bazı insanların kalabalık yerlerde sigara ... (İç-i), yağmurlu bir günde bir arabanın üzerimize camur ... (İsirt-i) da bu küçük can sıkıcı olaylardan biridir.

Bazen de farkında olmadan kendi kendimizi kızdırırız. Olmayacak şeyler isteyip sonra da onların ... (İç-i) üzülmü. Örneğin evli birinin hem eşyle daha çok vakit ... (İç-i) ... (İste-i), hem daha çok para ... (İkazan-i) ... (İste-i) olmayacak bir şeydir. Bu iki isteğin aynı anda ... (İç-i) (gerçekleş-) yani bir insanın hem az ... (İç-i) (çalış-) hem de çok para ... (İkazan-i) mümkün müdür?

Başka bir örnek. Sabah evden çıktınız ama telefonunuzu evde unutunuz. Beş kat çıkıp telefonunuzu ... (İç-i) (İç-i) gerekiyor. Böyle bir durumda çoğumuz kendimize kızarız. Ama bir de şöyle düşünün. Bugüne kadar pek çok kez telefonunuzu unutmadan çıktınız evden. Hiç bu başarmadan dolayı kendinizi ... (İkullan-) (İkullan-) aldınız geldi mi? Cevabınız "hayır" değil mi? İşte bu tür durumlarda sunu düşünün. Böyle bir alışlık, milyonlarca alışlıktan biridir. O zaman yaşamınızdaki sorunlara bir de bu düşünceyle yaklaşın. Yolunda giden her şeyi bir mutluluk kaynağı olarak ... (İç-i) deneyin.

Doğru Yanlış

1. İnsanlara "sen" demek saygısızlıktır. ☐ ☐
2. Yalnızca başka insanlar bizi kızdırır. ☐ ☐
3. Her zaman gerçekleşmesi mümkün hayaller kurarız. ☐ ☐
4. Az çalışıp, çok para kazanmak mümkündür. ☐ ☐
5. Başarılarımızla mutlu olmayı öğrenmemiz gerekir. ☐ ☐

alışlık düşünce çok cevap sorun yaşam vakit kez

yanıt hayat zaman ihtimal fazla defa problem tür

Bunun dışında bazı gruplandırma alıştırmaları da örneğin, "Gruplayalım" yönergesiyle verilen 6. alıştırma (ÇK, 76) yakın anlamlı kelimelerin öğretime uygun bir şekilde uyarlanabilir.

Şekil 29. ÇK 12. Ünite Alıştırma No 6

6 Gruplayalım

kanal • arama motoru • bulmaca • ilan • haber
köşe yazısı • bağlantı • manşet • reklam • yazıcı • makale
röportaj • tartışma • açık oturum • duyuru • sohbet odası

kanal

arama motoru

bulmaca

3.1.13. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe A1 Ve A2 Seviyeleri Öğretim Setinin Analizine Dair Genel Bulgular

Tablo 15. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe A1 ve A2 Seviyeleri Öğretim Setindeki Alıştırmalar

Kitap	Ünite	Toplam Alıştırma	Eş / Yakın Anlamlı Kelimelerle İlgili Alıştırma	Eş / Yakın Anlamlı Kelimelerin Öğretiminde Kullanılabilen Alıştırma
DERS KİTABI		340	3	20
	Ünite 1	28	0	1
	Ünite 2	28	0	0
	Ünite 3	26	0	2
	Ünite 4	33	1	4
	Ünite 5	26	1	2
	Ünite 6	25	0	3
	Ünite 7	33	0	1
	Ünite 8	22	0	0
	Ünite 9	29	0	2
	Ünite 10	30	0	3
	Ünite 11	36	1	0
	Ünite 12	24	0	2
ÇALIŞMA KİTABI		215	4	5
	Ünite 1	12	0	0
	Ünite 2	20	0	1
	Ünite 3	21	1	0
	Ünite 4	20	0	0
	Ünite 5	15	0	0
	Ünite 6	18	0	0
	Ünite 7	20	0	1
	Ünite 8	18	0	1
	Ünite 9	20	1	0
	Ünite 10	17	1	1
	Ünite 11	16	0	0
	Ünite 12	18	1	1
TOPLAM		555	7	25

Tablo 15'te 'Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe' A1 ve A2 seviyelerindeki ders ve çalışma kitaplarındaki toplam ve yakın anlamlı kelimelerin öğretimine yönelik ve öğretiminde kullanılabilir alıştırmaların sayısı gösterilmiştir.

Tabloda görüldüğü gibi, A1 ve A2 seviyesi ders ve çalışma kitaplarında toplam 555 alıştırmadır. Bu alıştırmaların sadece 7 adeti eş / yakın anlamlı kelimelerle ilgili olup bunun dışında 25 alıştırmada eş / yakın anlamlı kelimelerin öğretiminde kullanılabilir niteliktedir. Bu durum yakın anlamlı kelimelerin öğretime yönelik çok az sayıda alıştırmaya bulunduğunu göstermektedir. Alıştırmaların sayıca az olmasının yanı sıra kelimeleri tamamen eş anlamlı olarak göstermektedir. Bunun yanı sıra var olan alıştırmalar fikrimize göre yetersizdir ve ayrıca öğretilen kelimeleri kullandıran ve pekiştiren başka alıştırmalar ve bağlamlar bulunmamaktadır. Kelimelerin tanımları veya açıklayıcı örneklerin yeterli olduğu söylenemez. verilen alıştırmalarda kelimelerin seçiminde nasıl bir yol izlendiğini ve kurgu içerisindeki yeri ve bağlantısı ile ilgili düşündürmektedir. Bu nedenle Yeni Hitit öğretim setini kullanan öğretmenler yakın anlamlı kelimeler öğretmek için ya mevcut alıştırmaları değiştirerek kullanmalı veya yeni etkinlikler geliştirmek durumunda kalmaktadır.

Ayrıca bu öğretim setinin genel olarak kelime öğretimiyle özelde de yakın anlamlı kelimelerin öğretimiyle ilgili aşağıda belirtilen bazı eksiklikler bulunduğu söylenebilir.

1. Farklı ünitelerde aynı kelimeler farklı yazılmaktadır: makine – makina, hastane – hastahane, bilimadamı – bilim adamı vs.
2. Alıştırmalarda kullanılan bazı kelimeler bütün set boyunca bir-iki defa kullanılmaktadır: hekim, tarz vs.
3. Öğretim setine ilişkin sözlükçe veya ünitelere göre kelime listeleri bulunmamaktadır.
4. Ders kitabının arkasında bulunan terimler sözlüğünde alıştırmalarda geçen “eş anlamlısı” yoktur, ancak “yakın anlam” terimi vardır. Fakat öğretim seti boyunca “yakın anlam” terimi hiç kullanılmamıştır.
5. Kelime öğretiminde devamlılık söz konusu değildir. Üniteler oldukça birbirinden farklı olup kelimeleri de bir önceki üniteyle ilişkilendirilmemiş ve tekrar tekrar kullanılarak pekiştirilmemiştir.

Bütün bunları göz önünde bulundurarak ve Yeni Hitit öğretim setini bir baz alarak sonraki bölümlerde A1 ve A2 seviyelerinde yakın anlamlı kelimelerin öğretimiyle ilgili öneriler bulunacaktır.

3.2. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti B1 Seviyesi Analizi

Bu çalışmanın yöntem kısmında belirtildiği gibi Yeni Hitit adlı (2019) yabancılar Türkçe öğretim seti yakın / eş anlamlı kelimeler açısından incelenmiştir. Yeni Hitit Türkçe öğretim setinin B1 seviyesindeki Ders ve Çalışma Kitapları ünitelere göre incelenmiştir. Ünitelere göre incelenmesinin nedeni ise, ilk önce bir konu çerçevesinde öğretilen kelimelerin ve ikinci olarak da bu doğrultuda geliştirilmiş alıştırmaların tespit edilmesi olmuştur. Üniteye bulunan alıştırmaların hepsi incelenerek doğrudan kelime öğretimiyle ilgili olmayanların da uygun olması halinde kelime öğretimiyle ilgili olarak geliştirilmesine yönelik öneriler getirilmiştir.

3.2.1. Ünite 1

Aşağıda yeni Hitit B1 seviyesindeki ders kitabının içindekiler sayfasından alınan 1. ünitenin içeriği ve bu üniteden çıkarılan ve yakın/eş anlamlısı tespit edilen kelimelerin listesi verilmiştir.

Tablo 16. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti B1 Seviyesi 1. Ünitesinin İçeriği ve İçinde Tespit Edilmiş Yakın Anlamlı Kelimeler

Ünite 1: İş Dünyası
Temalar, Metinler, Başlıklar 1.1. Yeni Bir İş Bulmalıyım 1.2. İş Yerinde 1.3. Başarının Sırları Ders Kitabındaki Metinler: 1. Gençler İşsizlikten, Patronlar 'İşçisiz'likten 2. Öz Geçmiş Hazırlama 3. Pazartesi Sendromu 4. Çalışkan Olmak Başka İşkolik Olmak Başka 5. Rahmi Koç'tan Konferans 6. Rüya Meslekler Gerçekten Rüya mı? Çalışma Kitabındaki Metinler: 1. Hayatın Değeri
Dilbilgisi 1. Gereklilik Kipi (-mElİ) Gereklilik (hikaye) Kipi (- mElİydİ (<mElİ i-di)) Gereklilik (rivayet) Kipi (- mElİymİş (<mElİ i-miş)) 2. Gereklilik (-mEk/ -mE+ iyelik gerek(-)/lazım)

3. Zorunluluk (-mEk zorunda/mecburiyetinde, -mEyE mecbur) Zorunluluk (kal-)		
Yakın Anlamlı Kelimeler		
çalışma saatleri - mesai saatleri ad - isim adım - basamak adrenalin - heyecan akıl - zeka aksilik - sorun alan - bölge amaç - hedef anlam - anlayış - anlama araba - otomobil araştırmacı - uzman arka - sırt aylık - maaş - para ayrıntı - özellik başvuru formu - kayıt formu beceri - marifet - yetenek beceri - özellik - yetenek belge - diploma beste - müzik beste - şarkı bilgi - yetenek bölüm - parça cam - pencere can - gönül - yürek can - kalp - yürek - gönül - ruh cevap - yanıt çağ - süre - zaman - vakit hırs - rekabet	çalışan - eleman - işçi - personel çalışma - istihdam - iş - kariyer - mesai - meslek çalışma - iş - işbaşı - çalışma hayatı - iş hayatı çevre - ortam daire - ev deneyim - tecrübe - staj* detay - özellik - ayrıntı* dikkat - özen dikkat - ilgi disiplin - düzen duygu - his düzenleme - program ego - hırs ekip - grup - takım fark - özellik fedakarlık - özveri film - sinema firma - işletme - iş yeri - ofis - şirket form - şekil gazeteci - muhabir giyim - konfeksiyon görüş - vizyon görüşme - randevu - buluşma* hastalık - sendrom hayal - rüya heyecan - stres	insanlar - nüfus iş - iş yeri - ofis iş çokluğu - iş yoğunluğu iş görüşmesi - mülakat işveren - iş yeri sahibi - müdür - patron - yönetici itibar - saygı izin - tatil kız arkadaş - sevgili konferans - seminer konser - turne kriter - standart - özellik mecburiyet - zorunluluk nitelik - özellik - vasıf not - yazı nüfus - toplum ön kayıt - rezervasyon önem - öncelik plan - program saksı - vazo* sene - yıl surat - yüz taraf - yan tempo - yoğunluk terfi - yükselme tip - tür ün - şöhret (lü=) yol - yöntem - strateji yönetmen - yönetici (aynı metinde geçiyor)

Bu ünite de yakın veya eş anlamlı kelimelerle ilgili birkaç alıştırma bulunmaktadır. 2. ‘Yanıtlayalım, işaretleyelim, eşleştirelim’ yönergeli alıştırma (DK, 7) bir metinden ve ona ait etkinliklerden oluşmaktadır. Etkinliklerden biri ise doğrudan eş anlamlı kelimelerle ilgilidir. Bu etkinlikte yakın anlamlı kelimeleri eşleştirmek gerekmektedir. Ancak hiç bir yorum, cümle içinde kullanım veya arasındaki farkla ilgili bir açıklama bulunmamaktadır.

12. ‘Dinleyelim, işaretleyelim’ yönergeli alıştırma (ÇK, 10) dinleme sonrası yapılan etkinliklerde yer almaktadır ve sokak dilli bir kelimeyi ve deyimini açıklamaya yönelik bir seçim alıştırmasını içermektedir. Aslında açıklaması seçilerek öbeğin yakın

anamlısı da bulunmuş olmaktadır. Fakat etkinlikte işaretlemek dışında herhangi bir açıklama, eklenti veya yorum eklenmemiştir. İçeriği genişletilerek yakın anlamlı kelimeler de eklenebilirdi.

Şekil 30. DK(B1) 1. Ünite Alıştırma No 2, 12

Ekmek aslanın ağzında

☐ Çalışma hayatında başarılı olmak önemli.

☐ İşçi ve işveren arasında çok sorun var.

☐ İş bulmak çok zor.

☐ Gençler en verimli çağında.

Kılı kırk yarmak

☐ Her şeyi kırk parçaya bölmek.

☐ Her ayrıntıyı çok fazla dikkate almak .

☐ İnsanlara çok soru sormak.

☐ Kararsız kalmak.

1. vasıfsız	☒ nitelikli
2. işletme	☐ iş
3. kalifiye	☐ tecrübe
4. istihdam	☐ firma
5. deneyim	☐ niteliksiz

	anlatmak	sohbet etmek	dedikodu yapmak
laflamak			
	dikkatsizce	dikkat çekerek	büyük bir dikkatle
pür dikkat			

Bunun dışında bu üniteye doğrudan yakın anlamlı kelimelerin öğretimine yönelik bir alıştırma bulunmamaktadır. Üniteye yakın anlamlı kelimelerin sayısını göz önünde tutularak ünitenin alıştırma içeriği genişletilebilir ve ekstra etkinlikler kullanılabilir.

Örneğin, 1. ‘Eşleştirelim, tamamlayalım’ yönergeli alıştırmada (DK, 6) verilen kelimeleri onların tanımlarıyla eşleştirmek gerekmektedir. Bazı tanımlar yakın anlamlı kelimelerle verildiği için bu alıştırma arasındaki farka dikkat çekmek için kullanılabilir ve yanında verilen cümlelerin içinde birbirinin yerine geçip geçmediğini kontrol ederek bu farkı daha belirgin kılmak mümkündür.

Şekil 31. DK(B1) 1. Ünite Alıştırma No 1

1 Eşleştirelim, tamamlayalım

1. zam	☒ 8 iş yerinin başka bir şubesine geçme
2. işveren	☐ iş karşılığı alınan para, aylık
3. mesai saatleri	☐ personel
4. iş yoğunluğu	☐ iş yerinde yükselme
5. maaş	☐ ücret / maaş artışı
6. eleman	☐ iş yeri sahibi
7. terfi	☐ çalışmaya ara verme
8. tayin	☐ iş çokluğu
9. ara	☐ çalışma saatleri
10. izin	☐ iş yeri tarafından verilen tatil

- Onümüzdeki sene maaşlarımıza % 10 zam yapılacaktır.
- 08:30 – 17:30 arasında, yani _____ içinde ofiste bulunmalısınız.
- Bir mühendislik firması _____ almak üzere gazeteyle ilan vermiş.
- Kemal, başarılı çalışmaları sonucunda _____ ederek müdür yardımcısı olmuş.
- İstanbul şubemizde eleman ihtiyacı var. Bu şubeye iki eleman _____ etmeliyiz.
- İyi bir _____ olmak istiyorsan öncelikle elemanlarını motive etmelisin.
- Şirketteki _____ nedeniyle bir türlü izne çıkamadım ve sanırım bu tempo bir ay daha devam edecek.
- Bu _____ bana yetmiyor. İstedğim çoğu şeyi alamıyorum.
- Sabahın sekizinden bu saate kadar hiç _____ vermeden çalıştım, çok yorgunum.
- Onümüzdeki hafta patronumdan _____ alacağım ve İzmir’e gideceğim.

8. ‘Okuyalım, işaretleyelim’ yönergeli alıştırmada (DK, 10) bir metin ve metinde geçen deyimlerin açıklaması ile ilgili etkinlik yer almaktadır. Bir deyim anlamını dört şıktan birini seçmek gerekmektedir. Tam olarak tezin odak noktası olmadığı halde bu alıştırma genişletilerek metinde geçen bazı kelimelerin yakın anlamlısını buldurarak onların anlamlarını daha derin kavramayı tetiklemek için kullanılabilir.

Şekil 32. DK(B1) 1. Ünite Alıştırma No 8

	fikir vermek	aklını karıştırmak	aklına gelmek	fikrini değiştirmek
aklını çelmek				
	belli etmemek	anlatmamak	sormamak	bakmamak
çaktırmamak				

16. ‘Okuyalım, işaretleyelim’ yönergeli alıştırmada (DK, 14) bir metin ve metinle ilgili etkinlikler verilmektedir. Etkinliklerden birinde metinde geçen kelimenin yakın anlamlısını işaretlemek öngörülmüştür. Bu kısım genişletilerek açıklama, kontrol cümleleri ve birkaç daha etkinlik yaptırılarak yakın anlamlı kelimeler arasındaki farka dikkat çekilebilir.

Şekil 33. DK(B1) 1. Ünite Alıştırma No 16

	yöntem	yol	amaç	strateji
hedef				
	başarı	yanlış	doğru	beceri
marifet				
	yorucu	önemli	dikkat çekici	zor
can alıcı				

Veya 20. ‘Okuyalım, yerleştirelim’ yönergeli alıştırma (DK, 16) yakın anlamlı kelimelerin öğretimiyle ilgili değildir. Ancak bunun gibi alıştırmalar yakın anlamlı kelimelerin arasındaki farkı öğretmek amacıyla da kullanılabilir. Hazır metinler alınarak içindeki yakın anlamlı kelimeler kaldırılarak öğrencilere doldurmaları için verilebilir. Alıştırmayı yaparken gerekli izahlar verilebilir ve böylece uygulama boyunca verilen teorik bilgiler daha iyi bir şekilde benimsenmiş olacaktır.

Şekil 34. DK(B1) 1. Ünite Alıştırma No 20

20 Okuyalım, yerleştirelim

gerekiyor • okumak gerekiyordu • söylemeniz gerekiyor • bilmeniz gerekiyor • alabilmelisiniz • olmanız gerekiyor
öğrenmek zorunda kalıyorsunuz • olmalı • olmanız gerekiyor • olmak zorundasınız • bulunmanız gerekiyor • olmalısınız
uzak tutmak gerekir • sahip olmanız gerekiyor

Rüya Meslekler Gerçekten Rüya mı?

*Herkesin rüyalarını süsleyen meslekleri yapıyor, farklı bir dünyada yaşıyorlar... Buraya nasıl ulaşılar? Rüya-
lan zaman zaman kabusa dönüşüyor mu? Ünlüler mesleklerini anlattı.*

Özge Özberk (Oyuncu)
"Siz inanırsanız, herkes inanır."
"Bize bir masal verilir ve biz, o masalın kahramanı oluruz. Bazen olamayacağımız kadar kötü, bazen iyi bir insana bürünürüz. Bazen hiç ses çıkarmadan saatlerce kuyu başında sevdiğini bekleyen mutlu bir köylü kızı, bazen pırlantalar içinde bir prenses oluruz. 1920'lerde, sırtınızda silahla at binersiniz ya da 1980'lerde sağ sol çatışmalarının içinde olursunuz. Oyunculüğün en sevdiğim yanı da bu. Sürekli eğitiliyorsunuz ve bundan zevk alıyorsunuz. Bunden zevk alıyorsunuz ve alkışlanıyorsunuz, siz gerçekten bir masal kahramanıdır. Güzellikleri bir kenara, çok çalışmak, sabır ve özverili olmak oyunculüğün ilk basamakları sanırım. Ama altın kural: Siz inanırsanız, herkes inanır."

Abdullah Oğuz (Yönetmen)
"Kolay değil."
"Dünyaya yeniden gelsem yine yönetmen olurum. Hep, son nefesime kadar setlerde olmak için dua ederim. Birçok insan bu işe hevesleniyor. Ama yönetmenlik gerçekten çok zor. Öncelikle yaratıcı ve iyi bir yönetici. Sette 80 kişiyi yönetiyorsunuz. Setin hakimi sizsiniz. Dolayısıyla kolay değil. Ama yönetmenlik kesinlikle rüya mesleklerden biri."

Cem Ögretir (CNN Türk Haber Spikeri)
"Stresten hasta olabilirsiniz."
"Adrenalin bağımlısıyım. Canlı yayın, adrenalin kaynağı. Konuşuma soru sormak bile beni heyecanlandırıyor. Doğru soru sormak, doğru cevap almak, konuşu zorlamak çok önemli. Birçok kişi spiker olmak istiyor ama herkes alamaz. Çünkü eskiden, sadece haberi ama bu değişti; artık gazeteci de. Haberin kokusunu. Mutlaka ekrana çıkmak da gerekmiyor. Ekrana renkli bir dünya olabilir ama ekranın arkasında da çok güzel işler var. Ekrana önü çok stresli. Bu stres altında hasta olabilirsiniz."

Emre Yurdakul (Ralli Pilotu)
"Heyecanı seviyorum."
"Küçük olduğumdan beri otomobil ve motor sporlarını seviyorum. Mesleğimin en güzel tarafı otomobilim ile uyum içinde olmak. Bu, biriyle dans etmek gibi bir şey. Fiziksel olarak kendinizi zorluyorsunuz. Limitlerinizi. Heyecanı seviyorum. Birçok genç erkek hızlı otomobil kullanmak ister. Belki kahraman olma isteği de vardır içinde."

Sezen Aksu (Şarkıcı - Besteci - Söz Yazarı)
"Bu mesleğe gönül verdim."
"Benim tüm hayatım şarkı söylemek, şarkı sözü yazmak ve beste yapmakla geçti. Bu mesleğe gönül verdim. Gerçekten rüya gibi bir meslek benimki. Ama elbette zorlukları da var. Konserler, turneler, stüdyo çalışmaları. Konserlerde binlerce kişinin karşısında hiç hata yapmadan şarkı. Çok doğal ve rahat. Ben kendimi hep müziğimle anlattım ve buna da devam edeceğim."

11. ve 14. 'İşaretleyelim' yönergeli alıştırma (ÇK, 9, 11) da yakın anlamlı kelimelerin öğretimiyle ilgili değildir. Bu tür seçmeli alıştırmalar genellikle sadece bir gramer konusunu pekiştirmek üzere tasarlanmaktadır. Ancak konunun dışına çıkılarak alıştırma yakın anlamlı kelimelerin seçimiyle de genişletilebilir. Hatta özellikle bu alıştırmada gereklilik kipinin formları incelenirken en azından arasındaki farka dikkat çekilebilirdi.

Şekil 35. ÇK(B1) 1. Ünite Alıştırma No 11 ve 14

11 İşaretleyelim

1. Kıyafetlerim dar geliyor. Bugün mağazaya gidip yeni kıyafetler al_____.

☐ -ması lazım ☐ -mam lazım

☐ -maya mecbur ☐ -malan gerekiyor

2. Kadınların özellikle hamileyken hiç sigara iç_____.

☐ -mek lazım ☐ -memeleri gerekiyor

☐ -meye mecburlar ☐ -mek zorundalar

3. Bugünlerde çok yorgunum, benim biraz dinlen_____.

☐ -mem lazım ☐ -mek lazım

☐ -mesi gerek ☐ -mek gerekli

4. Benim bir an önce bu yazıyı bitir_____.

☐ -mek gerekiyor ☐ -mesi lazım

☐ -memiz gerekli ☐ -mem gerekiyor

5. Sen en kısa zamanda ondan özür dile_____.

☐ -melsin ☐ -mek lazım

☐ -men gerek ☐ -mek gerekiyor

6. Siz bu ilaçları günde iki defa kullan_____.

☐ -mak lazım ☐ -mak zorundasınız

☐ -manız gerek ☐ -mak gerekecek

7. Özgür'ün tekrar sınava git_____.

☐ -mek gerekiyor ☐ -mek gerekli

☐ -mesi gerekiyor ☐ -mek zorunda

8. Ablamın düğününde giymek için kendime güzel bir gece elbisesi al_____.

☐ -mak lazım ☐ -mam gerek

☐ -mak gerekiyor ☐ -mak zorunda

9. Her şeyden çok sıkıldım. En kısa zamanda hayatıma yeni bir yön ver_____.

☐ -mek gerekiyor ☐ -mem gerek

☐ -mesi gerekiyor ☐ -mek gerek

10. Burs alabilmek için ders notlarının ortalaması en az dört buçuk ol_____.

☐ -mak gerekiyor ☐ -mak lazım

☐ -mak zorundasın ☐ -mak zorunda

14 İşaretleyelim

1. Arkadaşlarıyla iyi ilişkiler kurabilmen için onlara daha anlayışlı davran_____.

☐ -mak gerek ☐ -mam lazım

☐ -man gerek ☐ -malı

2. Küçük çocuklar korku ve şiddet içerikli programlar seyret_____.

☐ -memek gerek ☐ -memesi gerek

☐ -memeli ☐ -memesi lazım

3. Türkçeyi daha iyi öğrenebilmeniz için Türkçe kitapları oku_____.

☐ -mam lazım ☐ -mak zorundayım

☐ -mak lazım ☐ -manız lazım

4. Güneşin zararlı ışınlarından etkilenmemen için koruyucu kremler kullan_____.

☐ -mam gerekli ☐ -mak gerekli

☐ -malı ☐ -malısın

5. Rakip takımını yenilememiz için daha çok antrenman yap_____.

☐ -mak zorundayız ☐ -mak zorunda

☐ -ması gerek ☐ -maya mecburlar

6. Benim hemen eve gidip misafirlere yemek hazırla_____.

☐ -ması lazım ☐ -mam lazım

☐ -malan lazım ☐ -manız lazım

7. Arabamın yolda benzini bitti ve ben eve yürü_____.

☐ -mek zorunda kaldım

☐ -mek zorunda kalıyorum

☐ -mek zorunda kaldı

☐ -mek zorunda

8. Senin işin rahat. Benim gibi haftasonları çalış_____.

☐ -mak zorunda değilsin

☐ -maya gerek yok

☐ -mak gerekmiyor

☐ -mak zorundasın

9. Salondaki çiçekleri sula_____, ben suladım.

☐ -mak zorunda kalma

☐ -mana gerek yok

☐ -man gerekecek

☐ -mak zorundasın

3.2.2. Ünite 2

Aşağıda yeni Hitit B1 seviyesindeki ders kitabının içindekiler sayfasından alınan 2. ünitenin içeriği ve bu üniteden çıkarılan ve yakın/eş anlamlısı tespit edilen kelimelerin listesi verilmiştir.

Tablo 17. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti B1 Seviyesi 2. Ünitesinin İçeriği ve İçinde Tespit Edilmiş Yakın Anlamlı Kelimeler

Ünite 2: Şimdi Spor Zamanı	
Temalar, Metinler, Başlıklar	
2.1. Biraz Hareket!	
2.2. Dünden Bugüne Spor	
2.3. En Büyük Kim?	
Ders Kitabındaki Metinler:	
1.	Sağlık ve Spor
2.	İlk Sporlar

3. Sporun Altın Çocukları 4. Şampiyonluk Maçı 5. Kadın Fanatikler 6. Fanatizmin Sınırı Yok Çalışma Kitabındaki Metinler: 1. Yemeğe Misafirlerim Var 2. Kupa Maçı		
Dilbilgisi 1. İşteşlik (birbiri) Dönüslük (kendi) Pekiştirme (kendi) 2. Dönüslü Çatı (- (İ)n-) 3. İşteş Çatı (- (İ)ş-)		
Yakın Anamlı Kelimeler		
acı - ağrı açıklama - ifade ad - isim - nam akıl - zeka alan - saha alev - ateş - yangın antrenman - egzersiz - hareket - spor ara - aralık araç - gereç artırma - artış asıl - temel aşk - fanatizm - sevgi - tutku atmosfer - hava - ortalık - ortam ayak - bacak baba - babacığım bağırışma - tezahürat baş - başlama - başlangıç bayan - hanım - kadın beden - vücut beden - vücut - yapı - fizik birey - kişi birincilik - galibiyet bitiş - final - son çalışma - görev - iş	bölüm - reyon canlılık - hayat – yaşam coşku - heyecan çekidüzen - düzen çekişme - kavga - tartışma çevre - doğa çevre - etraf - ortam - ortalık çılgınlık - fanatizm çokluk - oran - sayı defa - kere - kez - sefer diyet - rejim durak - istasyon durum - hal düğün - evlilik - nikah elbise - kıyafet engel - sınır engel - zorluk espri - şaka fanatik - taraftar fark - özellik fırsat - şans fikir babası - mucit futbolcu – oyuncu görünüm - görünüş güç - kuvvet ilgi - merak	gazeteci - muhabir gelişim - gelişme gereklilik - mecburiyet – istek - niyet itişme - yumruklaşma karşılaşma - maç - müsabaka - oyun - yarışma kent - şehir kere - kez - sefer konuk - misafir kuyruk - sıra laf - söz - sözcük logo - resim - tablo madalya - ödül madalya - ödül neden - sebep nüfus - millet öldürme - şiddet sakatlanma - yara sayı - skor stadyum - stat şampiyona - şampiyonluk - turnuva yarış - yarışma zorunluluk-gereksinim - ihtiyaç

Bu ünite de yakın anlamlı kelimeler öğretimine yönelik herhangi bir alıştırma bulunmamaktadır. Bununla birlikte bazı etkinlikler değıştirilerek ve eklemeler yapılarak söz konusu amaçla kullanılabilir hale getirilebilir.

‘Eşleştirelim’ yönergeli 19. alıştırmada (DK, 26) deyimlerin anlamını seçmek gerekmektedir. Bütün deyimler bir önceki alıştırmada verilen metinde geçmektedir. Bu deyimlerin listesi metinde geçen kelimelerle genişletilerek yakın anlamlı kelimelere ve arasındaki farka da değinmek mümkündür. Ayrıca bir kelimenin veya deyim anlamı veya tanımı verilirken B1 seviyesinde artık onun kullanılışı ve biçimsel özellikleri hakkındaki bilgilerin verilmesine de başlanabilir.

Şekil 36. DK(B1) 2. Ünite Alıştırma No 19

19 Eşleştirelim	
1. sona ermek	☒ 2. Nedenini anlayamamak
2. anlam verememek	☐ Etrafındakileri sakinleştirmek
3. ortalığı yatıştırmak	☐ Çok kalabalık olmak
4. akla kararı seçmek	☐ Bitmek
5. dolup taşmak	☐ Bir işi yaparken büyük zorluklar yaşamak

‘Eşleştirelim’ yönergeli 10. alıştırma (ÇK, 14) cümleleri birleştirmeye yönelik olup yakın anlamlı kelimeler öğretimine katkıda bulunmamaktadır. Ancak bu tür alıştırmalara yeni cümleler eklenerek yakın anlamlı kelimeler arasındaki farka dikkat çekilebilir. Örneğin çok benzer cümleler ancak eşdizimlileri farklı olan yakın anlamlı kelimeler kullanılarak eklenebilir. Veya dilbilgisi açısından farklı formları gerektiren yakın anlamlı kelimelerle tümceler seçilerek öğrencilere sunulabilir.

Şekil 37. ÇK(B1) 2. Ünite Alıştırma No 10

10 Eşleştirelim	
1. Tüm hazırlıkları tamamlayıp	☒ 3. herkesten önce o atılır.
2. Yaşlı kadın düşmemek için	☐ merdivenlere tutundu.
3. Birine yardım etmek için	☐ hemen hazırlanıp çıkmamız lazım.
4. Yarışmacı sakatlandı	☐ müsabakadan çekilmek zorunda kaldı.
5. Konser bir saat sonra başlıyor.	☐ bir ay eve kapanıp çalışmam lazım.
6. Bu projeyi tamamlayabilmem için	☐ sabah erkenden yola çıktık.
7. Gece o kadar kar yağdı ki	☐ sizden biraz çekindi galiba.
8. Geleceğini düşünerek çok çalışmalısın.	☐ battaniyelerimize sannarak oturduk.
9. Dün gece hava çok serindi.	☐ yoksa pişman olup dövünürsün.
10. Aslında çok konuşkan bir çocuktu ama	☐ bütün sokaklar beyaza büründü.

12. ‘Yerleştirelim’ yönergeli alıştırmada (ÇK, 15) metnin içine kutudan gerekli eylem seçilerek doğru dilbilgisi şekline sokularak yerleştirilmelidir. Bu tür yerleştirme alıştırmalara anlamsal öge de eklenerek yakın anlamlı kelimeler de seçtirilebilir. Eğer aynı anda hem dilbilgisi hem de anlam farklılıkları düşünmek zor sayılırsa o zaman paragraf arasında geçiş yapılarak uygulanabilir.

Şekil 38. ÇK(B1) 2. Ünite Alıştırma No 12

12 Yerleştirelim

YEMEĞE MİSAFİRLERİM VAR

yılanmak • koyulmak • söylenmek • saklanmak
dinlenmek • süslenmek • giyinmek • beslenmek

Sabah erkenden uyanımdı. Çünkü bugün önemli bir gündü. Eşimin annesi ve babası ilk defa aksam yemeğine gelecekti. Hemen yataktan kalktım. Banyoya girip yılandım ve cabucak . Evden çıktım. Market çok kalabalıktı. Kendi kendime "Bu kadar acelem varken bu kalabalık da nereden çıktı!" diye . Ama sonra sakin olmaya çalışıp alışverişe başladım.

Önce el reyonuna gittim. Oradan sebze ve meyve reyonuna geçtim. Süt ürünleri bölümüne gittiğimde bir ürünün tanıtımını yapan görevli beni sağlıklı konusunda bilgilendirmek için lafa tuttu.

Alışverişimi bitirip kasaya geldim ve uzun bir kuyruğun en sonunda yerimi aldım. Diğer kasalar daha önce kapandığı için yalnızca bu kasada işlem yapıyorlardı.

Uzun bir alışveriş serüveninden sonra eve gelmeyi başardım ama yorgunluktan da öliyordum. Biraz için uzandım. Kanepenin üzerinde uyuyakalmışım. Uyandığımda vaklin epey geçtiğini anladım. Hemen kanepeden fırlayıp yemek yapmaya . Soğanları doğra, eti küçük küçük kes, tatlının kremasını hazırda derken zaman cabucak geçti. Sıra pilavı pişirmeye gelmişti ama poşetlerin içinde bir tütü pirinci bulamadım. Sanki bir paket pirinç bir yerlere . "Acaba arabada mı unuttum?" diye düşündüm ve otomarkara indim. Gerçekten de pirinci arabanın içinde düşürmüştüm. Hemen eve çıkıp pilavı yaptım. En son el yemeğini fırına koyduktan sonra masayı hazırlayıp evi şöyle bir toparladım için 20 dakikam kalmıştı. Aksilikler üst üste gelir ya, hafta sonu olmasına rağmen eşim çalışıyordu. Bana yardım edebilecek kimse yoktu.

Bu kısacık zamanda bütün hazırlıkları bitirdim. Sık bir elbise giydim, makyajımı yapıp Salona geçtim. En son masaya tuzluk ve biberliği de koydum. Derin bir nefes alıp eserime baktım. Tam o sırada kapı çaldı. Tüm engellere rağmen iyi bir iş çıkarmamın gururuyla kapıyı açtım ve misafirlerimi karşıladım.

15. 'Yerleştirelim' yönergeli alıştırma (ÇK, 16) da önceki alıştırma gibi bir metnin içine kelimelerin yerleştirilmesini öngörmektedir. Ve önceki alıştırmada olduğu gibi sadece dilbilgisi konularına dikkat verilmektedir. Çeşitlendirilerek ve içeriği genişletilerek yakın anlamlı kelimelerin arasındaki farkın öğretilmesine de uyarlanabilir.

17. 'Eşleştirelim' yönergeli alıştırma (ÇK, 17) cümleleri birleştirilmesine yöneliktir. Yukarıda da söylendiği gibi içine biraz anlamsal yönü katılarak ve bu boyutu pekiştiren kelimeler eklenerek yakın anlamlı kelimeler içeren cümleler katılarak arasındaki farkın öğretilmesinde faydalı olarak kullanılabilir.

Şekil 39. ÇK(B1) 2. Ünite Alıştırma No 15 ve 17

15 Yerleştirelim

selamlasmak • carpmak • haberlesmek
telefonlasmak • gülüşmek • tanışmak
barışmak • görüşmek • tartışmak

Her gün görüşüyordum onu. Aynı iş yerinde çalışıyorduk. Sabahları rastlayınca selamlasmak dışında diyalogumuz yoktu. Bir gün asansörden çıkarken carpmak ve onun elindeki dosyalar yere düştü. İçindeki kağıtlar da küldü. Toplamasına yardım ettim. Bu sefer ben konuşurken kolum eline carptı ve dosyalar tekrar düştü. İkimiz başladık. Bu olay sebep oldu. O günden sonra iş dışında da başladık. Beraber değiken mutlaka da kıkıllara konuşuyorduk. İlişkimize çok iyi geliyordu. Önemizdeki ay birinci yıl dönümümüzü kutlayacaktık ama geçen aksam ve ayınlık. Birkaç gündür de hiç . Şu anda çok üzgünüm. Onunla istiyorum ama nasıl özür dileyeceğim, bilmiyorum. Umarım kısa sürede her şey yoluna girer.

17 Eşleştirelim

1. Sabahın erken saatlerinde ağaçlarda kuşlar	☒ eşit olarak bölüştüler.
2. Müdürlüğümüz her sabah bizimle	☐ tanıştıktan bir yıl sonra evlendiler.
3. Okulda yangın çıkınca öğrenciler	☐ selamlaşma odasına çıkar.
4. Hasan ve Hande bir partide	☐ sağa sola kaçtı.
5. Çocuklar babalarının verdiği parayı	☐ birbirleriyle vedalaştı.
6. Okulun son gününde öğrenciler	☐ cıvı cıvı ötüştüler.

3.2.3. Ünite 3

Aşağıda yeni Hitit B1 seviyesindeki ders kitabının içindekiler sayfasından alınan 3. ünitenin içeriği ve bu üniteden çıkarılan ve yakın/eş anlamlısı tespit edilen kelimelerin listesi verilmiştir.

Tablo 18. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti B1 Seviyesi 3. Ünitesinin İçeriği ve İçinde Tespit Edilmiş Yakın Anlamlı Kelimeler

Ünite 3: Hayaller Gerçek Olsa		
Temalar, Metinler, Başlıklar		
3.1. Bir Dilek Tut 3.2. Ne Yazık Ki İmkansız 3.3. Hayal Et Olsun Ders Kitabındaki Metinler: 1. Hayallerimiz 2. Sana Çok Özeniyorum 3. Bir Kartal Masalı 4. Hayatımda ‘Keşke’ Yok 5. Benim ‘keşke’lerim 6. Sizinle Niye Geldim Ki... 7. Hayal Dünyası 8. Sınırları Zorlamak Çalışma Kitabındaki Metinler:		
Dilbilgisi		
1. Dilek Kipi (-sE) 2. Dilek (hikaye) Kipi (keşke) (-sEydi (<sE i-di)) 3. Ulaçlar (- (y)ken (<i-ken))		
Yakın Anlamlı Kelimeler		
acı - ağrı adam - erkek alem - dünya allah - tanrı amaç - hedef ara - mola arkadaş - dost aşk - tutku azim - dilek - düş - hayal - istek - umut bitiş - son çalışma - emek - iş - kariyer - meslek çevre - etraf defa - kere - kez - sefer değer* - kıymet değişiklik - fark denge - uyum	doğru - gerçek - hakikat(en) doğum günü - yaş günü dönem - sıra - süre - sürelik - vakiz - zaman durum - hal düşünce - fikir - görüş erzak - yemek - yiyecek eşya - şey evlenme - evlilik fırsat - şans gerek - ihtiyaç gezi - seyahat - tur - yol - yolculuk gezi - yürüyüş gök - gökyüzü güç - sıkıntı - sorun - zorluk	hız - sürat hikaye - öykü huri - melek iş yeri - ofis kase - tabak kavga - tartışma kelime - laf - söz - sözcük limit - sınır liste - plan lokanta - restoran mağaza - market mücadele - savaş müdür - patron müdür - patron neden - sebep neşe - şen (şakrak) olumsuzluk - sıkıntı peş - takip sene - yıl

dert - sıkıntı destek - yardım dikkat - odak dinlenme - tatil diyet - rejim	hata - yanlış hayal kırıklığı - pişmanlık hayat - ömür - yaşam hayran - taraftar heyecan - merak	sınav - test taraf - yan tekne - yelkenli ziyafet - yemek
---	--	--

Bu ünite de yakın anlamlı kelimelerin öğretimine ilişkin alıştırmalar ve etkinlik bulunmamaktadır. Ancak yakın anlamlı kelimeler mevcuttur ve bazı alıştırmalar onların öğretimine katkıda bulunabilir.

7 nolu ve ‘Anlatalım, düzeltelim’ yönergeli alıştırmada (DK, 33) yakın anlamlı kelimelerle ilgili bir etkinlik bulunmamaktadır. Ancak metinler altında içinde geçen kelimelerle, öbeklerle ve cümlelerle alıştırmalara yer verilmelidir. Böylece anlam incelikleri, sözdizimsel özellikleri ve biçimsel ayrıntıları ortaya çıkarılmış olacaktır.

Şekil 40. DK(B1) 3. Ünite Alıştırma No 7

7 Anlatalım, düzeltelim

Bir kartal masalı

Kendinizi daha iyi tanımaya çalışın, çevrenize daha dikkatli bakın, belki de hayal ettiğiniz dünyanın içinde yaşıyorsunuzdur. Bu nasıl mı olur? Söyle:

Bir kartal, büyük bir dağın tepesinde yuva yapmış. Bir süre sonra kartalın dört yumurtası olmuş. Yumurtalar henüz kuluçka dönemindeyken bir deprem olmuş. Yuvadaki yumurtalardan biri, bu depremde dağın tepesinden yuvarlana yuvarlana vadideki çiftliğe dek ulaşmış. Burası bir tavuk çiftliğiymiş. Çiftlikteki tavuklar, bu farklı yumurtayı sahiplenmişler. Tavuklardan biri bu yumurtadan çıkacak yavruyu büyötmeye karar vermiş. Sonunda yavrular yumurtalardan çıkmaya başlamış. Tabii kartal yavrusu da çıkmış kabuğundan.

Kartal yavrusu, çevresindeki yüzlerce tavuğun arasında kendini de tavuk sanmış ve bir tavuk gibi büyömeye başlamış. Yalnızca kendisi değil, diğer tavuklar da onu bir tavuk olarak görüyorlar, ona tavukmuş gibi davranıyorlarmış. Kartal yavrusu zaman zaman içinden; "Ben çok farklıyım acaba ben kimim?" diye soruyormuş. Ama bu kuşkusunu dile getiremiyormuş.

Bir gün çiftlikte öteki tavuklarla birlikte oyun oynarken, gökyüzünde kartallar görmüş. Kendini tutamamış ve "Tanım, ne kadar güzel uçuyorlar. Keske ben de onlar gibi uçabilsem..." diye bağırması.

Tavuklar, onun bu sözlerine hep birlikte gülmüşler. "Sen bir tavuksun. Tavuklar uçamazlar."

Küçük kartal, o günden sonra hemen her gün gökyüzüne bakıyor ve uçan kartalları anıyormuş gözleriyle.. Bir kartal görünce çiftlikteki öteki tavukları unutup, gökteki kartalları büyük bir hayranlıkla izliyormuş. Kartal yavrusu, ne zaman "Keske ben de bir kartal olsam, keske ben de uçabilsem, dünyayı gökyüzünden görebilsem" dese, çevresindeki tavuklar aynı şeyleri söylüyormuş: "Boş hayaller kurma. Vazgeç düşlerinden.. Sen tavuksun ve hep tavuk olarak kalacaksın..."

Küçük kartal, bu sözlerden o kadar etkilenmiş ki sonunda bir kartal gibi göklerde özgürce kanat çırpma düşünden vazgeçmiş ve yaşamını bir tavuk gibi sürdürmeyi kabullenmiş ve bir tavuk gibi sürdürdüğü yaşamının sonunda bir tavuk gibi ölmüş.

	Var	Yok		Var	Yok
1. Kartal yumurtasının tavuk çiftliğine ulaşması	☐	☐	3. Kartal yavrusunun bir kartal olduğunu fark etmesi	☐	☐
2. Kartal yavrusunun ailesine ulaşmak istemesi	☐	☐	4. Kartal yavrusunun tavuk olmayı kabul etmesi	☐	☐

‘Eşleştirelim’ yönergeli 13. alıştırmada (DK, 34) deyimlerin anlamını seçmek gerekmektedir. Bütün deyimler bir önceki alıştırmada verilen metinde geçmektedir. Bu deyimlerin listesi metinde geçen kelimelerle genişletilerek yakın anlamlı kelimelere ve arasındaki farka da değinmek mümkündür. Ayrıca yukarıda söylendiği gibi bir kelimenin veya deyim anlamı veya tanımı verilirken B1 seviyesinde artık onun daha derin düzeyde incelenmesine de başlanabilir.

Şekil 41. DK(B1) 3. Ünite Alıştırma No 13

Şekil 43. DK(B1) 3. Ünite Alıştırma No 24

24 İşaretleyelim		
Aklını çelmek	Kendini ateşe atmak	Sınırlarını zorlamak
☐ kandırmak	☐ tehlikeye atılmak	☐ zorlanmak
☐ inandırmak	☐ cesur davranmak	☐ kendini aşmaya çalışmak
☐ akıl vermek	☐ ateş yakmak	☐ sınırlarını bilmemek

8 nolu ve ‘Yanlışı çizelim’ yönergeli alıştırmada (ÇK, 21) bir cümle için iki seçenekten uygun olanı seçmek gerekmektedir. Bu etkinlikte dikkat yine dilin sadece dilbilgisel tarafına çekilmiştir ve tüm etkinlik sadece yeni dilbilgisi kuralını pekiştirmek için tasarlanmıştır. İçeriği yakın anlamlı kelimelerle genişletilebilir ve anlamsal boyutu kazandırılabilir.

9 nolu ve ‘Yerleştirilelim’ yönergeli alıştırmada (ÇK, 21) cümleye doğru deyimi doğru ekiyle yerleştirmek gerekmektedir. Olduğu gibi bu alıştırma yakın anlamlı kelimelerle hiç ilgili olmamakla birlikte içine yakın anlamlı kelimeler içeren deyimler eklenirse etkinlik başka boyut kazanabilir. Ayrıca yakın anlamlı deyimler de seçilebilir ve böylece yakın anlamlılığın sadece kelime düzeyinde değil öbek düzeyinde de var olduğuna dikkat çekilebilir.

Şekil 44. ÇK(B1) 3. Ünite Alıştırma No 8 ve 9

8 Yanlışı çizelim	9 Yerleştirilelim
1. Hale çok üzgün görünüyordu. Ona herkesin içinde <i>bağırmasa mıydın</i> / <i>bağırma mıydın</i>? 2. Önümüzdeki hafta sonu lise arkadaşlarımız bir piknikte buluşacakmış. Biz de <i>gitsek mi</i>? / <i>gitse miydik</i>? 3. Erol’un teklifini kabul etmediğim için çok pişmanım. Keşke evet <i>desem</i> / <i>deseydim</i>. 4. Annem çok kızgın görünüyor. Ondan şimdi özür <i>dilemesem mi</i>? / <i>dilemese miydim</i>? 5. Tatilde Çeşme’ye mi <i>gitsem</i> / <i>gitseydim</i>, Bodrum’a mı <i>gitsem</i> / <i>gitseydim</i>; karar veremiyorum. 6. 07.45 uçağına biletimi aldım ama çok da pahalıydı. Acaba otobüsle mi <i>gitsem</i> / <i>gitseydim</i>? 7. Evde bir şey yok. Bu akşam yemeği dışarda <i>yesek mi</i> / <i>yemesek mi</i>? 8. Yanın en yakın arkadaşımın doğum günü. Acaba ona ne hediye <i>alsam</i> / <i>alsaydım</i>?	gözüne girmek • carcur etmek • ortaya dökmek içine atmak • can kulağıyla dinlemek başta gelmek • tadında bırakmak 1. Oğlum daha çok çalışsa da öğretmeninin <i>gözüne girse</i>. 2. Keşke böyle bir olay _____ . Hala kendisini toplayıp düzelemedi. 3. Keşke öğretmenimi _____ , sınavımda daha başarılı olurdum. 4. Ahmet tatilde parasını _____ . Şimdi ondan bundan borç istiyor. 5. Her gün bir sorun yaşıyorum. Kimseye de anlatamıyorum. Keşke _____ . Şimdi çok pişmanım, acıları paylaşmak gerekiyormuş. 6. Keşke onunla ilgili her şeyi _____ . Gizli saklı bir şey kalmazdı. Bakalım o zaman ne yapacaktı! 7. Bu kadar ileri gidip adamı üzdün. Keşke _____ . Bence biraz ayıp oldu.

3.2.4. Ünite 4

Aşağıda yeni Hitit B1 seviyesindeki ders kitabının içindekiler sayfasından alınan 4. ünitenin içeriği ve bu üniteden çıkarılan ve yakın/eş anlamlısı tespit edilen kelimelerin listesi verilmiştir.

Tablo 19. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti B1 Seviyesi 4. Ünitesinin İçeriği ve İçinde Tespit Edilmiş Yakın Anlamlı Kelimeler

Ünite 4: Bu Yıl Moda Ne?		
Temalar, Metinler, Başlıklar 4.1 Modanın Dünyü, Bugünü 4.2 Vitrinde Neler Var? 4.3 Bu Benim Tarzım Ders Kitabındaki Metinler: 1. Dünyeden Bugüne Moda 2. Anadolu’da Giyim 3. İndirim 4. Çevirim İçi Alışveriş 5. Marka Çılgınlığı 6. Benim Stilim 7. Stil Sahibi Olmak 8. Burcuna Göre Giyim Çalışma Kitabındaki Metinler: 1. Modanın Hayatımızdaki Yeri 2. Peruğun Tarihi		
Dilbilgisi 1. İlgeçler (-Den beri / Dir) 2. Ulaçlar (-Dik + iyelik + -(n)Den beri) 3. Ulaçlar (-Dİ... -(y)Elİ)		
Yakın Anlamlı Kelimeler		
ad - isim adet - gelenek akıl - baş - kafa aksesuar - takı alan - bölge - sektör alıcı - müşteri - tüketici bağ - ilişki baş - kafa başlık - başörtüsü - örtü - yemeni bayan - hanım - kadın biçim - tarz bozulma- defo büyüme - gelişme cadde - sokak cazibe - çekicilik cevap - yanıt çağ - dönem çeşit - tür	değer - fiyat denge - uyum devlet - ülke dilim - parça dolap - gardırop durum - hal eğilim - trend ekip - grup - kulüp - takım erzak - gıda - yiyecek - yemek eşarp - fular eşya - şey - ürün gardırop - giyim - giyinme -giysi - kıyafet - kuşam görüntü - görünüş gösterge - simge halk - millet - toplum harçlık - para hastalık - rahatsızlık	hizmet - iş imal - üretim kavram - tanım kelime - laf - söz - sözcük kemer - kuşak kısım - parça koşul - şart kullanım - tüketim mekan - yer mevsim - sezon moda - tasarım modacı - tasarımcı oyuncu - sanatçı önem- saygınlık - statü önlem* - tedbir problem - sorun saç modeli - saç şekli saygı - saygınlık seçim - tercih

çevre - etraf - ortam çılgınlık - delilik - takıntı defile - gösteriş	hayat - ömür - yaşam - yaşantı - yaşayış	stil - tarz vakit - zaman
---	---	------------------------------

Bu üniteye yakın anlamlı kelimelerin arasındaki farkı öğreten alıştırmalar mevcut değildir. bununla birlikte bazı alıştırmalar tezin çalışmanın odak noktası dışında kaldığı halde yine de tezin kapsamına girebilir. Örneğin, 12 nolu ve ‘Düzeltilim, işaretleyelim, eşleştirelim’ yönergeli alıştırmaya (DK, 48) dinleme üzerine yapılmıştır ve birkaç etkinlikten oluşturulmaktadır. Etkinliklerden biri yakın anlamlı fiilleri eşleştirmeyi öngörmektedir. Kelimelerin listesi genişletilerek altına pekiştirici alıştırmaya da eklenebilir ve böylece kelimeler daha kapsamlı bir biçimde öğretilmiş olacaktır. Bunun dışında yakın anlamlı kelimelerin öğretimiyle doğrudan ilgili alıştırmaya bulunmamaktadır. Fakat bazı etkinlikler değiştirilerek söz konusu amaçla kullanılabilir hale getirilebilir.

Şekil 45. DK(B1) 4. Ünite Alıştırma No 12

1. Tahmin etmek	☐ karar vermek
2. Gözlem yapmak	☐ anlamak
3. Belirlemek	☐ gözlemek
4. Uzlaşmak	☐ kestirmek

1 nolu ve ‘Yanlış çizelim’ yönergeli alıştırmada (ÇK, 24) bir cümleyi iki seçenekten doğru olanıyla doldurmak gerekmektedir. Alıştırma sadece dilbilgisiyle ilgilidir. İçeriği yakın anlamlı kelimelerle genişletilebilir ve içine anlamsal farklılıkları öğreten yönü de eklenebilir.

5. ‘Yeniden yazalım’ yönergeli alıştırmada (ÇK, 26) cümleleri yeni dilbilgisi kuralları kullanarak yeniden yazmak gerekmektedir. Farklılık olsun ve yakın anlamlı kelimelerle ilgili farkındalık oluşturmak amacıyla bu alıştırmayı yakın anlamlı kelimeler kullanarak yeniden yazmayı planlamak olabilir. Böyle etkinliklerde dilin birden fazla yönü etkilenmiş olup faydası kat kat artmaktadır ve aynı zamanda eşdizimlilik, dilbilgisi pekiştirme, doğru kelime seçimi, üslup bilimi vs. eylemler gerçekleştirilmiş olabilir.

Şekil 46. ÇK(B1) 4. Ünite Alıştırma No 1 ve 5

1 Yanlışı çizelim

1. Saat ikidir/ikiden beri seni arıyorum. Neredesin sen?
2. Pazartesi'den beri/dır o kadar yoğun çalışıyorum ki seni aramadım.
3. 1999'dan beri/dır üniversite arkadaşlarımı görmedim.
4. Uzun zamandır/dan beri böyle güzel vakit geçirmiştim.
5. Sonbahardır/dan beri işleri çok yoğun, onu neredeyse hiç göremiyoruz.
6. Aylardır/dan beri doktor kontrolünü erteliyorsun, bence artık vakit kaybetmeden gitmelisin.
7. Sabah'tan beri/tır hiç bir şey yemedim, kurt gibi açım.
8. Günlendir/den beri evden çıkmıyorsun, hiç canın sıkılmıyor mu?
9. Deminden beri/dır bize aynı şarkıyı dinletiyorsun, değişir artık lütfen!
10. Bayramdır/dan beri ailemle görüşemedim, burnumda tütüyorlar.
11. Geçen yazki Sezen Aksu konserinden beri/dır konsere gitmedik.
12. Antalya'dan beri/dır uyuyorsun, kalk artık Ankara'ya geldik sayılır.
13. Hazırandır/dan beri diyet yapıyorum ama 1 kilo bile veremedim.
14. Geçen aydan beri/dır sizinle görüşemiyoruz. Haftasonu sizin için de uygunsa bir şeyler yapalım mı?
15. Yıllardan beri/dır uzun bir tatile çıkamıyoruz. Bu yaz kendimize güzel bir tatil planı yapalım.
16. Dün akşam yemeğidir/nden beri ağzına bir lokma almadın! Artık bir şeyler ye.
17. 2000 yılının kışından beri/dır bu evde oturuyoruz.
18. Gençliğimden beri/dır luna parka gitmedim.

5 Yeniden yazalım

1. İki ay önce yurt dışından kardeşim geldi. En son o zaman İstanbul'a gittim.
İki aydır İstanbul'a gitmedim
Yurt dışından kardeşim geldiğinden beri İstanbul'a gitmedim
2. 5 saat önce İzmir'den otobüse bindik. Ahmet uyudu. Ahmet hala uyuyor.

3. İki hafta önce yolda İrem'i gördüm. Beraber kahve içtik. O günden sonra onu tekrar görmedim.

4. Geçen hafta Kaan'la tartıştık. Bana çok bağırdı. O günden sonra onu hiç aramadım.

5. Bu eve 1995'te taşındık. Seda ile o zaman tanışıp arkadaş olduk.

6. 3 ay önce çocuğum dünyaya geldi. Artık çalışmıyorum.

7. Seninle 2000'de tanıştık. Saç modelin ve rengin hep aynı.

8. Türkiye'ye 8 ay önce geldim. İlk önce Antalya'ya tatile gittim. Antalya çok güzeldi ama bir daha hiç gitme fırsatım olmadı.

7 nolu ve 'Yerleştirelim' yönergeli alıştırmada (ÇK, 28) oldukça yüklü miktarda olan cümlelere kutudan doğru fiili seçmek gerekmektedir. Kelimeler görünüşe göre rastlantısal olarak seçilmiş olup alıştırmanın kelime öğretimi açısından faydasına pek katkıda bulunmamaktadır. Bu alıştırmaya daha çok anlamsal açıdan değerlendirilerek ve yakın anlamlı kelimeler kullanılarak daha faydalı hale getirilebilir.

9 nolu ve 'Yeniden yazalım' yönergeli alıştırmaya (ÇK, 29) ünite'deki 5 nolu alıştırmaya gibi gramer kurallarının pekiştirilmesine yöneliktir. Bu alıştırmaya da yakın anlamlı kelimeler kullanılarak yeniden yazmayı öğörebilir ve böylece aynı anda hem dilbilgisi hem de kelime bilgisi öğretilmesine katkıda bulunacaktır.

Şekil 47. ÇK(B1) 4. Ünite Alıştırma No 7 ve 9

7 Yerleştirelim

tanışalı • verdim vereli • bitireli • aylardır
10:00'dan beri • gündür • almayı • 2002'den beri
evlendiğimizden beri • kalkışından beri • aydan beri
buluşmamızdan beri • başladım başlayalı • tanıyalı
iki gecedir • gömeye • kazandığından beri
sınavdan beri • zamandır • girdiğimden beri
seyrettim seyredeli • taşındığımızdan beri • gelmeye
gündür • mezun olduğumdan beri • gördüğümden beri

- Orhan'la Filiz _____ tanışalı _____ iki yıl oldu.
- _____ sinemaya gitmedim.
- İşe _____ üç kilo vermişim.
- Seni _____ yıllar oldu.
- Annemden mektup _____ beş ay oldu.
- _____ ağabeyimin yolunu bekliyorum.
- Seni ne _____ sevdiğimi biliyor musun?
- _____ Ankara'daki arkadaşlarımı görmüyorum.
- Geçen _____ okula gitmedim.
- Sabah saat _____ çalışıyorum.
- O filmi _____ etkisinden kurtulamıyorum.
- _____ tatile çıkmadık.
- Ahmet üniversiteyi _____ çok değişti.
- Seni _____ hayatım değişti.
- _____ İstanbul'da yaşıyorum.
- İki _____ spor salonuna gidemiyorum.
- Bu ilacı içmeye _____ ağrıların azaldı.
- Geçen haftaki _____ onu görmedim.
- Üniversiteyi _____ 10 yıl olmuş! Yıllar su gibi geçiyor.
- Sabah _____ başım ağıyor.
- Biz _____ buralar epeyce değişmiş.
- Onu _____ aklım hep onda. Sanırım aşık oldum!
- _____ karn ağrısından uyuyamıyorum. Sanırım üşüttüm.
- Kilo _____ daha rahat hareket ediyorum.
- _____ evden dışarıya çıkmadın. Artık çık biraz hava al.

9 Yeniden yazalım

- Kış geldi. Yaşlıların romatizma ağrıları arttı.
Kış geldiğinden beri yaşlıların romatizma ağrıları arttı.
- Okullar tatil oldu. Çocuklar sokaktan eve girmiyor.

- Biz eşimle 1999'da evlendik. Hala evliyiz.

- Esra'yla ben iki yıl önce aynı eve taşındık. Hala aynı evde oturuyoruz.

- Anna Türkçe öğrendi. Artık Türkiye'de daha rahat.

- Ben seni 5 yıl önce gördüm. Epeyce büyümüşsün.

- Annem gençliğinde sigara içmeye başlamış. Hala içiyor.

- TOMER'deki arkadaşlarımı en son sınavda gördüm. Bir daha görmedim.

- Beş yıl önce öğretmen oldum. Hala öğretmenlik yapıyorum.

- 2000'de tatil yaptım. Ondan sonra tatil yapma fırsatım olmadı.

- O korku filmine gittim. Geceleri uyuyamıyorum.

- Geçen ay spor yapmaya başladım. Beş kilo vermişim.

- Onunla en son üç ay önce görüştük. Bir daha görüşmedik.

- Ablam ve eniştem evlendi. Bir yıl oluyor.

- Üç gün önce saçlarımı boyattım. Artık kendimi daha farklı hissediyorum.

- Kardeşimden mektup almadım. Üç hafta oldu.

3.2.5. Ünite 5

Aşağıda yeni Hitit B1 seviyesindeki ders kitabının içindekiler sayfasından alınan 5. ünitenin içeriği ve bu üniteden çıkarılan ve yakın/eş anlamlısı tespit edilen kelimelerin listesi verilmiştir.

Tablo 20. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti B1 Seviyesi 5. Ünitesinin İçeriği ve İçinde Tespit Edilmiş Yakın Anlamlı Kelimeler

Ünite 5: Eğitim Şart

Temalar, Metinler, Başlıklar

5.1. Ders Başlıyor

5.2. Asla Geç Değildir

5.3. Öğrenmenin Sınırı Yok

Ders Kitabındaki Metinler:

1. Öğrenmeyi Öğrenmek
2. Bir Okul Anısı
3. Öğrenmenin Yaşı Yok
4. Erzurum'dan Harvard'a
5. Kendinizi Nasıl Geliştirebilirsiniz?
6. Okulda Sorun
7. Hayatım Örgü

Çalışma Kitabındaki Metinler:

1. Dil Öğretiminde Altın Kurallar
2. Örnek Bir Sanatçı

Dilbilgisi

1. Koşul Kipi (zaman + -(y)sE (<i-se))
2. Koşul Kipi (koşaç tümceleri) (- (y)sE (<i-se))
3. Dilek (hikaye) Kipi (eğer) (- (y)sE(ydİ) (<i-se i-di))

Yakın Anımlı Kelimeler

acele - telaş	çaba* - gayret - özen	görüşme - randevu
açı - bakım	çağ - dönem	halk - insanlar - millet* - toplum
af - özür	çevre - etraf	hayat - ömür- yaşam - yaşantı
akıl - zihin	çevre - etref - ortalık - ortam	ilgi - merak
akzilik* - kaza	çevre - ortam	ilgisizlik -
alan - konu	davranış - tutum - terbiye	vurdumduymazlık
amaç - hedef	davranış - tutum -	imkan - olasılık
ameliyat - tedavi	yaklaşım - strateji	imkan* - olanak
anı - hatıra*	defa - kere - kez- sefer	iş - kariyer - meslek
anlam - anlayış	değişiklik - değişme -	kabul - onay
ara - kesinti	gelişim - gelişme	katılımcı - kursiyer
arzu - azim - dilek - istek - şevk	destek - katkı - yardım	kavram - tanım
arzu - istek	diyalog - konuşma -	kayıt - rezervasyon
asıl - temel	muhabbet - sohbet	kaynak - neden - sebep
asır - yüzyıl	diyet - rejim	keyif - tat* - zevk
atkı - şal	durum - hal	konum - statü*
atölye - büro - iş yeri* - ofis	düzey* - seviye	koşul - şart
azim - gayret	eğitim - öğrenim -	kültür - sanat
beden - vücut	öğrenme - öğrencilik	memleket - ülke
beğeni - takdir	eğitmen - eğitimci - hoca -	mimari - tasarım
belge - diploma - sertifika	okutman* - öğretmen	moda - revaç
belge - dosya - rapor	eğlence - macera -	nitelik - özellik
biçim - şekil	serüven*	not - puan
bilgi - yetenek	engel - sınır	olanak - imkan -şans
birey - biri - insan - kişi	eşya - madde - şey - ürün	seçim - tercih
birincilik - takdir	firma - iş yeri - ofis - şirket	seyahat - yolculuk
boy - süre	gelişim - gelişme	sıkıntı - zorluk
bucak - köşe	gelişme - olay	sinir - stres
can - ruh	gereklilik - ihtiyaç	şans (eseri) - tesadüf
	gıda - yiyecek - yemek	

Bu ünite de yakın anlamlı kelimelerin arasındaki farkın öğretimine yönelik alıştırmalar bulunmaktadır. Bununla beraber bazı etkinlikler eklemeler yapılarak bu amaçla kullanılabilir.

Örneğin, 3. ‘Okuyalım, işaretleyelim’ yönergeli alıştırmada (DK, 55) bir metin ve metinde geçen deyimlerin açıklaması ile ilgili etkinlik yer almaktadır. Bir deyim anlamını üç şık arasından seçmek gerekmektedir. Tam olarak tezin odak noktası olmadığı halde bu alıştırma genişletilerek metinde geçen bazı kelimelerin yakın anlamlısını buldurarak onların anlamlarını daha derin anlamayı tetiklemek için kullanılabilir.

18. ‘İşaretleyelim’ yönergeli alıştırma (DK, 60) bir deyim dört şık arasından anlamını seçmekten ibarettir. Açıklama, yorum veya herhangi bir bağlam bulunmamaktadır. Yakın anlamlı kelimelerin öğretimine uzaktan ilişkin olsa da bu tür alıştırmalar daha kapsamlı, daha tutarlı ve daha çok kelime içermelidir.

Şekil 48. DK(B1) 5. Ünite Alıştırma No 3 ve 18

Zaman aşımına uğramak

☐ hızla akıp gitmek

☐ geçersiz hâle gelmek

☐ süreyi aşmak

Hayata atılmak

☐ geçim sağlamak için çalışmaya başlamak

☐ yeni bir hayata başlamak

☐ özgürce yaşamak

Ayak uydurmak

☐ direnebilmek

☐ uyum sağlamak

☐ alışmak

18 İşaretleyelim

	samimi olmak	ilgilenmek	tanışmak	yakın olmak
haşır neşir olmak				

20. ‘Okuyalım, işaretleyelim’ yönergeli alıştırmada (DK, 62) bir metin ve metin sonrası etkinlik olarak sadece ‘var/yok’ kısmı bulunmaktadır. Tezde özellikle vurgulamak istenen hususlardan biri de metinden sonra mutlaka kelime ve daha doğrusu anlambilim, sözbilim, dizimbilim vs. bilgileri geliştiren sözlüksel alıştırmalar ve etkinlikler olması gerektiğidir.

Şekil 49. DK(B1) 5. Ünite Alıştırma No 20

20 Okuyalım, işaretleylim
Kendinizi nasıl geliştirebilirsiniz?

Etrafımda işsiz kiminle konuşsam şu sözleri duyuyorum: "Bana uygun iş yok." "Diplomam var ama iş bulamıyorum." "Boşuna okumuşum yıllarca." Bunu söyleyen gençler okuyup üniversite bitirmenin yeterli olması gerektiğini düşünüyorlar. Bir bakıma haklılar fakat artık dünyanın hiçbir yerinde sadece üniversite diploması almak bir işe yaramıyor.

Bence insan diploma sahibi olsa da olmasa da kendine iyi bir iş kurabilir. Tabii çalışkan ve dürüst olmak şartıyla. Bunların yanında da öğrenmeye açık olmak ve kendini geliştirmek gerekir. Çünkü öğrenme hayatımızın sonuna kadar devam eder.

Şimdi size birkaç öneride bulunmak istiyorum:

1. Çok gereksiz bilgilerin de bir gün işe yarayacağını düşünerek her zaman öğrenmeye açık olun.
2. Yabancı bir dili çok iyi derecede bilin.
3. Klavyede on parmak ve hızlı yazı yazmayı öğrenin.
4. Bilgisayar kullanmanız da yetmez, programları çok iyi derecede bilin ve web tasarımı yapmayı öğrenin.
5. Teknolojik gelişmeleri takip edin. Sizden daha genç insanlardan bu konuda yardım isteyebilirsiniz. Çünkü onlar teknoloji konusunda her zaman sizden bir adım önde olacaktır.
6. Bir enstrüman çalın. Nota kullanarak birkaç parça çalacak kadar müzikten anlayın.
7. Tenis öğrenin. Her spor yararlıdır ama hem sağlık hem sosyal çevre hem de ikili ilişkiler açısından tenisin yeri başkadır.
8. Her gün birden fazla gazete okuyarak gündemi takip edin.
9. Sadece dünyadaki politik olayları değil, kültür ve sanatla ilgili gelişmeleri de takip edin.
10. Vaktiniz ve paranız yeterliyse mutlaka seyahat edin. Farklı kültürleri, yaşantıları ve hatta yemekleri öğrenmeye çalışın.

Bütün bunları bilmiyor ve yapamıyorsanız şansınız diğerlerinden az demektir.

	Var	Yok		Doğru	Yanlış
1. Gençlerin işsiz kalmalarının nedenleri	☐	☐	1. Gençlere göre diploma bir iş bulmak için yeterli olmalı.	☐	☐
2. Öğrenmenin tanımı	☐	☐	2. Gençler kendilerine gerekli olacak bilgileri iyi seçmeli.	☐	☐
3. Üniversite okumanın zorunluluğu	☐	☐			
4. Ömür boyu öğrenme için öneriler	☐	☐			

1 nolu ve 'Yerleştirelim' yönergeli alıştırmada (ÇK, 30) cümlelerin kutudaki fiillerden biriyle doldurulması gerekmektedir. Fiiller artık hazır olarak verildiğine göre alıştırma biraz daha kelime öğretimine yönelik sayılabilir. Ancak kelimelerin seçimi rastlantısala benzemektedir ve bu yüzden kelimenin anlamı ile ilgili farkındalık oluşturmaktan oldukça uzaktır. İçeriği biraz genişletilerek ve yakın anlamlı kelimeler eklenerek daha faydalı hale getirilebilir.

4 nolu ve 'Eşleştirelim' yönergeli alıştırmada (ÇK, 31) cümlelerin iki yarısını bularak birleştirmek gerekmektedir. Cümleler birbiriyle bağlantılı olmadığı için onların kullanımında kelimelerin anlamlarına ve özellikle yakın anlamlı kelimelerin arasındaki farkla dikkat çekmek için uygun değildir. Ancak içeriği değiştirilerek ve eklemeler yapılarak yakın anlamlı kelimelerin öğretimi için ayarlanabilir.

5 nolu ve 'Tamamlayalım' yönergeli alıştırmada (ÇK, 31) cümlelerin sonu verilerek onun başlangıcını uydurmak gerekmektedir. Cümleler açık uçlu ve bu yüzden yaratıcılığı

teşvik etmelidir. Fakat bu alıştırmaya yakın anlamlı kelimeler içeren öbekler havzası oluşturularak yakın anlamlı kelimelerin arasındaki farkların öğretimi de sağlanabilir. Ayrıca konuyla ilgili kelimelerin sınıflandırılması da yapılarak anlambilim açısından daha uygun hale getirilebilir.

Şekil 50. ÇK(B1) 5. Ünite Alıştırma No 1, 4, 5

1 Yerleştirilim

sıkıldıysan • okuduysanız • seviyorsanız • bitirdiyseniz
çıkacaksınız • gerekiyorsa • bitmişse
geçemezsem • dinlemezsen • inanmıyorsan
uyuyamıyorsan • değiştirirseniz

- Eğer sıkıldıysan dışarı çıkıp biraz gezelim.
- Cocuklar, ödevlerinizi _____ yemeğe gelin artık!
- Gazeteyi _____ alabilir miyim?
- Senin hemen çıkman _____ beni bekleme, ben biraz daha çalışacağım.
- Bu sınavdan _____ yanarım, babam o bilgisiyan bana asla almaz!
- Eğer beni _____ o kolyeyi bana alırsın!
- Suna Hanım, eğer gelecek hafta izne _____ elinizdeki işleri cumaya kadar bitirin lütfen.
- Şayet kararınızı _____ beni arayın, sizinle tekrar görüşelim.
- Bana _____ git, babama sor. Yeni bir araba alıyoruz.
- Çıkmadan Ayşe'nin yanına da uğrayalım, işleri _____ o da bizimle gelsin.
- Büyüklemin sözünü _____ böyle olur işte. Sana kaç defa "Sınava çok çalışmalısın." demiştik.
- Geceleri _____ yatmadan önce bir fincan papatya suyu iç, o zaman mişil mişil uursun.

4 Eşleştirilim

- Baba, sınıfımı geçersen
- İşin uzun sürecekse
- O albümü bu mağazada bulamazsam
- Eğer bugün Aliyle buluşursan
- Siz de geziye katılacaksanız
- Yemek fazla tuzlu olmuşsa
- İkinci el bir araba arıyorsan
- Yağmur böyle devam ederse
- Doktora tezimi veremezsem
- Okula yürüyerek gideceksen

☒ bugün akşama kadar listeye adınızı yazdırmalısınız.
☐ bize uğra da beraber gidelim.
☐ biz seni beklemeyelim.
☐ sana benimkini vereyim. Ben de satacağım zaten.
☐ sabaha kadar her yeri sel basar.
☐ bana ne alacaksın?
☐ yurtdışı bursum iptal edilebilir.
☐ benden de selam söyle.
☐ biraz sıcak su ekleyebilirsin.
☐ başka hiçbir yerde bulamam.

5 Tamamlayalım

- _____ stresten uzak yaşarsınız.
- _____ hava kirliliği azalır ve çevre daha temiz olur.
- _____ iş bulmakta zorlanmazsınız.
- _____ insanlar size saygı gösterir.
- _____ şehirde trafik sorunu kalmaz.
- _____ sigarayı bırakmazsanız çok daha kolay olur.
- _____ insanlarla daha iyi iletişim kurabilirsiniz.
- _____ hiç zorlanmadan zayıflayabilirsiniz.
- _____ her yer yemyeşil olur.
- _____ kanyerinizde kolayca ilerleyebilirsiniz.
- _____ kendinizi daha iyi hissedersiniz.
- _____ işlerinizi zamanında bitirebilirsiniz.

15 nolu ve 'Yerleştirilim' yönergeli alıştırmada (ÇK, 34) cümleleri uygun deyimlerle tamamlamak gerekmektedir. Deyimlerin içindeki kelimeleri dikkate alarak yakın anlamlı kelimeleri içeren deyimleri seçilebilir veya yakın anlamlı deyimler seçilerek arasındaki farka dikkat çekilebilir.

Şekil 51. ÇK(B1) 5. Ünite Alıştırma No 15

15 Yerleştirilim

taş çallasa • hiç olmazsa • Allahını seven sen
bana sorarsan • bana kalsa

- Bu konuyu yüz kere konuştuk! _____ yeniden açma!
- Aç kalarak rejim yapman çok yanlış. _____ ızgara bir şeyler ye.
- Bu araba _____ on bin lira eder ama siz neredeyse iki katını istiyorsunuz!
- _____ sekreterlik sana uygun bir iş değil ama yine de sen bilirsın.
- _____ bütün hayvanat bahçelerini kapatır, hayvanları da doğal ortamlarına bırakırdım.

3.2.6. Ünite 6

Aşağıda yeni Hitit B1 seviyesindeki ders kitabının içindekiler sayfasından alınan 6. ünitenin içeriği ve bu üniteden çıkarılan ve yakın/eş anlamlısı tespit edilen kelimelerin listesi verilmiştir.

Tablo 21. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti B1 Seviyesi 6. Ünitesinin İçeriği ve İçinde Tespit Edilmiş Yakın Anlamlı Kelimeler

Ünite 6: Estetik ve Yaratıcılık		
Temalar, Metinler, Başlıklar		
6.1. Sanat Hayattır		
6.2. Sanat Her Yerde		
6.3. Sahnede Neler Oluyor?		
Ders Kitabındaki Metinler:		
1. Sanat ve Türleri		
2. Kumdan İstanbul		
3. Sanat Dört Duvara Sığmazsa		
4. Tiyatro		
5. Anadolu Ateşi		
Çalışma Kitabındaki Metinler:		
1. Aksilik Bu Ya...		
2. Düğün Heyecanı		
3. Kim Kimdir? Neyzen Tevfik		
Dilbilgisi		
1. Ettirgen Çatı (-(İ)t-/ -DİR- / -Er- / -İR-)		
2. Çoklu Ettirgen Çatı (-(İ)t-/ -DİR- / -Er- / -İR- + -t-/ -tİR-)		
3. İşte Çatı + Ettirgen Çatı (-(İ)ş- + -tİR-)		
Yakın Anlamlı Kelimeler		
ad - isim - nam	dans - oyun	gösteri - oyunculuk - şov
adaletsizlik - istismar	dekorasyon - süs	– şölen
afiş - poster	devlet - ülke	güzellik - estetik
aksaklık - aksilik -	disiplin - düzen -	hayat - ömür - yaşam -
problem - sıkıntı - sorun	organizasyon	yaşantı
alan - bölüm	doğum - doğuş	ilan - reklam
amaç - hedef	doğum günü - yaş günü	ilgi - istek - talep
amatör - çırak	döviz - para	ilgi - merak
anlatma - ifade	drama - tiyatro	izin - kabul
asistan - yardımcı	durum - hal	izleyen - izleyici - seyirci
aşçı - şef	düşünce - fikir	koli - kutu*
ayrılık - terk	düzen - disiplin	koltuk - sandalye
basın - medya*	düzen - organizasyon	konu - tema
baskı - grafiti - pano -	egzersiz - hareket - figür	kostüm - takım elbise
resim - tablo - tuval	ekip - grup - takım -	mekan - yer
baskı - ısrar	topluluk	metropol - şehir
başkan - müdür - patron -	elbise - giysi - kıyafet	misafir - ziyaretçi
şef- yönetici	eleman - görevli - memur -	mizah - yergi

bavul - çanta beceri - yetenek beden - fizik* - vücut berber - kuaför beste - müzik - ritim biçim - şekil - tarz biri - insan - kimse - kişi boy - uzunluk* bunalım - kriz - stres büst - heykel - yontma can - gönül* - iç - kalp* - ruh - yürek* çizim - resim dans - koreografi	personel - yetkili etkinlik - festival etkinlik - organizasyon fark - özellik fıkra - hikaye fıkra - karikatür - komedi - mizah fıkra - şaka firma - ofis - şirket fuvar - sergi galeri - müze - sergi gereksinim - ihtiyaç gezi - gezinti görüntü - görünüm - görünüş*	nakış - oya nitelik - özellik otobüs - servis ölçü - sayı ölçü - standart öneri - tavsiye pano - tablo - tuval peş - takip popülerlik - şöhret - ün reklam - tanıtım ritim - tempo satıcı - tezgahlar şans - tesadüf tedavi - terapi tempo - yoğunluk
--	---	---

Bu üniteye yakın anlamlı kelimelerin arasındaki farkı öğretmeye yönelik bir etkinlik bulunmaktadır. Alistirmada kullanılan yakın anlamlı kelimeler tezin odak noktasını oluşturan isim türlü olmadığı halde bu alıştırma yakın anlamlı kelimelerin öğretimindeki farkındalık oluşturmak için uygun bir örnektir. Bu alıştırma 3 nolu ‘Yerleştirelim’ yönergeli alıştırma (ÇK, 36). Bu alıştırma yakın anlamlı olan iki fiilin farklı cümlelere yerleştirilmesi istenmektedir. Türünden ilk örneği olan bu alıştırma yakın anlamlı kelimelerin bağlamda nasıl farklı etki yaratarak kullanılmasını göstermektedir. Ve kullanılan kelimeler isim türlü olmasa da yakın anlamlı kelimeler için nasıl alıştırma kullanılabilir diye iyi bir örnek teşkil etmektedir. Farkındalığı daha da artırmak için sonradan cümleler kategorilere ayrılarak böylece anlamsal veya dilbilgisel veya eşdizimsel farklılıklar daha net ortaya çıkacaktır. Bunun dışında doğrudan yakın anlamlı kelimeleri öğreten etkinlik olmamakla birlikte üniteye bazı alışımlar biraz değiştirilerek bu amaçla kullanılabilir.

Şekil 52. ÇK(B1) 6. Ünite Alıştırma No 3

3 Yerleştirelim

sağlamak • neden olmak

1. Alilemin bana desteği hayatta başarılı olmamı sağladı.
2. Hareketsiz kalman kilo almana neden oldu.
3. Bu yıl disiplinli çalışmam okulu birincilikle bilir.
4. İş hayatımdaki yoğunluk aileme az zaman ayır.
5. İlaçlarınızı düzenli olarak almanız sizin daha çabuk iyileş.
6. Çok hızlı araba kullanması en sonunda kaza yap.
7. Oc yabancı dil bilmesi onun iyi bir iş bul.
8. Annenin yaptığı o güzel yemekler benim sımanla.
9. Düzenli spor yapmam her zaman dinc ol.
10. Bu yıl kışın çok soğuk geçmesi hastalıkların art.

1. ‘Eşleştirelim, yerleştirelim’ yönergeli alıştırma (DK, 66) kutuda verilen kelimeleri temalara göre ayırmak gerekmektedir. Bazı kelimeler bir biriyle yakın anlamlılık ilişkisinde bulunmaktadır, onları farklı semantik gruplara ayırırken arasındaki farka dikkat çekilebilir ve cümle kurarak pekiştirilebilir. Ayrıca aynı gruba dahil ve birbirine yakın anlamlı olan kelimeler için de açıklama yapılabilir.

Şekil 53. DK(B1) 6. Ünite Alıştırma No 1

1 Eşleştirelim, yerleştirelim

yağlı boya • gala • deklanşör • heykeltıraş • yönetmen • nakış • tuval • solist • tablo • roman • beste
koreografi • flaş • bilgisayar • karikatürist • aç • çizim • mizah • boyama • büst • prömiyer • öykü • çizim • yontma
şair • perde • enstrüman • çekim • sahne • ritim • çamur • motif • fin • vazo • tasarım

☐ Tiyatro	☐ Sinema	☐ Dans	☐ Müzik
☐ Edebiyat	☐ Heykel	☐ Grafik	☐ Karikatür
☐ Resim	☐ El Sanatları	☐ Seramik	☐ Fotoğraf

6. ‘Tabloları anlatalım’ yönergeli alıştırma (DK, 69) tam olarak tezin konusuyla ilgili olmadığı halde birkaç önemli noktayla yakından ilgilidir. Etkinlikte kutuda çok sıfat ve bağlaç verilmiştir ve onları kullanarak öğrenciler tabloları tarif etmelidir. Bu listelere yakın anlamlı kelimeleri dahil ederek öğrencilere arasındaki fark üzerine sezdirerek ipuçları verilebilir. Özellikle verilen bağlaçlar da bu farkı daha belirgin hale getirebilir çünkü bir cümle içinde dahası, ancak, hem.. hem... gibi bağlaçları kullanarak iki kelime arasındaki fark ortaya çıkmaktadır.

Şekil 54. DK(B1) 6. Ünite Alıştırma No 6

6 Tabloları anlatalım

zekice	cılgın	yaratıcı	ilginç	ve	ama	çünkü	ayrıca
anlamsız	sıkıcı	tuhaf	saçma	dahası	hem...hem...	ne...ne...	üstelik
çirkin	güzel	şaşırtıcı	muhteşem	bu yüzden	ancak	aynı zamanda	belki
etkileyici	sıradışı	sıradan	gerçekçi	sanıyorum	herhalde	fakat	ya...ya...

10. ‘Yanlışı çizelim’ yönergeli alıştırma (DK, 71) dilbilgisi konuları pekiştirmek amacıyla tasarlanmıştır. Ancak içeriği genişletilerek ve içine yakın anlamlı kelimeler eklenerek arasındaki farkın öğretiminde etkili bir şekilde kullanılabilir.

13. ‘Tartışalım’ yönergeli alıştırma(DK, 73) bir önceki alıştırmada verilen metne istinaden kutudaki kelimeleri kullanarak öğrencileri konuşmaya teşvik etmektedir. Verilen kelimeler sıfatlar ve birbiriyle bağlantısız şekilde verilmiştir. Kelimeleri isimlerle tamamlayarak, bir semantik ilişki içinde vererek ve ayrıca mantık şemalarını oluşturarak (örneğin bağlaçlı cümle yapılarını sunarak) kelimelerin anlamlarını, kullanılış biçimlerini ve arasındaki farkları daha belirgin kılmak mümkündür.

Şekil 55. DK(B1) 6. Ünite Alıştırma No 10 ve 13

10 Yanışa çizelim

1. Yemekleri sen yapmadın değil mi, hepsini/~~hepsine~~ ~~anneni~~/annene yaptırın.
2. Doktor hemşireyi/hemşireye, hastaları/hastalara ilaç içirtti.
3. Bak beni/bana ayalayıp otobüsü/otobüse kaçırtn.
4. Ali Bey köpeğini/köpeğine bu sabah eşini/eşine gezdirtti.
5. Murat Bey sabah ilk iş olarak sekreterini/sekreterine mektupları/mektuplara gönderetti.
6. Öğretmen bir öğrenciyi/öğrenciyi koridordaki öğrencileri/öğrencilere sınıfa çağırttı.
7. Ayşe Hanım evdeki bozuk ampulleri/ampullere oğlunu/oğluna değiştirtti.
8. Murat Bey çocuğunu/çocuğuna estetik ameliyat yaptırttı.

13 Tartışalım

Sokak sanatları

• yaygın	• yaratıcı	• çarpıcı
• muhalif	• itici	• çirkin
• etkileyici	• sıradan	• çılgın
• kültürel	• politik	• karşıt
• ilginç	• popüler	• genç

Diğer: _____

16 nolu ‘İşaretleyelim, eşleştirelim, düzeltelim’ yönergeli alıştırma (DK, 74) dinleme üzerine yapılmıştır ve birkaç etkinlikten oluşturulmaktadır. Etkinliklerden biri deyimleri anlamlarıyla ve sonra yakın anlamlı fiilleri eşleştirmeyi öngörmektedir. Kelimelerin listesi genişletilerek altına pekiştirici alıştırma da eklenebilir ve böylece kelimeler daha kapsamlı bir biçimde öğretilmiş olacaktır.

Şekil 56. DK(B1) 6. Ünite Alıştırma No 16

16 İşaretleyelim, eşleştirelim, düzeltelim

Tiyatro festivali

"İçimiz dışımız film oldu."

☐ Film seymekten nefret ediyoruz.

☐ Çok fazla film seymetik.

☐ Film seymekten hiç hoşlanmam.

☐ Film dışında her şey olabilir.

"Biletleri tuzluydu."

☐ Bilet yoktu.

☐ Biletler ucuzdu.

☐ Biletler pahalıydı.

☐ Biletler sınırlı sayıdaydı.

"Bana uyar."

☐ Benim için fark etmez.

☐ Bence de.

☐ Bence harka bir fikir.

☐ Benim için uygun.

Doğru Yanlış

1. Adam festivaldeki oynanan seymek için tiyatroya gitmekte ısrar ediyor.
2. Bu yılki tiyatro festivalinde az sayıda oyun sahneleniyor.
3. Festivalde Dostlar Tiyatrosu'nun oyununu izlemek mümkün.
4. "Oyun Sonu" bir ailenin dramatik yaşamı hakkında.
5. Kadın Genço Erkal'ın oyununa gitmek istiyor.
6. "Ufak Tefek Evlilikler" adlı oyun Yolcu Sahnesi'nde oynanıyor.
7. Cıfı bu akşam güzel bir oyun seymedecek.

1. oynamak

2. sahnelemek

3. sahne almak

4. canlandırmak

☐ bir karaktere kişilik vermek

☐ sahneye çıkmak

☐ rol yapmak

☐ sahneye koymak

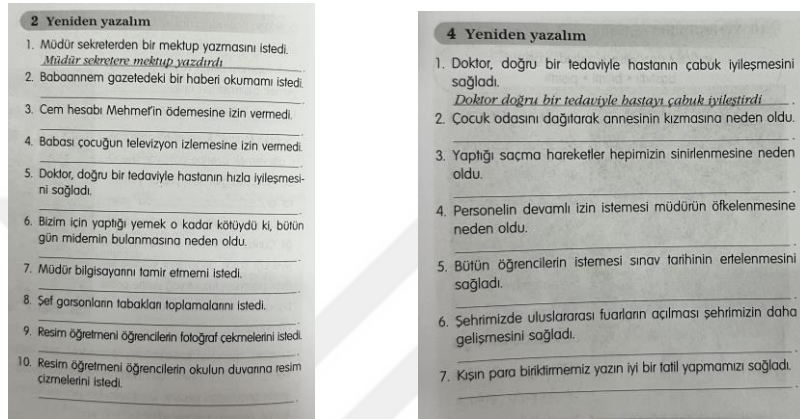
Hamm, görme ve duyma engelli, yalnız bir adamdır. Annesi ve babasıyla aynı evi paylaşmaktadır. Ancak onlar oğulları Hamm'i terk etmeyi düşünmektedir.

2 nolu ‘Yeniden yazalım’ yönergeli alıştırma (ÇK, 36) yeni dilbilgisinin kullanımını pekiştiren bir etkinliktir. Cümlelerin tamamen yeniden yani yakın anlamlı kelimeleri

kullanarak yazdırmak ise alıştırmayı yakın anlamlı kelimelerin arasındaki farkın öğretimine yakınlaştıracaktır.

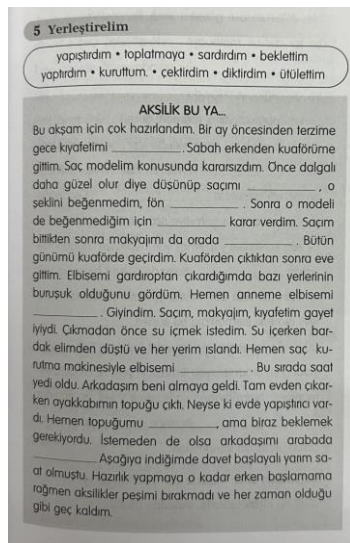
4 nolu ‘Yeniden yazalım’ yönergeli alıştırmada (ÇK, 37) gramerin dilbilgisinin yanı sıra yakın anlamlı kelimeler kullanarak cümlelerin tamamen yeniden yazılması istenebilir. Böylece yakın anlamlı kelimelerin arasındaki farka dikkat çekilmiş olacaktır.

Şekil 57. ÇK(B1) 6. Ünite Alıştırma No 2 ve 4

5 nolu ‘Yerleştiririm’ yönergeli alıştırmada (ÇK, 37) metnin içine kutuda verilmiş kelimelerden uygun olanı seçerek yerleştirmek gerekmektedir. Yerleştirilmesi gereken kelimelerin hepsi fiil olduğu halde her bir kelimeyi en yakın anlamlısıyla birlikte vererek ve ikisinden birini seçtirerek alıştırmayı değiştirmek mümkündür. Böylece alıştırmayı yapmaları sırasında öğrencilerin dikkati kelime seçimi ve yakın anlamlı kelimelerin arasındaki farka çekilerek farkındalık oluşturulacaktır.

Şekil 58. ÇK(B1) 6. Ünite Alıştırma No 5

3.2.7. Ünite 7

Aşağıda yeni Hitit B1 seviyesindeki ders kitabının içindekiler sayfasından alınan 7. ünitenin içeriği ve bu üniteden çıkarılan ve yakın/eş anlamlısı tespit edilen kelimelerin listesi verilmiştir.

Tablo 22. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti B1 Seviyesi 7. Ünitesinin İçeriği ve İçinde Tespit Edilmiş Yakın Anlamlı Kelimeler

Ünite 7: İcatlar Mucitler		
Temalar, Metinler, Başlıklar 7.1 Buldum! 7.2 Onlarsız Olmuyor 7.3. İcat Edildi Ama... Ders Kitabındaki Metinler: 4. Tesadüfen Bulundular 5. E-postanın Mucidi 6. Çocuk Gözüyle 7. Buluş Şenliğinde Buluşalım 8. Muhteşem Buluşlar 9. Zihni Sinir ‘Proce’leri 10. Acaba Gerekli miydi? Çalışma Kitabındaki Metinler: 1. Kağıdın Hikayesi		
Dilbilgisi 1. Edilgen Çatı (-İl-) 2. Tarafından/ -CE öbeği 3. (İşteş) + (Ettirgen) + (Edilgen) Çatı (- İş- / -tİr-/ -İl-)		
Yakın Anlamlı Kelimeler		
aile - akraba akıl - beyin - zihin* aksiyon - coşku - eğlence alan - bölge alet - cihaz ara - çağ - dönem - sıra - vakit - zaman ara - mola - teneffüs araba - araç - taşıt araç - aracılık araştırma - inceleme - soruşturma araştırmacı - bilim adamı - laborant - mucit - yaratıcı araştırmacı - laborant atmosfer - hava - ortam bağlayıcı - fermuar balo - festival - şenlik -	cevap - yanıt çağ - zaman çalışan - görevli - işçi çalışma - emek - iş - proje çizer - ressam* çoğunluk - kitle deprem - sarsıntı dikkat - özen dizayn - tasarım düşünce - fikir - görüş eğitim - öğretim eğlence - şenlik eşya - obje - şey - ürün etkinlik - faaliyet fiyat* - ücret fuar - kermes fuar - sergi - kermes gelişme - ilerleme	işlev - fonksiyon* izleyici - seyirci kahraman - karakter karışıklık - karmaşa katılımcı - üye katkı - yardım konfor - rahat - rahatlık konuk - misafir* kurul - kurum madde* - malzeme - şey - ürün medeniyet - uygarlık miktar - sayı motivasyon* - teşvik neden - sebep onarım - tamir - tamirat poşet - torba* satıcı* - tüccar

tören barış* - uzlaşma baş - başlangıç biri - birisi - birey birincilik - üstünlük bulma - buluş - icat - keşif- ortaya çıkarma büyüklük - şiddet	gerek - ihtiyaç görev - iş - misyon görevli - hizmetçi - işçi görevli - yetkili hata* - kazara - tesadüf hırsız - soyguncu hırsızlık - soygun imalat - üretim insan - insanoğlu	sıkıntı - zahmet sohbet - söyleşi teknik - teknoloji üretim - üretme yaratıcılık - yetenek yönetim kurulu - yöneticiler
--	---	---

Bu üniteye yakın anlamlı kelimelerin öğretimine ilişkin herhangi alıştırma bulunmamaktadır. Ancak bazı alıştırmalar bu amaç doğrultusunda değiştirilebilir.

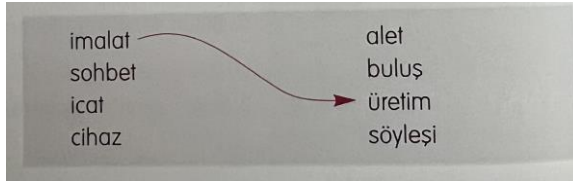
1. ‘Eşleştirelim’ yönergeli alıştırmada (DK, 78) kelimeleri ve tanımlarını eşleştirmek gerekmektedir. Öğrenciler tanımları ararken verilen kelimelerin yakın anlamlılarını göstererek arasındaki farka ve tanımlarının farklı olduğuna dikkat çekmek yerinde olacaktır.

Şekil 59. DK(B1) 7. Ünite Alıştırma No 1

1 Eşleştirelim	
1. Keşif	☒ Olağanüstü yeteneğe ve yaratıcılığa sahiptir.
2. İcat	☐ Bir şeyi bulma, ortaya çıkarma işidir.
3. Mucit	☐ Yeni buluşlar yapar.
4. Bilim adamı	☐ Bilimsel çalışmalarla ilgilenir.
5. Kobay	☐ Bilimsel araştırmalar yapmaya uygun, özel donanımlı yerdir.
6. Dahl	☐ Bilimsel araştırmalarda kullanılan deney hayvanı.
7. Deney	☐ Yeni bir şey yaratma işi.
8. Laboratuvar	☐ Bu kişi laboratuvarı deneyler yapar.
9. Laborant	☐ Bilimsel bir gerçeği gösterme amaçlı araştırmalara bu ad verilir.
10. Patent	☐ Teknik bir ürünün gerekli planlarının hazırlanması.
11. Proje	☐ Bir buluşun sahibini gösteren resmi belgeye denir.
12. Tasarım	☐ Değişik alanlarda, planlanmış bilimsel çalışmalara denir.

15 nolu ve ‘Dolduralım, işaretleyelim, eşleştirelim’ yönergeli alıştırma (DK, 86) birkaç bloktan oluşturulmaktadır: bir metin ve metin sonrası etkinlikler. Etkinliklerden biri metinde geçen kelimelerin yakın anlamlılarıyla eşleştirilmesini öngörmektedir. Bu kısımda herhangi pekiştirme alışırması, açıklama veya yorum bulunmamaktadır. Bu yüzden bu tür etkinlikler öğrencilerde verilen kelimelerin tam eş anlamlı olduğuna ve her zaman birbirinin yerine geçebildiğine dair yanlış algılamaya yaratmaktadır. Bu tür etkinlikler eklentiler gerektirmektedir.

Şekil 60. DK(B1) 7. Ünite Alıştırma No 15

2. ‘Yeniden yazalım’ yönergeli alıştırmada (ÇK, 42) cümlelerin yeniden yazılmasıyla dilbilgisi konuları pekiştirilmektedir. Fakat yönergeyi genişleterek ve cümlelerin tamamen yeniden yazılmasını istemekle yakın anlamlı kelimelerin öğretimine katkı sağlanabilir.

6 nolu ve ‘Yeniden yazalım’ yönergeli alıştırmada (ÇK, 44) önceki alıştırmada olduğu gibi cümlelerin değiştirilerek yeniden yazılması öngörülmektedir. Ama bu alıştırma artık cümle düzeyinde değil küçük metin düzeyinde gerçekleştirilmektedir. Bu alıştırmanın yönergelerini de ‘yakın anlamlı kelimeler kullanarak yeniden yazalım’ şeklinde değiştirmek aslında kelime öğretimi için büyük fayda sağlayacaktır çünkü hem dilbilgisine, hem kelime seçimine, hem eşdizimlilik kurallarına ve biçimsel özelliklere dikkat çekilmiş olacaktır.

Şekil 61. ÇK(B1) 7. Ünite Alıştırma No 2 ve 6

2 Yeniden yazalım

1. Bayramlarda herkes akrabalarını ziyaret eder.
Bayramlarda akrabalar ziyaret edilir
2. Duyduğuma göre bilet satışına konser gününe kadar devam edeceklermiş.
3. Herkes onu çok başarılı bir müzisyen olarak görüyor.
4. Yeni köprü'nün inşaatını yıl sonuna kadar tamamlayacaklar-mış.
5. İnsanoğlu beynin sırlarını hala çözemedi.
6. İnsan bu kadarık yemekle doyar mı hiç?
7. Birinin bana emir vermesinden hoşlanmam.
8. Eskiden aile bireyleri akşam yemeklerinde bir araya gelip sohbet ederdi.
9. İnsanların ismini yanlış söylemesine çok kızıyorum.
10. Ali insanların kendisine şaka yapmasından nefret eder.

6 Yeniden yazalım

1. Dün gece Anadolu Müzesi'nde bir tarihi eser soygunu gerçekleşti. Soyuncular müzenin alarm sistemini bozarak etkisiz hâle getirdi. Daha sonra da arka pencere-lerden birini kırıp içeri girerek Osmanlı dönemine ait on adet tabloyu çaldı. Müze müdürlüğü tablolara moddi değeri ile ilgili bir açıklama yapmadı. Polis olayla ilgili üç şüpheli göz altına aldı, soruşturma de-
vam ediyor.

2. Jandarma ve AKUT ekipleri iki gün önce Aladağlarda kaybolan gençti kurtardı. Ekipleri iki gündür bölgede arama yapıyordu ancak bugüne dek herhangi bir izi rastlamamış. AKUT üyeleri bu sabah iki helikopterle yeniden bölgeye hareket etti ve genç 06.00 sıraların-da yaralı olarak buldu. Ekipler yaklaşık iki saatlik bir operasyonla yaralı genci kanyondan çıkardı ve ilk kon-trollerin ardından hastaneye gönderdi.

3. Dün sabah saat 05.50'de Ege Denizi'nde bir deprem oldu. Başbakan Üniversitesi Kandilli Rasathanesi sarsın-tının şiddetini 6.4 olarak açıkladı. Depremi izni ve ceve ilceler de hissetti ve halk kısa süreli bir panik ya-sadı. Ansa Haber Ajansı yarılların sayısını yedi olarak bildirdi. Depremde can kaybı olmadı. Yetkililer orta sarsıntılara karşı tedbirli olmaları konusunda halkı uyardı.

4. Beyoğlu Belediyesi ve Türkiye Sinema Vakfı ortak bir çalışmayla kısa film yarışması düzenleyecek. Bu yarış-maya amatör ya da profesyonel herkes belgesel, ani-masyon vb. her tür yapımla katılabilir. Katılımcıla-rın eserlerini en geç 5 Ocak'a kadar Beyoğlu Belediye-sine göndermesi gerekiyor. Eserleri Türkiye Sinema Vakfına bağlı sinemacılar değerlendirecek ve ödülleri 27 Ocak tarihindeki bir etkinlikte sahiplerini bulacak.

13. ‘Okuyalım, işaretleyelim’ yönergeli alıştırma (ÇK, 47) iki bölümden oluşturulmaktadır. İlk bölümü 'Kağıdın Hikayesi' adındaki metin olup diğeri ise doğru/yanlış ve var/yok metin sonrası iki etkinliktir. Metnin içinde yakın anlamlı kelimeler ve öbekler mevcuttur, yeni sözcükler de bulunmaktadır. Metin sonrası etkinlikler arasına kelime öğretimine yönelik kısım da eklenebilir.

Şekil 62. ÇK(B1) 7. Ünite Alıştırma No 13

13 Okuyalım, işaretleyelim
Kağıdın hikayesi

İnsanoğlu her zaman düşüncelerini anlatmanın ve kaydetmenin yollarını araştırmıştır. Bunların ilk örnekleri balmumundan yapılmış levhalar, yapraklar ve bronz, ipek, kil tabletleridir. Çok miktarda bilginin kaydedilmesi ve elden ele dolması kağıdın bulunuşuna kadar mümkün olmamıştır.

Kağıt, bilim ve kültürün yayılıp gelişmesinde çok büyük bir rol oynamıştır. Kolayca taşınabilmesi ve korunabilmesi sayesinde üzerindeki bilgiler dünyanın her tarafına yayılmış, böylece kağıt bugünkü medeniyete ulaşılmasının başlıca araçlarından birisi olmuştur.

Kağıdın mucidi bugün kesin olarak bilinmemektedir. Ancak genel kabule göre bugünkü kağıdın ilk modeli M.S. 105'te, Çin'de Ts'ai Lun adında bir saray görevlisi tarafından yapılmıştır. Ts'ai Lun ağaç kabuklarını, bez parçaları ve çeşitli lifli malzemeleri yumuşak bir hamur haline gelinceye kadar dövüp suyla karıştırmış, daha sonra gözenekli bir kalıbı hamurun içine daldırıp çıkararak kalıbın yüzeyinde lifli bir tabaka elde etmiştir. Tabakanın kurutulmasıyla da ilk kağıt ortaya çıkmış ve bu karışım insanoğlunun en önemli buluşu olmuştur.

Kağıdın Çin'den dünyaya yayılışı M.S. 610'da Japonya'dan başlamıştır. Kağıt yapımı Japon kültürünün en önemli parçası haline gelmiş ve kağıttan, üzerine yazı yazmak dışında yelpaze, elbise, kukla yapımında da yararlanılmıştır. Kağıt üretiminin sırları Uzak Doğu ile sınırlı kalmamış, M.S. 751'de, Çinliler ile Araplar arasındaki bir savaşta, Çinli esirler özgürlükleri karşılığında Araplara kağıt yapmayı öğretmişlerdir. Kağıdın yolculuğu Avrupa ile devam etmiştir. M.S. 1009'da, Avrupa'da ilk kağıt imalatihanesi İspanya'da Araplar tarafından kurulmuştur. Daha sonra, 1453 yılında Johan Gutenberg'in taşınabilir matbaa makinesini icat etmesiyle kağıt kullanımı yaygınlaşmış, kitap sayıları ve okur yazarlık oranları artmıştır.

Bugün dünyada kağıt, en önemli sanayi ürünlerinden biridir. Bilimsel çalışmalar, eğitim ve öğretim kurumları, her türlü basın yayın faaliyetlerinin yanı sıra para basımında, ambalaj işlerinde, mutfakta ve daha pek çok yerde kağıt kullanılmaktadır. Peki, günümüz teknolojilerinin gelişmesi kağıdın işlevselliğini sona erdirmiş mi? Uzmanlar bu soruya "Hayır" yanıtı veriyorlar. Çünkü kağıdın aynı zamanda imza gerektiren durumlarda kanıt olarak kabul edilmesi dijital teknoloji karşısındaki üstünlüğünü ortaya koymaktadır.

3.2.8. Ünite 8

Aşağıda yeni Hitit B1 seviyesindeki ders kitabının içindekiler sayfasından alınan 8. ünitenin içeriği ve bu üniteden çıkarılan ve yakın/eş anlamlısı tespit edilen kelimelerin listesi verilmiştir.

Tablo 23. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti B1 Seviyesi 8. Ünitesinin İçeriği ve İçinde Tespit Edilmiş Yakın Anlamlı Kelimeler

Ünite 8: Tabiat Ana
Temalar, Metinler, Başlıklar 8.1 Hayvanlar Alemi 8.2 Doğayla İç İçe 8.3 Ne Yaptık Biz? Ders Kitabındaki Metinler: 1. Nesilleri Birer Birer Tükeniyor 2. Tabiatla Geçen Çocukluğumuz

3. Doğaya Dönüş 4. Şehirliye Anlatmak Zor 5. Küresel Isınma 6. Doğa İçin Henüz Vakit Varken Çalışma Kitabındaki Metinler: 1. En Tehlikeli Koleksiyon 2. Organik Ürünler		
Dilbilgisi 1. Ortaçlar (öznesel) (-(y)En, -(y)EcEk/ -mEktE/ -mİş olan) 2. Ortaçlar (tümleçsel) (-Dİk/ -(y)EcEk + iyelik, -(y)EcEk/ -mEktE/ -mİş ol+ -duk+ iyelik) 3. Ortaçlar (sözlüksel) (-(E/İr/ -mEz/ -Dİk/ -(y)EcEk/ -mİş)		
Yakın Anlamlı Kelimeler		
akarsu - cereyan - çeşme - dere - ırmak - nehir* akıl - bilinç alem - diyar* - dünya ana - anne anı - hatıra* arazi* (önceki ders) - tarla arkadaş - dost artış - artma asıl - esas atık - çöp avantaj* - çıkar - fayda* - kolaylık - yarar batım - batış bıçak - keser biçim - şekil* - üslup bilgi - veri bilim adamı - bilim insanı boy - uzunluk canlılık - hayat - yaşam coğrafya - çevre - doğa - habitat - ortam - tabiat - yaşam alanı çağ - dönem çalışan - işçi çare - çözüm çeşit - tür davranış - hareket davranış - tavır - tepki* (önceki ders)	defa - kez değişiklik - değişim deniz kenarı - kumsal - sahil dert* - problem - sorun dişi - kadın doğrultu - yön* duyu - duygu esir (önceki ders)* - tutsak eşya - şey - ürün etken - faktör etki - sonuç ev - ocak - yuva fırsat - olanak - şans gazeteci* - muhabir gerek - ihtiyaç gezi - gezinti - yolculuk gıda - yiyecek - yemek gönül - kalp* - yürek görüntü - görünüş halk - kamuoyu - millet - topluluk - toplum hasar - tahribat - zarar hata* - kusur - yanlış* hava - iklim havaalanı - havalimanı iç - öz il - ilçe - kent - şehir	ilgi - merak imdat - yardım inanç* - inanış insan - insanoğlu kara - yer - yeryüzü kasetçalar - teyp kaşif - mucit* katkı - pay kıtlık - yokluk* kirlilik - kirlenme korku - panik kullanım - tüketim kuraklık - susuzluk kültür - medeniyet mekan - yer mesafe* - uzaklık mücadele - savaş neden - sebep - etken nesil - soy öncelik - önem patika - yol seminer - sempozyum spor merkezi - spor tesisi süre - vade - vakit* - zaman sürücü - şoför şifa - tedavi tehdit - tehlike yemek - ziyafet

Bu ünite de yakın anlamli kelimelerle ilgili etkinlik bulunmamaktadır. Ders kitabında verilen metinler ve alıştırma lar büyük oranda yeni kelime ve deyim iç erdiği halde sözcüksel çalışmalara ve açıklamalara yok denecek kadar az yer verilmiştir. Metinler

sonrası etkinliklerin çoğu var/ yok ve doğru/ yanlış biçiminde tasarlanmıştır. Sözcük dağarcığı çalışmaları göz ardı edilmiştir. Bazı alıştırmalarda (örneğin 99. sayfasındaki 17 nolu ‘Sorunlara çözüm bulalım’ yönergeli alıştırmaya) aynı anda çok kavram, terim ve yeni kelime küme halinde verilmiştir. Bağlam çalışması, cümlelere ve öbeklere dahil etme etkinlikleri olmadan kelimeler doğru ve düzgün şekilde benimsenemez. Bu eksikleri gidermek öğretmenlerin görevine eklenmektedir. Bununla birlikte bazı alıştırmaların içeriği değiştirilerek yakın anlamlı kelimelerin öğretimi konusunda uygun hale getirilebilir.

Şekil 63. DK(B1) 8. Ünite Alıştırma No 17

17 Sorunlara çözüm bulalım			
Çevre Sorunları	Nedenleri	Etkileri	Çözüm Önerileri
• küresel ısınma	• fabrika atıkları	• ozon tabakasında delinme	• su kullanımında tasarruf
• hava kirliliği	• egzoz gazları	• bulaşıcı hastalıklar	• suları temizleyen teknik önlemler
• toprağın kirlenmesi	• yasadışı avlanma	• susuzluk	• ağaçlandırma
• suların kirlenmesi	• kimyasal ilaçlar	• verimsiz topraklar	• geri dönüşüm
• erozyon ve çölleşme	• parfüm vb. ürünlerden çıkan sera gazları	• köyden kente göç	
• ormanların azalması	• ormanlık alanların azalması	• doğal dengenin bozulması	
• bazı hayvan türlerinin yok olması	• nüfus artışı ve aşırı tüketim		
• bazı bitki türlerinin yok olması			

‘Yeniden yazalım’ yönergeli 7 nolu alıştırmaya (ÇK, 51) aynı yönergeli diğer alıştırmalar olduğu gibi dilbilgisi kurallarının uygulanmasını hedeflemektedir. Fakat dilbilgisiyle uğraşırken aynı anda anlamsal ve eşdizimsel boyutlar da eklenebilir ve cümlelerin tamamen yeniden yazılmasını isteyerek öğrencilerin dil farkındalığını artırmak mümkündür.

Şekil 64. ÇK(B1) 8. Ünite Alıştırma No 7

7 Yeniden yazalım	
1. Bana bir hediye almışsınız. O hediyeyi çok beğendim. Bana aldığınız hediyeyi çok beğendim.	7. Evden çıkmadan sana bir not yazdım. Onu masanın üstüne bıraktım.
2. Şu anda radyoda bir şarkı dinliyoruz. O şarkıyı çok seviyorum.	8. Sizden çok şey öğrendim. Bunları hayatım boyunca kullanmaya çalışacağım.
3. Bugünlerde bir araştırma yapıyordum. Bu araştırmanın bilim dünyasına çok önemli katkılar olacağına inanıyorum.	9. Bazı günler kendimi kötü hissedirim. Böyle günlerde açık havada yürüyüş yapıyorum.
4. Gelecek ay sınava gireceğim. Sınavın sonuçları ekimde açıklanacak.	10. Şu anda bir binanın önünden geçmekteyiz. Bu bina eski meclis binasıdır.
5. Dün akşam konsere gittik. Konser çok sıcacıydı.	11. Az sonra size bir sunum yapacağım. Bu sunum şirketimizin geçtiğimiz üç aylık ekonomik durumu ile ilgili.
6. O kâğıtlar işine yaramıyor. Onları geri dönüşüm kütüsüne at.	

10. ‘Eşleştirelim’ yönergeli alıştırma (ÇK, 52) tanımı ve kelimeyi birleştirmek gerekmektedir. Mümkün olduğu zaman tanımı olarak yakın anlamlı kelime seçilerek arasındaki farka dikkat çekilebilir. Mesela 'kapan' kelimesi için 'fare yakalamak için kullanılır' açıklaması yerine 'tuzak' sözcüğünü kullanarak arasındaki fark tartışılabilir.

Şekil 65. ÇK(B1) 8. Ünite Alıştırma No 10

10 Eşleştirelim	
1. Bir hayvan türü	☒ 4. yakan top
2. Uykuda yürüyen kişi	☐ böceksavar
3. Teyp	☐ kapan
4. Bir oyun	☐ çizer
5. Bir hastalık	☐ karıncayıyen
6. Limanların önündeki set	☐ saçkıran
7. Kimyasal bir ilaç	☐ kendini beğenmiş
8. Kesici bir alet	☐ keser
9. Savaşlarda kullanılır	☐ kaset çalar
10. Megaloman	☐ uçaksavar
11. Çizim yapan kişi	☐ dalgakıran
12. Fare yakalamak için kullanılır	☐ uyurgezer

3.2.9. Ünite 9

Aşağıda yeni Hitit B1 seviyesindeki ders kitabının içindekiler sayfasından alınan 9. ünitenin içeriği ve bu üniteden çıkarılan ve yakın/eş anlamlısı tespit edilen kelimelerin listesi verilmiştir.

Tablo 24. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti B1 Seviyesi 9. Ünitesinin İçeriği ve İçinde Tespit Edilmiş Yakın Anlamlı Kelimeler

Ünite 9: Sinema Dünyası
Temalar, Metinler, Başlıklar 9.1 Başlıyor!.. Başlıyor!.. 9.2 Ödüller Sahiplerini Buluyor 9.3 Unutulmayanlar Ders Kitabındaki Metinler: 1. Sinema Bir Tutkudur 2. Sinema Dünyasının ‘Oscarsız’ Ünlüleri 3. Antalya Altın Portakal Film Festivali 4. Sevdiğim Filmler 5. Haftanın Filmleri Çalışma Kitabındaki Metinler: 1. Türk Sinema Tarihinden Notlar 2. Yeşilçam Sokağı

Dilbilgisi		
1. Ulaçlar (-Dİk/ - (y)EcEk + iyelik+ -(n)dE, -Dİk/ -(y)EcEk + iyelik zaman)		
Yakın Anlamlı Kelimeler		
ad - isim	diploma - sertifika*	izleyici - seyirci
alan - konu - tema	doğum - doğuş	kalp - yürek
alan - sektör	durum - hal	kenar - kıyı
alarm* (önceki ders) - uyarı	eser - yapıt	keyif - zevk
animasyon - çizgi film	etki - izlenim	kültür - sanat
aşk - sevgi - tutku	festival - şenlik - tören	mekan - yer
beste - müzik - şarkı	fırsat - şans	motivasyon* - teşvik
biçim - şekil	görev - iş - sorumluluk	mücadele - savaş
birey - kişi	görev - misyon	nefes* - soluk
bitiş - son	görüntü - manzara	neşe - şenlik
cani - katil	gösterim - vizyon	nitelik - sıfat
cinayet - suikast	halk - nüfus	olay - yaşantı
coşku - heyecan	hata - yanlışlık*	öncülük - önderlik
çalışan - emektar	havaalanı - havalimanı	replik - söz
çarşı - Pazar	hayal - rüya	seans - matine
davranış - eylem - hareket	hayat - yaşam - yaşantı	sıra - süre - vakit - zaman
defa - kez - sefer	heykel - heykelticik	taraf - yan - yön
dikkat - konsantre	hikaye - öykü	temel - zemin
	ilgi - merak	zemin - yer

Bu üniteye yakın anlamli kelimelerle ilgili etkinlik bulunmamaktadır. Ders kitabında verilen metinler ve alıştırmalar büyük miktarda yeni kelime ve deyim içerdigi halde sözcüksel çalışmalara ve açıklamalarına çok az yer verilmiştir. Metinler sonrası etkinliklerin çoğu var/ yok ve doğru/ yanlış biçiminde tasarlanmıştır. Sözcük dağarcığı çalışmaları göz ardı edilmiştir. Bununla birlikte bazı etkinlikler buna çok yaklaşmaktadır veya biraz değiştirilerek ve eklemeler yapılarak amaca uygun hale getirilebilir.

4. ‘Yeniden yazalım’ yönergeli alıştırmada (ÇK, 55) iki cümleyi dilbilgisine uygun bir şekilde birleştirerek yeniden yazması öngörülmektedir. Bu cümleleri tamamen yeniden yazmak ise dilin sadece dilbilgisini değil diğer yönlerini de pekiştirecektir.

Şekil 66. ÇK(B1) 9. Ünite Alıştırma No 4

4 Yeniden yazalım

- Öğretmen sınıfa girdi. Bütün öğrenciler ayağa kalktı.
Öğretmen sınıfa girdiğinde/girdiği zaman bütün öğrenciler ayağa kalktı
- Konuşmacı konuşmasını bitirdi. Salondaki herkes onu ayakta alkışladı.
- Sen eve (bir saat önce) gelmişsin. Ben (o zaman) hâlâ yoldaydım.
- Öğrenciler (ne zaman) yabancı dil öğrenmeyi çok isterler. (O zaman) başarılı olurlar
- (Ne zaman) ders çalışırım. (O zaman) televizyonu kapatırım.
- Bence bu kitabı okuyup biteceksin. (O zaman) hayata bakışın değişecek.
- Bir gün İstanbul'a gideceğim. (O zaman) mutlaka Topkapı Sarayı'nı da ziyaret edeceğim.
- (Ne zaman) doktora gideceksin. (O zaman) arayıp randevu alman gerek.

6. ve 7. 'Tamamlayalım' yönergeli alıştırılmalarda (ÇK, 55) cümlede açık uçlu tamamlanması gereken cümleler verilmiştir. Cümleler rastlantı sonucu seçilmiş gibi görünüp sadece aynı dilbilgisi yapısına uygun bir şekilde hazırlanmıştır. Bu tür alıştırılmalarda daha bilinçli yaklaşarak dilin ince anlamları ve özellikleri vurgulanmış olabilir. Örneğin, farklı hisleri anlatan ama yakın anlamlı zannedilen kelimeler seçilerek arasındaki farka dikkat çekilebilir. Bunun dışında öğrencilerde de bu sözcüklere daha yönelmiş ilgi uyandırılabilir.

Şekil 67. ÇK(B1) 9. Ünite Alıştırma No 6 ve 7

6 Tamamlayalım

- Birine kızdığım zaman _____
- Annem en sevdiğim yemeği yaptığı zaman _____
- Televizyonda en sevdiğim program başladığı zaman _____
- Sınava gireceğim zaman _____
- Tatile çıkacağım zaman _____
- Ben şarkı söylemeye başladığım zaman _____
- Önemli bir toplantıya katılacağım zaman _____
- Çok mutlu olduğum zaman _____

7 Tamamlayalım

- Ben ilkokula başladığımda _____
- Ben ilk kez yurt dışına çıktığımda _____
- Ben ilk aşık olduğumda _____
- Ben en son doğum günümü kutladığımda _____
- Ben ailemden ilk ayrıldığımda _____
- Ben lise/üniversite diplomamı aldığımda _____
- Ben bu kursa ilk başladığımda _____
- Ben emekli olduğumda _____
- Ben anne/baba olduğumda _____
- Ben birine yalan söylediğimde _____
- Ben birine kızdığımda _____

10 nolu ‘Yeniden yazalım’ yönergeli alıştırmada (ÇK, 57) cümlelerin birleştirilerek yeniden yazılması istenmektedir. Sadece dilbilgisi değil kelime boyutuna da başvurulduğu zaman bu alıştırma çok daha faydalı hale getirilebilir.

14. ‘Sıralayalım, işaretleyelim’ yönergeli alıştırma (ÇK, 59) iki bölümden oluşup ilk bölümü bir metin diğer bölümü ise metin sonrası alıştırmalardan ibarettir. Metin sonrası etkinliklerin arasında ‘İşaretleyelim’ yönergesi çerçevesinde dört kelimenin her biri için üç seçenekten doğru olanı işaretlemek gerekmektedir. Bu etkinlik kelimelerin ve deyimlerin sadece tanımını veya genel anlamını çıkarmaktadır ve tanımındaki kelimeden veya deyimden farkını açıklamamaktadır. Bu etkinliği daha kapsamlı ve daha ince detaylı şekilde değiştirerek yakın anlamlı kelimelerin öğretimine katkı sağlanabilir.

Şekil 68. ÇK(B1) 9. Ünite Alıştırma No 10 ve 14

10 Yeniden yazalım

1. Alışveriş için çıkacaktım/çıkamıyordum. Telefon çaldı.
Alışveriş için çıkacağım sırada telefon çaldı.
2. Murat sınıfa girdi. O sırada öğretmen ders anlatıyordu.
Murat sınıfa girdi. O sırada öğretmen ders anlatıyordu.
3. Garson elindeki tepsiyi yere düşürdü. Lokantadaki tüm müşteriler ona baktı.
Garson elindeki tepsiyi yere düşürdü. Lokantadaki tüm müşteriler ona baktı.
4. Ne zaman başım ağrırsa bir aspirin alırım, biraz dinlenirim.
Ne zaman başım ağrırsa bir aspirin alırım, biraz dinlenirim.
5. Sen uzun zaman beni aramadın. Ben çok meraklandım.
Sen uzun zaman beni aramadın. Ben çok meraklandım.
6. Uzun süre Türkçe konuşmuyordum. (O zaman) birçok sözcüğü unutuyordum.
Uzun süre Türkçe konuşmuyordum. (O zaman) birçok sözcüğü unutuyordum.
7. Silri ikinci kez okudum. Sairin ne demek istediğini anlamadım.
Silri ikinci kez okudum. Sairin ne demek istediğini anlamadım.
8. İşimi bitireceğim, sonra sana yardım edeceğim.
İşimi bitireceğim, sonra sana yardım edeceğim.
9. Çok yemek yiyordum. (O zaman) uyuyamıyordum.
Çok yemek yiyordum. (O zaman) uyuyamıyordum.
10. Gelecek ay Türkiye'ye geleceğiz. Kapadokya'yı da görmek istiyoruz.
Gelecek ay Türkiye'ye geleceğiz. Kapadokya'yı da görmek istiyoruz.
11. Araba kullanmayı öğren. (O zaman) ehliyet alabilirsin.
Araba kullanmayı öğren. (O zaman) ehliyet alabilirsin.
12. Toplantıda herkes birbiriyle tartışmaya başladı. Müdür toplantıyı erteledi.
Toplantıda herkes birbiriyle tartışmaya başladı. Müdür toplantıyı erteledi.
13. Öğrenciler ödev yapmıyor. (O zaman) öğretmen küçük cezalar veriyor.
Öğrenciler ödev yapmıyor. (O zaman) öğretmen küçük cezalar veriyor.
14. Turizm mevsimi başladı ve Antalya'nın nüfusu ikiye katlandı.
Turizm mevsimi başladı ve Antalya'nın nüfusu ikiye katlandı.

	tek	yalnız	önemli
yegane			
	etrafa dağıtmak	rastgele koymak	bir araya getirmek
serpiştirmek			
	öncülük etmek	keşfetmek	önden gitmek
ön ayak olmak			
	anımsatmak	çağırarak	haber vermek
çağıştırmak			

3.2.10. Ünite 10

Aşağıda yeni Hitit B1 seviyesindeki ders kitabının içindekiler sayfasından alınan 10. ünitenin içeriği ve bu üniteden çıkarılan ve yakın/eş anlamlısı tespit edilen kelimelerin listesi verilmiştir.

Tablo 25. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti B1 Seviyesi 10. Ünitesinin İçeriği ve İçinde Tespit Edilmiş Yakın Anlamlı Kelimeler

Ünite 10: İster İnan İster İnanma		
Temalar, Metinler, Başlıklar 10.1. Mitoloji 10.2. Batıl İnançlar 10.3. Gizemli Olaylar Ders Kitabındaki Metinler: 1. Eros'un Aşkı 2. Binlerce Hurafe 3. Şansınız Bol Olsun 4. Anadolu'nun Sırları 5. Titanic Neden Battı? Çalışma Kitabındaki Metinler: 1. İş Görüşmesi 2. Kazdağı ve Sarıkız Efsaneleri		
Dilbilgisi 1. Dolaylı Aktarım (bütün zamanlar) (-Dİk/ - (y)EcEk + iyelik+ -(n)İ söyle) 2. Dolaylı Aktarım (evet/ hayır soruları) (-(y)İp...-mE+ -dİk/ - (y)EcEk + iyelik + -(n)İ sor-) 3. Dolaylı Aktarım (koşaç tümcesi) ((olup)... ol (-ma) + -dİk + iyelik + -(n)İ) 4. Dolaylı Aktarım (kipler) (-mEk/-mE+ iyelik gerek-/ -iste-)		
Yakın Anlamlı Kelimeler		
açıklama - duyuru - ifade* aday - talip aldatmaca - hayal ürünü alem - dünya batıl inanç - hurafe biri - kişi boy - uzunluk bölge - etraf - yöre canavar - dev - titan canlı* - varlık - yaratık* cisim - nesne - obje - şey çay - nehir çeviri - tercüme* destek - yardım direktör - müdür	doğru - gerçek dönem - evre durum - hal duygu - his efsane - mit ehliyet - ruhsat - sürücü belgesi eleman - işçi felaket - kötülük figür - heykel - heykelcik filika - gemi - tekne gemi* - tekne gezi - yolculuk gizem - mucüze* gök - gökkubbe - gökyüzü	gösterge - simge halk - millet - toplum hayret* - şaşkınlık kabir - mezar kalp - yürek kaynak - kök kenar* - kıyı keyif - moral* medeniyet * - uygarlık olay - olgu performans* - verimlilik sahtekarlık - yolsuzluk saplantı* - takıntı - tutku tadilat - tamir uğur - şans yağış - yağmur

Bu üniteye yakın anlamlı kelimelerle ilgili etkinlik bulunmamaktadır. Ders kitabında diğer ünitelerde olduğu gibi verilen metinler ve alıştırmalar büyük miktarda yeni kelime

ve deyim içerdği halde sözcüksel çalışmalara ve açıklamalarına genellikle hiç dikkat edilmemiştir. Metinler sonrası etkinliklerin çoğu var/ yok ve doğru/ yanlış biçiminde tasarlanmıştır. Sözcük dağarcığı çalışmaları göz ardı edilmiştir. Fakat buna rağmen bazı alıştırmalar yönergeleri genişletilerek bu konuda kullanılabilir hale getirilebilir.

1., 4. ve 5. ‘Yeniden yazalım’ yönergeli alıştırmalarda (ÇK, 60, 61, 62) dolaysız anlatımın dolaylı anlatıma dönüştürülerek cümlelerin yeniden yazılması gerekmektedir. Cümlelerin yakın anlamlı kelimeler kullanılarak da yeniden yazılmasıyla alıştırma çok daha kapsamlı ve işlevsel olacaktır.

Şekil 69. ÇK(B1) 10. Ünite Alıştırma No 1, 4, 5

1 Yeniden yazalım

- Ben öğretmene "Dün gece ödev yapmadan yatırm," dedim.
Ben öğretmene dün gece ödev yapmadan yatığımı söyledim.
- Sen bize, "Uzun zamandan beri Aliyle görüşmedik," dedin.
- Ayten, "Yağmurlu havada dolaşmayı çok severim," diyor.
- Nalan, "İki günden beri işe gitmedim," dedi.
- Siz, "Bir fabrikada işçi olarak çalışıyorum," dediniz.
- Biz, "Yarın saat 09:00'da geleceğiz," demiştik.
- Onlar, "Şişli'de bir bankada çalışıyoruz," dediler.
- Onlar, "Türkiye'ye ilk defa geldik," dediler.
- Serap, "Hafta sonu tatile gideceğim, bu yüzden valizimi topluyorum," demiş.
- Siz polise, "Ben hiçbir şey görmedim hiçbir şey bilmiyorum," demişsiniz.
- Ayşe, "Anahtarımı evde unutmuşum, akşam kapıda kaldım," dedi.
- Öğretmen bize hep, "Çalışsanız başarsınız," der.
- Spiker, "Yarın hava sıcaklığı 30°C olacak," diyor.
- Genç kız sevgilisine, "Bundan sonra seninle görüşmek istemiyorum," diye bağırdı.

4 Yeniden yazalım

- Ayşe, bana İstanbul'a gittiğini, pek çok tarihi eser gördüğünü söyledi.
Ayşe bana "İstanbul'a gittim, pek çok tarihi eser gördüm," dedi.
- Ev sahibim, bana kiraya zam yapacağını söyledi.
- Müdür, sekreterine toplantının iyi geçtiğini söyledi.
- Spiker, İstanbul'da yağın yağış beklediğini söyledi.
- Ayşe Hanım, arkadaşına apartmandan bir iki komşunun geleceğini bu yüzden onunla sinemaya gelmeyeceğini söyledi.
- Genç adam, polise cüzdanı kendisinin olmadığını söylüyor.
- Gül, kızına akşam onu parka götüreceğine söz vermiş.
- Öğrencilere yarın sınavın olacağını hatırlattım.
- Bugün yağmur yağacağını tahmin ediyorum.
- Sana, bizimle sinemaya gelmeyeceğini söyledim.
- Bu hafta bizi ziyaret edeceğinize söz vermişsiniz.
- Biz size yardım edebileceğimizi tahmin ediyoruz.

5 Yeniden yazalım

- Eşime "Arabamın anahtarını aldın mı?" diye sordum.
Eşime arabamın anahtarını alıp almadığını sordum.
- Öğretmen, öğrencilere "Türkçe şarkı biliyor musunuz?" diye sordu.
- Öğrencilerim bana, "Bu hafta sınav olacak mı?" diye soruyor.
- Arkadaşıma, "Dünkü filmi beğendin mi?" diye sordum.
- Genç, kıza, "Benimle dans eder misin?" diye sordu.
- Ahmet, Ayşe'ye, "Arzu'nun telefonunu biliyor musun?" diye sormuş.
- Cocuk, arkadaşına, "Ağlıyor musun?" diye sordu.
- Çağla, Dilek'e, "Bu akşam bize gelecek misin?" diye soruyor.
- Eşime, "Listedekileri marketten aldın mı?" diye sordum.
- İstanbul'da misafir olacağım arkadaşına, "Ankara'dan istediğin bir şey var mı?" diye sordum.
- Gül, Demire, "Daha önce yurt dışına çıktın mı?" diye sordu.
- Genç adam, sevgilisine, "Benimle evlenir misin?" diye sordu.
- Hasta, doktora, "Tedaviden sonra iyileşecek miyim?" diye soruyor.
- Dedesi, torununa, "Bayramda bizi ziyaret edecek misiniz?" diye sormuş.
- Cocuğunuz sık sık, "Bir problemin var mı?" diye sorun.
- Trafik polisi sürücüye, "Ehliyet ve ruhsatınız var mı?" diye sordu.

9. ve 11. ‘Yeniden yazalım’ yönergeli alıştırmalarda (ÇK, 64, 65) dolaylı anlatımı dolaysız anlatıma dönüştürülmesi beklenmektedir. Cümleleri yakın anlamlı kelimelerle tamamen yeniden yazılması da istenebilir.

Şekil 70. ÇK(B1) 10. Ünite Alıştırma No 9 ve 11

9 Yeniden yazalım

- Müdür, bize "Bu akşam mesaiye kalmamız gerek." dedi.
Müdür bize bu akşam mesaiye kalmamız gerektiğini söyledi.
- Burak, arkadaşlarına "Çok işim var, sizinle sinemaya gelemem." demiş.
- Sen, her zaman "Çok çalışmam gerek." diyorsun.
- Doktor, hastasına "Bu ilaçları zamanında kullanmalı, gerekli tahlilleri yaptırmalısınız." dedi.
- Ben, size "Bir hafta sonra sınavınız var. Çok iyi hazırlanmalısınız." demiştim.
- Çocuk annesine "Tabağımdakilerin hepsini bitirmek zorunda mıyım?" diye soruyor.
- Ayşe ve Hülya, bana "Sence Mehmet'i aramalı mıyız?" diye sordular.
- Adam, bankadaki görevliye "Şu anda yanımda para yok. Ödemeyi şimdi yapmam gerekiyor mu?" diye soruyor.
- Otogardaki görevli, telefonda bana "Biletinizi otobüs kalkmadan yarım saat önce almalısınız." dedi.
- Aslı, Yiğite "Akşama kadar raporları bitirmelisin. Dinlenmek için vaktiniz yok." demiş.
- Deniz "Son zamanlarda başım çok ağıyor, bir doktora gitmeliyim." demiş.

11 Yeniden yazalım

- Programın sunucusu konuşa az vakitlerinin olduğunu son cümlelerini söylemesi gerektiğini söyledi.
Programın sunucusu konuşa "Az vaktiniz var son cümlelerinizi söylemeniz gerekiyor." dedi.
- Kontinje bir tost istediğini söyledim.
- Kardesim yarıya kadar ödevini bitirmesi gerektiğini, sessiz olmamızı söyledi.
- Diyetisyen kilo vermeye için diyetle birlikte spor yapmam gerektiğini söyledi.
- Pelin yorgun olduğunu biraz dinlenmesi gerektiğini söyledi.
- Avukat hakime müvekkilinin suçsuz olduğunu ve tanıkların dinlenmesi gerektiğini söyledi.
- Esim duvarları çok kirlendiğini badana yapmamız gerektiğini söylüyor.
- Dişçi şekerin dişler için zararlı olduğunu ve az yememiz gerektiğini söyledi.
- Satıcı çamaşır makinesini kullanmadan önce kullanma kılavuzunu okumamız gerektiğini söyledi.
- Annesi çocuğa yemek yemeden önce ellerini yıkamasını söyledi.
- Müdür ekonomik sıkıntılar nedeniyle fabrikadan eleman çıkartılması gerektiğini söyledi.
- Güner çok uykusuz olduğunu, erkenden yatıp uyuması gerektiğini söylüyor.

3.2.11. Ünite 11

Aşağıda yeni Hitit B1 seviyesindeki ders kitabının içindekiler sayfasından alınan 11. ünitenin içeriği ve bu üniteden çıkarılan ve yakın/eş anlamlısı tespit edilen kelimelerin listesi verilmiştir.

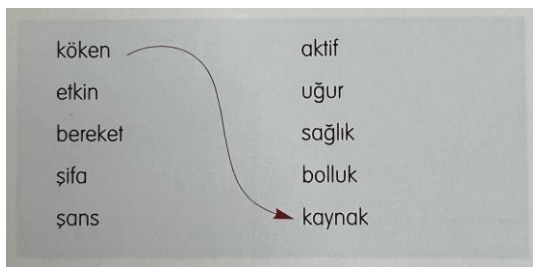
Tablo 26. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti B1 Seviyesi 11. Ünitesinin İçeriği ve İçinde Tespit Edilmiş Yakın Anlamlı Kelimeler

Ünite 11: Bugün Bayram	
Temalar, Metinler, Başlıklar	
11.1 İyi Bayramlar	
11.2 Kutlu Olsun	
11.3 Nice Yıllara	
Ders Kitabındaki Metinler:	
1.	Nerede O Eski Bayramlar
2.	Bahar Bayramları
3.	Domates Festivali
4.	Yılın En Şahane Günü
5.	Hayalimdeki Doğum Günü
Çalışma Kitabındaki Metinler:	

1. Bolluğun Tatlı Aşı: Aşure		
2. Çocuğunuz Bayram Coşkusu Hissetsin		
3. Haklılık Günü		
Dilbilgisi		
1. Ulaçlar (-Dîk/ -(y)EcEk + iyelik için, - Dîk/ -(y)EcEk + - (n)dEn)		
2. Nedenleştirme (dolayı/ nedeniyle/ yüzünden, diye)		
3. Adlaştırma (genel) (-mE/ -Dîk/ - (y)EcEk + iyelik + - (n)E/ -(n)DE/ -(n)DEn/ -(n)İ)		
Yakın Anlamlı Kelimeler		
ağaçlık - yeşillik aksaklık - arıza - bozukluk* - kusur (önceki ders) aktivite - etkinlik alay - geçit - kortej - tören* - yürüyüş* armağan - hediye bayram - festival - karnaval - şenlik bayram - kutlama bayram - şenlik - tatil bayramlaşma - kutlama tebrik	bereket - bolluk cüzdan - kese çalışma - emek* - iş eğlence - etkinlik festival - şenlik fiyat* - ücret gala - gösteri gelenek- görenek görüşme - randevu hanım - hanımefendi hayret - şaşkınlık heyecan - telaş imge - simge - sembol - temsil	kavga - tartışma kaynak - köken konuk - misafir mesaj - not miktar - sayı muhabbet - sohbet mutluluk - neşe - sevinç müdür - yönetici reklam* - tanıtım sağlık - şifa şans - uğur şükür - teşekkür

Bu üniteye yakın anlamli kelimelerin öğretimine ait bir alıştırma bulunmaktadır. 7 nolu ‘Sıralayalım, eşleştirelim, işaretleyelim’ yönergeli alıştırma (DK, 130) birkaç bloktan oluşturulmaktadır: bir metin ve metin sonrası etkinlikler. Etkinliklerden biri metinde geçen kelimelerin yakın anlamlılarıyla eşleştirilmesini öngörmektedir. Bu kısımda herhangi pekiştirme alıştırması, açıklama veya yorum bulunmamaktadır. Bu yüzden bu tür etkinlikler öğrencilerde verilen kelimelerin tam eş anlamli olduğuna ve her zaman birbirinin yerine geçebildiğine dair yanlış algılama yaratmaktadır. Bu tür etkinlikler eklentiler gerektirmektedir. Bunun dışında yakın anlamli kelimelerle ilgili herhangi alıştırma mevcut değildir. Ancak bazı etkinlikler değiştirilerek bu amaçla kullanılabilir.

Şekil 71. DK(B1) 11. Ünite Alıştırma No 7

Örneğin, ‘Bulalım, işaretleyelim, eşleştirelim, yerleştirelim’ yönergeli 15. alıştırmada (DK, 134) metin ve metin sonrası etkinlikler yer almaktadır. Etkinlikler arasında deyimleri açıklamalarıyla eşleştirme görevi de bulunmaktadır. Onu genişleterek içine metinde geçen kelimelerin yakın anlamlarıyla eşleştirme de yaptırılabilir. Böylece yakın anlamlı kelimeler ve arasındaki fark hakkındaki farkındalık derinleştirilmiş olacaktır.

Şekil 72. DK(B1) 11. Ünite Alıştırma No 15

1. işbirliği yapmak	☐ kanışmak, araya girmek
2. affetmek	☐ bir eylemi ya da düşünceyi bir kimseye yüklemek
3. duygu sömürsü yapmak	☐ karşıdaki kişiye kendisini acındırmak
4. akıl etmek	☐ bir iş yapmak için birleşmek
5. müdahale etmek	☐ herhangi bir şeyi zamanından önce düşünebilmek

‘Yeniden yazalım’ yönergeli 3., 4. ve 9. alıştırmalarında (ÇK, 66, 69) cümleleri birleştirerek yeni cümle yazmak gerekmektedir. Yeniden yazma etkinliğini genişleterek sadece yeni dilbilgisi kuralları değil yakın anlamlı kelimeler kullanmayı da öngörerek oluşturmak alıştırmaları yeni boyuta çıkaracaktır.

Şekil 73. ÇK(B1) 11. Ünite Alıştırma No 3, 4, 9

3 Yeniden yazalım 1. Yemeği yoktım. Onun için dışarda yemek zorunda kaldık. <i>Yemeği yoktuğum için dışarda yemek zorunda kaldık.</i> 2. Baş balerin bileğini burktu. Onun için bu akşamki gösteri iptal edildi. 3. 3 gün sonra bayram. Onun için tüm derslikleri bayrak ve balonlarla süsledik. 4. Kapıyı açmaya çalışırken anahtarı kıldım. Onun için anahtarı çağırarak zorunda kaldım. 5. Bu hafta maçımız yok. Onun için antrenman yapmak istemiyoruz. 6. Bu evde ısınmıyoruz. Onun için yeni bir eve taşınmaktan başka çaremiz yok.	4 Yeniden yazalım 1. Annem baklava yapıyor, çünkü yarın bayram. <i>Yarın bayram olduğu için annem baklava yapıyor.</i> 2. Marlına için bir veda partisi düzenlemeye karar verdik, çünkü kursu bitirip ülkesine dönecek. 3. 2 aydır sevdiğim dizileri seyrederim, çünkü televizyonum bozuk. 4. Buzullar büyük bir hızla eriyor, çünkü küresel ısınma gün geçtikçe artıyor. 5. Tahtaya yazılanları okuyamıyorum, çünkü gözlerimi evde unutmuşum. 6. Naoko Türk geleneklerini çok iyi biliyor, çünkü uzun süredir Türkiye’de yaşıyor. 7. Fatma Hanım çeyiz sandığındakileri yıkayıp ütüledi, çünkü kızı bu hafta sonu evlenecek. 8. Evin terasına çıkamıyorum, çünkü yükseklik korkum var.	9 Yeniden yazalım 1. Bagaç işlemlerini bir an önce halletmeliyiz çünkü uçağın kalkışına çok az zaman kaldı. <i>Uçağın kalkışına çok az zaman kaldığından dolayı bagaç işlemlerini bir an önce halletmeliyiz.</i> 2. Kızma bir sürü oyuncak aldım çünkü iş seyahatimden onu çok özledim. 3. Marketteki fiyat etiketlerini okuyamadım çünkü yakın gözlerimi evde unutmuşum. 4. Çok heyecanlıyım çünkü gelecek hafta bir sempozyumda konuşma yapacağım. 5. Akabalarımın bayramlarını kutlamak için hepsine birer kart gönderdim çünkü bayramda onların ziyaretine gidemeyeceğim. 6. Konsere çok az seyirci geldi çünkü konsertin tanıtımı iyi yapılmadı.
---	---	---

1 nolu ‘Tamamlayalım’ yönergeli alıştırmada (ÇK, 66) bitirilmemiş cümleleri tamamlamak gerekmektedir. Cümleler rastgele seçilmiş ve sadece bir dilbilgisi konuyu desteklemek üzere tasarlanmıştır. Daha bilinçli yaklaşım kullanarak cümlelerin belli olan kısmı diğer cümlelerle bağdaştırarak yakın anlamlı kelimeler, öbekler, ayırtması zor sözcükler kullanarak tasarlamak daha makul olabilir.

Şekil 74. ÇK(B1) 11. Ünite Alıştırma No 1

1 Tamamlayalım

- İşçiler gelecek hafta greve başla yacakları için fabrikada bir süreliğine üretim yapılmayacak.
- Geçen yılki "Dil Konferansı"nda konuşmacı ben ol. bu yılki konferansta konuşma yapmayacağım.
- Sokak çocukları yarına kermes düzenle hanlı hanlı çalışmaya başladık.
- Uzun zamandır düzenli beslen bağırsıklık sistemim zayıflamış.
- Metin, vejetaryen ol bizimle lokantaya geldiği zaman et kokusundan rahatsız oluyor.
- Dünkü toplantıda çok başarılı ol patron beni iki maaşlık ikramiye ile ödüllendirdi.
- Bir aydır odasını toplu kızıma harçlık vermiyorum.
- Hiç et ve hayvansal ürün ye unutkanlık yaşayan kişiler B vitamini alarak bu problemi çözmeye çalışabilirler.

3.2.12. Ünite 12

Aşağıda yeni Hitit B1 seviyesindeki ders kitabının içindekiler sayfasından alınan 12. ünitenin içeriği ve bu üniteden çıkarılan ve yakın/eş anlamlısı tespit edilen kelimelerin listesi verilmiştir.

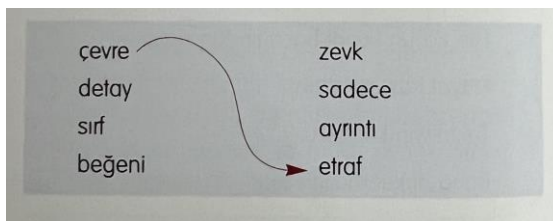
Tablo 27. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti B1 Seviyesi 12. Ünitesinin İçeriği ve İçinde Tespit Edilmiş Yakın Anlamlı Kelimeler

Ünite 12: İnsana Dair
Temalar, Metinler, Başlıklar 12.1 Farklılıklara Rağmen 12.2 Kime Göre Normal? 12.3 Bana Biraz İzin Ver Ders Kitabındaki Metinler: 1. Ben Böyleyim 2. Hayatlarımız ve Standartlar 3. Marjinal Olmak İçin Yaşamadım 4. Kim Akıllı Kim Deli 5. Büyükada'da Bir Yalnız Adam Ergüder Yoldaş 6. Sadece Şort ve Doğanın Dostluğunu Giyinen Adam Çalışma Kitabındaki Metinler: 1. Kişilikler 2. İnsan ve İletişim
Dilbilgisi 1. 1. Ulaçlar (-Dİk/ - (y)EcEk + iyelik halde) 2. 2. Ulaçlar (-mEsİnE rağmen / karşın) 3. Karşıtlık (-(y)E rağmen/ karşın, -sE dE/ bile)
Yakın Anlamlı Kelimeler

abide* - anıt - heykel amaç - hedef an - ara - esna - sıra - süre - zaman anlayış - hoşgörü beğeni - zevk bela - dert cins - çeşit - tür çaba - gayret çare - çözüm* çevre - etraf - ortam defa - kere - kez delilik - takıntı dert - sıkıntı - tasa - üzüntü dert - tasa detay - ayrıntı	devlet - ülke doğru - gerçek dürüstlük - içtenlik - samimiyet - saydamlık düşünce - fikir empati - hoşgörü - kabul endişe - tedirginlik esas - temel fark - farklılık - farklılaşma - özellik fırsat - olanak final - son gariplik - tuhaf(lık) giysi - kıyafet görünüş - imaj hayat - yaşam - yaşayış	hırs - rekabet iletişim - temas karakter * - kişilik kent - şehir kimsesizlik - yalnızlık kural - şart laf - söz neden - sebep not - puan önlem - tedbir sahtekarlık - yapaylık sakınca - sorun sçim - tercih şan - şöhret - ün şans - talih(siz)
--	---	---

Bu üniteye yakın anlamlı kelimelerle doğrudan ilgili bir alıştırma bulunmaktadır. ‘Sürdürelim, eşleştirelim, işaretleyelim, tamamlayalım’ yönergeli 6. alıştırma (DK, 142) birkaç bloktan oluşturulmaktadır: bir metin ve metin sonrası etkinlikler. Etkinliklerden biri metinde geçen kelimelerin yakın anlamlılarıyla eşleştirilmesini öngörmektedir. Bu kısımda herhangi pekiştirme alıştırması veya yorum bulunmamaktadır. Bu yüzden öğrencilerde bu kelimelerine tam eş anlamlı olduğuyla ilgili yanlış algı oluşturulabilir. B1 seviyesinin sonunda bu tür etkinlikler artık basit eşleştirmekten çıkılarak daha derin ve daha kapsamlı bir çalışma gerektirmektedir. Bunun için verilen yakın anlamlı kelimeler ile ilgili onların anlamlarını, kullanım özellikleri, sözdizimlilerini vs. ortaya çıkaran ek etkinlikler gerekmektedir. Bunun dışında yakın anlamlı kelimelerin öğretimine yönelik başka alıştırma mevcut değildir. Bununla birlikte bazı etkinlikler bu amaçla kullanılabilir hale getirilebilir.

Şekil 75. DK(B1) 12. Ünite Alıştırma No 6

‘İşaretleyelim, eşleştirelim, yerleştirelim’ yönergeli 4. alıştırma (DK, 140) bir metinden ve metne ait etkinliklerden oluşmaktadır. Bu alıştırmada daha çok sıfat üzerine çalışıldığı halde yakın anlamlı kelimelerle ilgili olduğu için ele alınmıştır. Çok kelime

küme şeklinde verilerek öğrencilerden onların kullanmaları beklenmektedir ancak anlam incelikleri, ayrıldığı noktaları, özel hususları ve kullanım özellikleri sadece varsayılmaktadır. Hiç bir bağlam çalışması, pekiştirme etkinliği veya yorum bulunmadığı için öğretmenden ilave çalışma istenmektedir.

8 nolu ‘Yerleştirilim’ yönergeli alıştırma (DK, 143) doğrudan tezin konusuyla ilgili olmayarak yakın anlamlı kelimelerin öğretimine dair bazı ipuçları içermektedir. Bu alıştırmada 'fark' sözcüğü içeren öbeklerin cümle içine yerleştirilmesi öngörülmektedir. Bu öbeklerden bazıları birbiriyle yakın anlamlı sayılabilir (örneğin, ‘farkına varmak’ ve ‘fark etmek’) ancak kullanımı farklıdır. Bu alıştırmada hem arasındaki farka hem de sözdizimsel özelliklerine dikkat çekilmektedir. Bu tür alıştırmaların daha çok olması ve daha farklı içerik planlanması beklenmektedir.

‘Eşleştirilim, yerleştirilim’ yönergeli 11. alıştırmada (DK, 144) metin ve metin sonrası etkinlikler yer almaktadır. Etkinlikler arasında deyimleri açıklamalarıyla eşleştirme görevi de bulunmaktadır. Onu genişleterek içine metinde geçen kelimelerin yakın anlamlarıyla eşleştirme de yaptırılabilir. Böylece yakın anlamlı kelimeler ve arasındaki fark hakkındaki farkındalık derinleştirilmiş olacaktır.

Şekil 76. DK(B1) 12. Ünite Alıştırma No 4, 8, 11

gamsız	☒
iyimser	☐
kendini beğenmiş	☐
güvensiz	☐
hırslı	☐
yalnız	☐
bencil	☐
paylaşıcı	☐
Hangisi söyler?	
Bir dost bir post yeter bana.	☒
Eskiden biraz kibirdiydim ama şimdi mükemmelim.	☐
Her koyun kendi bacağından asılır.	☐
Hayat hoş gerisi boş.	☐
Takmayın kafanıza.	☐
Bana dokunmayan yılan bin yaşasın.	☐
Azla yetinen çoğu bulamaz.	☐
Sesimi duyan yok mu?	☐
Mutluluk içinizde.	☐
İstermek başarmanın yansıdır.	☐
Dünya fanî.	☐
En büyük servetiniz dostluğunuzdur.	☐
Ben kendi işime bakarım.	☐
Siz kendinizi nasıl tanımlarsınız?	
* dost canlısı	* sevecen
* alçak gönüllü	* kibirlî
* adam sendeci	* çekingen
* vurdurduymaz	* alingan
* duyarsız	* duyarlı
* kötümser	* kışkanc
	* girışken
	* sakın
	* evhamlı

8 Yerleştirilim	
farkına varısın • fark ettim fark gözetmeden • fark atarak	
1. İnsanlar arasında bir _____ her- kesin düşüncesine saygı gösteririm.	☐
2. Final maçında Fenerbahçe basketbol takımı rakibine on iki sayı _____ şampiyonluğa ulaştı.	☐
3. Eski kıyafetlerimi denediğimde çok kilo aldığımı _____.	☐
4. Sakın kafayla düşünürsen sen de yaptığının yanlış olduğunun _____.	☐
1. kulaklarını tıkamak	☐ Herkesçe kabul edilen kuralları dışına çıkarak kendince bir hayat sürmek.
2. aklını kurcalamak	☐ Dinlemek istememek. ☐ Aklına takılan bir şeyi anlamaya, kavramaya çalışmak.
3. yoldan çıkmak	

‘Okuyalım, dolduralım, işaretleyelim’ yönergeli 18 nolu alıştırmada (DK, 149) metin ve metin sonrası etkinlikler yer almaktadır. Etkinlikler arasında metinde geçen çok anlamlı kelimelerin metindeki gibi anlamda hangi cümlede kullanıldığını tespit etmekle ilgilidir. Bu alıştırma yakın anlamlı kelimelerle doğrudan ilişkili olmasa da aslında çok önemli noktaya değinmektedir: çok anlamlılık. Bir kelime farklı cümlelerde ve farklı bağlamlarda birbirinden farklı kelimelerle yakın anlamlılık ilişkisi kurulacaktır. Ona göre bu alıştırma genişletilerek öğrencilerden verilen kelimeye her cümle için ayrı bir yakın anlamlısı buldurulabilir.

Şekil 77. DK(B1) 12. Ünite Alıştırma No 18

dikilmek

- ☐ Bir saatir burada dikiliyoruz ama ne gelen var ne giden.
- ☐ Evin bütün perdeleri bir günde dikildi.
- ☐ Karanlıkta uzun boylu adam önüme dikildi.
- ☐ Bu parka geçen hafta yeni bir anıt dikildi.

garip

- ☐ Çok garip bir insansın, ne zaman ne yapacağın belli olmuyor.
- ☐ Ahmet’in son günlerde çok garip davranışları var.
- ☐ Kimsesiz, garip bir çocuğu eskiden, şimdi çok değişti.
- ☐ İçimde garip bir yalnızlık duygusu var.

‘Tamamlayalım’ yönergeli 2. ve 3. alıştırmalar (ÇK, 72) açık uçlu cümlelerin tamamlanmasını öngörmektedir. Rastgele seçilmiş cümleler yerine birbiriyle ilişkili, anlam derinliklerine dokunan ve kelime öğretimine de hizmet eden cümlelerle değiştirmek yakın anlamlı kelimelerin öğretimi açısından faydalı olacaktır.

Şekil 78. ÇK(B1) 12. Ünite Alıştırma No 2 ve 3

2 Tamamlayalım

1. Çok zengin olduğu hâlde Para barcamıyor
2. Param olmadığı hâlde _____
3. Onu hiç tanımadığı hâlde _____
4. Hiç kitap okumadığı hâlde _____
5. Çok uykum olduğu hâlde _____
6. Hava çok kötü olduğu hâlde _____
7. Dün gece hiç uyumadığı hâlde _____
8. Beni çok iyi tanıdığı hâlde _____
9. Elimizden gelen her şeyi yaptığımız hâlde _____
10. Zamanında geldiğim hâlde _____

3 Tamamlayalım

1. Çok az Türkçe bilmeme rağmen söylediği her şeyi anladım
2. _____ sana yardım etmeye çalışıyorum.
3. _____ neden hala bana inanmıyorsun.
4. _____ görmemiş gibi yapı.
5. _____ hiç sarhoş olmuyor
6. _____ hiç kilo almıyor.
7. _____ tatile çıkmaktan vazgeçmedik.
8. _____ hiçbir şey olmamış gibi işini yaptı.
9. _____ bir sürü yeni elbise almış.
10. _____ araba kullanıyor.

‘Eşleştirelim, yerleştirelim’ yönergeli 4. alıştırma (ÇK, 73) iki kısımdan oluşmaktadır. Birinci kısımda bir metin verilerek ikinci kısımda ise metin sonrası alıştırmalar yer almaktadır. Metinde çok sayıda yeni ve birbiriyle yakın anlamlı kelime verilmiştir. Ve metnin özelliklerden biri, bu kelimeler aslında bağlam içinde gösterilmeden sadece farklı sınıflara ayrılmıştır. Bu yüzden metin sonrası etkinliklerde bu kelimeleri ve arasındaki farklılıkları ve anlam inceliklerini öğrencilere kazandırmak üzere içerik çeşitlendirilmeli ve yeni alıştırmalar eklenmelidir.

Şekil 79. ÇK(B1) 12. Ünite Alıştırma No 4

1. **Mükemmeliyetçi:** İdeal, Kural, İhtiyat, Detay, Düzen, Eleştiri, Gerilim, Objektiflik
2. **Yardımsever:** İlgi, Sevgi, İhtiyaç, Hizmet, İlişki, Empati, Yönlendirme, Sempati
3. **Başarı Odaklı:** İmaj, Motivasyon, Gelişim, Üretim, Hız, İşkolik, Rekabet, Hırs
4. **Özgün:** Sanat, Estetik, Tasarım, Bireysellik, Sezgi, Derinlik, Duygu, Melankoli
5. **Araştırmacı:** Uzmanlık, Bilgi, Kavrama, Merak, Yalnızlık, Arşivleme, Nesnellik, Mahremiyet
6. **Sadık Sorgulayıcı:** Tedbir, Güven, Sistemcilik, Endişe, Gizem, Sorumluluk, Savunma
7. **Kaşif:** İyimserlik, İlham, Vizyon, Değişim, Sıradışılık, Macera, Doyumsuzluk, Haz
8. **İddialı:** Adalet, Güç, Bağımsızlık, Liderlik, Mert, Korumaya, Aksiyon, Müdahale
9. **Barışçıl:** Uyum, Huzur, Doğallık, Sabır, İnat, İkna, Ağırbaşlılık, Kararsızlık

‘Yeniden yazalım’ yönergeli 6. alıştırma (ÇK, 74) dilbilgisi açısından yeniden yazılan cümlelere odaklıdır. Dilbilgisel yönüne anlambilimsel ve kelime öğretimiyle ilgili yönleri ekleyerek cümlelerin tamamen yeniden yazılmasını isteyerek alıştırma daha kapsamlı hale gelebilir.

Şekil 80. ÇK(B1) 12. Ünite Alıştırma No 6

6 Yeniden yazalım

1. Onlar kişilik olarak birbirlerine hiç benzemiyorlar ama çok iyi arkadaşlar.
Onlar kişilik olarak birbirlerine hiç benzememelerine rağmen çok iyi arkadaşlar
2. Onu defalarca davet ettim ama doğum gününe gelmedi.
3. Sürekli kötü notlar alıyor ama hâlâ çalışmıyor.
4. Vakit gece yansı ama sokaklar hâlâ cıvı cıvı.
5. Bizim takım çok iyi oynadı ama maçı kaybetti.
6. Bir çok insan hiç sigara kullanmıyor ama sigaraya bağlı hastalıklara yakalanıyor.
7. Onu yıllardır tanıyorum ama bu kıskanç yönünü hiç bilmiyordum.
8. Murat çok sıkıntılı günler yaşıyor ama bu durumu çevresine hiç belli etmiyor.
9. Ayşe sağlığına çok dikkat eder ama sürekli hastadır.
10. Bu şehirde yaşadığım için kendimi çok şanslı hissediyorum ama eşimin görevi nedeniyle gelecek ay buradan taşınmak zorundayız.
11. Türkçeyi çok iyi biliyor ama yanlış yapmaktan korktuğu için hiç konuşmuyor.
12. Çok ciddi ve sert görünür ama aslında çok sevecen bir insandır.

3.2.13. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe B1 Seviyesi Öğretim Setinin Analizine Dair Genel Bulgular

Tablo 28’de Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe B1 seviyesindeki ders ve çalışma kitaplarındaki toplam ve yakın anlamlı kelimelerin öğretime yönelik ve öğretiminde kullanılabilir alıştırımların sayısı gösterilmiştir.

Tablo 28. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe B1 Seviyesi Öğretim Setindeki Alıştırmalar

Kitap	Ünite	Toplam Alıştırma	Eş / Yakın Anlamlı Kelimelerle İlgili Alıştırma	Eş / Yakın Anlamlı Kelimelerin Öğretiminde Kullanılabilen Alıştırma
DERS KİTABI		277	7	22
	Ünite 1	22	2	3
	Ünite 2	25	0	1
	Ünite 3	32	0	4
	Ünite 4	22	1	0
	Ünite 5	30	0	3
	Ünite 6	22	1	4
	Ünite 7	22	1	1
	Ünite 8	22	0	1
	Ünite 9	22	0	0
	Ünite 10	19	0	0
	Ünite 11	21	1	1
	Ünite 12	18	1	4
ÇALIŞMA KİTABI		172	2	41
	Ünite 1	15	1	2
	Ünite 2	18	0	4
	Ünite 3	14	0	2
	Ünite 4	10	0	4
	Ünite 5	16	0	4
	Ünite 6	17	1	3
	Ünite 7	13	0	3
	Ünite 8	13	0	2
	Ünite 9	14	0	5
	Ünite 10	13	0	4
	Ünite 11	16	0	4
	Ünite 12	13	0	4
TOPLAM		449	9	63

Tablo incelenildiğinde B1 seviyesi ders ve çalışma kitaplarında toplam 449 alıştırmaya bulunmaktadır. Alıştırmalardan sadece 9'u eş / yakın anlamlı kelimelerle doğrudan ilgili olup alıştırmaların 63'ü değiştirilerek eş / yakın anlamlı kelimelerin öğretiminde kullanılabilir. Bu durum yakın anlamlı kelimelerin öğretimine yönelik çok az sayıda alıştırmaya bulunduğu göstermektedir. Alıştırmaların sayıca az olmasının yanı sıra kelimeleri tamamen eş anlamlı olarak göstermektedir. Bunun yanı sıra var olan alıştırmalar fikrimize göre yetersizdir ve ayrıca öğretilen kelimeleri kullandıran ve

pekiştiren başka alıştırmalar ve bağlamlar bulunmamaktadır. Kelimelerin tanımları veya açıklayıcı örneklerin yeterli olduğu söylenemez. Bu yüzden de Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe öğretim setini kullanan öğretmenler yakın anlamlı kelimeler öğretmek için ya mevcut alıştırmaları genişleterek kullanmalı veya yeni etkinlikler geliştirmeliler.

Ayrıca bu öğretim setinin genel olarak kelime öğretimiyle özelde de yakın anlamlı kelimelerin öğretimiyle ilgili aşağıda belirtilen bazı eksiklikler bulunmaktadır.

1. Genel olarak kelime öğretimi B1 öğretim setinde yeterince geliştirilmemiştir ve öğretim programına dahil olamamıştır. Kullanılan alıştırmaların çoğu aynı olup dilbilgisi, anlambilimi, sözdizimi ve üslup bilimi gibi kelimenin yönlerini gözardı etmektedir. Ön plana dilbilgisi öğretimi çıkmaktadır.
2. Bazı kelimeler set boyunca farklı biçimde yazılmaktadır ve bazı imla hataları söz konusudur: iş yeri – işyeri, öge – öge yerine vs.
3. Kelimelerin kullanımı düzgün ve eşit değildir. Bazı kelimeler üniteden üniteye geçerken diğerleri ise sadece birkaç kez kullanılmıştır.
4. Öğretim setine ilişkin sözlükçe veya ünitelere göre kelime listeleri bulunmamaktadır.
5. Metinler sonrası etkinlikler kelime öğretimi açısından çok yetersiz olup genellikle var/ yok ve doğru/ yanlış kısımlarından ibarettir.
6. Kelime devamlılığı söz konusu değildir. Üniteler oldukça birbirinden farklı olup kelimeleri de bir önceki üniteyle ilişkilendirilmemiş ve tekrar tekrar kullanılarak pekiştirilmemiştir.

Bütün söylenenleri göz önünde bulundurarak ve Yeni Hitit öğretim setini bir esas alarak sonraki bölümlerde B1 seviyesinde yakın anlamlı kelimelerin öğretimiyle ilgili önerilerde bulunacaktır.

3.3. YENİ HITİT ÖĞRETİM SETİ B2-C1 SEVİYESİ ANALİZİ

Bu çalışmanın yöntem kısmında belirtildiği gibi Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe adlı (2019) yabancılar Türkçe öğretim seti yakın / eş anlamlı kelimeler açısından incelenmiştir. Yeni Hitit Türkçe öğretim setinin B2-C1 seviyesindeki Ders ve Çalışma Kitapları da ünitelere göre incelenmiştir. Ünitelere göre incelenmesinin nedeni ise, ilk

önce bir konu çerçevesinde öğretilen kelimelerin ve ikinci olarak da bu doğrultuda geliştirilmiş alıştırmaların tespit edilmesidir. Ünite de bulunan alıştırmaların hepsi incelenerek doğrudan kelime öğretimiyle ilgili olmayanların da uygun olması halinde kelime öğretimiyle ilgili olarak geliştirilmesine yönelik öneriler de getirtilmiştir.

3.3.1. Ünite 1

Aşağıda yeni Hitit B2-C1 seviyesindeki ders kitabının içindekiler sayfasından alınan 1. ünitenin içeriği ve bu üniteden çıkarılan ve yakın/eş anlamlısı tespit edilen kelimelerin listesi verilmiştir.

Tablo 29. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti B2 ve C1 Seviyeleri
1. Ünitesinin İçeriği ve İçinde Tespit Edilmiş Yakın Anlamlı Kelimeler

Ünite 1: Edebiyat Dünyasından		
Temalar, Metinler, Başlıklar 1.1. Okur Yazar mısınız? 1.2. Türkçe Yazın 1.3. Sizin Klasığınız ne? Ders Kitabındaki Metinler: 1. Okumanın e-hali 2. Üçüncü Şahsın Şiiri 3. Şimdiki Çocuklar Harika 4. Beyaz Gemi 5. Japonya'nın şiir Geleneği: Haiku Çalışma Kitabındaki Metinler: 1. Dalgıç Giysisinden Çıkan Kelebek 2. Deyimlerin Hikayeleri		
Dilbilgisi 1. Birleşik Zamanlar (hikaye) (zaman/ kip + -(y)dİ (< i-di)) 2. Birleşik Zamanlar (rivayet) (zaman/ kip + -(y)mİş (< i-miş)) 3. Birleşik Zamanlar (şart) (zaman/ kip + -(y)sE (< i-se))		
Yakın Anlamlı Kelimeler		
aç - taraf - yan - yön ad - isim adam - insan - insanoğlu adet - tane akıl - beyin ana - anne aralık - sıra - süre - vade - vakit - zaman arazi - tarla - toprak* arkadaş - dost asistan - yardımcı	çanta - valiz çeşit - tür çırak - uşak çocuk - evlat defa - kere - kez - sefer detay - özellik dezavantaj - eksiklik dikkat - ilgi - merak doğa - tabiat doğru - doğruluk - gerçek durum - hal	gülme - gülüşme - kahkaha gün - gündüz hastalık - salgın - sendrom hata - kusur hayal - meyal hayat - yaşam hikaye - öykü imge - sembol - simge insan - insanoğlu kalfa - usta kısım - parça

baş - kafa başıyapıt - eser bay - bey beden - vücut beğeni - keyif - zevk biçim - hal - şekil biri - birisi - kişi - şahıs canavar - yaratık cevap - karşılık - yanıt cilt - kitap civar - çevre - etraf - ortam çalışma - emek - iş çanak - çömlek	duygu - his dükkan - mağaza düş - hayal düşünce - fikir - izlenim edebiyat - yazın eş - koca ev - han - konak - şato - yalı fırsat - şans - tesadüf fuar - sergi gemici - tayfa gezi - seyahat giysi - kıyafet	konferans - sempozyum konu - tema konuk - misafir laf - kelime - konuşma - nutuk - söz - sözcük miktar - rakam - sayı nasihat - tavsiye neden - sebep okur - okuyucu rüzgar* - yel soru - soruş usta - uzman
---	---	---

Bu üniteye yakın anlamlı kelimelerle doğrudan ilgili hiç bir alıştırma bulunmamaktadır. Bununla birlikte bazı etkinlikler değiştirilerek amaca uygun hale getirilebilir.

‘-mîş kullanarak yorumlayalım’ yönergeli 11 nolu alıştırma (DK, 11) şiirden ibaret olup altında duygulara ait kelimeler bulunmaktadır. Kelimelerle ilgili bir açıklama mevcut değildir ve yönergeden onlara dair bir görev sunulmamıştır. Bu kelimeleri bir etkinliğe dahil ederek anlamlarını, semantik ilişkilerini ve kullanımları ile ilgili bilgileri derinleştirmek mümkündür. Özellikle soyut kavramlar söz konusu olduğunda anlamlarının ve kullanımlarının açıklaması çok önemlidir ve bu açıklamayı yakın anlamlı kelimelerini buldurarak bağlam içinde kullandırarak ve arasındaki farka dikkat çekerek gerçekleştirmek mümkündür.

Şekil 81. DK(B2-C1) 1. Ünite Alıştırma No 11

☐ Özlem	☐ Kıskançlık	☐ Aşk
☐ Dostluk	☐ Acı	☐ Öfke
☐ Yalnızlık	☐ Umut	☐ Çaresizlik
☐ Nefret	☐ Sitem	☐ Mutluluk

‘Eşleştirelim, işaretleyelim, dolduralım’ yönergeli 13. alıştırmada (DK, 12) bir metin ve metin sonrası etkinlikler verilmiştir. Etkinliklerden birinde metinde geçen deyimlerin açıklamalarıyla eşleştirilmesi gerekmektedir. Tezin konusu olmadığı halde bu tür etkinlikler bir nevi yakın anlamlı kelimelerle ilgilidir çünkü deyim ve onun açıklaması aslında birbiriyle yakın anlamlı öbeklerdir ve burada arasındaki biçimsel ve yan anlamsal farklara değinmek yerinde olacaktır. Bu yüzden bu tür etkinliklerin

genişletilerek bağlam alıştırmaları eklenmeli ve öğrencilerin dikkati dilin bu yönlerine çekilmelidir.

‘Okuyalım, işaretleyelim’ yönergeli 15 nolu alıştırma (DK, 14) bir metinden ve metin sonrası etkinliklerden ibarettir. Alıştırmaların birinde çocuğun karakterini en iyi şekilde anlatan birkaç sıfattan biri veya birkaçı seçmek gerekmektedir. Sıfatlarla ilgili olduğu halde bu alıştırma da tezin çerçevesinde ele alınabilir çünkü benzer durumlarda isim türlü kelimeler de kullanılabilir. Bu etkinliğe yakın anlamlı kelimeler katılarak anlam incelikleri tartışılabilir ve konuşma sırasında arasındaki fark daha belirgin hale gelebilir.

Şekil 82. DK(B2-C1) 1. Ünite Alıştırma No 13 ve 15

1. laf işitmek	☐ söylenmesi çok ayıp söz
2. başından geçmek	☐ anlayabilmek
3. havaya girmek	☐ azarlanmak
4. hoşuna gitmek	☐ aşırı derecede gülmek
5. nufku tutulmak	☐ beğenmek
6. ağza alınmayacak	☐ bitmek
7. akli ermek	☐ kibirlenmek, övünmek
8. sonu gelmek	☐ konuşamaz olmak
9. kaşlarını çatmak	☐ utanmak
10. gülmekten kırılmak	☐ yaşanmak, olmak
11. pot kırmak	☐ karşısındakine dokunacak söz söylemek
12. yüzü kızarmak	☐ kızmak, sinirlenmek

Metindeki çocuğun karakteri:	
☐ Yaramaz	☐ Duygusal
☐ İyimser	☐ Kibar
☐ Kaderci	☐ Hayalci

‘İşaretleyelim’ yönergeli 2. alıştırmada (ÇK, 6) bir cümleyi aynı fiilin belli bir zaman şeklinde iki seçenekten birini işaretleyerek tamamlamak gerekmektedir. Burada yakın anlamlı fiilleri kullanarak alıştırmayı yüksek seviyeye göre daha uygun hale getirmek mümkündür. Hem dilbilgisi hem de anlambilimsel çalışmaları pekiştirilmiş olacaktır.

‘Tamamlayalım’ yönergeli 3 nolu alıştırmada (ÇK, 7) bir metin içine fiillerin eksik eklerini tamamlamak gerekmektedir. Metin sonrası etkinlikler bulunmamaktadır, o yüzden birkaç kelime alıştırması eklenebilir.

Şekil 83. ÇK(B2-C1) 1. Ünite Alıştırma No 2 ve 3

2 İşaretleyelim

- Hayatında hiç dalışa _____?
☐ gittin mi ☐ gidiyor muydun
- Askerliğini 1995'te _____.
☐ bitirdim ☐ bitiriyordum
- 2005'te siz Ankara'da mı _____?
☐ oturuyordunuz ☐ oturdunuz
- Herkes boş boş oturuyorken Zeynep aralıksız _____.
 Şimdi onun terfi etmesine şaşımamak gerek.
☐ çalıştı ☐ çalışıyordu
- Halil Bey burada değil. Ne öğrenmek _____? Ben yardımcı olmaya çalışayım.
☐ istediniz ☐ istiyordunuz
- Kendi ülkenizden baş zamanlarınızda neler _____?
☐ yaptınız ☐ yapıyordunuz
- Bugün toplantı olduğunu _____ . Hiçbir hazırlık yapmadım.
☐ bilmedim ☐ biliyordum
- Hatırladığım kadıyla siz İngilizce _____ . Şu metni İngilizceye çevirebilir misiniz?
☐ biliyordunuz ☐ bildiniz
- Sözde bugün ikiniz de rejime _____ . Bu çikolatalar da ne?
☐ başlıyordunuz ☐ başladınız
- Ben lisedeyken sen ilkokula _____ .
☐ gittin ☐ gidiyordun
- A: Alo, Serkan?
 B: Merhaba Selen.
 A: Merhaba, yoksa _____ ?
☐ uyudun mu ☐ uyuyor muydun
- Aslında bu haberi size ben _____ ama siz başkasından duymuşsunuz.
☐ verecektim ☐ vereceğim
- Güya dün akşam _____ ama misafirler geldi.
☐ dinlenecektim ☐ dinlenecektim
- Hani taşınmama _____ ? Niçin gelmedin?
☐ yardım edecektin ☐ yardım ettin

3 Tamamlayalım

Dalgıç Giysisinden Çıkan Kelebek

Yazmak dendiğinde aklımıza ilk gelen araçlar hangileri? Biraz kâğıt ve birkaç kalem, bir bilgisayar ya da dakti-la... Oysa Fransız "Elle" dergisinin editörü Jean Dominique Bauby'nin "Kelebek ve Dalgıç Giysisi" romanını yazarken kullanabildiği tek şey sol gözüydü.

Bauby 1995 yılında "locked-in" sendromu olarak da bilinen bir çeşit beyin kanaması geçir mişti ve komaya gir _____. 20 gün sonra uyanışında zihinsel işlevleri tamamen normaldi ama sol gözü dışında tüm vücudu felci.

Tüm bunlar yaşandığında Bauby henüz 44 yaşında, evli ve iki çocuk babasıydı. Tarzı ve zekasıyla dikkat çeken, hayata sıkı sıkıya bağlı, başarılı bir editördü. Bu olaydan sonra Bauby'nin hayatı tamamen değişti.

Anlık makinelerin ve hemşirelerin yardımı olmadan ne hareket et _____, ne nefes al _____, ne de beslen _____. Kendini bir dalgıç giysisine hapsedilmiş gibi hisset _____. Evet, vücudu hapsedilmiş ama beyni bir kelebek gibi özgürce işlemeye devam et _____. Bauby bunu fark edince kendine acımaktan vazgeç _____. Asistanının yardımıyla, Fransızcadaki harflerin kullanım sıklığına göre düzenlenmiş bir alfabe kullanarak "Kelebek ve Dalgıç Giysisi" adlı romanını yazmaya başla _____.

Asistanı ona bu alfabeği oku _____, o da kullanılması gereken harf okunduğunda sol gözünü kırp _____. Bu şekilde her seferinde alfabe baştan alınarak kelimeler, cümleler, paragraflar ve sonunda yüz küsur sayfalık bir edebî mucize ortaya çık _____. Bu acının mucizeye dönüşmesi anlamına gel _____.

Jean - Do'nun kitabı Fransa'da satış rekorları kır _____. Türkçe dahil, dünyanın pek çok ülkesinde farklı dillere çevil _____ ve beğeniyle okun _____. Hatta bu ilgi nedeniyle kitabın 2007 yılında, New York'ta bir yönetmen tarafından filmi bile yapıldı.

Bauby 1997 yılında okuyucularla buluşan kitabının sonunda asistanının çantasında gördüğü anahtar, metro bileti ve cüzdanı bakar ve " Bu evrende üzerimdeki dalgıç elbisesinin kılıdını açabilecek bir anahtar var mı acaba? Ya da son durağı olmayan bir metro? Peki özgürlüğümü geri getirecek para birimi? Bütün bunları başka bir yerde aramak gerek. Ben araya gidiyorum..." der. Ve kitabının yayınlanmasından 2 gün sonra hayata gözlerini yumar...

Hacer Yeni'nin "Dalgıç Giysisinden Çıkan Kelebek" yazısından uyarlanmıştır

‘Tamamlayalım, dolduralım’ yönergeli 6. alıştırma (ÇK, 9) üç deyim in ortaya çıkışını anlatarak metinlerde geçen fiillerin doğru şekle sokulmasını öngörmektedir. Metin sonrası etkinlik olarak deyimlerin anlamlarını açıklamak gerekmektedir. Bu seviyede artık deyimlerin yakın anlamlı deyimler ve ya yakın anlamlı ifadeler buldurulabilir ve arasındaki farka dikkat çekilebilir. 2 nolu alıştırma da olduğu gibi öneri bu tezin konusu olan isim türlü kelimelerle ilgili olmadığı halde genel olarak yakın anlamlılık üzere farkındalık oluşturarak bu alanı daha belirgin hale getirebilir.

Şekil 84. ÇK(B2-C1) 1. Ünite Alıştırma No 6

6 Tamamlayalım, dolduralım
Deyimlerin Hikayeleri

Vaktiyle köyün birinde insanların tarla ve bahçelerini suladığı bir su kaynağı varmış. Civarda başkaca su kaynağı olmadığından bütün köylü arazisini bu kaynaktan nöbetleşe sıra ile sula. Kimin ne vakit, ne kadar su kullanacağı belli ve herkes kendi sırasını takip et. komşularının hakkına da saygı göster. Ancak her köyde olduğu gibi bu köyde de açgöğs bir adam var. Sebze bahçesi su kaynağının hemen yakınında bulunan bu adam, herkes gibi sırası geldiğinde kaynaktan suyunu al ama bununla yetinmeyip bir gün gizlice kaynak ile bahçesi arasına bir su yolu kaz. Kimseler fark etmesin diye de suyunun üzerine taşla tahtıyla kapatıp gizle. Su, diğer vakitlerde bu saman altından aka aka açgöğsün tarlasına kadar gitt. Yaz ortasında herkesin tarlası susuzluktan yanıp kavrulurken, onun ki fidanların boy üstüne boy attıkları, yemyeşil bir halde ol. Köylüler "Bu işin içinde bir iş var" diyerek araştırmışlar ve kısa bir süre sonra da bu uyanığın saman altından su yürüttüğünü fark etmişler.

Vaktiyle çanak-çömlek işinde çalışan bir çırak, kalfa olup kendi başına bir dükkan açmayı hayal et. Ne yazık ki her defasında ustası ona "Sen daha bu işin püf noktasını bil, biraz daha emek vermen gerek" de. Ustanın bu sonu gelmez nasihatlerinden sıkılan kalfa, artık dayan ve gidip bir dükkan aç. Açmış açmasına da yeni dükkanında güzel güzel yaptığı testiler, küpler, vazolar, sürahiler onca titizliğe ve emeğe rağmen orasından burasından yarılar ve çatlar. Kalfa bir türlü bu çatlamaların önüne geç. Nihayet ustasına gitti ve durumu anlat. Usta, "Sana bu işin püf noktasını öğrenmediğini söyle." deyip tezgaha bir miktar çamur koy. "Haydi geç bakalım tezgahın başına da bir testi çıkar. Ben de sana püf noktasını göstereyim." demiş. Eski çırak çamur şekil vermeye başladığında usta önünde dönen çanağa arada sırada "püf!" diye üfle. Usta üfledikçe çanakta küçük hava kabarcıkları patlayıp yok ol. Böylece çırak da bu sanatın püf noktasını öğren.

San çizmenin moda olduğu bir zamanda, İzmir eşrafından birisi uşağını çağırıp "Bu akşam Aydın'dan Mehmet Ağa isminde birisi gel. Zamanında ona bir borç ver, artık ödemesini iste. Uzun boylu, orta yaşlı, ele bıyıklı biridir, hemen tanı. İstasyona gidip onu bul." demiş. Uşak istasyona gitti ve trenin boşalmasını beklemeye başladı. Ne var ki trenin inen adamların çoğu san çizme giymiş ve tarifleri gibi bıyıklı. Uşak ne yapacağını bil ve sonunda tarife en çok uyanlardan birini gözüne kestirip "Mehmet Ağa! Bizim bey seni konakta bekletiyor!" diye seslen. Tesadüf bu ya, seslendiği adamın adı da Mehmet. Beraberce konağa gitti. Bey bak ki gelen adam tanıdığını Mehmet Ağa değil! Çok kızmış, uşağı paylamaya başladı. Sonunda uşak dayanamayarak "Beyim" de. "Burasi koca bir şehir, istasyonda san çizmeli de çok. Mehmet Ağa da. Ben de bulup getir birini. İşte bu da san çizmeli Mehmet Ağa!"

Deyimler	Anlamları
saman altından su yürütmek	
püf noktası	
san çizmeli Mehmet Ağa	

3.3.2. Ünite 2

Aşağıda yeni Hitit B2-C1 seviyesindeki ders kitabının içindekiler sayfasından alınan 2. ünitenin içeriği ve bu üniteden çıkarılan ve yakın/eş anlamlısı tespit edilen kelimelerin listesi verilmiştir.

Tablo 30. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti B2 ve C1 Seviyeleri 2. Ünitesinin İçeriği ve İçinde Tespit Edilmiş Yakın Anlamli Kelimeler

Ünite 2: Yaşadıkça
Temalar, Metinler, Başlıklar 2.1. Gençlik Başımnda Duman 2.2. Hayatınızda Kim Var? 2.3. Eyvah! Yaşlanıyorum! Ders Kitabındaki Metinler: 1. Gençlik Böyledir İşte 2. Gencim, Çabuk Sinirlenirim 3. Aşk Aşk Aşk. Balık Aşkı...

4. Her Şey Sende Gizli 5. Büyümek mi? Yaşlanmak mı? 6. İhtiyar Delikanlı Çalışma Kitabındaki Metinler: 1. İpek Ongun ve Gençlik		
Dilbilgisi 1. Ulaçlar (- Dikçe, -Dik + iyelik sürece, süresince, boyunca) 2. Ulaçlar (-Dik/ - (y)EcEk + iyelik kadar, -(y)EcEk kadar) 3. Ulaçlar (-Dik/ - (y)EcEk + iyelik gibi)		
Yakın Anlamlı Kelimeler		
açıklama - ifade adam - erkek amaç - hedef anı - hatıra anlaşmazlık - çatışma - kavga - tatsızlık anlayışsızlık - tatsızlık ara - mesafe - uzaklık ara - vakit - zaman arkadaş - dost arzu - istek aşk - sevdâ - sevgi bağlılık - sevgi baş - başlangıç baş - kafa bavul - çanta - valiz* beklenti - istek bildiri - rapor biri - kimse - kişi - şahıs birlik - uyum	bitiş - son bunalım - bunama - depresyon can - gönül - ruh çaba - mücadele çaba - özen çabukluk - hız çağ - dönem davranış - tavır davranış - yalaşım değişiklik - değişim deneyim - tecrübe denge - uyum doğru - gerçek dolap - gardirop durum - hal endişe - kaygı eser* - yapıt fırsat - imkan (fırsatsız imkansız)	firma - şirket geçmiş - mazi hasret - hüzn - özlem hata - eksik - kusur - yanlış hayat - ömür - yaşam - yaşantı heyecan - neşe - sevinç hizmet - servis ihtimal - imkan ilgi - merak inatçılık - ısrar kar - kazanç keyif - zevk kuşak - nesil laf - söz mal - ürün nasihat - öğüt - tavsiye* plan - proje - strateji problem - sıkıntı - sorun sıkıntı - üzüntü yiyecek - yemek

Bu ünite de yakın anlamlı kelimelerle doğrudan ilgili hiç bir alıştırmaya bulunmamaktadır. Bununla birlikte bazı etkinlikler değiştirilerek amaca uygun hale getirilebilir.

‘İşaretleyelim’ yönergeli 4. Alıştırma (DK, 20) dinleme sonrası etkinliklerden oluşmaktadır. İlk kısmında verilen kelimelerden dinlemede hakkında anlatılan oyunu betimleyen en uygun sıfatı seçmek gerekmektedir. Tezin konusu isim türlü kelimeler olduğu halde bu alıştırmaya genel olarak yakın anlamlı kelimelerin öğretimiyle ilgili olarak kullanılabileceğine göre ele alınmaktadır. Öğrencilere her kelimeyle ilgili netleştirici soru sorularak her kelimenin daha derin ayrıntıları ortaya çıkarılabilir ve böylece arasındaki fark sezdirilerek öğretilmiş olacaktır.

Şekil 85. DK(B2-C1) 2. Ünite Alıştırma No 4

4 İşaretleyelim
Ah Şu Gençler!

1. Oyun

Babanın kızına yaklaşımı

☐ ilgisiz	☐ baskıcı	☐ anlayışsız
☐ meraklı	☐ acımasız	☐ tutarsız

Annenin kızına yaklaşımı

☐ teşvik edici	☐ sevecen	☐ suçlayıcı
☐ talepkar	☐ ön yargılı	☐ eğitici

‘İşaretleyelim’ yönergeli 3 nolu alıştırmada (ÇK, 13) bir cümleyi aynı fiilin belli bir zaman şeklinde iki seçenektan birini işaretleyerek tamamlamak gerekmektedir. Burada yakın anlamlı fiilleri kullanarak alıştırmayı yüksek seviyeye göre daha uygun hale getirmek mümkündür. Hem dilbilgisel hem de anlambilimsel çalışmaları pekiştirilmiş olacaktır.

‘Yerleştirelim’ yönergeli 10. alıştırmada (ÇK, 16) yüklü miktarda ve birbiriyle ilgili olmayan cümle verilip kutuda içine doldurulması gereken fiiller sunulmuştur. Hiç bir bağlam çalışması veya anlamsal incelikleri pekiştirilmeden mekanik bir alıştırmadır. Fakat bu etkinlik cümleleri çift şeklinde seçerek içine yakın anlamlı ancak her cümleye sadece biri uygun olacak şekilde fiiller (veya isimler, öbekler vs.) sunulduğu takdirde bu alıştırma daha kapsamlı, tutarlı ve yararlı olacaktır.

Şekil 86. ÇK(B2-C1) 2. Ünite Alıştırma No 3 ve 10

3 İşaretleyelim

- Her şeye olumsuz _____ hiçbir işin yolunda gitmez.
☐ yaklaştıkça ☐ yaklaştığın sürece
- Bu kadar seçici _____ evlenmen çok zor.
☐ olduğun sürece ☐ oldukça
- Göz yaşarınizi tutmayın, _____ açılırsınız.
☐ ağıladıkça ☐ ağıladığınız sürece
- Zaman _____ yeni işime uyum sağladım.
☐ geçtiği sürece ☐ geçtikçe
- Benimle bu şekilde _____ dediklerinizi yapmayacağım.
☐ konuştuğkça ☐ konuştuğunuz sürece
- Bu yaptığınız iyilikleri _____ unutmayacağım.
☐ yaşadıkça ☐ yaşadığım sürece
- Ben konuyu kapatmaya _____ o sorularıyla beni bunalttı.
☐ çalıştığım sürece ☐ çalıştıkça
- Önceden uzun yolculuklardan sonra kendimi çok yorgun hissederdim. İşim gereği yolculuk _____ vücudum uzun yollara alıştı.
☐ yaptığım sürece ☐ yaptıkça
- Eskiden güzel yemek yapamazdım, evlendikten sonra yemek _____ yeteneğim gelişti. Şimdi herkes yemeklerime hayran.
☐ yaptıkça ☐ yaptığım sürece
- Saatler _____ hepinizin gerginliği artıyordu.
☐ ilerledikçe ☐ ilerlediği sürece

10 Yerleştirelim

anlatmışın kadar • korktuğunuz kadar • olacak kadar
istemediğim kadar • mümkün olduğu kadar
gecebileceği kadar • konuştuğu kadar • sanıldığı kadar
yediğin kadar • olmadıgı kadar • okuduğın kadar
olduğu kadar • yaşayabileceği kadar • görebileceği kadar
anlayamayacağı kadar • yenecek kadar

- Film senin anlatmışın kadar etkileyici gelmedi bana.
- İnsan _____ dinlemesini de bilmeli.
- Diyet yaptığım için _____ az kalorili ve sağlıklı yiyecekler tüketmeye çalışıyorum.
- Kapadokya'daki yeraltı şehirleri gerektiğinde tüm halkın _____ genişletilmiştir.
- Fazlasını istemiyorum, geçinme _____ param olsun, yeter.
- Şu spor gazetelerini _____ kitap okusan senden kültürüsü olmazdı.
- Merak etmenize gerek yok, hastanızın durumu _____ ciddi değil.
- Bu yaşma gelinceye dek durmadan çalışıp _____ büyük bir servet sahibi oldum ama yine mutlu değildim.
- Sigarayı bırakmak _____ zor değil, sadece biraz istek ve irade gerekiyor.
- Son günlerde kendini hiç _____ mutlu ve huzurlu hissettiğini söylüyordu.
- Bazı çizgi filmler küçük yaşta çocukların _____ karmaşık bilgiler içeriyor.
- Cocuklarımızın _____ yakın bir gelecek içinde Dünya'nın ısı iki derece daha artacakmış.
- Ben senin _____ yesem fil gibi olurum, sen nasıl böyle zayıf kalıyorsun, hayret!
- Mağaranın girişi ancak küçük bir çocuğun _____ dar olduğu için içeriye girip fotoğraf çekemedik.
- Önli futbolcu saha içinde _____ saha dışında da sempatik tavırlar sergileyerek taraftarların sevgisini kazanmayı başardı.
- Demek hep ucuz mal _____ zengin olmadığını söylendi.

3.3.3. Ünite 3

Aşağıda yeni Hitit B2-C1 seviyesindeki ders kitabının içindekiler sayfasından alınan 3. ünitenin içeriği ve bu üniteden çıkarılan ve yakın/eş anlamlısı tespit edilen kelimelerin listesi verilmiştir.

Tablo 31. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti B2 ve C1 Seviyeleri 3. Ünitesinin İçeriği ve İçinde Tespit Edilmiş Yakın Anlamlı Kelimeler

Ünite 3: Kurtulamadıklarımız		
Temalar, Metinler, Başlıklar 3.1 Neden Korkuyorsunuz? 3.2 Onsuz Olmaz 3.3 Takmayın Ders Kitabındaki Metinler: 1. Korkudan Fobiye 2. Aşk mı? Tutku mu? 3. Obsesif Aşklar Çalışma Kitabındaki Metinler:		
Dilbilgisi 1. Birleşik Zamanlar (zaman + ol) 2. Birleşik Zamanlar (genişlemiş) (zaman + gibi ol) 3. Ulaçlar (- cEsİnE, -(y)mİş gibi)		
Yakın Anlamlı Kelimeler		
acı - ağrı adam - insan - insanoğlu aidiyet - sahiplenme akıl - beyin - zihin aksaklık - aksilik aksaklık - hata - yanlış aktör - oyuncu - sanatçı alan - bölge ara - dönem - süre - vakit - zaman arkadaş - dost aşı - iğne aşk - sevgi - tutku bağ* - ilişki bahane - neden - sebep bakış - görüş baş - kafa baygınlık - endişe - fobi - kaygı - korkma - korku - panik bebek - yavru beden - vücut berber - kuaför	bunalım - depresyon - kriz* büro - iş yeri - ofis can - ruh cevap - karşılık - yanıt çaba - gayret çare - çözüm - derman davranış - hareket derman - güç dert - problem - sorun destek - yardım dilek - istek doğum - doğuş durum - hal duygu - his düşünce - görüş - kanı edebiyat* - literatür - yazın* eğilim - istek - meyil endişe - gerginlik - kaygı - rahatsızlık endişe - heyecan - telaş eşya - sey - ürün	hayat - yaşam - yaşama - yaşantı hoca - öğretmen hüzn - özlem iç - öz istek - tutku itibar - saygı izleyici - seyirci kalp - yürek kanı - sonuç kaynak - neden kelime - laf - söz - sözcük kere - kez keyif - moral kız arkadaşı - sevgili konuşma - sohbet kullanım - uygulama miktar - rakam - sayı odak - tetik orta - ortalık psikiyatrist - psikolog seçim - tercih sürücü - şoför

biçim - form - şekil birey - biri - birisi - kişi boyut - seviye bozukluk - hastalık - rahatsızlık	fonksiyon - görev güç - şiddet hal hatır - sağlık hap - ilaç	tadilat - tamir takıntı - tutku tat - zevk yaklaşım - yöntem yer - zemin
--	---	--

Bu ünite de yakın anlamlı kelimelerle doğrudan ilgili hiç bir alıştırmaya bulunmamaktadır. Bununla birlikte bazı etkinlikler değiştirilerek amaca uygun hale getirilebilir.

‘Okuyalım, yanıtlayalım’ yönergeli 4 nolu alıştırmaya (DK, 32) metinden ve metin sonrası etkinliklerden oluşmaktadır. Metin kendisi bazı yakın anlamlı kelimeler arasındaki farkı açıklamaktadır. Bu metni örnek olarak başka yakın anlamlı kelimelerle ilgili de okuma metinleri verilebilir.

Şekil 87. DK(B2-C1) 3. Ünite Alıştırma No 4

4 Okuyalım, yanıtlayalım
Korkudan Fobiye

En gencinden en yaşlına kadar herkes endişe ve korkuyu hayatının belirli dönemlerinde yaşar. Korku, hepimizin hayatta kalma mekanizmasında var olan, her normal insanın sahip olduğu duygusal bir tepkidir. Beklenmeden yaşlılık dönemine kadar hepimiz, tehlike hissettiğimiz her an korku ile tepki veririz. Bu beklenmedik bir balonun aniden patlaması ya da bizi şaşırtan yine beklenmedik bir şey olabilir. Bu yoğun duygu durumu, genellikle saniyelerle kısıtlı olup beynin, tehlikenin olmadığını ya da geçtiğini algılayacak yeterli bilgiyi almamasına dek sürer. Beynin belirli bir işaret almadığı durumlarda ise korku daha uzun sürerek daha yoğun bir tepkiye yol açabilir.

Endişe ise genellikle bir insanın güvenlik ve huzurunu tehdit edecek anlık bir tehlikenin olmadığı fakat bu duygunun kendini hissettirdiği durumlarda ortaya çıkar. Endişe hisseden kişinin kalbi, normalden daha hızlı çarpar olur ve vücudu terlemeye başlar. Bunu, midede oluşabilecek kasıtlar ve midenin içinde uçan kelebekler hissi izleyebilir. Çok az miktarda oluşabilecek endişe, aslında insanların tehlikte ve odakta kalmalarına yardımcı olabilir.

Endişe, yine fiziksel ve zihinsel bir gerginlik formu olarak kendini gösterirken önemli bir noktada korkudan ayrılır. Endişe, gelecekte gerçekleşmesi muhtemel bir tehlikeye karşı hissedilen bir duygudur. Yani endişenin hissedildiği anda aslında olan, gerçekleşen bir tehlike yoktur.

Her insanın zaman zaman hissedebileceği duygular olan korku ve endişenin bazı kişilerde aşırı yoğun, hatta çoğunlukla bir arada yaşanması ise fobi olarak adlandırılır. Eğer korku, gerçekten mantıksız ve çoğu insan tarafından da tehlikesiz bulunuyorsa bu korku, muhtemelen bir fobidir. Fobisi olan kişi, hayatını bu fobiyi göre organize ederek korkusunun kaynağı olan nesne veya durumla bir araya gelemeyebilir. Hatta bu durumdaki kişi, fobisi olan nesneyle veya durumla karşılaşma ihtimalini düşünüp vakitini sıkıntı üreterek geçirir olur.

Dr. Özlem Mestçioğlu'nun "Korkular" adlı yazısından uyarlanmıştır

‘İşaretleyelim, eşleştirelim’ yönergeli 6 nolu alıştırmaya (DK, 33) dinleme sonrası etkinliklerden oluşmaktadır. Birinde deyimleri ve açıklamaları eşleştirmek gerekmektedir. Bunlar asıl olarak yakın anlamlı öbekler ele alınarak biçimsel, anlamsal ve kullanımsal farklara dikkat çekilebilir.

Şekil 88. DK(B2-C1) 3. Ünite Alıştırma No 6

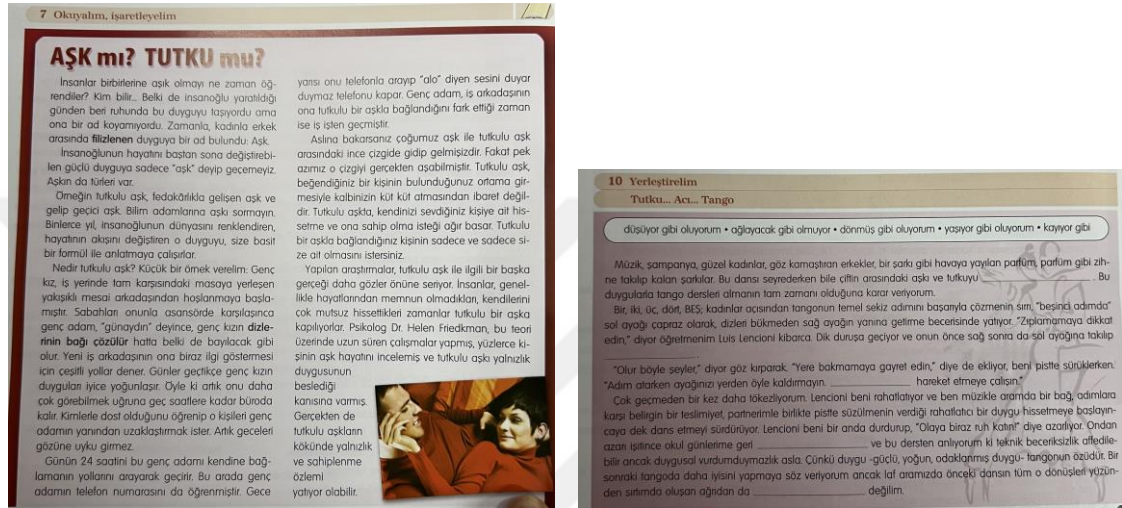
1. Kendini durdurmak	☐ İç içini yemek
2. Kontrolden çıkmak	☐ kendini tutmak
3. Çok korkmak	☐ kendini kaybetmek
4. Endişelenmek	☐ ödü kopmak

‘Okuyalım, işaretleyelim’ yönergeli 7. Alıştırma (DK, 34) bir metinden ve metin sonrası etkinliklerden oluşmaktadır. Metinde yakın anlamlı olan 'aşk' ve 'tutku'

kelimelerin farklarına değinmektedir. Böyle metinlerin sayısı arttırılarak yakın anlamlı kelimelerin öğretimi daha kolay ve dikkat çekici hale gelebilir.

‘Yerleştirelim’ yönergeli 10 nolu alıştırma (DK, 36) içine doldurulması gereken öbekleri olan küçük metinden ibaret olup yönergisi değiştirilerek tamamen yeniden yazılması istenebilir. Böylece yakın anlamlı kelimeler üzerinde durulmuş olacaktır.

Şekil 89. DK(B2-C1) 3. Ünite Alıştırma No 7 ve 10

‘Dolduralım, işaretleyelim, başlığı bulalım’ yönergeli 16 nolu alıştırmada (DK, 40) bir metin ve metin sonrası etkinlikler yer almaktadır. Ancak metin sonrası etkinlikler arasında kelimelere, öbeklere vs. yer verilmemiştir. Bu eksikliği (diğer metinlerde de olduğu gibi) içinde yakın anlamlı kelimelerle ilgili olan da dahil olmak üzere ilaveten etkinlik geliştirerek gidermek mümkündür.

‘Karakter yaratalım’ yönergeli 17. alıştırma (DK, 41) bir fobisi olan karakter oluşturmaya ilgilidir. Bu alıştırmaya yakın anlamlı kelimeler ekleyerek arasındaki farka değinebilir ve kelimenin anlamının incelikleri ortaya çıkarılabilir. Ayrıca hemen bağlam oluşturularak kullanımı da açıklanabilir.

Şekil 90. DK(B2-C1) 3. Ünite Alıştırma No 16 ve 17

1. Takıntılar _____.

☐ insanda özgüven eksikliğine neden olur.

☐ insanın hayatında fazla etkili olduğunda hastalık anlamı taşıyabilir.

☐ zaman kaybetmeden tedavi edilmelidir.

☐ pek çok roman, şiir ve filmde konu edilmiştir.

2. Yapılan araştırmalar _____ ortaya koymuştur.

☐ aşık olan kişilerle takıntı hastası olan kişilerin beyin fonksiyonlarında benzerlik olduğunu

☐ serotonin maddesindeki azalmanın takıntı hastalığının başlıca nedeni olduğunu

☐ mutluluk hormonunun takıntıyı önlediğini

☐ aşkın takıntı hastalığına neden olabileceğini

3. Takıntı hastası olan kişiler _____.

☐ sevdikleri insanı yaşamlarının amacı olarak görürler.

☐ normalde yapılmayacak çılgınlıklar yaparlar.

☐ daha tutkulu aşıklar olurlar.

☐ mantık dışı düşüncelerden kurtulmakta zorluk çekerler.

17 Karakter yaratılım

• lemezlik • şüphe • simetri • küfredme
• sayma • biriktirme • aşk • diğer

Adı: _____

Yaşı ve mesleği: _____

Fiziksel özellikleri: _____

Karakter özellikleri: _____

Takıntısı: _____

Takıntısının altında yatan sebep: *Cocukluğunda...*

Davranışları: *Sürekli olarak*

Takıntısı yüzünden başına gelen ilginç bir olay: *Bir gün*

‘Yerleştirelim’ yönergeli 3. alıştırma (ÇK, 19) bir metne kutudan belli fiilleri yerleştirmek gerekmektedir. Fakat bu alıştırma verilen fillerin her biri için yakın anlamlısı olan ancak bu bağlama uygun olmayan fiilleri hazırlayarak alıştırmaı sadece gramer öğretmekten yakın anlamlı kelimelerin arasındaki farkı öğretmek için daha uygun kılmak söz konusudur.

Şekil 91. ÇK(B2-C1) 3. Ünite Alıştırma No 3

3 Yerleştirelim

unutmuş olacaksınız • kullanılıyor olacak • yükselmiş olacak • kurtarmış olacak • yürümez oldu • düşünemez oldu

Her insanın hayatında unutmak istediği olaylar, kurtulmak istediği fobileri vardır. İşte ABD’li bilim adamları şimdi bunun üzerinden çalışıyor. İnsanların kötü anılarını unutturma ilacı...

Düşünün bir kere; bir ilaç içip yatacaksınız. Sabah kalktığınızda sizi mutsuz eden, "bundan başka bir şey _____" dediğiniz anılarınızı tamamen _____!

ABD’li bilim adamlarına göre, aşk acısı gibi unutamadığımız kötü anılarımızı ve fobilerimizi ortadan kaldıracak bir ilaç yakın gelecekte bu derlerden yakınan herkes tarafından yaygın bir şekilde _____.

Georgia Tıp Üniversitesi’ndeki Beyin ve Davranış Keşif Merkezi’nce yapılan deneylerde, kötü anıların silinmesine yardımcı olan bir çeşit molekülün izole edilmesi sağlandı.

Fareler üzerinde yapılan deneylerde önce hayvanların üzerinde yürüdükleri zemine düşük voltajda elektrik akımı verildi. Elektrik hissedilen fareler zamanla o zeminde _____. Farelere daha sonra kalsiyum enzimi verildi. Uygulamanın ardından farelerin daha önce elektrik verilen zemini hatırlamadığı ve üzerinde korkmadan yürüdüğü belirlendi.

Araştırmayı yürüten nörobiyolog Doktor Joe Tsien, geliştirmeyi amaçladıkları tedavi sayesinde travma sonrası stres bozukluğu ve halk arasında son derece yaygın olan fobilerin ortadan kalkacağını söyledi.

Tsien, birkaç yıla kadar hap ya da aşı şeklinde kullanıma hazırlanması beklenen tedavinin beyin üzerinde herhangi bir yan etkisi olmaması için araştırmalarını sürdürdüklerini söyledi. Tsien’e göre araştırmanın tamamlanması halinde insanlar büyük bir problemden _____ ve yaşam kalitelerini _____.

‘Yeniden yazalım’ yönergeli 4 nolu alıştırma (ÇK, 19) bir cümleyi yeni dilbigisini kullanarak yeniden yazmak gerekmektedir. Alıştırmaı biraz değiştirerek tamamen yeniden yazılması istenebilir. Kontrol sırasında ise kullanılan yakın anlamlı kelimeler arasındaki fark üzerinde de durulabilir.

Şekil 92. ÇK(B2-C1) 3. Ünite Alıştırma No 4

4 Yeniden yazalım

1. Ülkemden her ay iki oyun izlerdim. Türkiye'ye geldiğimden beri hiç tiyatroya gitmedim. <i>Türkiye'ye geldiğimden beri tiyatroya gitmez oldum.</i>	5. Doktora gitmeyi planladığım her gün ofiste işler yoğunlaşıyor.
2. Serkan'a çok kırgınım. Dün ona kırgınlığının sebebini açıklamayı planladım ama son anda vazgeçtim.	6. Alkım'ın iyi dostum olduğunu söyleyemem. Başım sıkıştığında ortalarda görünmemeye başlar.
3. Ev arkadaşım televizyonda her gece bir dizi izliyor. Ben hiç izlemezdim ama artık ben de dizi izlemeye alıştım.	7. Dün gece uyurken salondan bir ses geldi. Önce kalkıp bakmayı düşündüm ama sonra korkup vazgeçtim.
4. Beni aramış, ulaşamamışsın. Biliyorsun ben çalışıyorum. O saatlerde ofisteydim. Bunu tahmin etmişsindir.	8. Senin doğum gününde bir bara gitmiştik. Orayı öyle çok beğendik ki artık haftada bir gün oraya gidiyoruz.

3.3.4. Ünite 4

Aşağıda yeni Hitit B2-C1 seviyesindeki ders kitabının içindekiler sayfasından alınan 4. ünitenin içeriği ve bu üniteden çıkarılan ve yakın/eş anlamlısı tespit edilen kelimelerin listesi verilmiştir.

Tablo 32. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti B2 ve C1 Seviyeleri 4. Ünitesinin İçeriği ve İçinde Tespit Edilmiş Yakın Anlamlı Kelimeler

Ünite 4: Dünyaca Ünlü		
Temalar, Metinler, Başlıklar		
4.1. Dünya Mutfakları		
4.2. Dünyanın Dansı		
4.3. Giysiler		
Ders Kitabındaki Metinler:		
1. Yemek İsimleri Üzerine		
2. Oryantal Dansı		
3. İskoçya Denince Akla...		
Çalışma Kitabındaki Metinler:		
1. Antik Çağda Yemek Kültürü		
Dilbilgisi		
1. Tezlik (- (y)İver-)		
2. Sürme -(y)Edur-, -(y)Ekal, -(y)Egel-		
3. Yeterlik (- (y)Ebil-/ -(y)EmE-)		
Yakın Anlamlı Kelimeler		
acı - ağrı - kasılma - sancı açıklama - ifade ad - isim adet - gelenek	baş - başlangıç bayram - festival - kutlama beden - vücut biçim - şekil	dışavurum - ifade dilim - lokma dişçi - diş doktoru* durum - hal

afiyet - iştah aile - klan aksesuar - takı alternatif - çeşit - tür - versiyon araç - gereç arkadaşlık - dostluk asıl - temel asır - yüzyıl aşçı - şef ata - baba ayrıntı - incelik - özellik bardak - kadeh	bildiri - rapor - sunum bitim - son bölge - yöre bulgu - kanıt civar - dolay cüzdan - kese çalgı - enstrüman çarşı - Pazar çatışma - kavg - tartışma çevirmen - tercüman(lık) dana - inek davranış - tavır dedikodu - rivayet - söylenti	eğelence - parti emek - zahmet endüstri - sanayi eşya - şey fark - farklılık figür - hareket fonksiyon - işlev gereksinim - ihtiyaç - rağbet gıda - yemek - yiyecek giyecek* - giysi - kıyafet gösterge - sembol - simge hava - iklim
--	---	---

Bu üniteye yakın anlamlı kelimelerin arasındaki farkı öğreten sadece bir alıştırma bulunmaktadır. ‘Okuyalım, eşleştirelim, işaretleyelim’ yönergeli 5 nolu alıştırmada (ÇK, 25) bir metin ve metin sonrası etkinlikler verilmiştir. Etkinliklerden biri metinde geçen kelimeleri yakın anlamlılarıyla eşleştirmeyi öngörmektedir. Hiç bir açıklama, yorum veya bağlamda örnek verilmemiştir. Pekiştirme alıştırma bulunmamaktadır. Bu kelimeler eş anlamlı olarak verilerek arasındaki kullanım, tarih ve köken, yan anlamsal farklar, sızdizimi ve biçimsel özellikler göz ardı edilmiştir. Bunun dışında yakın anlamlı kelimelerin öğretimiyle ilgili etkinlikler bulunmamakla birlikte bazı alıştırmalar tezin odak noktası dışında kaldığı halde yine de tezin kapsamına girebilir.

Şekil 93. ÇK(B2-C1) 4. Ünite Alıştırma No 5

1. civar	☐ ziyafet
2. endüstri	☐ ihtiyaç
3. şölen	☐ macera
4. mücadele	☐ dolay
5. gereksinim	☐ savaş
6. serüven	☐ sanayi

‘Eşleştirelim, işaretleyelim’ yönergeli 4. alıştırma (DK, 44) bir metin ve metin sonrası etkinliklerden oluşmaktadır. Etkinliklerden biri metinde geçen deyimlerin açıklamasıyla eşleştirilmesini öngörmektedir. Aslında bu tür etkinlikler yakın anlamlı öbeklerin öğretimiyle ilgili sayılabilir ve yapılırken arasındaki farklara dikkat çekilebilir. Özellikle biçimsel ve kullanım özellikleri ön planda tutularak öğrencilerde dilin farklı yönlerine dair farkındalık oluşturulabilir.

Şekil 94. DK(B2-C1) 4. Ünite Alıştırma No 4

1. damak tadına hitap etmek	☐ yemek
	☐ lezzetli gelmek
2. iştahını kabartmak	☐ yeme isteğini artırmak
3. ağızına layık olmak	☐ damak zevkine uygun olmak
4. mideye indirmek	

‘Okuyalım, işaretleyelim’ yönergeli 17. alıştırma (DK, 52) da bir metin ve metin sonrası etkinliklerden oluşmaktadır. Etkinliklerden birinde metinde geçen bir deyim ve yeni bir kelime için dört şıkkıdan birinin seçilmesi gerekmektedir. B2 seviyesinde bu tür etkinlikler daha kapsamlı olmalıdır. Ve aslında açıklama bulalım yönergesi çerçevesine giren hemen hemen tüm etkinlikler yakın anlamlı kelimelerin veya öbeklerin öğretimiyle yakından ilgilidir çünkü Türkçeyi Türkçe vasıtasıyla öğretiminde tercüme kullanılmadan yakın anlamlı kelimelere başvurma kaçınılmazdır. Bu yüzden bu alışırmalar daha derinden düşünülerek ve tasarlanarak uygulanışına önem verilmelidir. Bu şekilde yeni kelimelerin kazanımı sağlandığı için yeni sözcüklerin anlamları, değerleri ve kullanım özellikleri net ve anlaşılır bir şekilde anlatılarak mutlaka pekiştirilmelidir.

Şekil 95. DK(B2-C1) 4. Ünite Alıştırma No 17

gözümüzün aşına olduğu

☐ çok iyi bildiğimiz

☐ daha önce de gördüğümüz

☐ ilk kez gördüğümüz

☐ hiç görmediğimiz

makbul

☐ daha iyi

☐ önemli

☐ şart

☐ gereksiz

3.3.5. Ünite 5

Aşağıda yeni Hitit B2-C1 seviyesindeki ders kitabının içindekiler sayfasından alınan 5. ünitenin içeriği ve bu üniteden çıkarılan ve yakın/eş anlamlısı tespit edilen kelimelerin listesi verilmiştir.

Tablo 33. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti B2 ve C1 Seviyeleri
5. Ünitesinin İçeriği ve İçinde Tespit Edilmiş Yakın Anlamlı Kelimeler

Ünite 5: Para...Para...Para		
Temalar, Metinler, Başlıklar: 5.1. Paranın Ne Önemi Var? 5.2. Lüks Hayat 5.3. Az Para ile Çok Mutluluk Ders Kitabındaki Metinler: 1. Ah Bir Zengin Olsam 2. Lüksün Sınırı Yok 3. Zengin Olmanın 15 Püf Noktası 4. Parayla Mutluluk Olur mu? Çalışma Kitabındaki Metinler: 2. 1. Milyoner Fuarı Türkiye’de		
Dilbilgisi 1. Ulaçlar (- mEktEnsE, -mEk varken, -mEk yerine, -(y)EcEk + iyelik + - (n)E, - (y)EcEk + iyelik yerde) 2. Sıfatlar (-sEl) 3. Bağlaçlar (ki’liler)		
Yakın Anlamlı Kelimeler		
aç - bakım adam - insan akıl - zeka - zihin alan - bölge - yöre amaç - hedef anlaşmazlık - çatışma - kavga - tartışma araba - otomobil arkadaş - dost asır - yüzyıl beden - vücut biçim - şekil bolluk - refah - servet - zenginlik boy - en bucak - köşe büyüklük - şiddet cümle - tümce çare - çözüm çevre - etraf - ortam defa - kez değer - önem değişiklik - fark değişken - etken* - faktör dert - sıkıntı - zorluk detay - özellik dilbilgisi - dilbilim (bilgi –	dilek - istek din - iman düşünce - fikir - görüş ekip - grup - takım elbise - giyim - kıyafet engel - kısıtlama etkinlik - faaliyet etkinlik - organizasyon fayda - yarar fırsat - şans gelir - kazanç - maaş gerek - gereksinim - ihtiyaç gezi - yolculuk gün - gündüz halk - kamu harcama - ödeme hasret - özlem hayat - ömür - yaşam - yaşama ilah - teoloji imge - sembol* imkan - olanak ispat - kanıt iş - meslek kalıt - kalıtım kent - şehir	keyif - zevk kişi - insan - şahıs - şahsiyet konum - mevki - yer kural - tasa - yasa kurum - şirket kut - mutluluk maddiyat - zenginlik mal - mülk - varlık memleket - vatan memnuniyet - mutluluk millet - ulus (milli - ulusal) oran - orantı önlem - tedbir para - pul parasızlık - yokluk- yoksuzluk portre - resim problem - sorun sene - yıl suçluluk - utanç tasarı - tasarım tasarruf - tutumluluk topluluk - toplum üretim - yapım vakit - zaman yarı - yarım

bilim)

Bu üniteye yakın anlamlı kelimelerin arasındaki farkın öğretimine yönelik alıştırmalar bulunmamaktadır. Bu üniteye “Okuyalım, yeniden yazalım; Yerleştirelim; Eşleştirelim; Okuyalım, işaretleyelim; Adlaştırmak yeniden yazalım” yönergeleriyle verilen alıştırmalar bazı eklemeler yapılarak yakın/eş anlamlı kelimelerin öğretiminde kullanılabilir. Bu alıştırmalardan ‘Okuyalım, yeniden yazalım’ yönergeli 10. alıştırmada (DK, 60) bir metin verilmiştir ve metinde geçen bazı cümlelerin yeni dilbilgisi kullanılarak yeniden yazılması beklenmektedir. Üniteye başka uygun alıştırmalar bulunmadığı için bu metnin sadece birkaç cümlesi değil, tamamı yeniden yazılabilir ve sonra üzerine tartışılabilir. Bu tür etkinlikler sırasında sadece yakın anlamlı kelimelerin seçimi değil, aynı zamanda sözdizimi ve biçimbilim kuralları da pekiştirilmiş olmaktadır.

Şekil 96. DK(B2-C1) 5. Ünite Alıştırma No 10

10 Okuyalım, yeniden yazalım
Zengin Olmanın 15 Püf Noktası

ABD’de iş ve ekonomi çevrelerine hitap eden Forbes dergisi, her yıl düzenli olarak yayınladığı zenginler listesini açıkladı. Listenin ilk sıralarında boy gösteren zenginlerin hayatlarını inceleyen Esquire dergisi esprili bir yaklaşımla, zenginlerin ilginç ortak yönlerini de buldu. İşte zengin olma yolunda gözden kaçırmamanız gereken bazı noktalar...

Şampuanınızı değiştirin: Saçlarınızın dökülmesinden korkmayın. Sık sık şampuan değiştirerek saçınızın dökülme riskini artırın. Saçları sonradan mı dökülmüştür yoksa kalıtsal mıdır bilinmez ama dolar milyarderlerinin çoğu keldir!

Çok çocuk sahibi olun: “Bekârlık sultanlığıdır,” sözüne inanmayın. Kendinize uygun bir eş seçip evlenin ve çocuk sahibi olun. Dolar milyarderlerinin en belirgin özelliklerinden biri geniş ailelere sahip olmaları.

Yabancı dil öğrenin: Dolar milyarderseniz, yabancı dil bilmeniz gerekiyor. Bu yüzden dil öğrenmenin zorluklarını düşünmeyin, hemen bir dil kursuna yazılın.

Cimri olun: Eşinize dostunuza kendinizi ispat etmek için ikramlarda bulunmayın. Paranızı kendinize saklayın. Seveveleri 40-50 milyar dolarlarla telfuz edilen zenginlerin en önemli ortak özellikleri cimrilikleridir.

Araba alın ama kullanmayın: Zenginlerin garajları, milyon dolarlık arabalarla doludur ve bunların çoğunun masasına bile basılmaz.

Golf oynayın: “Benim için tek spor futboldur,” demeyin. Golfe ilgi duyun. Golf zengin sporudur ve sosyalleşme imkânı sağlar. Oyun sırasında birçok ticari ortaklık kurma fırsatı yakalayabilirsiniz.

Kötü giyinin: Modayı takip etmeyin. Kendinize ait zevksiz bir giyim stili yaratın. İsdamları pek öyle zevk sahibi kişiler değildir. Bu uğurda cüvalla para harcasalar da hâlâ bir şekilde haftanın, ayın ya da yılın rükusu seçilmekten kurtulamazlar!

Kemer yerine askı takın: Demode diye düşünmeyin. En kısa sürede kemerlerinizin yerine askı kullanmayı alışkanlık haline getirin. Ünlü milyarderler Warren Buffet ve Robert Walton, kemer yerine askı kullanmayı tercih ediyor.

Nakit para kullanmayın: Ödemelerinizi peşin yapmayın. Kredi kartı kullanın. Belli bir noktadan sonra, bankalar size limitsiz kredi kartları vermek için sıraya girecektir.

1. Saçlarınızın dökülmesinden korkmak yerine şampuanınızı değiştirerek dökülme riskini artırın.

2. _____

3. _____

4. _____

5. _____

6. _____

7. _____

8. _____

9. _____

11 Konuşalım

Siz de zengin insanların ilginç yönlere alışkanlık zengin olmanın püf noktalarını, benzeri püf noktaları ekleyin.

‘Yerleştirelim’ yönergeli 6. alıştırmada da (ÇK, 31) sıfatlarla ilgilidir. Bütün sıfatlar bir konuyla ilgili olup aralarında yakın anlamlı sayılabilir. Onları olumlu olumsuz diye

adlandırılan iki gruba ayırmak gereklidir. Aslında burada sadece olumlu veya olumsuz değil, bir niteliğin skalası oluşturulabilir, biçimsel ayrıntılar öğretilir ve böylece arasındaki farka daha derin bakılabilir.

Şekil 97. ÇK(B2-C1) 5. Ünite Alıştırma No 6

6 Yerleştirelim	
Paragöz • cimri • tutumlu • eli açık • savruk • cömerl hesabını bilen • bonkör • varıyemez • pintli	
Olumlu	Olumsuz
• _____	• _____
• _____	• _____
• _____	• _____
• _____	• _____

‘Eşleştirelim’ yönergeli 11. alıştırma (ÇK, 32) yakın anlamlı isimlerle ilgilidir. Bir kelimeyi, öbeği veya cümleyi bir kelimeyle eşleştirmek gerekmektedir. Aslında bu alıştırma bir nevi tanım bulma etkinliğidir. Burada birbiriyle yakın anlamlı olan çok kelime mevcuttur ama arasındaki fark belirgin şekilde gösterilmemiştir bu yüzden ek açıklamalar ve pekiştirme etkinlikleri gerekmektedir.

Şekil 98. ÇK(B2-C1) 5. Ünite Alıştırma No 11

11 Eşleştirelim	
1. Zenginlik	☐ Kazanç
2. Pahalı ve gösterişli	☐ Sosyete
3. Zengin karşıtı	☐ Maddi
4. Devletçe bastırılan, üzerinde değeri yazılı kâğıt veya metalden ödeme aracı	☐ Yoksul
5. Yapılan bir iş veya harcanan bir emek karşılığında elde edilen para	☐ Hazine
6. Parasal bakımdan rahatlık	☐ Servet
7. Bir topluluktaki gelir düzeyi yüksek ve kendilerine özgü yaşama biçimleri olan topluluk	☐ Para
8. mal mülk	☐ Bolluk
9. Altın, gümüş, mücevher vb. değerli eşyalar	☐ Varlık
10. Mal, para, varlıkla ilgili olan	☐ Lüks

‘Okuyalım, işaretleyelim’ yönergeli 13. alıştırma (ÇK, 33) bir metinden ve metin sonrası ‘var/yok’ etkinliğinden oluşmaktadır. Değişiklik olarak ve yakın anlamlı kelimelerin arasındaki farka ve yaratabileceği etkiye dikkat çekmek üzere bu metnin tamamen yeniden yani yeni kelimelerle yazılması istenebilir. Sonradan kıyaslandırma

yaptırılarak yakın anlamlı kelimelerin birbirinin yerine geçince oluşturabileceği değişiklik vurgulanabilir.

Şekil 99. ÇK(B2-C1) 5. Ünite Alıştırma No 13

13 Okuyalım, işaretleyelim
Milyoner Fuarı Türkiye'de

Uluslararası piyasalarda yaşanan kriz pek çok ülkeyi etkisi altına alırken, lüks tüketimde planlar aynen devam ediyor. Dünyanın en lüks tüketim ürünlerinin sergilendiği Milyoner Fuarı (Millionaire Fair), bu yıl ilk kez Türkiye'de de yapılıyor. Hollanda, Belçika, Rusya, Almanya ve Çin'in ardından ilk defa İstanbul'da 30 Ekim-2 Kasım 2008 tarihleri arasında İstanbul CNR Fuar Merkezi'nde düzenlenecek olan fuar, lüks markalar ve lüks yaşam hizmetleri hedef kitlelerine tanıtımını yapacak. Yapıldığı her ülkede büyük sansasyon yaratan fuarda moda markalardan, milyar dolarlık emlak projelerine, saat ve mücevherlerden, ünlü otel zincirlerine kadar dünya genelinde 220 milyar dolar büyüklüğe erişen lüks tüketim ürünlerinin örnekleri sergileniyor.

100'ün üzerinde firmanın ürünlerini tanıtaçağı fuara katılımın yoğun olması bekleniyor. "Yalnızca dünya ölçeğinde bilinirliği olan lüks markaların, lüks yaşam hizmetlerinin seçkin hedef kitleye sunulduğu bir zirve" olarak nitelendirilen fuarda, ürün sunumlarının yanı sıra eğlencelere de yer verilecek. Uluslararası moda kanalı Fashion TV tarafından gerçekleştirilen gala gecesinde, 22 ülkede yayınlanacak bir mankenlik yarışması da yapılacak. Ayrıca 20 ulustan 20 çiftin ulusal gelinlik ve damatlıkta ülkelerini temsil edeceği "Ulusların Düşünü" adında bir etkinlik olacak.

	Var	Yok
1. Uluslararası krizin ülkeler arasındaki ekonomik ilişkiler açısından etkileri	☐	☐
2. Fuarın yapıldığı diğer ülkelere gördüğü ilgi	☐	☐
3. Fuarda katılacak olan müşteri profili	☐	☐
4. Fuarla katılımla ilgili beklenti	☐	☐
5. Medyada fuarın tanıtımına ayrılan yer	☐	☐
6. Fuarda gerçekleştirilecek organizasyonların içeriği	☐	☐

Adlaştırmak yeniden yazalım' yönergeli 15. alıştırmada (ÇK, 34) cümlelerin yeni gramer kuralı kullanılarak yeniden yazılması istenmektedir. Alıştırma genişletilerek cümlelerin sadece yeni dilbilgisiyle değil tamamen yeniden yazılması istenerek kelimelerin anlamlarına, kullanım biçimlerine, yan anlamlarına ve cümle üzerine kurduğu etkilere dikkat çekilebilir.

Şekil 100. ÇK(B2-C1) 5. Ünite Alıştırma No 15

15 Adlaştırmak yeniden yazalım

- Duydum ki haftaya tatile çıkacaktınız.
Haftaya tatile çıkacağımızı duydum
- Sandım ki söylediklerimi dinleyecek.
- Anladım ki daha çok kitap okumam gerekiyor.
- Adresi bulduğunda öğrenmiş ki akrabası o evden çoktan taşınmış.
- Biz düşündük ki sen öğle yemeğine çıkmayacaksın.
- Son dakikada hatırladım ki proje için cumaya bir rapor daha verilmesi gerek.
- Otobüste fark ettim ki cüzdanım yanında değil!
- Sen zannettin ki doğum gününü unuttuk, değil mi?
- Araştırma sonucunda gördük ki şirketin hesaplarında büyük bir açık var.
- Şimdi aklıma geldi ki doktordan randevu almam gerek!

3.3.6. Ünite 6

Aşağıda yeni Hitit B2-C1 seviyesindeki ders kitabının içindekiler sayfasından alınan 6. ünitenin içeriği ve bu üniteden çıkarılan ve yakın/eş anlamlısı tespit edilen kelimelerin listesi verilmiştir.

Tablo 34. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti B2 ve C1 Seviyeleri 6. Ünitesinin İçeriği ve İçinde Tespit Edilmiş Yakın Anlamlı Kelimeler

Ünite 6: Dile Geçmek		
Temalar, Metinler, Başlıklar: 6.1. Dil ve İletişim 6.2. Bedenimizin Dili 6.3. Dilin Kemiği Ders Kitabındaki Metinler: 1. İkinci Dilim Türkçe 2. Bedenin Söyledikleri 3. Yazalım mı? Konuşalım mı? 4. Ben de Amerikan Delikanlısıyım Çalışma Kitabındaki Metinler: 1. Doğrucu Beden Dili		
Dilbilgisi 1. Ulaçlar (-Dik / -(y)EcEk + -(n)E göre -Dİk + iyelik kadarıyla) 2. Ulaçlar (-Dİk + iyelik takdirde -mE + iyelik durumunda) 3. Olumsuzluk (değil)		
Yakın Anlamlı Kelimeler		
açıklama - ifade ajanda - andaç aktivite - etkinlik alan - bölge amaç - erek* - istek - meram ambulans - cankurtaran anlaşmazlık - çatışma - kavga - tartışma - tatsızlık anlaşmazlık - uyumsuzluk anlaşmazlık - yanlış anlama anlatım - anlatma anlatım - ifade argo - hakaret - küfür armağan - hediye arsa - arazi* - toprak arşiv - belgelik bayan - hanım - hanımefendi* - kadın bebek - çocuk	biçim - şekil bilgi - veri cins - cinsiyet cümle - tümce çevre - etraf - ortam davranış - tutum dedikodu - söylenti deneyim - görgü dert - meram deyim - tabir dilbilgisi - gramer diyet - rejim doğru - gerçek duruş - postür duygu - his düşünce - fikir düzey - seviye eşkal - tarif etki - izlenim - imaj fark - farklılık fedakarlık - özveri	gösterge - gösterim - sembol - simge güç - kuvvet hak - yetki hareket - jest itibar - saygı kelime - laf - söz - sözcük kıstas - kriter kurum - örgüt - teşkilat nasip - şans neden - sebep nitelik - özellik öğrenim - öğrenme öğüt - öneri - tavsiye* problem - sorun programlama - sınıflandırma sene - yıl sıra - süre - vakit - zaman topluluk - toplum vurgu - vurgulama

beden - vücut beğeni - takdir belge - evrak	firma - şirket garanti - güvence	yazı - yazma yer - yeryüzü
---	-------------------------------------	-------------------------------

Bu üniteye yakın anlamlı kelimelerin arasındaki farkı öğretmeye yönelik bir etkinlik bulunmaktadır. Bu, ‘Türkçe karşılığını bulalım’ yönergeli 8 nolu alıştırmada (DK, 69) yakın anlamlı kelimelerin eşleştirilmesi gerekmektedir. ‘Eş anlamlısını bulalım’ yönergeli diğer benzer alıştırmaların aksine bu etkinlikte kelimelerin arasındaki farka biraz değinmektedir: kelimelerin kökeni. İleriye giderek arasındaki farka daha derin bir şekilde dikkat çekmek mümkündür, bağlam yaratarak kelimelerin seçimini gerektiren alıştırmalar eklenebilir. Ödünç kelimelerle ilgili teorik bilgiler verilebilir ve böylece öğrencilerde farkındalık oluşturulabilir. Bu alıştırma dışında diğer alıştırmalar yakın anlamlı kelimelerin öğretiminde kullanılmak üzere değiştirilmelidir.

Şekil 101. DK(B2-C1) 6. Ünite Alıştırma No 8

8 Türkçe karşılığını bulalım

garanti	☐ cankurtaran
aktivite	☐ güvence
ajanda	☐ itici
aktüel	☐ güncel
ambulans	☐ etkinlik
arşiv	☐ saldırgan
agresif	☐ andaç
antipatik	☐ belgelik

‘Okuyalım, tamamlayalım, işaretleyelim’ yönergeli 15. alıştırmada (DK, 72) bir metin ve metin sonrası etkinlikler verilmiştir. Alıştırmalar sözcüksel olanlarla çeşitlendirilerek yakın anlamlı kelimelere de yer verilebilir.

Şekil 102. DK(B2-C1) 6. Ünite Alıştırma No 15

Araştırmacıların sınıflandırmalarına göre;

1. sözlerin etkisini artırmak amacıyla onlarla beraber kullanılan beden hareketleri _____ olarak adlandırılır.
2. sözcük kullanmadan beden hareketiyle bir mesaj vermemiz durumunda bu hareket _____ olarak adlandırılır.
3. hislerimizi mimiklerimizle yüzümüze yansıtıyorsak bu mimikler _____ olarak adlandırılır.
4. bir beden hareketini, iletişim istediğimiz duruma getirmek amacıyla yaptığımız taktirde bu hareket _____ olarak adlandırılır.
5. öfkemizi kontrol altına alma amacıyla bir beden hareketi yapmamız durumunda o hareket _____ olarak adlandırılır.

‘Eşleştirelim’ yönergeli 23. alıştırmada (DK, 76) argo deyimlerin açıklamalarıyla ve nötr yakın anlamlılarıyla eşleştirilmesi öngörülmektedir. İçinde aslında yakın anlamlı öbekler ve deyimler verildiği için arasındaki özellikle kullanım farkına, yan anlamsal özelliklerine ve yarattığı etkilere değinmelidir. Ayrıca sonradan mutlaka bağlam içinde kullandırılarak kullanım analizi yapılmalıdır. Bu şekilde öğrenciler sadece anlamlarını değil, kullanım şartlarını da öğrenmelidir.

Şekil 103. DK(B2-C1) 6. Ünite Alıştırma No 23

23 Eşleştirelim	
dümen yapmak	☐ alay etmek
kvırmak	☐ aldatmaya çalışmak
başlamak	☐ ihmal etmek
kazık yemek	☐ aldatılmak, kandılmak
makaraya almak	☐ birine aşık olmak
pergelleri acmak	☐ uydurmak
kem küm etmek	☐ hızlı yürümeye çalışmak
makaraları koy vermek	☐ verecek cevabı olmadığından anlamsız sözler söylemek
abayı yakmak	☐ kendini tutamayıp kakhahalarla gülmek

‘Yeniden yazalım’ yönergeli 2. alıştırmada (ÇK, 36) yeni dilbilgisinin kullanımını pekiştiren bir alıştırmadır. Cümlelerin tamamen yeniden yani yakın anlamlı kelimeleri kullanarak yazdırmak ise alıştırmayı yakın anlamlı kelimelerin arasındaki farkın öğretimine yakınlaştıracaktır.

‘Okuyalım, yanıtlayalım’ yönergeli 7. alıştırmada (ÇK, 38) bir metin ve metin sonrası etkinlikler sunulmuştur. Etkinliklerin arasında deyimlerin açıklaması yer almaktadır. Özellikle ilkinde tanımlardan bazı öbekler birbiriyle yakın anlamlı sayılabilir. Bu durumda arasındaki ince farklarına dikkat çekmek yerinde olacaktır. Ayrıca kelime etkinlikleri çeşitlendirilerek metinde geçen kelimelerin yakın anlamlı sözcükleriyle ilgili birkaç alıştırmaya eklenebilir.

‘Yeniden yazalım’ yönergeli 9. alıştırmada (ÇK, 39) bir cümleyi yeni dilbilgisini kullanarak yeniden yazmak gerekmektedir. Alıştırmayı biraz değiştirerek tamamen yeniden yazılması istenebilir. Kontrol sırasında ise kullanılan yakın anlamlı kelimeler arasındaki fark üzerinde de durulabilir.

Şekil 104. ÇK(B2-C1) 6. Ünite Alıştırma No 2, 7, 9

2 Yanlışı çizelim

1. Senin beni tanıdığın *kadar/kadanyla* ben de seni tanıyorum.
2. Gördüğüm *kadar/kadanyla* konukların çoğu gelmiş, yemek servisine başlanabilir.
3. Köye yirmi yıldır gitmiyorum, umarım hala benim hatırladığım *kadar/kadanyla* yeşildir.
4. Anladığım *kadar/kadanyla* siz daha spor bir saat modelini anıyorsunuz.
5. Konuşmayı bildiğin *kadar/kadanyla* dinlemeyi de bili!
6. Burcu bu fotoğrafta gördüğün *kadar/kadanyla* kilolu değildir aslında.
7. Hatırladığım *kadar/kadanyla* siz daha önce de bize iş başvurusunda bulunmuşunuz, öyle değil mi?
8. Bildiğim *kadar/kadanyla* 137 numaralı otobüs oradan geçiyor.
9. Can tam bir kılaf kurdudur, kimse onun okuduğu *kadar/kadanyla* kitap okuyamaz.
10. Hamur işlerinden, yemekten anladığım *kadar/kadanyla* anlamam.

"Kanı kaynamak" _____ demektir.

☐ hemen harekete geçmek istemek

☐ hemen sevgi duymak

☐ heyecan duymak

☐ aşık olmak

"Gözü tutmak" _____ demektir.

☐ hatırlamak ☐ tanımak

☐ beğenmek ☐ istemek

"Kıyamet kopmak" _____ demektir.

☐ büyük bir gürültüye neden olmak

☐ çok sinirlenilmesine neden olmak

☐ mutlu olmasını sağlamak

☐ kavgaya yol açmak

9 Yeniden yazalım

1. İşler böyle kötü giderse birkaç çalışmamız işten çıkarmak zorunda kalacağız.
İşlerin böyle kötü gitmesi durumunda bir kaç _____ çalışmamızı işten çıkarmak zorunda kalacağız.
2. Şikayetleriniz bu ilaçlara otodan kalkmazsa küçük bir operasyona ihtiyaç duyabilirsiniz.
3. Küresel ısınmanın olumsuz etkilerini engellemek için herkes üstüne düşeni yapmazsa büyük sorunlar yaşamak kaçınılmaz görünüyor.
4. Bu yemeği pisimeyi ilk kez denedim. Beğenmezsen çekinmeden söyleyebilirsin.
5. Üzülerek söylüyorum ki bir ay içinde borcunuzu ödeyemezseniz sizi dava etmek zorunda kalacağız.

3.3.7. Ünite 7

Aşağıda yeni Hitit B2-C1 seviyesindeki ders kitabının içindekiler sayfasından alınan 7. ünitenin içeriği ve bu üniteden çıkarılan ve yakın/eş anlamlısı tespit edilen kelimelerin listesi verilmiştir.

Tablo 35. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti B2 ve C1 Seviyeleri 7. Ünitesinin İçeriği ve İçinde Tespit Edilmiş Yakın Anlamlı Kelimeler

Ünite 7: Hadi Beni Güldür		
Temalar, Metinler, Başlıklar:		
7.1 Gülümse		
7.2 Mizahın Türkçesi		
7.3. Komedi Dünyası		
Ders Kitabındaki Metinler:		
1. Espri Bunun Neresinde? Mizahın Gücü		
2. Mizah Kursu		
3. Yabancı Diller		
4. Sessiz ve Derinden		
5. Bir Komedi Klasığı: Benny Hill Şov		
6. En Miskin, En Komik Kedi		
Çalışma Kitabındaki Metinler:		
1. Tutkunun Romanı		
2. Tuz Kadar		
Dilbilgisi		
1. Ulaçlar (...-(y)E... -(y)E)		
2. Yinelemeler (... mî ...)		
3. Belirteçler (hiç yoktan, hiç değilse)		
Yakın Anlamlı Kelimeler		
alan - sektör	dönem - müddet	kader* - talih
alay - dalga - espri - fıkra -	durum - hal	kap - tas

nükte- şaka anı - hatıra anlaşmazlık - kavga - tartışma aşk - tutku beceri - ustalık - yetenek boşluk - uçurum bucak köşe cevap - yanıt çare - çözüm çeşit - nevi - tür çevre - etraf - ortam çırak - çömez damga - mühür defa - kez dert - olumsuzluk - sıkıntı - sorun doğru - gerçek doktor - hekim	düşünce - fikir eda - tavır efsane - rivayet engel - güçlük - zorluk fayda - yarar firma - şirket gösteri - gösteim - vizyon güldürü - komedi gülme - gülüş - kahkaha gülmece - mizah gülümseme - tebessüm hata - yanlış - yanlışlık hayat - ömür - yaşam heyecan - vecd hiçlik - yokluk hüküm - karar içecek - meşrubat izleyici - seyirci	kelime - laf - söz - sözcük keyif - moral komedeyen - mizahçı lezzet - tat memleket - ülke mesele - problem - sorun müddet - süre - vakit - zaman neden - sebep oda - salon (yemek= popülarite - popülerlik - ün safılık - samimiyet sağlık - şifa sandalye - tabure sene - yıl surat - yüz taraf - yan yer - yeryüzü
--	--	--

Bu üniteye yakın anlamlı kelimelerin öğretimiyle doğrudan ve dolaylı olarak ilgili alıştırmalar mevcuttur. Örneğin, ‘Benzerini yazalım’ yönergeli 5 nolu alıştırmada (DK, 79) üç metin verilmiştir, hepsi aynı ama farklı yaş gruplarına ait insanlar tarafından yazılmıştır. Bu etkinlikte sezdirilerek yakın anlamlı kelimelerin, öbeklerin ve cümlelerin arasındaki farka dikkat çekilmektedir. Üç metin okunduktan sonra öğrencilere kendi yaşına göre bir metin oluşturmaları önerilmektedir. Aslında bu tür alıştırmalar yakın anlamlı kelimelerin öğretiminde çok faydalı ve verimli olmaktadır, çünkü yakın anlamlı kelimelerin ve öbeklerin kullanımıyla ilgili olup arasındaki farkı belirgin kılmaktadır.

Şekil 105. DK(B2-C1) 7. Ünite Alıştırma No 5

5 Benzerini yazalım

Yaş: 70
"Karşıma aniden çıkınca ziyadesiyle şaşırımdı. Nasıl bir eda takınacağıma hüküm veremedim, adeta vecde geldim. Buna mukabil az bir müddet sonra kendime gelir gibi oldum, yüzünde beni fevkalade rahatlatan bir tebessüm vardı. Üstümü başımı toparladım, kendimden emin bir sesle 'Akşam-ı şenfleriniz hayırlı' dedim."

Yaş: 50
"Karşıma ansızın çıkınca fevkalade şaşırımdı. Ne yapacağıma hüküm veremedim, heyecandan ayaklarımla titredim. Amma ve lakin kısa bir süre sonra kendime gelir gibi oldum, yüzünde beni rahatlatan bir tebessüm vardı. Üstüme çeki düzen verdim, kendimden emin bir sesle 'Hayırlı akşamlar' dedim."

Yaş: 18
"Karşıma birdenbire çıkınca acayip şaşırımdı. Fena halde kal geldi yanı... Bakım, o da bana bakıp sınıyor, 'Bu iş tamamdır.' dedim. Aristokratik bir sesle 'Selam tatlım!' diyerek yanına yaklaştım."

Yaş: _____

Bunun dışında bazı alıştırmalar değiştirilerek yakın anlamlı kelimelerin öğretimi amacıyla kullanılabilir.

‘Anlamlarını tahmin edelim, eşleştirelim’ yönergeli 2. alıştırmada (DK, 78) cümleler verilerek içinde geçen deyimlerin bir sonraki etkinlikte anlamlarıyla eşleştirilmesi beklenmektedir. Tüm deyimler ‘şaka’ kelimesi ile oluşturulmuştur ve beraberinde ‘şaka’ kelimesinin kullanımı hakkında önemli bilgiler vermektedir. Söz konusu deyimlerin anlamlarını tahmin etmek ve sonra eşleştirmek aslında yakın anlamlı öbeklerin eşleştirilmesidir ve deyim ile onu açıklayan öbek arasındaki biçimsel ve yananlamsal farklara değinilebilir. Ayrıca verilen cümleler içine deyimlerin yerine anlamını yansıtan öbeğini yerleştirme etkinliği yaptırılarak arasındaki algı farkları tartışılabilir.

Şekil 106. DK(B2-C1) 7. Ünite Alıştırma No 2

2 Anlamlarını tahmin edelim, eşleştirelim

1. Anlattıkların bana şaka gibi geliyor, gerçekten bunların hepsi oldu mu?
2. Bizim oralılar şakacıdır, şaka kaldırır.
3. Doğanın şakası yoktur, ona kötü davranırsanız gün gelir intikamını alır.
4. Kendisine yapılan bütün eleştirileri şakaya vurup yine bildiğini okuyor.
5. Onu kırmamak için şikâyetlerimi şaka yolu dile getirmeye çalıştım.
6. Seninle görüşmeyi şaka maka on yıl olmuş.
7. Ona yaptığın eşek şakasından sonra seni affedeceğini hiç sanmam.
8. Soğuk şakaları nedeniyle çevresinde alay konusu olduğunun farkında değil.

1. şaka gibi gelmek	☐ şakaya kızmamak
2. şaka kaldırmak	☐ ciddi, tehlikeli durum
3. şakası yok	☐ şaka yapar gibi
4. şakaya vurmak	☐ farkında olmadan
5. şaka yolu	☒ 1 bir türlü inanmamak
6. şaka maka	☐ incitici, kaba, ağır şaka
7. eşek şakası	☐ hoş karşılanmayan şaka
8. soğuk şaka	☐ ciddi bir konuyu şaka yoluyla geçiştirmek

‘Sürdürelim, bulalım, işaretleyelim’ yönergeli 6. alıştırma (DK, 80) bir metinden ve metin sonrası etkinliklerden oluşmaktadır. Etkinliklerden biri ‘mizah’ kavramıyla ilişkili sözcükleri bulma ile ilgilidir. Bu etkinlik asıl olarak semantik alan oluşturmaya öngörmektedir, ve kelime öğretiminde sıkça başvuru olan yöntem olarak aynı alanda bulunan yakın anlamlı kelimeleri aydınlatmaktadır. Bağlam örnekleri ile beraber kelimelerin arasındaki fark ve kullanım incelikleri ortaya çıkarılabilir.

‘Anlatalım, güldürelim’ yönergeli 7 nolu alıştırmada (DK, 81) bir önceki alıştırmada geçen mizahla ilgili kelimeler verilmiştir. Öğrencilerden her kelimeye göre farklı tür

anlatım beklenmektedir. Asıl olarak bu alıştırmada kelimeler arasındaki fark dolaylı yollardan ortaya çıkarılmaktadır ve öğrenciler birer 'şaka', 'fıkra' anlatırken ve dinlerken kelimenin tam anlamını kavramaya yönlendirilmektedir. Bu alıştırmaların içeriği genişletilerek içine diğer yakın anlamlı kelimeler de eklenebilir.

Şekil 107. DK(B2-C1) 7. Ünite Alıştırma No 6 ve 7

Mizah kavramıyla ilişkili sözcükler:

- gülme
- _____
- _____
- _____
- _____
- _____
- _____
- _____

7 Anlatalım, güldürelim

- Fıkra
- Taklit
- Bilmece
- Şaka
- Anı
- Tekerleme

‘Yeniden yazalım’ yönergeli 12. alıştırmada (DK, 83) bir cümleyi yeni dilbigisini kullanarak yeniden yazmak gerekmektedir. Alıştırmayı biraz değiştirerek tamamen yeniden yazılması istenebilir. Kontrol sırasında ise kullanılan yakın anlamlı kelimeler arasındaki farkın üzerinde de durulabilir.

‘Okuyalım, işaretleyelim’ yönergeli 13. alıştırmada (DK, 84) bir metin ve metinden sonra bir etkinlik verilmiştir. Metinde geçen öbeklerin anlamını dört şık arasından birini seçmek gerekmektedir. Söz konusu etkinlik içine metinde geçen yakın anlamlı kelimeler de eklenerek arasındaki farka dikkat çekilebilir.

Şekil 108. DK(B2-C1) 7. Ünite Alıştırma No 12 ve 13

12 Yeniden yazalım

1. Bu yarışmayı kazanmak için çok çalıştın. Sonunda sana verdikleri bu ödül bence yeterince büyük değil.

2. Sabahın beri "Kurt gibi açım," diye söylüyorsun. Şimdi kalkmış tost siparişi veriyorsun. Bunu mu yiyeceksin?

3. Ne zamandır tatil için plan yapmaya çalışıyorlardı. O kadar düşünüp sonunda Antalya'yı mı seçmişler?

4. Aylardır şirkete yeni eleman almak için uğraşıyorsun. Bu kadar özenli elemelerin ardından, bu bilgisayar bile kullanamayan adamı mı işe aldın?

5. "Donuyorum, üzerime kalın birşeyler alacağım," dedin ve sonunda bu incecik hırkayı mı giydin?

1. "aldım olası:"
Kendimi bildiğimden beri ☐
Ben beni bildim bileli ☐
Yaşadıkça ☐
Kendime geldiğimden beri ☐
2. "Ama şu Fransızca yok mu..."
Fransızcam da İngilizcem gibi ilerledi. ☐
Fransızcayla ilgili sıkıntılarım var. ☐
Fransızca'yı çok daha kolay öğrendim. ☐
Fransızcam İngilizcemden daha kolay ilerledi. ☐
3. "Olsun bitsin:"
çözülsün. ☐
yeniden başlasın. ☐
hiç bilmesin. ☐
istediğin gibi olsun. ☐
4. "Benden söylemesi:"
Uyan ☐
Tehdit ☐
İtiraf ☐
Kızgınlık ☐
5. "Boş sayılmam:"
Hiçbir şey bilmiyorum değilim. ☐
Çok şey bildiğim söylenemez. ☐
Çok şey biliyorum değilim. ☐
İlgisiz sayılıyorum. ☐
6. "Alemim var mı?"
Amacı ne? ☐
Yaran var mı? ☐
Bir faydası var mı? ☐
Gereği ne? ☐
7. "Okuyor işin içinden:"
Sorundan kaçıyor. ☐
Sorun yaşamaktan kurtuluyor. ☐
Problemi çözüyor. ☐
Meseleyi hallediyor. ☐
8. "Nitekim:"
Ama ☐
Zaten ☐
Aslında ☐
Oysa ☐
9. "Kestilip attım:"
Çok sinirlendim. ☐
Uzatmadan konuyu kapattım. ☐
Konuyu değiştirdim. ☐
Konuyu kısalttım. ☐
10. "Köseyi dönmek:"
Kolaylık sağlamak. ☐
Çok para kazanmak. ☐
Parasız olmak. ☐
Köşe bucağı kaçmak. ☐

‘Eşleştirelim, tümcede kullanalım’ yönergeli 16 nolu alıştırmada (DK, 87) deyimlerin anlamlarıyla eşleştirip sonradan cümlede kullanmak gerekmektedir. Burada önemli olan, aynı türdeki alıştırmaların aksine cümle oluşturma, yani bağlamda kullanımı öngören kısmın bulunmasıdır. Cümleler oluştururken deyimlerin arasındaki ve deyimlerle açıklamalarının arasındaki farkın üzerinde durulabilir.

Şekil 109. DK(B2-C1) 7. Ünite Alıştırma No 16

16 Eşleştirelim, tümcede kullanalım

1. Gülip oynamak	☐ İylık yapar görünüp kötülük yapmak
2. Gülmekten kınılmak	☐ Aşırı derecede gülmek
3. Kahkahayı basmak	☐ Yüksek sesle gülmek
4. Kahkahayı ağızda söndürmek	☐ Kendini tutamayıp yüksek sesle gülmek
5. Kahkaha atmak	☐ Edep sınırlarını aşmamak için gülmeyi sınırlamak
6. Gülerken ısırmak	☐ Neşeli, sevinçli, keyifli, güzel vakit geçirmek

1. _____

2. _____

3. _____

4. _____

5. _____

6. _____

‘Bir fıkra ekleyelim’ yönergeli 6. alıştırmada (ÇK, 44) üç farklı fıkra anlatılmakta ve öğrenciden kendi fıkrasını anlatmaları istenmektedir. Burada yakın anlamlı kelimelerin arasındaki farka dikkat çekmek amacıyla ‘yeniden yazalım’ türünden etkinlik yaptırılabilir. Bir fıkrada tüm sözcüklerini yakın anlamlılarıyla değiştirerek iki metin karşılaştırma yaptırılabilir ve böylece sözcüklerin yarattığı etkiye ve güce değinilmiş olacaktır.

Şekil 110. ÇK(B2-C1) 7. Ünite Alıştırma No 6

6 Bir fıkra ekleyelim

TEMEL

Temel İstanbuldaki kuzeni Dursun'u görmeye gitmiş. Dursun Temel'i havaalanında karşılamış. Beraber dışarı çıkmışlar. Temel bir bakmış 10 metre boyunda bir limuzini! "Uyyy, amma da büyük bu, daa!" Dursun hafifçe gülmüş. "Temel'im burası İstanbul! Burada her şey büyük!" Yola çıkmışlar, Dursun'un çiftliğinin kapısından içeri girmişler. Gıt gıt bir türü eve varamamışlar. Temel şaşkınlık içinde: "Uyy, amma da büyük çiftlik daaa!" Dursun gene hafifçe gülmüş. "Temel'im burası İstanbul! Burada her şey büyük!" Neyse, akşam olmuş, yemek salonuna geçmişler. Salonun ortasında kocaman bir masa. Bir ucunda Temel bir ucunda Dursun. Temel Dursun'u taa uzaktan zor seçiyor. "Uyy!" diye bağırması: "Amma büyük masa, daa!" Dursun'un sesi gelmiş "Temel'im burası İstanbul! Burada her şey büyük!" Yemekten sonra Temel'in tualete gitmesi gerekmiş. Dursun, "Temelim, altı kata in, soldan üçüncü kapı" diye tarifi etmiş. Temel altı kata inmiş ama sol yerine sağdan üçüncü kapıya girmiş. Orası evin havuzunun olduğu yermiş. Her yer karanlık olduğu için Temel elektrik düğmesini ararken havuza düşmüş. Can havliyle bağırmağa başlamış. "Sifonu çekmeyiiin!! Sifonu çekmeyiiin!"

NASRETTİN HOCA

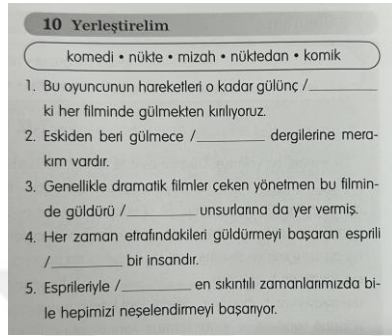
Bir gün bir adam, elinde bir mektup, hocayı tutup, "Hocam sana zahmet, şu mektubu bir okusana" Açır bakar ki Hoca, mektup baştan sona Arapça. Söyle bir iki evirir çevirir anlayamaz çaresiz geri verir. Der ki: - "Başkasına okut bunu sen." Adam şaşırır, "Neden?" der. "Türkçe değil bu mektup okuyamam." der hoca. Yine anlamaz adam, Hoca'nın okuması yok zanneder, "Ayıp hoca, ayıp" der. "Benden utanmıyorsan şundan utan; şu başındaki koca kavuğundan utan!" Hoca, kavuğunu çıkarıp uzatır adama, "Madem ki" der, "iş kavuktur; haydi bakalım, giy de şu-nu; kendin oku bakalım mektubunu."

SARİŞİN

Bardaki taburede oturan kör bir adam barmene "Bir sarışın fıkrası duymak ister misin?" demiş. Barmen birden sessizleşmiş. Yanındaki adam fısıltı ile ona "Fıkra'yı anlatmadan önce, bilmen gereken bir şey var. Barmen sarışın, fedai sarışın, ben de 1.95 boyunda, 160 kg ağırlığımda karatede kara kuşaklı bir sarışınım. Bununla birlikte yanımda oturan adam 2.02 boyunda, 170 kilo ağırlığımda sarışın bir halterci. Senin sağındaki arkadaş ise 2.20 boyunda, 190 kg ağırlığımda sarışın bir güreşçi. Bunu ciddi olarak düşün derim. Hala bu fıkrayı anlatmak istiyor musun?" Kör adam: "Hayır, çünkü bu durumda en az beş kez açıklamak zorunda kalırım."

‘Yerleştirelim’ yönergeli 10. alıştırmada (ÇK, 46) cümlelere verilen kelimeleri yerleştirmek gerekmektedir. Kelimelerin hepsi aynı anlamsal alana ait olup cümleler içinde yakın anlamlılarıyla beraber geçmektedir. Cümleler çeşitlendirilerek bu kelimelerin kullanım ve anlam farklılıkları ön plana çıkartılabilir.

Şekil 111. ÇK(B2-C1) 7. Ünite Alıştırma No 10

3.3.8. Ünite 8

Aşağıda yeni Hitit B2-C1 seviyesindeki ders kitabının içindekiler sayfasından alınan 8. ünitenin içeriği ve bu üniteden çıkarılan ve yakın/eş anlamlısı tespit edilen kelimelerin listesi verilmiştir.

Tablo 36. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti B2 ve C1 Seviyeleri 8. Ünitesinin İçeriği ve İçinde Tespit Edilmiş Yakın Anlamlı Kelimeler

Ünite 8: Ruhun Gıdası
Temalar, Metinler, Başlıklar: 8.1 Müzik Başucumda 8.2 Çare Müzikte 8.3 Şarkı Söylemek Lazım Ders Kitabındaki Metinler: 1. Müziği Matematiği 2. Müzikle Tedavi 3. Notalarda İsyan 4. Hayatımda Müzik Çalışma Kitabındaki Metinler: 1. Müzik Zevkine Göre Kişilik Tahlili 2. Rap ve Hip-Hop Kültürü
Dilbilgisi 1. Edilgen (-İl + -mEktE(dİr)) 2. Ulaçlar (- mEksİzİn) 3. Belirteçler (henüz, daha, artık, zaten, şimdilik)
Yakın Anlamlı Kelimeler

ad - isim akıl - beyin - zeka akım - akış aktivite - etkinlik alan - dal alan - sektör ara* - durak - mola aş - besin - gıda - yemek - yiyecek bağ - bağlantı baskı - şiddet - zulüm baş - kafa baş ağrısı - migren bebek - çocuk (anne karnı= beceri - yetenek beden - vücut beğeni - tercih - zevk beraberlik - birlik beste - melodi - müzik biçim - şekil bilgi - veri bölge - bölüm bunama - depresyon çalgı - enstüman - müzik aleti çalışan - eleman çalışma - iş çare - deva	çeşit - tür çevre - etraf - ortam çıkar - menfaat deneyim - tecrübe dert - problem - sıkıntı - sorun - zorluk doğru - gerçek doktor - terapist durum - hal duygu - his düzenleme - organizasyon element - unsur endişe* - kaygı eşya- şey fedakarlık - özveri firma - kuruluş - kurum - şirket garanti - sigorta gelişim - gelişme gerek - gereksinim - ihtiyaç giysi - kıyafet gönül - ruh grup - takım gün - gündüz hayat - yaşam - yaşama hırsız - soyguncu il - ilçe - şehir ilgi - merak	indirim - ucuzluk insan - insanoğlu itibar - saygı iyileştirme - rehabilitasyon - tedavi - terapi izleyici - seyirci kanun - yasa kaygı - stres kelime - laf - söz - sözcük kıl - saç kılavuz - rehber madde - uyuşturucu melodi - ritm - tempo müdürlük - müdüriyet* neden - sebep organizasyon - örgüt palavra - yalan parça - şarkı politik - siyaset popülarite - tanınırlık sabır - tolerans(lı) sakınca - zorluk saye - yardım sene - yıl sıra - süre - vakit - zaman surat - yüz* şiddet - zulüm şüphe - tereddüt
---	--	---

Bu üniteye yakın anlamlı kelimelerin öğretimiyle doğrudan ilgili hiç bir alıştırma bulunmamaktadır. Bununla birlikte bazı etkinlikler içeriği değiştirildiği takdirde söz konusu amaç doğrultusunda kullanılır hale getirilebilir.

‘Tamamlayalım’ yönergeli 11. alıştırmada (DK, 95) belli bir dilbigisi ekiyle tamamlanması gereken cümleler verilmiştir. Ancak cümlelerin çoğu içinde aynı anda yakın veya eş zannedilebilen kelimelerin geçmesi şeklinde tasarlanarak arasındaki farkın ortaya konulması şarttır çünkü bu asıl olarak yakın anlamlı kelimeler hiç bir açıklama olmadan öğrenciler tarafından eş olarak algılanabilir.

Şekil 112. DK(B2-C1) 8. Ünite Alıştırma No 11

11. Tamamlayalım

- Bunca yıldır bir gün bile durumundan şikâyet et medisizim gece gündüz çalışıyor.
- Dur. _____ yağın kara rağmen hiçbir yerde konaklamadan yolculuğumuza devam ettik.
- Evlenme teklifini hic haredâd et _____ kabul etti.
- Kanunlar dil, din ayımı gözlet _____ tüm insanların haklarını savunmak içindir.
- 6 ay süresince internet sayfamızı ziyaret etmeyen kullanıcıları üyelikleri kendilerine sorul _____ silinecektir.
- Tek kelime et _____ birine onu sevdiğini gösterebilisin.
- Katılmaların sayısının yetersiz olması nedeniyle toplantı yeni bir gün belirlen _____ ertelendi.
- Bir ötür bile dile _____ seni affetmemi nasıl beklesin!
- Takrimiz rakip önemli ya da önemsiz diye düşün _____ her maca büyük bir ciddiyetle hazırlanıyor.
- Bir hafta kullandığın ayakkabının altı delince ayakkabıyı iade etmek istedim. Bana hiçbir şey sor _____ ayakkabıyı alıp yerisini verdiler.
- Migren hastalığı nedeniyle pek çok kişi günlerce din _____ süren baş ağrıları çekiyor.
- Bu organizasyonu hazırlarken hiç bir fedakarlıktan kaçın _____ özveriyle çalışan tüm arkadaşlarımıza teşekkürlerimi sunuyorum.
- Bir _____ tüken _____ yaşanan zorlukların hepimizi çok ypratığının farkındayım.
- Şirketimizin bugünlere gelmesinde hiçbir kişisel çıkar gözlet _____ yalnızca şirket menfaatlerini gözeterek çalışanları payı büyüktür.
- Akademik çalışmalarında elinden gelen desteği esirge _____ çalışmalarını kısa sürede tamamlamamı sağlayan Prof. Dr. Altan Efe çok şey barçuyum.
- Yaklaşık otuz yıldır bikkilerle ilgili çalışmalar yapan doktor, bu çalışmalarını hiçbir ücret talep et _____ halkla paylaşıyor.
- Kıy okullarında zorluklardan yakın _____ gönüllü olarak çalışan öğretmenler ylbasında devlet tarafından primle ödüllendirildi.

‘Okuyalım, işaretleyelim’ ve ‘Paragraflarla eşleştirelim’ yönergeli 12. ve 13. alıştırmalarda (DK, 96, 97) bir metin ve metinle ilgili etkinlikler verilmiştir. Metinde oldukça çok kelime olduğu halde onlarla ilgili etkinlik kısmı bulunmamaktadır. Bu yüzden etkinliklerin sayısı artırılarak metinde geçen yakın anlamlı kelimelerle ilgili bloklar da eklenebilir.

Şekil 113. DK(B2-C1) 8. Ünite Alıştırma No 12 ve No 13

13. Paragraflarla eşleştirelim

☐ Müzik vücudumuzun biyolojik ritmiyle uyumu sebebiyle psikolojik durumumuzu etkiliyor olabilir.

☐ Müzikten çeşitli hastalıkları defterine deva olması için de yararlanılmaktadır.

☐ Müzik günlük yaşamımızdaki davranış biçimlerimizi etkiler.

☐ İnsan tarih boyunca ihtiyaç hissettiği şeyleri bulmaya odaklanmıştır.

☐ İnsanların bir arada yaptığı işlerde birlik duygusu hissetmeler için müzikten yararlanılır.

☐ Günümüzde müziğin beden ve ruh sağlığına olumlu etkileriyle ilgili örgütlü çalışmalar yapılıyor.

Metne göre müzikten _____ gibi alanlarda yararlanılmaktadır.

☐ çocuklar ve ebeveynler arasındaki sorunların giderilmesi

☐ uyutlurucu gibi bağımlılıklardan atılarda kalınması

☐ insanların enerjilerini yükseltip eğlenmelerinin sağlanması

☐ çalışma sırasında odaklanmanın sağlanması ve hızın artırılması

"New York Müzik Terapi Rahatlama Projesi"ndeki terapistlere göre müzikle tedavi yapılmasının nedeni,

☐ müziğin pek çok olumlu etkisinin olmasıdır.

☐ müziğin ifade edilemeyen duyguları ifade etmek için bir yol olmasıdır.

☐ insanların duygularını ifade edememesidir.

☐ insanların ruhsal ve bedensel sorunlarının olmasıdır.

1. İnsanlığı, müziği ihtiyaç duyduğu için yaratmıştır ve ona halen ihtiyaç duymaktadır. ☐ Doğru ☐ Yanlış

2. İnsanlığın ihtiyaçları zaman içinde fazılaşmıştır. ☐ Doğru ☐ Yanlış

3. Müzikle tedavi son yıllarda ortaya çıkmış ve yeni yeni kullanılmaya başlanmıştır. ☐ Doğru ☐ Yanlış

"New York Müzik Terapi Rahatlama Projesi"nin çalıştığı yerlerden değildir.

☐ Kolejer ☐ Hastaneler

☐ Rehabilitasyon merkezleri ☐ Üniversiteler

12. Okuyalım, işaretleyelim
Muzikla Terapi

duka yayındır. Örneğin lastarda kimi parklar çalgıya atınsada onak heyecan ve ritim sağlamak için silyerine kimileri ne, oğır islerde daha çok güce bir yerle toplamak ve konsantasyonu sağlamak için silyerine ritim çalgıya, topu gerçekleştiren dinet müzikleri için de duvaran duvar ritmik ve çoğunlukla melodiktir.

İki insanın müziği gerekkenin duydığı diğer bir durum ise tedavidir. İnsanlık tarihinde bakımınızda müzikle tedavi yöntemleri çağlar boyu kullanılmış olduğunu gözlemleriz. Günümüzde hatta bu yöntem kullanılarak ve gerçekten ise yararlanmaktadır. Özellikle seker hastalarının tedavisinde pek çok örneğin söz edilmektedir. Kimi müzik terapilerine göre etkili olan ritim, kimilerine göre makam, kimilerine göre sadece okunan ve duyulan sesler.

İki Örnekte müziği insan psikolojisi ve fizyolojisiyle ilişkilendirme amacıyla kullanılan pek çok okul ve organizasyon var. Örneğin, "New York Müzik Terapi Rahatlama Projesi" tarafından bir çeşitlen müzik terapi uygulaması yapılıyor. Proje kapsamında çoğunlukla travmatik karga baskınlardan okut ve modde bağımlılıklar, alkol ve diğer gücüsle ilişkili sorunların çözümlemeyi amaç için çocuklar ve yetişkinler için yeni bir müzik tedavi programı uygulanmaktadır ve bu programla otuz üç profesyonel müzik terapist çalışmakta. Müzik terapi uygulaması mekkesi olarak sayıllar yerleri başında rehabetilasyon merkezleri geliyor. Bunun dışında gençler olarak kolej, üniversite gibi yerlerde hizmet vermekteler. Herden müzik terapi servisine ise çoğunlukla "İnsanların günlük hayatta başka türlü ifade edemeyebilecekleri duyguları müzik bir okuyuyor" diye cevap veriliyor.

İki Müzik gerçekten bazen insanın kendisi olduğundan daha iy hissetmesini sağlıyorlar. Çok fazla sıkıldığında bazen bir ritim tutturup kendimizi daha iyi hissedebiliriz. Belki de zaten vücudumuzda var olan ritmi okut o kalmış oluvsun. Müzik aynı zamanda fizyoloji bir şey değil midir? Damarımızda akan kanın bir itme vardır. Kalp atılması dilediğimizde ritmi duyarak okutuk basit. Dardan daldırma sadem de belli bir duvar olmasa vücudumuzda ritmi ve okutuyor olabiliriz.

Öyle ya da böyle, müzik hayatımızda sandığımızdan daha önemli bir yer tutuyor gibi görünüyor. Başını denemeyenler, "Müzik ruhun gıdasıdır".

Diyer Denemeyen "İşletmen Müzik" adlı yazısından yararlanıyor.

‘Yeniden yazalım’ yönergeli 1 nolu alıştırmada (ÇK, 48) bir cümleyi yeni dilbilgisini kullanarak yeniden yazmak gerekmektedir. Alıştırmayı biraz değiştirerek tamamen yeniden yazılması istenebilir. Kontrol sırasında ise kullanılan yakın anlamlı kelimeler arasındaki fark üzerinde de durulabilir.

‘Yerleştirelim’ yönergeli 10 nolu alıştırmada (ÇK, 53) cümleleri verilen belirteçlerden biriyle doldurmak gerekmektedir. Bu alıştırma tezin konusu olmayan belirteçlerle ilgili olduğu halde isim türlü kelimeler için de örnek oluşturabilir, ve bu etkinliğe dayanarak yakın anlamlı kelimeler için benzer bir alıştırma oluşturulabilir.

Şekil 114. ÇK(B2-C1) 8. Ünite Alıştırma No 1 ve 10

1 Yeniden yazalım

1. Dekorasyona ilgili bilgiler veren internet sitemizi her ay yaklaşık yüz bin kişi ziyaret ediyor.
Dekorasyona ilgili bilgiler veren internet sitemizi her ay yaklaşık yüz bin kişi tarafından ziyaret edilmektedir.
2. Belediyeler seçim öncesinde ilçe ve şehirlerin alt yapı çalışmalarına hız veriyor.
3. Alleler çoğu zaman çocukların gerçek duygularını fark etmiyorlar.
4. Müfettişler şirketin gelir ve gider hesaplarını denetliyorlar.
5. Yazarın yedi dile çevrilmiş olan kitaplarını bugün dünyada milyonlarca kişi okuyor.
6. Öğrenciler artık mühendislik gibi iş bulma olasılığı yüksek olan alanları daha çok tercih ediyor.
7. Kültür Bakanlığı unutulmaya yüz tutmuş el sanatlarını canlandırmaya yönelik çalışmalar yapıyor.
8. Sitemize kaydedilen şifreli editörlerimiz okuyup onaylayarak aktif hale getiriyorlar.
9. Besin değerleri açısından zengin bir sebze olan patatesi bugün pek çok ülke yetiştiriyor.
10. Kamuoyu spor, sanat, sağlık, çevre gibi konularda topluma katkı sağlayan kurumları daha çok destekliyor.
11. Çevredeki farklı bölümlere yerleştirilmiş kameralar bankamızı her an izleyerek görünümleri kaydediyor.

10 Yerleştirelim

1. Hiç ara vermeden çalışmamız gerek. _____ yapacak bir sürü işimiz var.
☐ henüz ☐ daha
2. _____ yeni konsültanımızla tanışmadığımız için onları nasıl insanlar olduğunu bilemiyoruz.
☐ henüz ☐ artık
3. _____ sizin bu hatanızı görmezden geliyoruz, ama ikinci sefer tekrarlarsanız ceza almak zorunda kalırsınız.
☐ şimdilik ☐ daha
4. _____ moralim bozuk, bir de siz beni sorunlarınızla bunaltmayın.
☐ daha ☐ zaten
5. _____ geç kalmış sayılmazsınız, başvurular bu ayın sonuna kadar uzatıldı.
☐ artık ☐ henüz
6. _____ ayakta bir şeyler atışalım, eve gidince güzel bir yemek yez.
☐ şimdilik ☐ artık
7. Banka otumaynı _____ yeni boyandı.
☐ daha ☐ artık
8. Bir lokma daha yiyemem _____ sabahları beni yemediğim şey kalmadı.
☐ artık ☐ zaten
9. Biz artık kalkalım, _____ yapacak çok işimiz var.
☐ daha ☐ henüz
10. Duruk iyi ki bizimle gelemedi, _____ arabada hiç yer yoktu.
☐ zaten ☐ artık
11. Beni aramasına hiç şaşmamak gerek, _____ son günlerde hiç anlaşılmıyorduk.
☐ artık ☐ zaten
12. Müdür _____ konuşmasını bitirir bilmez salondakiler alkışlamaya başladı.
☐ daha ☐ henüz
13. Onun bu kadar sorumsuz olması _____ hepimizin sabrını taşıyor.
☐ şimdilik ☐ artık
14. Omanda olan yangın _____ kontrol altına alınmış gibi görünüyor ama sonrasında ne olacağını bilemeyiz.
☐ artık ☐ şimdilik

3.3.9. Ünite 9

Aşağıda yeni Hitit B2-C1 seviyesindeki ders kitabının içindekiler sayfasından alınan 9. ünitenin içeriği ve bu ünitenden çıkarılan ve yakın/eş anlamlısı tespit edilen kelimelerin listesi verilmiştir.

Tablo 37. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti B2 ve C1 Seviyeleri 9. Ünitesinin İçeriği ve İçinde Tespit Edilmiş Yakın Anlamlı Kelimeler

Ünite 9: Yapı ve Yapım
Temalar, Metinler, Başlıklar: 9.1 Dünyanın Bin Bir Haritası 9.2 Taşın Estetiği 9.3 Saygılı Kentleşme Ders Kitabındaki Metinler: 1. Eski Türk Evlerinin Mimarisi

2. Trevi Veya Türkçedeki Adıyla Aşk Çeşmesi 3. Assos 4. Mimaride Çevreci Tasarımlar Çalışma Kitabındaki Metinler: 1. Bodrum Evleri		
Dilbilgisi 1. Ulaçlar (-mEklE, -mEklE beraber/ birlikte, -mEklE kalma-, -Dlk + iyelik + - (y)lE kal-) 2. Ulaçlar (-mEk / -mE + iyelik koşuluyla / şartıyla) 3. Bağlaç (ki)		
Yakın Anımlı Kelimeler		
aç - bakım ad - isim adam - er alet* - cihaz - makine alkol - içki anıt - eser - figür - heykel - yapıt anlaşma* - sözleşme anlatım - ifade ara* - mesafe - uzaklık* araba - otomobil asıl - temel ayrıntı - incelik - özellik balkon - cumba - teras banliyö - şehir dışı belge - evrak bina - tesis - yapı bolluk - zenginlik borç - ödünç çaba - gayret çalışma - emek - iş çevre - etraf - ortam çit - duvar defa - kez – sefer dekorasyon - süsleme	dilek - istek durum - hal düzenleme - organizasyon ekip - takım emlak - gayrimenkul engel - sınır erzak - yemek eşya - şey etki - faktör ev - hane - konut - mesken ferahlık (serinlik*) - rahatlık görev - iş görüntü - görünüm - görünüş görüşme - randevu halk - toplum* hayat - ömür - yaşam* ibadet yeri - tapınak ilgi - merak iz - yansıma kaya - yamaç kelime - söz - sözcük kenar - kıyı kent - şehir	kerpiç - tuğla konak - misafir konum - mevki* - yer konuşma - sohbet koşul - şart köşk - malikane - şato - villa - yalı masumiyet - saflık* miktar - sayı mimari - mimarlık motel - otel nakit - para not - puan oda - salon (yemek) onarım - restorasyon - tamir* öneri - teklif sanatçı - sanatkar sene - yıl stil - tarz süre - vakit - zaman yapı - yapılanma - yapılış - yapım yer - zemin

Bu ünite de yakın anlamlı kelimelerin öğretimiyle doğrudan ilgili hiç bir alıştıırma bulunmamaktadır. Bununla birlikte bazı etkinlikler içeriği değıştirildiğı takdirde söz konusu amaç doğrultusunda kullanılır hale getirilebilir.

‘Eşleştirelim, tamamlayalım, işaretleyelim’ yönergeli 4 nolu alıştıırma (DK, 104) bir metin ve metin sonrası etkinliklerden oluşmaktadır. Etkinliklerin birinde metinde geçen Türk mimarisine ait kelimelerin açıklamalarıyla eşleştirilmesi gerekmektedir. Eşleştirme sırasında verilen kelimelere yakın anlamlılarını ekleyerek arasındaki anlam farkının üzerinde durulabilir.

Şekil 115. DK(B2-C1) 9. Ünite Alıştırma No 4

1. Cumba	☐ Evlerde oda kapılarının açıldığı genişçe yer, hol.
2. Ambar	☐ Yapılan üst katlarında, sokağa doğru çıkıntı yapmış balkon.
3. Sofa	☐ Oturmaya veya yatmaya yarayan, tahtadan yapılmış ev eşyası.
4. Sedir	☐ Yatak, yorgan gibi şeyleri koymaya yarayan yer veya büyük dolap.
5. Yüklük	☐ Bir yapının ortasında ya da önünde bulunan üstü açık, duvarla çevrili alan.
6. Avlu	☐ Genellikle tahıl ürünlerinin saklandığı depo.

‘Canlandırılım’ yönergeli 5. alıştırmada (DK, 105) emlakla ilgili terimler ve kavramlar verilerek öğrencilerin emlakçada konulu diyalog oluşturup canlandırmaları beklenmektedir. Verilen kelimeler arasında birbiriyle yakın anlamlı olanlar mevcuttur ve bu yüzden bu alıştırmayı kullanarak arasındaki farkı belli etmek mümkündür. Soru sorarak, resim göstererek veya etkinlikten önce kapsamlı bir açıklama yaparak öğrencilerin dikkatini yakın anlamlı kelimelere çekmek mümkündür.

Şekil 116. DK(B2-C1) 9. Ünite Alıştırma No 5

5 Canlandırılım

ÖMER EMLAK

Emlak Türü:

☐ Apartman dairesi	☐ Çiftlik evi
☐ Villa	☐ Dağ evi
☐ Köşk	☐ Yalı
☐ Malikane	☐ Yayla evi
☐ Kooperatif	☐ Gecekondü

Durumu:

☐ Yeni	☐ Eski	☐ Bakımlı	☐ Masraflı
☐ Kiracıda	☐ Boş	☐ İnşa halinde	

Oda Sayısı:

☐ 1 ☐ 1+1 ☐ 2+1 ☐ 3+1 ☐ diğer

Konumu:

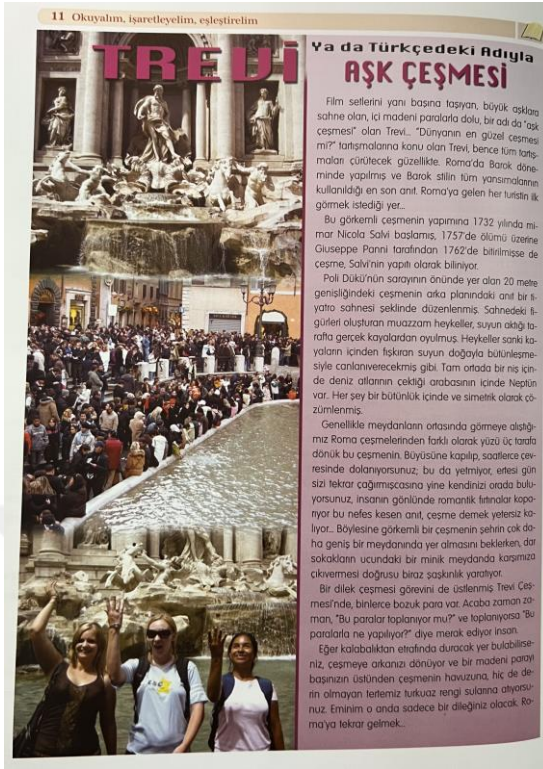
☐ Merkezde	☐ Merkeze uzak
☐ Toplu ulaşımaya yakın	☐ Parka/ okula yakın
☐ Caddede üstünde	☐ Otobana yakın
☐ Ormanlık alanda	☐ Denize yakın

Ayrıntılar:

☐ Bahçe	☐ Otopark	☐ Yüzme Havuzu
☐ Kapıcı	☐ Güvenlik	☐ Alarm
☐ Asansör	☐ Panjür	☐ Yangın Merdiveni
☐ Isıcama	☐ Çelik kapı	☐ Cumba
☐ Balkon	☐ Teras	☐ Markey
☐ Şömine	☐ Sauna	☐ Jakuzi
☐ Soba	☐ Kombi	☐ Merkezi ısıtma
☐ Parke	☐ Halı	☐ Uydur
☐ Taş	☐ Kablo TV	☐ Depreme karşı güvenli
☐ Küvet	☐ Duşakabin	☐ Su Deposu/Hidrofor
☐ Ankastre Mutfak		
☐ Görüntülü Diyafor		

‘Okuyalım, işaretleyelim, eşleştirelim’ yönergeli 11. alıştırmada (DK, 108) bir metin ve metin sonrası etkinlikler verilmiştir. Etkinlikler arasında sözcüklerle veya öbeklerle ilgili kısım bulunmamaktadır. Metin kendisi ise oldukça küçük olduğu için öğrencilere yeniden yazma etkinliği yaptırılabilir. Metni tamamen yeniden yazarak sadece yakın anlamlı kelimelerin arasındaki farka değil aynı zamanda dilbilgisel, semantik, sözdizimsel, biçimsel vs. konulara dikkat çekilmiş olacaktır.

Şekil 117. DK(B2-C1) 9. Ünite Alıştırma No 11

‘Okuyalım, işaretleyelim’ yönergeli 13. alıştırma (DK, 110) bir metin ve metin sonrası etkinlikler verilmiştir. Etkinliklerden biri metinde geçen bir mecazi öbeğin anlamını bulmakla ilgilidir. Diğerisi ise metinde geçen bir kelimenin kullanıldığı anlamıyla aynı bir bağlam örnekle eşleştirilmesi gerektirmektedir. Bu iki etkinlik yakın kelimelerin öğretiminde aslında büyük öneme sahiptir çünkü çok anlamlılık ve mecazi kullanım kelimeyi özel ve aslında eşsiz benzersiz hale getiren unsurlardan en yaygın olanlarıdır. Bu yüzden bu tür etkinlikleri uygulayarak öğrencilerde yakın anlamlı kelimelere ait doğru bir farkındalık oluşturmak mümkündür.

Şekil 118. DK(B2-C1) 9. Ünite Alıştırma No 13

Köyün tarihi dokusu

☐ Köyün tarihi geçmişi

☐ Köyün tarihi yapısı

☐ Köyün tarihi gelenekleri

☐ Köyün tarihi tutumu

Donanım

☐ Binaların elektrik donanımını hangi şirkete yaptırınız?

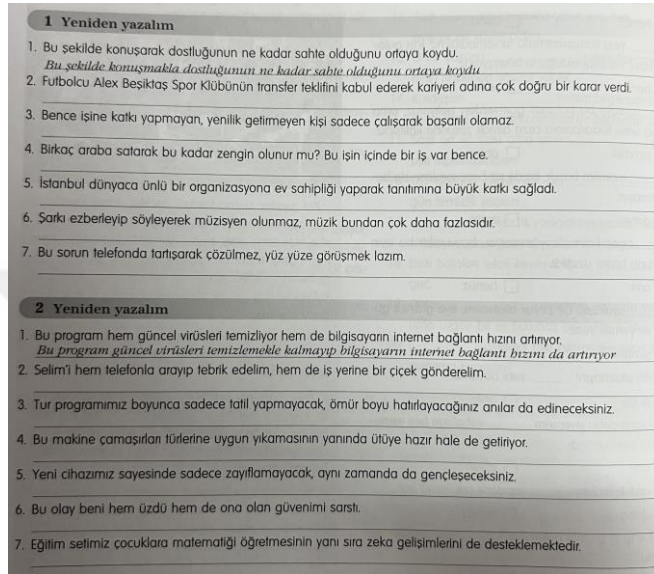
☐ Bu iş için yeterli donanıma sahip olduğunuzu düşünüyorum.

☐ Gemi müşterilerinin ihtiyaçlarını karşılayacak donanımıyla hizmete başladı.

☐ Bilgisayarın ekranında yeni donanım bulunduğunu belirtiliyor.

‘Yeniden yazalım’ yönergeli 1. ve 2. alıştırmada (ÇK, 54) bir cümleyi yeni dilbilgisini kullanarak yeniden yazmak gerekmektedir. Alıştırmayı biraz değiştirerek tamamen yeniden yazılması istenebilir. Kontrol sırasında ise kullanılan yakın anlamlı kelimeler arasındaki fark üzerinde de durulabilir.

Şekil 119. ÇK(B2-C1) 9. Ünite Alıştırma No 1 ve 2

‘İşaretleyelim’ yönergeli 6 nolu alıştırma (ÇK, 55) genellikle İngilizce öğreten kitaplarında rastlanabilir etkinliklere benzer. Burada bir cümleyi dört şıkkıdan en uygun olanla doldurmak gerekmektedir. şıkkılar daha detaylı ve ince düşünülürse böyle alıştırmalardan büyük fayda elde edilebilir çünkü aynı anda dilin farklı yönlerine değinilmiş olunmaktadır. Kontrol sırasında ise öğrencilerin dikkati yakın anlamlı kelimelerin arasındaki farka, sözdizimine, yan anlamlarına, üsluplarına ve dilbilgisine dikkat çekilebilir.

‘Yeniden yazalım’ yönergeli 9. ve 10. alıştırmalarda (ÇK, 56, 57) bir cümleyi yeni dilbilgisini kullanarak yeniden yazmak gerekmektedir. Alıştırmayı biraz değiştirerek tamamen yeniden yazılması istenebilir. Kontrol sırasında ise kullanılan yakın anlamlı kelimeler arasındaki fark üzerinde de durulabilir.

Şekil 120. ÇK(B2-C1) 9. Ünite Alıştırma No 6, 9, 10

6 İşaretleyelim

- Yılbaşı partisinde senin dans teklifini kabul etmemekle büyük _____.
- ☐ ayıp oldu ☐ kabalık etti
- ☐ katar verdi ☐ yanlış
- Müşteri, içkiyi masaya döken garsonu azarlamakla _____, müdüriyete de şikayet etti.
- ☐ yetinmedi ☐ susmadı
- ☐ doymadı ☐ dumadı
- Bir toplum içinde yaşayan herkes birbirine saygılı olmakla _____.
- ☐ mecburdur ☐ görevlidir
- ☐ haklıdır ☐ yükümlüdür
- Sahite belge düzenlemekle _____ iş adamı polis tarafından gözaltına alındı.
- ☐ iddia edilen ☐ suçlanan
- ☐ bilinen ☐ yakalanan
- Serdar son zamanlarda doktora tezi yazmakla olduğu için pek görüşemiyorsunuz.
- ☐ yoğun ☐ ilgili
- ☐ yorgun ☐ mesgul
- Bu kadar işin arasında yemek yapmakla _____ dışardan söyleyelim.
- ☐ çalışmıyorum ☐ gayret etmeyelim
- ☐ cabalamayalım ☐ uğuşmayalım
- Oyesi olmakla _____ Beşiktaş Kulübü'nün yönetim kurulunda hizmete hazır.
- ☐ sevinç duyduğum ☐ önem verdiğim
- ☐ gurur duyduğum ☐ onur verdiğim
- Örner yeni girdiği telefon şirketinde baz istasyonlarını denetlemekle _____ olacaktı.
- ☐ görevli ☐ stresli
- ☐ yönetici ☐ mesgul
- Gazetecilerin sorularına cevap vermemekle hakkınız-daki suçlamaları _____ almıyor musunuz?
- ☐ kabullenmiş ☐ uygulamış
- ☐ razı olmuş ☐ gözlemlemiş

7 Yeniden yazalım

- Evin bahçesinden dşarı çıkmayacağınıza söz verirsiniz arkadaşlarınızın yanına gitmenize izin veririm.
Evin bahçesinden dşarı çıkmayacağınıza söz vermezsiniz arkadaşlarınızın yanına gidebilirsiniz.
- Apatmanda oturan herkes kabul ederse dâirenizde köpek besleyebilirsiniz.
- Okulumuzda öğrenim görenler için greken tek şart İngilizce sınavından almışın üzerinde bir puan almanız.
- Kredi kartınız her ay 5 TL değerinde puan yüklenmesi için faturalarınızı otomatik ödemeye almanız gerekiyor.
- Cocuğunuzun da size ait olan sağlık sigortasından yararlanabilmesinin tek şartı 18 yaşına dolmaması olması.
- Bana sunacağınız bütün çözümleri kabul edebiliriz ama tek koşulum İstanbul'da görev yapmamak.
- Elbette çocuklarımız bilgisayar başında zaman geçirmesine izin vermiştiniz ama bu süre bir saate geçmemeli.
- Bu akşamki doğum günü partisine katılabilirsin ama alkollü fazla içmeyeceğine söz verersen!
- Alışverişlerinizde nakit ya da kredi kartıyla tek seferde ödeme yapmanız durumunda %20 indirimden yararlanabilirsiniz.

10 Yeniden yazalım

- Bankadan para çekemezsen sana borç verebilirim.
Bankadan para çekememen durumunda sana borç verebilirim.
- Madem evde tek başına kalmak konusunda ısrar ediyorsun, bir şeye ihtiyacın olursa bizi ara.
- Onu ancak hatalı olduğunu kabul edip özür dilerse affederim.
- Kredi kartı borcunuzu son ödeme tarihinden önce ödemezseniz yüklü miktarda faiz ödememiz gerekecek.
- Yamın da hava bugünkü gibi rüzgarlı olursa balığa çıkmanız imkansız!
- Ben dişinizi çekerken acı hissederseniz elinizi kaldırmanız yeterli.
- Doktorun verdiği kremi düzenli olarak kullanırsan yüzündeki kırmızı lekelerden 10 gün içinde kurtulabilirsin.

3.3.10. Ünite 10

Aşağıda yeni Hitit B2-C1 seviyesindeki ders kitabının içindekiler sayfasından alınan 10. ünitenin içeriği ve bu üniteden çıkarılan ve yakın/eş anlamlısı tespit edilen kelimelerin listesi verilmiştir.

Tablo 38. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti B2 ve C1 Seviyeleri 10. Ünitesinin İçeriği ve İçinde Tespit Edilmiş Yakın Anlamlı Kelimeler

Ünite 10: Tele-Vizyon	
Temalar, Metinler, Başlıklar:	
10.1	Her An Her Yerde
10.2	Bir Dizi Dizi
10.3	Yarışalım mı?
Ders Kitabındaki Metinler:	
1.	Televizyona Bağlı Hayatlar
2.	İssız Bir Aday Düşseniz
3.	Mavi Ay
4.	Hayata Kısa Bir Mola
5.	Televizyonda Yarış Var
Çalışma Kitabındaki Metinler:	
1.	Televizyonunuzu Kullanmadan Önce Yapılması Gereken İşlemler ve Güvenlik Uyarıları

Dilbilgisi		
1. Adlaştırma (- mİş + lık + iyelik var/ yok/ ol-, -Dİk / -(y)EcEk + iyelik var/ yok/ ol-)		
2. Yinelemeler (...- mEsİnE/- mEsİnE..., ... dE ...)		
3. Belirteçler (yalnız, yalnızca, sadece, ancak)		
Yakın Anlamlı Kelimeler		
ad - isim	davranış - tavır - tutum -	ilgi - merak imkan* -
aktör - oyuncu	yaklaşım	olanak
alet - cihaz	dert - problem* sıkıntı -	izleyici - seyirci
ara - mola	sorun - zorluk	karakter - kahraman
ara - sırqa - vakit - zaman	destek - saye - yardım	karakter - kişilik
aralık - mesafe	doğru - gerçek - gerçeklik	kere - kez - sefer
arkadaş - birader	doğrultu - yön	keyif - zevk*
arzu - heves - istek	durum - hal	konu - tema
beden - gövde - vücut	düşünce - fikir - görüş	mücadele - savaş
bez - kumaş	edebiyat - literatür	neden - sebep
biçim - şekil	elbise - giyim - kıyafet	öneri - tavsiye
birey - biri - kişi	felaket - kaza	önyargı - tutum
büyü - gizem - sır	fırsat - şans	popülerite - şöhret - ün*
can - gönül - ruh	gelişim - gelişme	seçim - tercih
cazibe - çekicilik	gereksinim - ihtiyaç	seyahat - yolculuk*
cisim - şey	gezi - gezinti	seyirlik - şov
çeşit - tür	hasar - zarar	stil - tarz
çevre - etraf - ortam	hata - yanlışlık hayat -	şart - zorunluluk
çıkart - fayda - yarar	ömür - yaşam - yaşama	taraf - yan - yön
çocuk - erkek - oğlan	heyecan - telaş	yarış - yarışma

Bu ünite de yakın anlamlı kelimelerin öğretimiyle doğrudan ve dolaylı olarak ilgili alıştırmalar mevcuttur. Örneğ in, ‘Yerleştirelim’ yönergeli 16 nolu alıştırmada (DK, 123) yakın anlamlı belirteçleri cümlelerin iç ine yerleştirmek gerekmektedir. Tezin ana konusu isim türlü kelimeler olduğu halde bu tür alıştırmalar tüm sözcük türler için örnek oluşturmaktadır. İngilizce öğreten yabancı ders kitaplarında bu tür etkinlikler sıkça görüldüğü halde Türkçe ders kitaplarında hemen hemen bulunmamaktadır. Fakat onlar yakın anlamlı kelimeler arasındaki farkı göstermek için en etkili alıştırmalardandır. Özellikle yapılış sırasında öğretmenin açıklaması eklenirse ve öğrencilerden neden belli bir seçene k seçtilerine dair bir yorum istenirse bu alıştırmalar daha bilinçli seviyeye geçecek öğrencilerde güçlü farkındalık oluşturacaktır.

‘Uyanları işaretleyelim’ yönergeli 17. Alıştırmada (DK, 123) bir cümleye üç şıktan biri veya birkaçını seçmek gerekmektedir. Bır önceki alıştırmadan farklı olarak burada yakın anlamlı belirteçlerin ortak yanları da ele alınmaktadır ve sadece arasındaki farka

değil arasındaki benzeriklere vurgu yapılmaktadır. Yakın anlamlı kelimelerin öğretiminde her iki alıştırmaya daönemli olup mutlaka kullanılmalıdır.

Şekil 121. DK(B2-C1) 10. Ünite Alıştırma No 16 ve 17

16 Yerleştirelim

ancak • sadece • yalnız • yalnızca

1. Bu araba on yıllık, iki kez de kaza yapmışsınız bu nedenle _____ 8000 Lira eder.
2. O kadar yorgundum ki yatağıma yattığımda _____ bir sayfa kitap okuyabildim.
3. Kusura bakmayın, çok trafik vardı, _____ gelebilirdim.
4. Seninle sinemaya _____ korku filmine gitmeyeceğimize söz verişen gelirim!
5. Müdür toplantı salonuna girdiğinde salonda üç beş kişi _____ vardı.
6. Yirmi kişilik partide tanıdığım _____ sen vardın.
7. Ben önerinizi Müdür Bey'e ileteceğim _____ kabul edip etmeyeceğinden emin değilim.
8. Senin bir saat sonra ofiste olman gerekmiyor mu? Bence artık evden çık, _____ gidersin.
9. Doktor Bey önümüzdeki hafta boyunca dolu. Size _____ iki hafta sonrasına randevu verebilirim.
10. Seninle yeni açılan oyuncakçıyı gezebiliriz _____ onu da alalım, bunu da alalım diye tutturmak yok!
11. Senden onu sevmeni istemiyorum _____ ona biraz daha saygılı davranmanı istiyorum.
12. Kampanyamız nedeniyle mağazamızda gördüğünüz her ürün _____ 5 Lira!

17 Uyanları işaretleyelim

1. Sorununuzu çok iyi anlıyorum, _____ şu anda ofisimizde yetkili kimse olmadığından size yardımcı olamıyorum.
☐ yalnız ☐ ancak ☐ sadece
2. Yardıma ihtiyacınız olduğu her an bizi arayabilirsiniz. Yapmanız gereken _____ bize telefon etmek.
☐ yalnızca ☐ ancak ☐ sadece
3. Sana yardım ederim _____ bana şu işimi bitirmem için yarım saat verişen.
☐ yalnız ☐ ancak ☐ yalnızca
4. Bence yemeği sinemadan sonra yiyelim. Filme _____ yirmi dakika kaldı.
☐ yalnızca ☐ ancak ☐ sadece
5. Konser hiç kalabalık değildi. Elli kişi _____ vardı.
☐ yalnızca ☐ ancak ☐ sadece
6. Yeni bir işe başvurdum ama küçük bir şirket. Bin Lira maaş _____ verir.
☐ yalnız ☐ ancak ☐ sadece
7. Ne demek istediğini _____ ben anlamadım.
☐ yalnızca ☐ ancak ☐ sadece
8. Benim _____ yeni bir işe değil, yeni insanlar tanımayaya da ihtiyacım var.
☐ ancak ☐ yalnız ☐ sadece
9. Bu işi herkes becerir _____ Ayşe beceremez.
☐ sadece ☐ ancak ☐ yalnızca
10. Ne yapmak istediğimi çok iyi biliyorum _____ biraz daha zamana ihtiyacım var.
☐ yalnızca ☐ ancak ☐ sadece

Bunun dışında bazı alıştırmalar değiştirilerek söz konusu amaçla kullanılabilir.

‘İşaretleyelim, tamamlayalım’ yönergeli 4. ve ‘Okuyalım, işaretleyelim’ yönergeli 7. ve ‘Okuyalım, işaretleyelim’ yönergeli 18. alıştırmalar (DK, 116, 118, 124) birer metin ve metin sonrası etkinlikler içermektedir. Metinde geçen kelimeler veya öbekler ve hatta cümleler ele alınmamaktadır. Bu yüzden öğretmenler bunun gibi büyük metinler için ilaveten alıştırmaya hazırlayarak yakın anlamlı kelimelerin öğretimine de yer verebilirler.

Şekil 122. DK(B2-C1) 10. Ünite Alıştırma No 4 ve 7

Şekil 123. DK(B2-C1) 10. Ünite Alıştırma No 18

18 Okuyalım, işareteyleyim
Televizyonda Yarış Var

"Reality Show" kapsamındaki yarışmalar dünya televizyon literatüründe, "oyuncu olmayan insanların doğal ya da yaratılmış ortamlarda, kameralar yakmış gibi davranarak yarışmalarına ve bu sürenin sonunda bir ödül kazanmalarına dayanan bir program türü" olarak tanımlanıyor. Ama "gerçek hayata dayanan" bu programlarda yarışmacıların aktörler değil de "gerçek" insanlar olmaları ve belli bir metne bağlı olmadan davranışları dışında bu programların ne kadar gerçek oldukları ve gerçeği yansıttıkları tartışmalı. Bu yarışmalar da bazı yarışmacılar kameralara almadan "kendisi gibi davranmaya" başlıyor ve gerçek yarışmacılar, gerek ekran karşısındakiler için asıl eğlence ondan sonra başlıyor.

"Reality show"lara yarışmacı olarak katılmanın en çekici yanı elbette ödülleri, ki bunlar genelde para, ask ve şöhret üçlüsünden birini ya da birkaçını aynı anda kazanmak demek. Yarışmalar "amaca ulaşmak için her yol mübah" ve "altın kalenin canı çıksın" düşüncelerini öne çıkarıyor. Bu kavramları birebir benimseyen yarışmacılar da olaya aldırma, gözyaşı, mümkün olduğunca yalan ve entrika katarak ortaya kötü yönelmiş ve kötü oynanmış teatral bir seyirlik oyun çıkarıyorlar.

Ekranın diğer tarafında ise izleyiciler hiç tanımadıkları ama müthemen kendi hayatlarında benzerleri bulunan ya da kendilerine bir nedenle yakın buldukları bir grup insanın birbirlerini asagılmalanını, kavgı etmelelerini ve ödüle ulaşmak için her şeyi yapmalarını seyrediyor. Kimileri gece yarısı vakti bulunca, kimileri aşkını yemeleri sırasında allecek, kimileri ise bizzat bu programları arayarak, stüdyolara giderek ve bir yarışmacının fanatığı olarak katılıyor bu şova.

Dünya televizyonları "Reality Show" kavramıyla ilk kez 1989 yılında MTV'de yayınlanmaya başlayan "Real World (Gerçek Dünya)" aracılığıyla tanıştı. Birbirini hiç tanımayan yedi gencin birkaç ay süreyle aynı evde, kendilerini 24 saat boyunca takip eden kameralarla yaşadıkları program yıllardır devam ediyor.

Türkiye'nin "Reality Show" türündeki yarışmalarla tanışıklığı 2001 yılında yayınlanmaya başlayan, dünya televizyonlarında "Big Brother (Büyük Kardeş)" adıyla bilinen "Bir Biri Gözetiliyor" ile başladı. Yarışma, bu türün belki de ana teması olan "başkalarının hayatını gözlemleme" durumunu baştan kabul ederek yarışmanın özgün isminden çok daha başarılı bir isimle yayınlandı Türkiye'de. Daha sonra 2003 yılının ortasında, yurtdışında "Bachelorette (Bekar)" adıyla yayınlanan evlilik temalı yarışma, "Ben Evleniyorum" adıyla Türkiye'de yayınlanmaya başlandı. Bunu Avrupa ve Amerika televizyonlarının gözbebeği olan ve son iki yılda yepyeni müzik starları yaratan "American Idol" adlı yarışmanın "Pop Star Türkiye" ismiyle yayınlanması izledi. Geçen yıl Amerika'nın en çok konuşulan şovu olan 16 kişinin arasından, verilen işleri en hızlı ve başarılı bilenein çok yüksek bir maaşla büyük bir şirketin başına geçirdiği "The Apprentice" var bir de. Bu yarışma da Türkiye'de "Çıkar" adıyla yayınlandı. Kim bilir diğerlerine göre daha anlamlı bir yarışma olduğu söylenebilir belki de.

Bu programların son yıllarda Türk ve dünya televizyonlarında bu kadar ilgi görmesinin nedenlerinden biri hiç şüphesiz prodüksiyonların dizilere göre oldukça ucuz olması. Çünkü alınan yüksek reytingler sonucu gelen reklamlar, yarışma sırasında kullanılan ürünlerin reklamları, yarışmadan sonra piyasaya sürülen ürünler var ve elbette bu para akışını devam ettirebilecek yeni yeni inanılmaz "reality show"lar.

Kanallar internette düzenledikleri yarışmalarla yeni ve yaratıcı şovlar arar oldu ama seyircilerin artık birbirini tekrar ve taklidi bu programları seymekten sıkıldığı ve yakında sadece en iyi olanların yayına devam edeceği konusunda da programlara olan ilgi hiç de azalacağı benzeriyor.

Ozan Cançüven'in "Ah Su Yalan Dünya" adlı yazısından uyarlanmıştır

7 Okuyalım, işareteyleyim
İssız Bir Adaya Düşerseniz

Etrafındaki insanlar son günlerde devamlı bir dizi den bahsediyordu. Seyrediklerine göre, bu dizide ıssız bir adaya düşen uçakları kurtulmaları verdiği yasa mükadelesi o kadar etkili anlatılıyordu ki seyretmeye başlayınca en az iki-üç bölüm bilmeden televizyonun karşısından kalkmak mümkün oluyordu. Diziyi ilgili anlatılar bana bir şey ifade etmiyordu ama insanların bu diziyi neden böyle bağlandıklarını merak etmiyordum.

Akademiyle buluştuğum zamanlarda bile günlük konularla başlayan sohbet dünüp dolayış bu diziyi getiriyordu. "Adadaki siyah dumanın simi ne sence?" "Ben olsam Sawyer'i tercih ederdim." "Sezonun son bölümünde Jack'i öyle görünce çok şaşırdım," gibi bana anlamsız gelen konuşmaları geçince ben sohbet dışında kalyordum. Arkadaşlarımın gerçek dışı bir dünyaya kendilerini bu kadar kapımasına anlam veremiyordum. Bu diziyi benim de izlemem gerektiği konusunda ısrarlarına ise hiç kulak asırmıyordum. İssız adaya düşen bir uçağın hikayesi ne kadar ilgi çekici olabilir ki?

Gün geçtikçe dizinin büyüsi sadece yakın arkadaşlarımı değil, is yerindekileri de sarmaya başlayınca artık sinerjiler yavaş yavaş bozulmaya başladı. Çünkü diziyi ilgili konuşmaları katılmadığım için sosyal ortamlardan uzaklaşmaya başlamışım. Bir dizinin insanlarla aramı bu kadar acıcağın tahmin etmedim.

Diziyi seymemek konusunda gösterdiğim ısrar süren inat, bir gün arkadaşımın bana ilk sezon bölümünü vermesi üzerine sona erdi. Tüm önyargıları ilk bölümü izlemeye başladım. İssız adaya düşen uçak yerde yatıyorlar, telaşa sağa sola koşanlar bir adam. "Eee, bu dizinin ilgi çekici tarafı ne? Bu hikayeden en fazla kaç bölüm çıkar ki?" diye düşündüm. Sonra kaç bin kilometreden düşen uçakların sağ çıkabilmek hemle bir kadın ve olan onca kışkıkla rağmen huzurlu bir yüz ifadeyle etrafı bakarak bir adamı gördüm. Kızbalığın içinde fark edilen güzelliği bir kadın, ıkkıla tavırlar sergileyen bir adamı görünce olacağını "brazzık" merak etmeye başladım. Adadaki insanların kanıka olanın enteresan kişiliklere sahip olduklarını fark ettiğimde "Eh, biraz daha seymediyim ben," dedim kendi kendime. İlk bölümü bitirdiğimde kafamda soru işareti oluşmaya başladı. İkinci bölümde kazazedelerin adının mistik güçleri olduğunu keşfetmelerine dizi daha da ilginç çekmeye başladı. Üçüncü ve dördüncü bölümleri bitirdiğimde uykusuzluktan gözlemlerim kapanıyor, ama adaya ilgili merakım daha da artmış. Bu gizemli adaya düşenlerin daha önce tanımadıkları halde kazanan önce birbirlerinin hayatlarına bir şekilde girdiklerini anladığımda artık ben de bir "İssız" başlamış olmuştum.

Simdi eleştirdiğim arkadaşlarım gibi benim için de en önemli gündem maddesi "İssız" oldu. Daha önce hiçbir diziyi böyle bir ilgiyle seymemediğim için bu bölümün ne kadar süzer bilmiyordum. Simdiki, gerçek hayatın uzak bile olsa, bu dizideki olayların heyecanını arkadaşlarımla paylaşmanın keyfini çıkarıyorum.

‘Yeniden yazalım’ yönergeli 6 nolu alıştırma (ÇK, 62) bir cümleyi yeni dilbilgisini kullanarak yeniden yazmak gerekmektedir. Alıştırmayı biraz değiştirerek tamamen

yeniden yazılması istenebilir. Kontrol sırasında ise kullanılan yakın anlamlı kelimeler arasındaki fark üzerinde de durulabilir.

‘Farklı olanı işaretleyelim’ yönergeli 12. alıştırmada (ÇK, 64) yakın anlamlı belirteçlerin arasındaki farka yönelik olup üç cümleden belirtecin farklı anlamda kullanıldığı olanı seçmek gerekmektedir. Tezin konusu belirteçleri kapsamamakla beraber bu etkinlik genel olarak yakın anlamlı kelimelerin öğretimi için uygun bir örnek oluşturmaktadır ve yapısı olarak herhangi kelime türü için uyarlanabilir. Böyle alıştırmalarda her kelimenin genellikle çok anlamlı olduğuna dikkat çekerek aslında hiç bir kelimenin tamamen başka sözcüğün yerine geçemeyeceğini göstermek için uygundur.

Şekil 124. ÇK(B2-C1) 10. Ünite Alıştırma No 6 ve 12

6 Yeniden yazalım

1. Seninle alışverişe girdim ama bugünlerde başımı kaşıyacak vaktim yok.
Seninle alışverişe gelmesine girdim ama bugünlerde başımı kaşıyacak vaktim yok
2. Serkan'la meslek seçimi hakkında konuşurum ama sözlerimin onu etkileyip etkilemeyeceğini bilemem.
3. Sizi arardım fakat telefonumun kontörü bitti.
4. Şule çok çabaladı ancak üniversite sınavını bu sene de kazanamadı.
5. Birkaç aydır yemeklerime dikkat ediyorum fakat bir kilo bile veremedim.
6. Size güvenmiyor değilim, ancak sorunları kimseye paylaşmayı sevmiyorum.
7. Çocuklarımızı vakit ayırmaya çalışıyoruz, ancak iş nedeniyle okuldaki bazı özel günlerine katılamıyoruz.
8. Sema evine gittiğimizde bizi iyi ağırlar ama bazen o kadar ısrarcı olur ki gittiğimize pişman oluruz.

12 Farklı olanı işaretleyelim

1. ☐ Bana senden yakın hiç kimse yok. Bu sorunu **ancak** sana anlatabilirim.
☐ Yaşadığı sorunlarla ilgili bütün sinirini sana yansıttığının farkındayım **ancak** sen de ona karşı biraz daha anlayışlı olabilirsin.
☐ Her gün en az bir saatini sessiz bir ortamda resim yapmaya ayırıyorum **ancak** bu şekilde günün stresinden anılabiliyorum.
2. ☐ Elimdeki paranın üstüne bir miktar banka kredisi kullan-sak bile **ancak** iki yüz bin liralık bir ev alabiliriz.
☐ Kusura bakmayın, söz verdiğim günde elbiseyi teslim etmedim çünkü **ancak** yetiştirebilirdim.
☐ Dolaptaki yiyecekler bizi **ancak** iki gün idare eder. Alışveriş yapmamız lazım.
3. ☐ Tamam, bu sefer tatili sizin istediğin otelde geçirelim **yalnız** bundan sonraki ilk tatilde Bodrum'a gideceğimize söz verif.
☐ Hiç bizimizin söylediklerine kulak asıyorsunuz. Sana göre **yalnız** sizin bildiğin doğru.
☐ Hafta sonu doğum günü partine seve seve katılmam **yal-nız** esmin bir planı olup olmadığını henüz bilmiyorum.
4. ☐ Annemle görüşmeyi o kadar uzun zaman oldu ki... Neyse ki bugün geliyor. Önümüzdeki birkaç gün **sadece** onunla vakit geçirmek istiyorum.
☐ **Sadece** sebze yiyecek sağlıklı beslendiğini düşünüyorsan yanlışsın. Vücudunun bütün besinlere ihtiyacı var.
☐ Bu akşam için restoranında yer olmasını anlayamı-yoruz. Biz **sadece** iki kişilik yer istiyoruz.
5. ☐ Mağazamdan aldığınız ürünleri bir ay içerisinde de-ğiştirme hakkınız var **ancak** indirim dönemlerinde değişim yapamıyoruz.
☐ Bu sarılar altında hastalığın tamamen yok olması pek olası görünmüyor **ancak** yine de ne olacağını hiç bizim tam olarak bilemeyiz.
☐ Bu kadar zor bir sınavda **ancak** sizin kadar zeki birisi başaranı olabildi. Tebrikler.
6. ☐ Bu hafta içi başımı kaşıyacak vaktim yok. Seninle **an-çak** hafta sonu buluşabiliriz.
☐ Eve geldiğimden beri yemek, buluşuk, çocukların ödevleri uğraşıp durdum. Biraz geç oldu biliyorum ama seni **ancak** arayabildim.
☐ Bence hemen o televizyonu kapatıp dışarı gitsen fena olmaz. Otobüsün hareketine iki saat kaldı **ancak** ha-zırlanınız.
7. ☐ Selim'e tartışığın için sinirlendiğini biliyorum **yalnız** sence de bu konuyu biraz fazla abartmıyor musun?
☐ Onlu şairin "Ben **yalnız** seni sevdim" şiirini bilmiye-niz yoktur sanırım.
☐ **Yalnız** iyi eğitim almakla çağdaş bir birey olmak mümkün değil.
8. ☐ Yeni bir seyre tasarrufların benim için en zor yanı faz-la tılandığım olmadığı için **sadece** birkaç kişiyle bütün vaktimi geçirmeye çalışmak.
☐ Dün alışveriş yaparken Selma ile karşılaştım ama acelesi olduğu için **sadece** birkaç dakika konuştuk. Hepsinize selam söyledim.
☐ Müdatün bu tavırını için bu kadar üstüne alıyorsun? Bu konu **sadece** seninle değil bu departman-da ki herkesle ilgili.
9. ☐ Sana borç verebilirim **yalnız** en geç bir ay içinde öde-men gerek.
☐ Geçmiş olsun tedavinizi bitti **yalnız** birkaç ay kendinizi dikkat etmeniz gerek.
☐ Kuzenlerimden **yalnız** İpek'te sık görüşüyorum.
10. ☐ Haftalardır çok yağın çalışıyorsunuz. Bu hafta sonunu **sadece** kendine ayır.
☐ Açıgınız mağaza hiç iş yapmıyor. Bugün **sadece** iki kişi geldi.
☐ Sen **sadece** sofrayı hazırla. Gerisini bana bırak.

‘Yerine kullanılabileni işaretleyelim’ yönergeli 13 nolu alıştırmada (ÇK, 65) önceki alıştırmada olduğu gibi belirteçler üzerine durulmaktadır. Burada belli bir cümlede belirtecin yerine geçebilen üç şık arasından tek uygun olanı seçmek gerekmektedir. Asıl olarak burada yakın anlamlı olan belirteçlerin arasındaki benzerlikler ve farklılıklar öğretilmektedir ve doğrudan tezin konusuyla ilgili olmadığı halde örnek etkinlik olarak önem taşımaktadır.

‘Olmayarı işaretleyelim’ yönergeli 14. alıştırma (ÇK, 65) önceki alıştırmadan farklı olarak artık belli bir cümle içine üç yakın anlamlı belirteçlerden hangisinin uygun olmadığını tespit etmekle ilgilidir. Bu etkinlik de tezin konusu dışında kalarak aslında genel olarak yakın anlamlı kelimelerin öğretimine katkıda bulunabilir ve isim türlü kelimeler için benzer etkinlikler hazırlanabilir.

Şekil 125. ÇK(B2-C1) 10. Ünite Alıştırma No 13 ve 14

13 Yerine kullanılabileni işaretleyelim	14 Olmayarı işaretleyelim
1. Bu ay işlerim çok yoğun. Gelecek aydan itibaren rahatlayacağım. <i>Ancak</i> o zaman izne ayrılabilirim. ☐ en erken ☐ en geç ☐ yalnız	1. İşle ilgili bazı sıkıntıları var _____ müdüre bunlardan söz edip etmemek konusunda kararsızım. ☐ fakat ☐ ancak ☐ yalnızca
2. Onunla seni affetmesi için konuşurum <i>yalnız</i> sen de bir daha böyle bir hata yapmayacağına söz vermelisin. ☐ ancak ☐ yalnızca ☐ sadece	2. Onunla tartıştığım için ben de çok üzgünüm. Konuşup gönlünü almak istiyorum _____ biraz daha zaman geçsin, sinirleri yatışsin istiyorum. ☐ bir tek ☐ yalnızca ☐ sadece
3. <i>Yalnız</i> onun için bunca zorluğa katlandım ama bir de onun yaptıklarına bak! ☐ ancak ☐ bir tek ☐ ama	3. Dişiniz çürümeye başlamış. Çok acil bir tedavi gerekmiyor _____ ihmal ederseniz ağrı yapabilir. ☐ bir tek ☐ ancak ☐ yalnız
4. Senin çamaşırlarını ütülemeyi <i>ancak</i> bir şartla kabul ederim; sen de benim bilgisayarımı tamir edeceksin. ☐ sadece ☐ en çok ☐ ama	4. Geziye çıkarken mayolarınız yanınıza almanızı tavsiye ederim _____ hava güzel olursa denize girebilirsiniz. ☐ sayet ☐ bir tek ☐ eğer
5. Yılbaşında evde parti vermeyi düşündüm <i>ancak</i> çok kalabalık olacağımız için vazgeçtim. ☐ fakat ☐ sadece ☐ yalnızca	5. Hafta sonunu sizinle geçirmeyi emin olun çok istiyorum _____ işlerimi yetiştirebileceğimi hiç sanmıyorum. ☐ fakat ☐ yalnızca ☐ ancak
6. Düşünümüz için küçük bir restoranla anlaşmamız yeterli çünkü <i>sadece</i> en yakın arkadaşlarımızı davet edeceğiz. ☐ ancak ☐ bir tek ☐ yalnızca	6. Bir isteğiniz olduğunda _____ masanın yanındaki beyaz düğmeye basmanız yeterli. Servisinizle ilgilenen garsonumuz en kısa sürede yanınıza gelecektir. ☐ ancak ☐ yalnızca ☐ sadece
7. Bence evini satmak istiyorsan fiyatını biraz düşürmelisin. Bu kadar eski bir ev <i>ancak</i> seksen bin Lira eder. ☐ etse etse ☐ en az ☐ yalnızca	7. Kendinle ilgili kararları alırken herkesin tavsiyelerini dinle ve değerlendir _____ sonunda kendi içinden geleni yap. ☐ ancak ☐ yalnızca ☐ ama
8. Dün gece yatarken yeni aldığım kitaba başladım ama hemen uykum geldi. <i>Ancak</i> on sayfa okumuşumdur. ☐ sadece ☐ ama ☐ bir tek	8. Kulübümüzün elliyi aşkın üyesi var. _____ üç beş kişi öyle istiyor diye toplantı saatlerimizi değiştirmemiz olanaksız. ☐ sadece ☐ yalnızca ☐ bir tek
9. Bu oyunda amacın kırmızı topları vurmak <i>yalnız</i> yanlışlıkla sarı topları vurursan puanın düşüyor, haberin olsun! ☐ yalnızca ☐ ama ☐ sadece	9. Susuzluk yakında başımıza büyük bir dert olacak gibi görünüyor. Gazetede ki habere göre barajlarımızdaki su _____ üç aylıkmiş. ☐ ancak ☐ en fazla ☐ en geç
10. Alışveriş yapmak için iyi bir zaman değil. Sezon daha yeni açıldı <i>ancak</i> iki ay sonra indirimler başlar. ☐ en erken ☐ en fazla ☐ yalnız	

3.3.11. Ünite 11

Aşağıda yeni Hitit B2-C1 seviyesindeki ders kitabının içindekiler sayfasından alınan 11. ünitenin içeriği ve bu üniteden çıkarılan ve yakın/eş anlamlısı tespit edilen kelimelerin listesi verilmiştir.

Tablo 39. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti B2 ve C1 Seviyeleri 11. Ünitesinin İçeriği ve İçinde Tespit Edilmiş Yakın Anlamlı Kelimeler

Ünite 11: İnsanın Büyük Sırrı		
Temalar, Metinler, Başlıklar 11.1 Bizi Biz Yapan Beyin 11.2 Zeka Küpü müsünüz? 11.3 Güç Bende Artık Ders Kitabındaki Metinler: 1. Kadın ve Erkek Beyni Farklı mı? 2. Zeka Bir İşe Yarar mı? 3. Çare Sizsiniz 4. Beyin Hakkındaki Gerçekler Çalışma Kitabındaki Metinler: 1. Sanatçı Erkekler		
Dilbilgisi 1. Durum ekleri (yan işlevler) (-(y)E, -DE, -DEn) 2. Ulaçlar (-Me/ -(y)İş + iyelik + -(n)dEn önce/ sonra/ itibaren) 3. Soru (imalı)		
Yakın Anlamlı Kelimeler		
akıl - beyin - zeka - zihin aksilik - güçlük - problem - zorluk alan - branş - dal algı - algılama algı - duyu amaç - hedef araştırma - çalışma - etüt araştırma - inceleme asır - yüzyıl ayrıntı - özellik bağ - bağlantı - ilişki bahane - neden - sebep bakış - görüş beceri - kabiliyet - yetenek biçim - şekil bilgi - veri birey - biri bölge - bölüm bölüm - kısım buçuk - yarı - yarım bulunuş - icat büyü* - mucize - sihir çoğunluk - fazlalık	cevap - yanıt cisim - nesne - şey cümle - tümce çare - çözüm çırpı - dikiş defa - kez dert - sıkıntı destek - yardım dişi - kadın doğru - gerçek dokunuş - temas durum - hal eğitim - öğrenme enstitü - üniversite fark - farklılık fonksiyon - görev gelişim - gelişme gerek - gereklilik görünür - görünüş* görüşme - randevu gösteri - şov grup - takım güçlük - zorluk ilgi - merak inat - ısrar	hastane - poliklinik hayat - ömür - yaşam ihtimal - olanak ilgi - ilgilenme (dilbilgisel fark) insan - insanoğlu inşa - inşaat iş yeri - ofis kapasite - potansiyel kar - kazanç kavram - terim kelime - söz - sözcük kısım - parça kültür - sanat milliyet - uyruk müdür - şef nöroloji - sinirbilim önsezi - sezgi plan - program sene - yıl surat - yüz süre - vakit - zaman tane - tanecik teknik - uygulama yer - zemin

Bu üniteye yakın anlamlı kelimelerin öğretimiyle doğrudan ilgili hiç bir alıştırmaya bulunmamaktadır. Bununla birlikte bazı alıştırmaların içeriği değiştirildiği takdirde söz konusu amaç doğrultusunda kullanılır hale getirilebilir.

‘İşaretleyelim, belirleyelim’ yönergeli 9 nolu alıştırmaya (DK, 132) bir metin ve metin sonrası etkinliklerden oluşmaktadır. Etkinliklerden birinde metinde geçen deyimleri onların yakın anlamlı açıklamalarıyla eşleştirmek gerekmektedir. Deyimler ve deyimsel olmayan öbeklerin arasındaki farklar söz konusu olduğunda bu türetkinlikler biraz genişletilerek uygulanabilir çünkü yapılış sırasında deyimlerin ve öbeklerin biçimsel, sözdizimsel, anlamsal vs. ayrıntıları daha belirgin şekilde ortaya çıkmaktadır.

Şekil 126. DK(B2-C1) 11. Ünite Alıştırma No 9

peşinde olmak	
☐ takip etmek	☐ ardından yetişmek
☐ çok istemek	☐ yanında götürmek
her yere çekmek	
☐ uzatmak	☐ ilgiyi toplamak
☐ aldatmak	☐ yönlendirmek
hayflanmak	
☐ özenmek	☐ üzölmek
☐ pişman olmak	☐ kızmak

‘Okuyalım, işaretleyelim’ yönergeli 11 nolu alıştırmaya (DK, 134) bir metin ve metin sonrası işlemleri içermektedir. Metinde geçen kelimeler veya öbekler ve hatta cümleler ele alınmamaktadır. Bu nedenle bunun gibi büyük metinler için ayrıca alıştırmaya hazırlanarak yakın anlamlı kelimelerin öğretime de yer verilebilir.

‘Okuyalım, işaretleyelim’ yönergeli 1. alıştırmaya (ÇK, 66) bir metinden ve metin sonrası etkinliklerden oluşmaktadır. Değişiklik olarak ve yakın anlamlı kelimelerin arasındaki farka ve yaratabileceği etkiye dikkat çekmek üzere bu metnin tamamen yeniden yani yeni kelimelerle yazılması istenebilir. Sonradan kıyaslandırma yaptırılarak yakın anlamlı kelimelerin birbirinin yerine geçince oluşturabileceği değişiklik vurgulanabilir. Veya metinde geçen sözcüklerle ve öbeklerle ilgili etkinlikler yaptırılabilir ve ayrıca yakın anlamlı kelimeler alıştırmaları da eklenebilir.

Şekil 127. DK(B2-C1) 11. Ünite Alıştırma No 11 ve ÇK alıştırmaya no 1

11 Okuyalım, İşareteyelim
Çare Siziñiz

"Herhangi bir uzmanlık becerisine sahip bir kişi ile aynı beceriyi sahip olmasın karşın konusunda daha üstün olan birisi arasındaki farkın nedeni nedir?" Bu, 1970'li yılların başında matematikçi Richard Bandier ve dilbilimci John Ginder'in sordukları bir soruydu. Bandier ve Ginder bu sorunun cevabını bulmak için mükemmel performansa sahip insanları modellemiş ve çalışmalarını sonunda diğer insanları da bu performansa ulaştırabilen için gerekli teknikleri oluşturmuşlardı. Böylece insanlar, 21. yüzyılda baştan bilimin yeni teknolojisi NLP (Nörolingüistik Programlama) kavramı ile tanıştı.

NLP, "beynin dilinle programlanması" ile size daha iyi düşünme biliminizi, kendinizi daha doğru ifade edip daha etkili iletişim kurarak başarı kazanabilmeniz yolunu gösteren bir sistem olarak tanımlanabilir. Beyniniz, duyularınız ve iletişiminiz doğru olarak öğrenme eğiliminde arzulan hedeflere, başarılarla ve sonuçlara ulaşma kabiliyetinizi ifade etmektedir. NLP beyninizin nasıl çalıştığını, sözcüklerin beyniniz ile nasıl etkileşim kurduğunu ve istediğiniz sonuçlara ulaşmak için davranışlarınızı nasıl organize edeceğinizi öğretir. Yani bir yerde beyninizi ve davranışlarınızı gözden geçirip, bu davranışları kayıtlarını bulup yeniden programlar. NLP, tam anlamıyla uyumlu bir ilişkinin nasıl kurulup sürdürüleceği konusunda yol gösterir. Bu nedenle kişi öncelikle kendine şu soruları sormalıdır: Gerçekleşmek istediğim şey nedir? Mesajımı kitlemin en iyi yolu nedir?

Bu soruları yeni eski alışkanlıklarından sıyıtmayı gerektirir. NLP'ye göre değişmek, şu ana kadar yapılmamış vazgeçip yeni ufuklara yönelen olarak bu güne kadar ulaştığınız sonuçlardan çok daha iyisine sahip olmanızdır.

NLP hangi alanlarda kimlere uygulanabilir? Çocuk, yetişkin her yaşta insan faydalanabileceği NLP'nin iş yapışından öle ki iletişime uzanan geniş bir uygulama alanı var. Örneğin, iş yaşamında değişimle ilgili olan çekicilik, kararsızlık gibi özellikler, NLP uygulamaları ile yeni girişimcilik ve liderlik gibi özelliklere biniyor. Çocuklarda öğrenme güçlüğü, okul korkusu, dikkat eksikliği gibi konularda gelişimsel NLP uygulamaları söz konusu.

NLP bir diğer ya da mucide değil, bir farkına varır. NLP ile kendi hedeflerine ve hayallerinin gerçekleştirilmesine ulaşma kapılarını, hayata bakışını, kullandıkları modeller ve teknikleri kullanarak siz de istediğiniz başarıyı elde edebilirsiniz. Sorularınızın cevaplarını aradığınız çok yakınında duyuyor. Yaşamınızın gerçekleştireceği şeyi ortaya çıkaracak doğru yola çıkarmayı istemek. Ünlü şair Behcet Necatigil'in de söylediği gibi: Ya çaresizsiniz, ya da çare sizsiniz.

Metinde NLP'nin

- ☐ çocuklar üzerinde yapılan uygulamaların sonuçları açıklanmıştır.
- ☐ insanlar arasındaki yaygınlığı konusunda değinilmiştir.
- ☐ beynin anlama kapasitesini artırdığı savunulmuştur.
- ☐ başarıya ulaşmak için beynindeki davranışları kayıtlarını tekrar programlamak olduğu açıklanmıştır.

NLP

- ☐ teradülin ortaya çıkmıştır.
- ☐ daha önce insanları kullanmadıkları tekrarları kullanmışlardır.
- ☐ insanların istediklerini elde etmesi konusunda yol göstericidir.
- ☐ anlaşılması zor olduğundan insanların kafasında soru işaretleri oluşmuştur.

	Doğru	Yanlış
1. Bandier ve Ginder, uzmanlık bilgileri aynı olmasına rağmen başarı düzeyi yüksek insanların özelliklerini incelemiştir.	☐	☐
2. NLP'nin öğrettiği konular arasında beynin ve sözcüklerin birbirine olan etkisi vardır.	☐	☐
3. NLP'ye göre insanlar başarıya ulaşmak için kendilerini kimlerle diyalog kurmaları gerektiğini somutlaştır.	☐	☐
4. İş hayatında kazancın iyi değerlendirilmesi NLP ile mümkündür.	☐	☐

1 Okuyalım, İşareteyelim
Sanatçı Erkekler

Tarih boyu erkek mesleği denince genel olarak fiziksel güç gerektiren işler anlaşıp. Ancak ruhsal ve duygusal özellikler ile hayal gücünün öne çıktığı bazı işlerde yine erkeklerin sayısının fazla olduğu dikkat çekmektedir. Ressamlık, bestecilik, orkestra şefliği gibi.

Süpheşiz tarih boyunca bir çok kadın ressam çok önemli eserler yaratmışlardır. Ne var ki müzeler ve değerli koleksiyonlara bakınca kadın sanatçıların eserlerinin azlığı kalıplaşmış görüyoruz. Hodi Rafael, Rembrandt gibi ustaların yaşadıkları çağlarda kadınların sosyal konumları nedeniyle resimle uğraşmaları zordu diyelim, ama Dali ve Picasso gibi yakın tarihlerde yazmış ressamların zamanında böyle bir zorluk yoktu. O halde bunun başka bir sebebi olmalı.

Aynı şekilde neden dişi bir Mozart veya Beethoven yok? Müzayı yorumlayan kadın şarkıcılar, piyanistler, kemancılar veya orkestradaki tüm kadın elemanlar erkeklerden sağ kalırsa hatta kendi başarılarında dünya çapında başarıları olabilecekleri için orkestra şeflerinin hemen hemen hepsi erkek? Acaba hala birçok orkestrada çoğunluğu oluşturan erkek elemanların, başarılarında kendilerine doğru elindeki cubuğu sallayıp duran bir kadının idaresine girmek istememelerinden mi?

Sadece bu kadar da değil. Mimari ve mühendislik gibi bazı alanlarda da kadınların sayısı az. Hatta kadınların günlük yaşamlarında en çok zaman ayırdıkları iş yemek pişirmek ve erkeklerin yüzde doksanı yumurta kemayı bile beceremeyen için dünyanın en büyük yemek ustaları, gurmeleleri, aşçıbaşları hep erkek?

Tüm bu sorulara beynin araştırmacıları ve psikologların üzerinde anlaşarak bir açıklama var. Onlara göre işin sırrı beynin sağ ve sol yarımkürelerinde. Her iki yarımküre farklı becerileri kumanda ederler gibi cinsiyete göre erkekler sağ

kadınlar ise sol yarımkürelerini daha fazla kullanıyorlar.

Aslında yeni doğan çocukta her iki yarımküre de 'sağ' dir. 2 yaşına varmadan bu yarımkürelerden biri 'sol' olur yani konuşma merkezi ortaya çıkar. Erkek çocuklarda 4. kez çocuklarda 13 yaşında beynin asimetrisi tamamlanır. İnsanlar yaşlandıkça iki yarımküre arasındaki bu görev farkı yine azalmaya başlar. Süpheşiz sağ ve sol beynin fonksiyonları insandan insana da farklılıklar gösterir.

Kadınların daha çok kullandıkları beynin sol yarımküresinde konuşma ve iletişim merkezleri bulunmaktadır. Bu nedenle her yaz grubunda yapılan deneyler sonucunda kız çocukları konuşmayı daha önce becerdikleri, çevreye daha iyi uyum sağladıkları, okullarda, iletişim, sosyal ve politik alanlarda daha başarılı oldukları saptanmıştır.

Erkeklerin daha çok kullandıkları beynin sağ yarı ise, analiz, sentez, bir olayı tümüyle bakış gibi görevleri yüklenmiştir. Yani ayrıntıları göz önüne almadan özetlersek, ilk bakışta bütünlüğün oynaması gibi görünebilir de, sol yarımkürede sezgi gücü, sağda ise analiz gücü egemendir. Sol beynin olayları tümengelm, sağ beynin ise tümeyim ile inceler.

İşte bu nedenle sağ beyni fonksiyonlarının gerektiği işlerde erkekler daha başarılı olmaktadır. Süpheşiz bu bir genellemedir. Kadınlar arasında orkestra yöneten, opera bestelleyen sanatçılar, Marie Curie gibi iki kez Nobel ödülü kazanan bilim kahine, geçmiş alanları da vardır. Ancak yine de tüm bu başarıları erkeklerin sayısının kadınların fazla olduğu da bir gerçektir.

‘Yeniden yazalım’ yönergeli 12. alıştırma (ÇK, 71) bir cümleyi yeni dil bilgisini kullanarak yeniden yazmak gerekmektedir. Alıştırma biraz değiştirerek tamamen yeniden yazılması istenebilir. Kontrol sırasında ise kullanılan yakın anlamlı kelimeler arasındaki fark üzerinde de durulabilir.

Şekil 128. ÇK(B2-C1) 11. Ünite Alıştırma No 12

12 Yeniden yazalım

1. Ben senin ne yapmaya çalıştığını anlıyorum.
Ben senin ne yapmaya çalıştığını anlamıyor muyum

2. Siz bizim sözümüzü dinlemezsiniz, ne odu da ikimizi değiştirdiniz?

3. Senin bu kadar üzleceğini bilseydim para konusunda şaka yapmazdım.

4. Bu kadar masraf yapacağımı bilsem ikinci el araba almazdım.

5. O kadar iştah arasında şeker kavanozu yere düştü, hepsini tek toplamak zorunda kaldım.

6. Siz bizimle hiç dişanyo çıkmazdınız. Diğer arkadaşlarımızda ne oldu? Anlaşamadınız mı?

7. Herkese anlatacağımı bilseydim ona şı vermezdim.

8. Her zaman "Randevularınıza sadık olun." diyen sendin. Ne oldu da bu kadar geç kaldın?

9. Uyutmak için o kadar uğraştığım oğlum yatağına yatır yatmaz uyandı.

10. Seninle iş çıkışı bir kahve içmek için sözleşmiştik. Nereye gidiyorsunuz?

3.3.12. Ünite 12

Aşağıda yeni Hitit B2-C1 seviyesindeki ders kitabının içindekiler sayfasından alınan 12. ünitenin içeriği ve bu üniteden çıkarılan ve yakın/eş anlamlısı tespit edilen kelimelerin listesi verilmiştir.

Tablo 40. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti B2 ve C1 Seviyeleri 12. Ünitesinin İçeriği ve İçinde Tespit Edilmiş Yakın Anlamli Kelimeler

Ünite 12: İnsanın Büyük Sırrı		
Temalar, Metinler, Başlıklar 12.1 Evrende Yolculuk 12.2 Uzaya Yolculuk 12.3 Yıldızların Söyledikleri Ders Kitabındaki Metinler: 1. Paralel Evrenler 2. Uzaya Gitmeden Önce Bilmeniz Gerekenler 3. Astrolojinin Doğuşu Çalışma Kitabındaki Metinler: 1. Dolmabahçe Sarayı 2. Katil Kim?		
Dilbilgisi 1. Sıfatlar (sıralanış) 2. Adlaşma (sıfat + iyelik > ad) 3. İlgeçler (dışında, - (n)dEn başka, - (n)İn yanında/ yanı sıra)		
Yakın Anlamli Kelimeler		
açıklama - ifade ad - isim aktivite - etkinlik alan - saha araştırma - inceleme arazi - toprak arka - sırt asıl - esas - temel astrolog - gökbilimci bağ - bağlantı bakış - görüş bayan - hanım - hanımefendi - kadın beden - vücut belirti - iz boy - uzunluk bozukluk - hastalık - rahatsızlık bölüm - kesit - kısım burç - zodyak	çaba - gayret dayanak - gerekçe* - temel devlet - ülke diploma - sertifika doğru - gerçek doğum - doğuş duygu - his dünya - yerküre düşünce - fikir düzen - sistem edebiyat - yazın enstitü - üniversite fantezi - hayal feza - kozmos - uzay gezi - yolculuk gizem - mucize gök - gökyüzü güç - kuvvet hayat - ömür - yaşam	ışık - ışıma ışıma - parıltı ihtimal* - olasılık ilgi - merak imkan - olanak inanç - inanış insan - insanoğlu kabul - onay kelime - laf - söz kent - şehir kere - kez kuram - teori meydan - ortalık müdür - yönetici neden - sebep neşe* - şakrak - şen padişah - sultan problem - sorun süre - vakit - zaman

Bu ünite de yakın anlamlı kelimelerin öğretimiyle doğrudan ve dolaylı olarak ilgili alıştırmalar mevcuttur. Örneğin, ‘İşaretleyelim, yerine yazalım’ yönergeli 3. alıştırmada (DK, 140) bir metin ve metin sonrası etkinlikler verilmektedir. Etkinliklerden biri yakın anlamlı kelimelerle ilgili olup, metinde geçen ve kalın fontla işaretlenmiş sözcüklerin yakın anlamlılarıyla eşleştirilmesi öngörülmektedir. Bir açıklama veya yorum, veya tümce oluşturma gibi bir etkinlik bulunmadığı için bu alıştırmaya yakın anlamlı kelimelerin öğretimi açısından yetersiz sayılarak genişletilmelidir.

Şekil 129. DK(B2-C1) 12. Ünite Alıştırma No 3

Kuram	:	_____
Hayali	:	_____
Bölüm	:	_____
Esas	:	_____
Feza	:	_____

Bunun dışında bazı alıştırmalar değiştirilerek söz konusu amaçla kullanılabilir.

‘Okuyalım, işaretleyelim, tamamlayalım’ yönergeli 10. ve ‘Okuyalım, işaretleyelim’ yönergeli 16. alıştırmalar (DK, 144, 148) birer metin ve metin sonrası etkinlikler içermektedir. Metinde geçen kelimeler veya öbekler ve hatta cümleler ele alınmamaktadır. Bu yüzden öğretmenler bunun gibi büyük metinler için ilaveten alıştırmaya hazırlayarak yakın anlamlı kelimelerin öğretimine de yer verebilirler.

Şekil 130. DK(B2-C1) 12. Ünite Alıştırma No 10 ve 16

10 Okuyalım, işaretleyelim, tamamlayalım
Uzaya Gittirmeden Önce Bilmeniz Gerekenler

Alman astronot Ulrich Walter, ilk uzay yolculuğuna çıkmak üzereken yaşadığı duyguları, "Düzerden bükülü bacaklarını yukarıya doğru kaldırmış, üst üste yarıydım. İşte, nihayet o an gelip çatmıştı ama hiç kimse için yaşamak istemiyordum" diye yazmıştı. Oysa uzay mekânı henüz fıkırna rampasındaydı ancak Walter'in oturma biçiminden dolayı kan beşerinin üst bölümünde yoğunlaşmış ve üstüne yerleştirilen alıcı, fazla sıvı soğutmadığı için biberlekt hareketi geçirmişti. Walter için daha simdiden her şey rahatsızlık veriyordu. Bir de Dünyadan ayrılıp, uzaya uçuşma neler yaşadığını düşünüyordu musunuz?

Herhalde cogünümüz televizyonda, uzay gemileriyle yapılan bağlanılarda havada uçan dış ırcazın süyen ya da ortaklık dolayan portakal suyu damladığını yutmaya çalışan astronotların neseli görüntüleriyle karışmış ve belki de uzayda her şeyin tam bir eğlenceye dönüştüğünü düşünmüşsünüzdür. 1995'te Alman astronot Thomas Reiter'in uzayda gırtlakla verdiği konsert gören herkesin dışınezi bu olmuştur. Ancak, bu sen sokak gösterilerinde maddiyatın bir de oku yusu vardır. Mesela, astronotların sımsıkı yüreği ve göz halkaları.

Astronotların yerelekmis ortamda yaşadıkları pek çok sorunların bir vücutları sınırları yer değıştirmesi nedeniyle ortaya çıkan rahatsızlıklardır. Bu değışiklik yönüngeye dışıplatan hemen sonra başı ve ağrılıks ortamda kan, astronotun başında birikecek "sıkın yüz sende"na yıl ecar. Başakları ise, azalan sıvı basıncı nedeniyle ızale ve "örnekmek bacakları" görünüşüne kavuşur. Dahası da var tabii. Astronotlar için uzayda beslenebilmek de büyük bir sorundur. Ağzı, boğaz ve bu randaki mukozda dokulan sıstığı için koku ve tat alma duyuları zamanla azalır ve hiç tat alamamaya başlarlar. İstihlak kesilir, vücutları zayıf düşer ve hastalıklara dirençsiz hale gelir; aynıyen grip olduğu gibi. Uzayda yerinen gıdaların sindirilmesi bile ızale yaktır. Vücutta ki derne sisteminin bozulmasıyla birlikte basıncı, tıbbi tedaviye nâbel ve kusurları bora giderir. Kas ve kemik sisteminde rahatsızlıklar okşur. Uzay yolculuğunun süresi uzadıkça, daha az kullanıldığı için, kaslar ve kemikler zayıfladıkça zayıflar, hatta ızale azamalarda kemikler de cam gibi kırılma riski meydana gelir. Bir de ortamda

var kokuşmuş. Yerelekmis kuvvet ortadan kalınca, omurgayla birlikte bütün bir omurgu esnemeye başlar. Yalculuğa başlanmadan önce ve yolculuğun ilk gününün sonunda ölçüldüğünde, omurga gevşemesi nedeniyle astronotların boylarının yedi santimetre kadar uzayıp-aldığı görülmüştür. Boy uzaması olumlu bir etki gibi görünse de aslında geçicidir. Yeryüzüne dönüldüğünde eskiye dönüş olur ve bu süreçte sıdelli sırt ağrıları da astronotları çok rahatsız eder.

Tim bunlara ek olarak uzayda yaşamın yuku sorunlarından da söz etmek gerekir. Uzaydaki gölü sımsıkı gözün içine kadar ulaşır orada ışık parlamalarına yıldız için astronotlar gözlerini kapatırlar hâde yıldız kırımları görmeye devam ederler. Bir gözünüze çok güçlü flaşlar paltatırken uymuyaya çalıştığınız düşünün. Astronotlar ızle bunun katibakat fazlası bir ışık ortamında uymak zorundadırlar. Uzaydan gelen kızamık ışınları sadece yuku ve göz problemlerini yaratmakla da kalmaz. Atmosferin korunmasından yoksun, ortamda çalışan astronotlar özel giysiler giyseler de uzun vadede ciddi hastalıklara yal açabilecek etkileye de matuz kalımsı olurlar.

"Ebelets biz "Dünyalılar" için uzaya gitmeyi planlamak, bu yolculuklara uyğun uyarı ızalecekmis yapmak, Dünyanın dışına çıkıp ızalecekmis gen döndürülmis olarak kaldire değir bir basan. Ancak ızle görünüyorki ki kim bunları planlayay gerçekleştiren insan, aynı zamanda bu yolculuktan en zayıf noktası.

Fotoğraf: Dergi

16 Okuyalım, işaretleyelim
Astrolojinin Doğuşu

Bundan çok uzun zaman önce, erkekler ve kadınlar geceleğin yıldız gökyüzüne bakarak, gözlemlerini zamanın hem güzelliğinden etkilenirler hem de bu yıldızların ne olduğunu, yaşamlarını etkileyip etkilemediğini merak ederler.

İste astrolojinin doğuşu başlangıçta bu merakla dayanır. En azından tahmin edilen hikâyeye bu çünkü hiç kimse, astrolojinin yarı öncesi durumunun ne kadar eskiye dayandığını ve nasıl olduğunu tam olarak bilmiyor. Yazık ki astrolojinin ilk ortaya çıkışı ise M.B. 2500 yılında, gezegenlerin insanın kudretini etkileyen güçlü tanrıları olduğuna inanılan Mezopotamya'da olmuştur. Buradaki ilk astrologlar gökyüzünü dikkatle izlemeye ve onun geceleri parıltılı, muhteşem sessizliğinde görüldüklerinin düzenli kayıtlarını tutmaya başladılar. Bu kayıtlar sayesinde, gerçekleşen olaylar ve yıldızlar arasında bağlantı kuruldu. Astroloji danışmanları tutukları kayıtlar ve yorumlarına dayanarak kraliyet ailesine devlet yönetimi konusunda ilk verileri ve bu nedenle Mezopotamya tarihinin erken dönemlerinde astroloji "kraliyet sarrafı" olarak düşünüldü.

Zamanla Mezopotamya gök bilimcileri gökyüzünde neler olduğunu açıklamak için yeni geometri bilimini kullanmaya başladılar. Bu dönemde Eski Yunanlılar da Mezopotamya'nın astrolojik kehanet bilimcileri kendi mitolojileri ve yeni geometri bilimiyle birleştirip "Zodyak"ı dayanan kişisel bir astroloji geliştirdiler. Buna göre, Yunanca "zodiakos kyklos", yani "hayvanlar dairesi" onlara gelen bir kusak vardır. Bu kusak, güneşin bir yıl boyunca geçtiği on iki zodyak eliptik yönünün her iki yanında dokuz derece uzanan Zodyak; koç, boğa, yengeç gibi her biri bir hayvan tarafından simgelenen, yılın on iki ayını gösterecek şekilde bölünmüş bir kusak. Böylece Yunanlılar astroloji, gökyüzünün yaşamlarındaki etkilerini merak eden bireylere danışmanlıkta kullanarak yıldız falı sanatını ortaya çıkarmış olurlar.

Daha sonra astroloji Roma kültürüne geldi ve oradan da Avrupa'ya yayıldı. Hristiyanlığın doğuşu ile bir süre karanlıkta kaldı. Ne de olsa, astroloji insanlığın kaderinin, yıldızların yaratıcısından çok, yıldızlar tarafından belirlendiğini savunuyor gibiydi. Oysa ortaya çıkan Hristiyanlık öğretisine göre yaratıcı insanlara özgür irade bahşemiştir. Ancak, astroloji bir yolu bulup genel olarak Hristiyan öğretisinin içine sızdı ve gelismeye devam etti.

Astroloji Ortaca'da düşüğe geçti. Rönesansın başında ise öğretiler dünyasında kendine ayrıcalıklı bir yer edindi. On altıncı ve on yedinci yüzyıllarda Tycho Brahe ve Johannes Kepler gibi önemli gökbilimciler tarafından benimsenip Avrupa'nın büyük üniversitelerinde bir bilim olarak kabul edildi. Fakat bir süre sonra modern bilimin buluşları, astrolojinin bilimsel doğruluğuna olan inancı ufak ufak sarımsıya başladı.

Günümüzde astrolojinin bir bilim dalı olarak kabul edilmediğine dair farklı görüşler vardır. Astrolojiyi bilim olarak kabul eden çeşitlerin en çok yarıdığı ise astrolojinin "günlük burç yorumları" gibi şeyin bir sanatı olduğuna inanılmamasıdır. Oysa indigenecek konuların olmasıdır.

onlara göre astroloji, insanların doğum anından itibaren gök cisimleri ve insanlar arasındaki sürekli etkileşimi ciddi biçimde inceleyen bir alandır.

Astrolojiyi ister bir bilim dalı, ister bir inanç sistemi, ister sosyal bilim olarak değerlendirelim; insanları astrolojiye olan ilgisi yadsınamayacağımız bir gerçektir. Çünkü son yıllarda astroloji insan ruhunun zenginliklerinin dışı getirmesinin bir biçimi olarak her zamanki kadar popüler.

Astroloji, hâlâ kendilerini daha iyi anlamak isteyen çağdaş bireylere, ruhlarının evrenin sayısız mucizeleri ile olan gizemli ilişkisini açıklamaya vaat eder.

‘Doğruları işaretleyelim’ yönergeli 5 nolu alıştırmada (ÇK, 74) belgisiz sıfatlar üzerine durulmuştur. Bir cümleye dört şıktan uygun olanları seçmek gerekmektedir. Bu etkinlik isim türlü kelimelerle olmadığı halde yakın anlamlı kelimelerin öğretimi için önem taşımaktadır çünkü bu alıştırmada seçilen cümleler aslında yakın da olsa her sözcüğün kendisine ait dilbilgisel ve sözdizimsel özelliklerinin olduğunu göstererek arasındaki kullanım farkı belirgin hale getirmektedir. Bu tür alıştırmalar isim, fiil ve diğer kelime türleri için tasarlanmalıdır.

Şekil 131. ÇK(B2-C1) 12. Ünite Alıştırma No 5

5 Doğruları işaretleyelim

- Geçen hafta yaptığım diploma sınavında _____ öğrenciler benim beklediğimden daha iyi puanlar aldı.
☐ birkaç ☐ bazılar ☐ kimi ☐ tüm
- Geçen hafta yaptığım diploma sınavında öğrencilerden _____ benim beklediğimden daha iyi puanlar aldı.
☐ birkaç ☐ bazılar ☐ kimi ☐ tüm
- Geçen hafta yaptığım diploma sınavında öğrencilerden _____ benim beklediğimden daha iyi puanlar aldı.
☐ birkaç ☐ bazılar ☐ kimi ☐ hepsi
- Geçen hafta yaptığım diploma sınavında öğrencilerin _____ benim beklediğimden daha iyi puanlar aldı.
☐ birkaç ☐ bazılar ☐ kimi ☐ hepsi
- Geçen hafta yaptığım diploma sınavında _____ öğrenciler benim beklediğimden daha iyi puanlar aldı.
☐ bazı ☐ tüm ☐ kimi ☐ hep
- Geçen hafta yaptığım diploma sınavında _____ öğrenci benim beklediğimden daha iyi puanlar aldı.
☐ bazı ☐ çoğu ☐ kimi ☐ hep
- Geçen hafta yaptığım diploma sınavında _____ benim beklediğimden daha iyi puanlar aldı.
☐ bazılarınız ☐ çoğunuz ☐ kimi ☐ hepiniz
- Geçen hafta yaptığım diploma sınavında _____ benim beklediğimden daha iyi puanlar aldı.
☐ bazılarınız ☐ çoğunuz ☐ kiminiz ☐ hepiniz
- Geçen hafta yaptığım diploma sınavında _____ benim beklediğim puanı alamadı.
☐ hiçbiriniz ☐ çoğunuz ☐ kiminiz ☐ hepiniz
- Geçen hafta yaptığım diploma sınavında _____ öğrenciler benim beklediğim puanı alamadı.
☐ bazı ☐ bazılarınız ☐ kimi ☐ kimileriniz
- Geçen hafta yaptığım diploma sınavında _____ benim beklediğim puanı alamadı.
☐ hiçkimse ☐ herkes ☐ tüm ☐ biraz
- Geçen hafta yaptığım diploma sınavında öğrencilerin _____ benim beklediğim puanı alamadı.
☐ tümü ☐ hepsi ☐ hiçbir ☐ çoğu
- Geçen hafta yapılan diploma sınavında _____ benim beklediğim puanı alamadı.
☐ çoğunuz ☐ hepsi ☐ hepimiz ☐ birkaçımız
- Geçen hafta yapılan diploma sınavında _____ benim beklediğim puanı alamadı.
☐ çoğunuz ☐ hiçbirimiz ☐ bazılarımız ☐ birkaçımız

‘Okuyalım’ yönergeli 7. alıştırma (ÇK, 76) bir polisiye metinden ibarettir. Metin sonrası etkinlik olarak tartışma öngörülmektedir. Fakat tartışmaya geçmeden önce metinde geçen kelimelerin ve öbeklerin kullanımıyla ilgili bazı etkinlikler yaptırılabilir ve böylece yakın anlamlı kelimelerin öğretilmesine katkı sağlanmış olacaktır.

Şekil 132. ÇK(B2-C1) 12. Ünite Alıştırma No 7

7 Okuyalım
Katli Kim?

Geniş bir araziye yayılmış büyük bir çiftlikte bir malikane... Bu malikanede yaşayan beş kişi ve bu malikanedeki insanlarla ilişkili bir ale dostu...

ADAM	GENÇ KADIN
65 yaşında. Çiftliğin ve büyük bir servetin sahibi. Malikanede genç karsıyla yaşıyor.	Adamları 15 yıldır evli. Çiftlikte sakin bir yaşam sürüyor. 25 yaşında.
KAHYA KADIN	HİZMETÇİ
50 yaşlarında. Malikanenin emekdar kâhyası. Genç kadına mesafeli, adama gönülden bağlı. Soğukkanlı.	25 yaşlarında. Evin tüm işlerini yapıyor. Genç kızı görevinde yakın ve saygılı davranıyor.
BAHQIVAN	AİLE DOSTU
27 yaşında. Malikanenin arkasındaki bahçevan kulübesinde yaşıyor. Kahya kadına sürekli bir sürtüşme içinde.	40 yaşında bir ziraat mühendisi. Malikaneye sık sık geliyor. Kahya'yı yıllardır tanıyor. Adamları kadını dostu.

OLAY

Genç kadın bir sabah malikanenin büyük salonunda, yemek masasının yanında ölü bulunur. Hizmetçinin oğlunu üzerine önce kahya kadın koşar gelir, sonra da bahçevan ve adam. Kahya hemen ale doktoruna haber verir. Kızın öldüğü anlaşılar. Yapılan otopsi sonucunda kızın ölüm sebebi anlaşılmaz. Raporda, genç kadının vücudunda hiçbir iz, ölümüne sebep olacak hiçbir belirti bulunmadığı yazılır. Kadın görünür. Adam, yapılmış bir şey olmadığını düşünür ve bu konuyu bir daha açmamak üzere kapatır. Aynı evde genç kadının ölümüyle ilgili olarak tek bir söz edilmemektedir.

Aradan birkaç hafta geçer. Bahçevan, kadının ölümüyle ilgili konuşulan olduğunu, onun öldürülmüş olabileceğini söyler adama. Adamları ilgili yerlere şikâyet etmesiyle birlikte konu yeniden gündeme gelir. Kadının mezarı açılır ve Adli Tıp'ta bir başka doktor tarafından ikinci kez otopsi yapılır. Otopsi raporu deşifre vericidir. Kadının tınaklarının arasında, deriyle temas ettiği anda vücudunda giren ve hemen kana karışan bir tür zehir bulunmuştur.

Cinayet Masası komisierleri bu olayı araştırmak üzere malikaneye gelirler. Evde yaşayan herkesin ifadeleri alınır.

FADELER

ADAM: Eşimin 15 yıldır evliydim. Aramızdaki yaş farkı hiçbir zaman sorun olmadı. Eşim çok anlayışlı ve uygun bir insandı. Zamanımızın çoğunu burada geçirdik. O bazen ata binerdi, yürüyüşler yapardı. Hayır, inihâr etmiş olamaz, bu mümkün değildi. Ölmeyle düşünemeyecek kadar hayata bağlıydı. Bilemiyorum. Ben inancın olan biriyim, ömrü bu kadarını demekten başka bir şey gelmiyor elimden.

O sabah kahya uyandırdı beni. Telâşlıydı ve çok korkmuştu. Onun yerde baygın yatığını söyledi. Saat mi? Sanıyorum 8'e doğuyordu. Uyuyakalmışım. Oysa bir dostum gelecekti malikaneye, birlikte şehre inecektik. Dostum ziraat mühendisiydi, çiftlikteki ağaçları için ilaç alacaktık.

Çok üzgünüm, daha fazla yormayın beni rica ederim.

KAHYA: Hizmetçinin oğlunu duydum üst kattaki Salona indiğinde hanımefendi yerde yatıyordu. Ne yapacağımı bilemedim. Hizmetçi onun öldüğünü söyledi. Herken yukarı koşup beyefendiyi haber verdim. Kendisinde kalıp rahatsızlığı vardı, ona böyle bir haber vermek istemedim ama mecburdum. Salona indiğimizde bahçevan da içerideydi. Hizmetçi ağlıyordu.

Beyefendiyi koltuğuna oturttum. Ale doktorunu aradım. Doktoru beklerken beyefendinin arkasından geldi. Saat tam 8.30'du. Erininim, çünkü duvar saatı çalışıyordu o anda, bir an dönüp saate bakardım o anda.

HİZMETÇİ: O sabah 7'de kalktım. Kahvaltıyı hazırladım. Mutfaktaki işlerimi bitirince salona geldim. Sehpaların tazunu aldım, sonra pencereleri açmak için yemek masasının olduğu yere doğru gittim. Hanımefendi yatıyordu yerde. Bayıldı sandım, ellerinden tutup kaldırmak istedim. Eller buz gibiydi. Ölmüştü! Sonrasını hatırlamıyorum.

BAHQIVAN: Hizmetçinin oğlunu duyunca mutfak kapısından içeriye koştum. Hanımefendinin ölmüş olduğunu gördüm. Oyle cansız yatıyordu yerde. Çok iyi biriydi. Onu en son, alaydan bir gün önce bahçede gördüm. Her sabah ona taze begonyalar toplardım. Çiçekleri çok sevdi. Ben bahçeyle ilgilenirken baktıkları ilgili sorular sorardı.

Bence hanımefendi öldürülmüş olmalı. O sabah onun cansız bedenini kanepesine koymaya çalışırken fark ettim; her yer buz gibiydi, ama parmaklarının ucu sıcak!

AİLE DOSTU: Onu birkaç yıldır tanıyorum. Dostuma, onunla evlenmekle ne isabetli bir karar verdiğini söyledim. Çok zarif, çok hoş bir kadındı. Ne yalan söyleyeyim, onunla evli olmayı isterdim. Son zamanlarda biraz duygusuz. Çiftlik hayatından sıkıldığı için böyle davrandığını sanıyordum. Ne de olsa genç bir kadın! İnihâr etmiş olması uzak bir ihtimal, ama yine de düşünüyorum insan bu ihtimali.

Evet, o sabah 7.30'da burada olmam gerekiyordu, ama bir isim çıkınca geçtim. Buraya yakın bir başka çiftlikte ağabeyim yaşıyor. Eşi rahatsızlanmış, araya uğramam gerekirdi. Malikaneye geldiğimde böyle bir şeyle karşılaşınca şok geçirdim. Ta mutfaktan duyuluyordu hizmetçinin haykırışını. Çok korkmuş anlaşılan. Neden mi mutfak kapısından girdim? Sey, Arazi camıydı, arabam kışladı gelirken. Arkı tarafta bıraktım ki, bahçevan temizlesin. Biz dostumla evden çıkana kadar arabayı yıkayalım diye düşündüm.

Alınan ifadeleri katilin bulunması için yeterli ipucu vermiyordu. Bunun üzerine baskımlar araştırma derinleştirildi. Çıkan sonuçta göre herkes katil olabiliirdi. Çünkü, bu malikanede tüm ilişkiler karmaşıktı. Araştırma derinleştirilince yeni ipuçları çıktı:

1. Evin genç bayanın özellikle son birkaç ay içinde bahçevanla olan sohbetleri kahya tarafından evin beyine iletilmiş, evin beyi bahçevanı isten atmak istemiş, ancak evin hanımının ısrarları ve aralarında hiçbir şey olmadığını belirlenmiş üzerine bu isteğinden vazgeçmiştir.
2. Yine aynı dönemlerde bahçevanın sık sık malikaneden çıkması bahçevanın dikkatini çekmiş, bunun üzerine kahyayı izleyen bahçevan onun her çıkışta ale dostu olarak bilinen ziraat mühendisine gittiğini görmüştü. Hatta bunu evin hanımına da anlatmıştı.
3. Bahçevanın işe alınmasını sağlayan hizmetçi kadını. Hizmetçi kız, bahçevanın işe alınmasını arından hiçbir gün onunla konuşmamış, hatta özellikle ondan uzak durmuştu. Aynı durum bahçevan için de geçerliydi.
4. Aramalar sonucunda bahçevanın kadığı kulübenin arkasında tesadüfen bir ilaç şişesi bulunmuştu. Laboratuvar incelemeleri sonucu içinde zehirli bir karışımın izlerine rastlanmadı.
5. Evin beyi çok zengin olmasına rağmen son zamanlarda işlerini takip eden ve ale dostları olan ziraat mühendisinin bazı yanlış kararları sonucu zor durumda kalmıştı. Yüklüce bir paraya ihtiyacı vardı. Evin hanımının ise yüklü miktarda bir yaşam sigortası vardı.
6. Evin hanımının tınaklarının arasında asılan zehir çok özel bir karışımdı ve piyasada hazır olarak asla satılmamaktaydı.
7. "Araştırmalar bitti" dendiği anda ortaya çıkan yeni bir durum ise komisarin kalmasını yeniden ihye karıştırmıştı. Çünkü Kahya, son anda evin beyinin maktülle evlenmesinde ale dostları kimyaevin aracı rolü oynadığını, maktülle evin beyini tanıtmanın yine bu ale dostları olduğunu hatırlamıştı.

8 Tartışalım

- Evin hanımını kim ya da kimler öldürmüş olabilir?
- Katil veya katiller bu cinayeti niçin ve nasıl işlemişler?

3.3.13. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe B2 Ve C1 Seviyeleri Öğretim Setinin Analizine Dair Genel Bulgular

Tablo 41'de Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe B2 ve C1 seviyelerindeki ders ve çalışma kitaplarındaki toplam ve yakın anlamlı kelimelerin öğretime yönelik ve öğretiminde kullanılabilir alıştırma sayıları gösterilmiştir.

Tablo 41. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe B2 ve C1 Seviyeleri Öğretim Setindeki Alıştırmalar

Kitap	Ünite	Toplam Alıştırma	Eş / Yakın Anlamlı Kelimelerle İlgili Alıştırma	Eş / Yakın Anlamlı Kelimelerin Öğretiminde Kullanılabilen Alıştırma
DERS KİTABI		242	5	35
	Ünite 1	20	0	3
	Ünite 2	23	0	1
	Ünite 3	18	0	6
	Ünite 4	18	0	2
	Ünite 5	20	0	1
	Ünite 6	27	1	2

	Ünite 7	23	1	6
	Ünite 8	21	0	3
	Ünite 9	19	0	4
	Ünite 10	19	2	3
	Ünite 11	17	0	2
	Ünite 12	17	1	2
ÇALIŞMA KİTABI		161	1	29
	Ünite 1	12	0	3
	Ünite 2	14	0	2
	Ünite 3	15	0	2
	Ünite 4	14	1	0
	Ünite 5	19	0	4
	Ünite 6	13	0	2
	Ünite 7	14	0	2
	Ünite 8	11	0	2
	Ünite 9	15	0	4
	Ünite 10	14	0	4
	Ünite 11	12	0	2
	Ünite 12	8	0	2
	Toplam	403	6	64

Tablo 41’de görüldüğü gibi toplam alıştırma sayısı 403, bu alıştırmalardan eş / yakın anlamlı kelimelerle ilgili 6 alıştırma ve eş / yakın anlamlı kelimelerin öğretiminde kullanılabilen 64 alıştırma bulunmaktadır. Eş/yakın anlamlı kelimelerle ilgili alıştırmaların sayıca az olmasının yanı sıra mevcut olan alıştırmaların çoğu kelimeleri tamamen eş anlamlı olarak göstermektedir ve sadece birkaç alıştırmada yakın anlamlı kelimelerin arasındaki farka değinilmektedir. Kitaplarda bulunan alıştırmalar yakın anlamlı kelimelerin öğretimi açısından genellikle yetersizdir ve çeşitleri oldukça sınırlıdır. Seviyeyi göz önüne alarak öğrencilere dille ilgili bilgilerin daha kapsamlı verilmesi gerekmektedir. Diğer seviyelere göre Yeni Hitit Yüksek daha donanımlı sayılabilir, çünkü kelimelerin seçimi ve alıştırmaların türleri önceki setlerle kıyasla daha gerekçeli ve geniş kapsamlıdır ancak birbiriyle genellikle tutarlı değildir ve bu yüzden de etkililiği sorgulanabilir. Önceki setlerde olduğu gibi Yeni Hitit Yüksek öğretim setini kullanan öğretmenler yakın anlamlı kelimeler öğretmek için ya mevcut alıştırmaları değiştirerek kullanmalı veya yeni etkinlikler geliştirmeliler.

Yeni Hitit Yüksek öğretim setinin genel kelime öğretimiyle ve yakın anlamlı kelimelerin öğretimiyle ilgili aşağıda belirtilen bazı eksiklikler tespit edilmiştir.

1. Diğer setlerde de olduğu gibi yazılım farklılıkları mevcuttur, bazı yazılım farklılıkları bir metin içinde kendini göstermektedir: yarım küre – yarımküre, iş yeri – işyeri, ritm – ritim vs.
2. Bazı kelimelerin üzerinde sürekli durulurken diğer kelimeler gözardı edilmektedir.
3. Bazı kelimeler, özellikle de yakın anlamlı kelimelerin öğretimiyle ilgili alıştırmalarda verilen olanlar, ünite ve hatta kitap boyunca sadece söz konusu etkinlikte kullanılıp başka bağlamda verilmemiştir: serüven (macera), endüstri (sanayi), andaç (ajanda) vs.
4. Yakın anlamlı olarak seçilen bazı kelimeler birbiriyle ilgisiz görünebilir, fakat ünitelerdeki metinlerde ve alıştırmalarda birbirinin yerine geçerek yakın anlamlı olarak işlemektedir. Kitaplarda bu durumla ilgili hiç bir açıklama bulunmamaktadır: bozukluk – hastalık (6. Ünite).
5. Genel olarak kelime öğretimi alıştırmaları yüksek seviyede önemli ölçüde azaltılmıştı, ve daha çok bağlam anlama ve söylemsel etkinlikler verilmiştir. Ancak Türkçeyi Türkçe olarak öğrenenler için ve özellikle de sonradan yüksek eğitime devam edecekler için böyle yaklaşım bazı zorluklar oluşturmaktadır ve dolayısıyla yeni kelimelerin girdisi büyük olasılıkla hatalı olabilir.
6. Üniteden üniteye kelime devamlılığı ve tutarlılığı söz konusu değildir. Üniteler oldukça birbirinden farklı olup kelimeleri de bir önceki üniteyle ilişkilendirilmemiş ve tekrar tekrar kullanılarak pekiştirilmemiştir.

Bütün yukarıda söylenenler göz önünde bulundurularak ve Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe öğretim seti bir esas alınarak sonraki bölümlerde B2 ve C1 seviyelerinde yakın anlamlı kelimelerin öğretimiyle ilgili öneriler bulunacaktır.

3.4. YAKIN ANLAMLI KELİMELERİN ÖĞRETİMİNDE KULLANILABİLECEK ALIŞTIRMA GELİŞTİRME KRİTER VE ÖNERİLERİ

Bütün analiz edilen verilere göre yakın anlamlı kelimeler arasındaki farklılıklar birkaç başlık altında toplanmıştır. Hemen söylemeliyiz ki bu farklılıklar en son biçimini almış

olarak algılanmamalı ve özellikle kelime türüne göre incelenmeye devam edilmelidir. Bununla birlikte şu an itibariyle elimizde olan bilgilerle isim türünde olan yakın anlamlı kelimeler arasında aşağıdaki farklılıklar tespit edilebilmiştir. Şunu da belirtmek gerekir ki gruplar arasındaki sınırlar çoğunlukla varsayımsal ve sabit değildir, ancak kullanışlılık açısından en uygun görülen biçimdedir. Çok sık yakın anlamlı kelimeler aynı anda birbirinden birkaç kritere göre farklılık gösterebilir, bazen ise belirli bağlamlarda farklılık yok sayılabilecek kadar az olup bir kritere bile yer bırakmayabilir.

Aşağıda tablolar halinde verilen yakın anlamlı kelimelerin farklılık ölçekleri; sözcükbilimsel, dilbilgisel, anlambilimsel, işlevsel, dizimbilimsel ve dil dışı gerçeklerle ilgili ölçeklerden oluşmaktadır. Bu ölçekler önce kendi içlerinde listeler halinde verilmiştir sonra ise detaylı olarak açıklanmıştır.

3.4.1. Sözcükbilimsel Farklılık Kriterleri

Birinci grup farklılıkları genel olarak sözcükbilimsel olarak adlandırılmıştır. Aşağıda sıralanacak diğer tüm gruplar söz konusu gruba dahil edilebilir. Bu yüzden bu grubu daha çok genel sözcükbilimsel farklılıklar olarak nitelendirmek yerinde olacaktır.

Tablo 42. Yakın Anlamlı Kelimeler Arasındaki Sözcükbilimsel Farklılık Kriterleri

SÖZCÜKBİLİMSEL FARKLILIKLAR KRİTER LİSTESİ	
1.	Ölçülebilir / ölçülemez, rakamlarla gösterilebilir / rakamlarla gösterilemez.
2.	Kaç kelimeden oluştuğu ve yer değiştirip değiştirememesi.
3.	Yabancı / yerli / yerli denecek kadar asimile olması. - Alıcı dilin sessel kurallarına uyup uymaması; - Dilbilgisel kurallara uyup uymaması; - Sözlükte olup olmaması (kullanım alanları, resmîlik); - Kullanım sıklığı.
4.	Canlı varlıklara gönderme yapılıp yapılamamasıdır.
5.	Canlı varlıklara gönderme yapılıp yapılamamasıdır.
6.	Özel ad olup olmaması.

Her bir ölçek aşağıda detaylı olarak açıklanmış ve bu kapsamda yabancı dil olarak Türkçe eş/yakın anlamlı kelimelerin öğretimi detaylıca ele alınarak bu doğrultuda alıştırmaya önerilerine yer verilmiştir.

3.4.1.1. Farklılık Kriteri: Ölçülebilir / Ölçülemez, Rakamlarla Gösterilebilir / Rakamlarla Gösterilemez.

Bu açıdan birbirinden farklılık gösteren yakın anlamlı kelimeler genellikle kullanım alanlarıyla da farklılık gösterilebilir: sayılamaz, ölçülemez kelimeler genellikle soyut kavramlarken, rakamlarla gösterilebilir kelimeler ise daha somut kategorileri belirtmektedir. Bununla beraber sayılamayan anlamı taşıyan kelimeler bazı bağlamlarda sayılabilir kelimelerle anlamca örtüşebilir ve birbirinin yerine geçebilir.

Örneğin: bedel ve fiyat, değer ve kıymet, veri – bilgi, vs.

Dil öğretimi prensiplerine göre öğretim süreci her zaman kolaydan zora, bilinenden bilinmeyene doğru ilerler. Bu ilkeyi göz önünde bulundurarak öğretmen öğrencilere tercihen ilk başta somut, rakamla sayılabilir ve anlamı net bir şekilde resimle veya objeyle gösterilebilir kelimelerden yola çıkmalıdır. Ancak dil öğretimi ve dil öğrenimi her zaman doğrusal bir yol izleyemediği için hemen hemen ilk aşamalardan itibaren öğrenciler soyut kavramlarla karşılaşmak zorunda olmaktadır. Hatta bazı kelimeler bağlama göre kendi soyut veya somut anlamını diğerine GÖRE değiştirebilmektedir. Mesela, ‘bedel’ ve ‘fiyat’. İlki hem sayılabilir anlamında hem de soyut ve biçilmez bir anlamda kullanılırken ikincisi ise çoğu zaman belli parasal karşılık anlamında yani somut ve rakamla sayılabilir anlamda kullanılmaktadır.

Bu kapsamda kullanılabilecek alıştırmalar tipleri aşağıda verilmiştir.

1. Cümleyi doğru kelimeyle tamamlama: Özellikle birkaç eş veya yakın anlamlı kelimelerden sadece bir tanesinin uygun olacağı şeklinde tasarlanmış cümleler kullanarak öğrencilerde hem yakın anlamlı kelimeler arasındaki farka dikkat çekilir hem de sözdizimlilik kuralları pekiştirilmiş olur.
2. Sınıflandırma alıştırmaları. Burada söz konusu alıştırmalar hem dilüstü yani tamamen dilbilgisine yönelik alıştırmalar olabilir (mesela, yakın anlamlı kelimelerden soyutları, somutları, veya her ikisini de temsil edenleri de olabilenleri seçmek) hem de bağlamla ilişkilendirilerek kullanım alanlarıyla ilgi kurulabilir.
3. Aynı bağlama yakın anlamlı kelimelerin yerleştirilmesi ve cümlenin anlamının nasıl değişeceğine dair sorular sorulabilir.

4. İleri aşamalarda daha yaratıcı ve daha çok dil ustalığı gerektiren alıştırmalar da yaptırılabilir. Örneğin verilen yakın anlamlı kelimelerden ancak birinin uygun olduğu bir bağlam oluşturmak. Ayrıca metinle çalışmaları da yapılabilir ve bütün yakın anlamlı kelimeler için tanım verme alıştırmaları da uygulanabilir.

3.4.1.2. Farklılık Kriteri: Terim Olabilme.

Bazı yakın anlamlı kelimeler birbirinden terim olup olamama konusunda ayrılır. Zamanla bu durum değişebilir ancak eşsürelilik zamanında genellikle yakın (veya eş zannedilen) kelimeler içinden ancak biri belli bir alanda terim olarak uygulanmaktadır. Bakhtin'in düşüncesine göre terim olarak işlev gören kelime anlamını sabitleştirerek mecazi yanlarını ve çok anlamlılığını yitirmek zorundadır. Yani terim olan kelime mümkün olduğu kadar net ve düz olmalıdır. Terimlerin seçimi bazen rastgele bazen de anlaşma sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Zamanla terimler değişebilir, içindeki anlam da daraltılıp genişletilebilir. Aynı kelime farklı alanlarda terim olabilir veya bir alanda terim olup diğer alanda terim olma görevini yakın anlamlısına bırakabilir.

Örneğin: kalp ve yürek, organ – uzuv, dil – lügat, kadın – bayan vs.

Bu farklılıkta büyük ihtimalle en etkili açıklama doğrudan kullanım alanının belirlenmesiyle gerçekleştirilebilir. Çok zor gerekçelere ve açıklamalara başvurmadan öğrencilere ilk aşamalardan itibaren öğrendikleri kelimelerden hangileri özellikle tıp, ekonomi veya siyaset gibi yaygın alanlarda terim olarak kullanıldığını anlatmakta fayda vardır.

Bu kapsamda kullanılabilecek alıştırma tipleri aşağıda verilmiştir.

1. Sınıflandırma, örneğin kelimeleri ait olduğu temalara veya 'terim / terim değil' ölçütüne göre sınıflandırmak hemen hemen ilk aşamalardan itibaren uygulanabilir.
2. Eşleştirme. Resim ve kelime, temanın ismi ve kelime, tanım ve kelime. Ayrıca bu çerçevede diyalogları tamamlama da yapılabilir. Mesela, profesyonel diyalog ve insanların gündelik konuşması.
3. Yanlış düzeltme. Cümlelerin içindeki yanlış ve cümleye uygun olmayan kelimeleri, uygun olan yakın anlamlı kelimelerle değiştirmek.

3.4.1.3. Farklılık Kriteri: Kaç Kelimeden Oluştugu ve Yer Değiştirip Değiştirememe Durumu.

Bu farklılıkta söz konusu olan kelimenin bileşik sözcük olup olmamasıdır. Şüphesiz bu kriter ancak iki ve fazla kelimeden oluşan öbekler için uygulanabilir. Bu noktada kelimenin tanımına dönmek gerekmekte ve onun aslında çok karmaşık olduğu kabul edilmelidir. Çünkü bazı durumlarda iki farklı kelime tamamen veya kısmen kendi anlamlarını yitirip yeni bir anlam oluşturur ve eğer bu iki birleşen kelime tek bir sözcük olarak yazılıyorsa bir sorun söz konusu değildir, fakat bazen böyle iki kelime ayrı olarak yazılır ve arasında ad tamlaması ilişkiler de mevcut olup yabancı dil olarak Türkçe öğrenenleri şaşırtabilir. Bazen ise böyle kelimelerde bileşenlerin ayrı veya birlikte yazılma şekli anlamını tamamen değiştirebilir (yer altı ve yeraltı). Birleşik sözcüklerdeki ilk sözcüğün yerine eşanlamlısının yerleştirildiğinde anlamın değiştiği ve böyle sözcüklerin kullanımda olmadığı ortaya çıkar (Günay, 2007, s. 46).

Örneğin: yürek buyruğu – vicdan, vs.

Öğretimi: Bu konu asıl olarak birçok alanla iç içedir: mecazlar, kalıplaşmış ifadeler, ad tamlamaları, eşdizizlilik vs. Bu yüzden açıklamalar zamanla derinleşmeli ve daha kapsamlı olmalıdır. Ancak ilk aşamalarda dil öğrenenlere en basit ve en etkili açıklama seçilebilir. Başka farklılıklar varsa bile bir tek açıklamayla yetinmek özellikle ilk düzeylerde yerinde olacaktır. Örneğin, ‘evlat acısı’ ifadesinde hiç bir kelimesi anlam değişikliği yaratmadan değiştirilemez. Bunu da ifadenin anlamını anlatarak hatta eğer öğrenci grubunda ortak dili varsa ve bu dilde bu ifadeye denk gelen bir kelime mevcutsa onu kullanarak söz konusu ifadenin aslında kelime düzleminde işlev gördüğünü ve bu yüzden de hiç bir parçasının değiştirilemez olduğunu açıklamakta fayda vardır.

Bu kapsamda kullanılabilecek alıştırmalar aşağıda verilmiştir.

1. Çoktan seçmeli alıştırmalar. Mesela, yürek buyruğu gibi ifadelerde bir kelimeyi gizleyerek kendisini ve onun birkaç tane yakın anlamlısını verip hangisinin söz konusu ifadeye (ileriki düzeylerde belirli anlam limitleri de gösterilebilir) uygun olabilir.
2. Tümce yazma veya tamamlama. Verilmiş ifadeleri doğru bir bağlamda kullanmayı öğreten alıştırmalar.

3. İleri aşamalarda yakın anlamlı kelimeleri içeren görünüş olarak benzer ama anlamca farklı ifadeler arasındaki farkı sorulabilir. Örneğin: ‘evlat acısı’ ve ‘çocuk sancısı’ gibi.

4. Akıl yürütme ve anlam kestirme teknikleri de uygulanabilir. Özellikle öğrencilerin her bileşenini bildiği halde ifadenin kendisiyle ilk kez karşılaştığında ilk olarak onlara ‘Sizce bu ifade ne demek?’ sorusu sorulabilir.

3.4.1.4. Farklılık Kriteri: Yabancı / Yerli / Yerli Denilecek Kadar Asimile Olmuş Kelimeler.

Kriter dayanakları:

- Alıcı dilin sessel kurallarına uyup uymaması;
- Dilbilgisel kurallara uyup uymaması;
- Sözlükte olup olmaması (kullanım alanları, resmîlik);
- Kullanım sıklığı.

Bu gruptaki yakın anlamlı kelimeler birbirinden birkaç veya sadece bir kritere göre ayrılabilir. Hatta farklılıklar eşsürelilik açısından çoğu zaman çok önemsiz görünebilir fakat bazı bağlamlarda ve kullanım şartlarıNda büyük rol oynayabilir. Bazı kelimeler Türkçe sessel yapısına uymamaktadır ve sadece bu etkenle dinleyicide başka bir algı yaratabilmektedir. Ayrıca bazı yabancı kelimelerdeki sessel ayrıntılar dilbilgisel uygulamalarında değişiklikler yaratmaktadır. Örneğin, ‘bandrol’ kelimesinde son ünlü ‘o’ olduğu halde belirtme durumundaki harf ‘u’ değil ‘ü’ şeklinde olacaktır. Örnekler çoğaltılabilir.

Dilbilgisel kurallara gelince bazı yabancı kelimelerde çoğul eki Türkçe kurallarına uymayarak geldiği dil kurallarına uymaya devam eder. Örneğin, ‘afat – afet’ durumunda olduğu gibi. Bazı kelimeler hem tekil hem çoğul biçimleriyle Türkçeye dahil olup bu iki biçim arasında bir anlam farkı bile kazanabilirler. Örneğin: ‘velet ve evlat’, ‘varak ve evrak’, ‘şey ve eşya’ vs.

Bazı kelimeler gündelik konuşmada yaygın kullanılmasına karşın sözlüğe ve dilin resmi hazinesine daha girmemiş olabilir. Bundan dolayı özellikle ciddi, resmi yazılı ve sözlü konuşmalarda ve yapıtlarda bunların kullanılmaması tercih edilir. Diğer yandan ise

‘neskafe’ kelimesi orijinal kelimeye göre yazılış şeklini biraz değiştirerek artık TDK’nin 2011’de hazırladığı Türkçe Sözlüğünde yer almıştır (2011).

Yakın anlamlı kelimeler arasındaki belki de en büyük farklılık, kullanılabilirlik veya kullanım sıklığı olabilir. Özellikle eş anlamlı kelimeler sözlüklerinde şöyle bir durum görülebilir: bir çağdaş Türkçe kelimenin hemen yanında, yani onun eş anlamlısı olarak, oldukça eski veya çok nadiren, veya çok özel kullanım alanlarını gerektiren bir yabancı sözcük belirtilir. Aslında bu çok yanıltıcı bir durumdur, çünkü yabancı dil öğrenenlerde dil hissi diye bir şey mevcut değildir. Örneğin, ‘dil ve lügat’ vs.

Örneğin: bandrol – gönderi, şey – eşya, çocuk – evlat, dil – lügat.

Öğretmen yakın anlamlı kelimelerle ilgili alıştırmalara geçmeden önce sözel veya yazılı olarak öğrencilere söz konusu kelimelerin anlamını anlatmalıdır. Bunu yapmak için farklı teknik ve yöntemlerden yararlanabilir. Ayrıca farklı stratejiler de kullanılabilir. Yeni kelimelerin öğretimi farklı, artık tanıdık kelimelerin anlamlarının ve kullanım kurallarının derinleştirilmesi ise farklı yollarla gerçekleştirilmelidir. Ancak yakın anlamlı kelimelerin farklılıkları mümkün olduğunca erken öğretilmeye başlanmalıdır çünkü ezberlenmiş bilgileri sonradan düzeltmek yeni bilgileri öğretmekten çok daha zordur.

Sessel farklılıklar büyük ihtimalle en kolay öğretilebilecek farklılıklardan biridir. Daha başlangıç seviyesinde ilk derslerde çoğul ve durum ekleri öğretilmektedir. Vurgu ve bazı harflerin sesletimi de ilk aşamadan beri öğretilen konulardır. Bu yüzden hemen ilk derslerden itibaren kelimeler arasındaki bu farklılıklara öğrencilerin dikkati çekilebilir.

Bu kapsamda kullanılabilecek alıştırtma tipleri aşağıda verilmiştir.

1. Sesletim ve tekrar alıştırmaları: İlk önce dinlemeye sonra telaffuz geliştirmeye yönelik konuşma alıştırmaları.
2. Yazma alıştırmaları: Kelimelerin yazılış şeklini ezberlemeye ve hatırlamaya yönelik alıştırmalar. Burada harfleri karışık olarak verilmiş kelimeleri tanıma ve yazma, boşluk doldurma (eksik harfleri, veya son ekleri), hata tespit etme, hece eşleştirme. Ayrıca resimlerden ve kartlardan kelime tanıma, yazma ve dönüştürme (gerekli duruma vs.) alıştırmaları. Yakın anlamlı kelimeler için sınıflandırma da yapılabilir: örneğin birbirinden sesSEL farklılıklarla ayrılan kelimeler ‘yazıldığı gibi okunuyor’ ve ‘sesletim özellikli’, veya ‘kurala uyuyor’ ve ‘istisna’ başlıklı iki gruba sınıflandırılabilir.

3. Böyle etkinliklerden sonra ve hatta alıştırmalar sırasında yakın veya eş olarak anımsatılan kelimeler arasındaki farkı öğrencilere basit cümlelerle anlatmak gerekir. Bunu yapmak aslında çok önemlidir çünkü çoğu zaman ve özellikle öğretimin ilk aşamalarında Türkçenin Türkçe olarak okutulmasında kaçınılmaz olarak yeni kelimeler yakın anlamlı kelimeler vasıtasıyla açıklanmaktadır. Ders kitaplarında ilk ünitelerden itibaren ‘eş anlamlısını bulalım’ yönergeli alıştırmalar bulunmaktadır. Ve maalesef ne ilk aşamalarda ne de sonraki seviyelerde yakın anlamlı kelimelerin arasındaki farklılıklara çok sık değinilmemektedir. Bu nedenle karmaşıklık yaratmadan farkındalık yaratmak çok önemlidir.

Dilbilgisel farklılıklar duruma göre yabancı dil öğretiminin ilk aşamalarından başlayarak ileri seviyelere kadar öğretilabilir ve vurgulanabilir. Öğrencilerin öğrendikleri yabancı dille ilgili bilgiler arttıkça ve bu dilin dilbilgisi sistemleştikçe en basit konularda bile eklemeler ve derinleştirmeler yapılabilir. Yakın anlamlı kelimeler söz konusu olunca bu eklemeler çok faydalı olabilir. Örneğin Türkçede cinsiyet kavramı bulunmamaktadır ancak ‘sahip – sahibe’ vs. kelimelerinde cinsiyet ayrımı gözlemlenebilmekte, veya çoğul biçimin eki ‘-lAr’ iken ‘afat – afet’ çiftlerinde gibi farklı yöntem uygulanmaktadır. Bunun dışında bazen yabancı kelimelerin tekil ve çoğul biçimleri aynı anda dilde kalarak birbirinden anlamca uzaklaşmış olur ve bunu özellikle bu yabancı dilin ana konuşurları olan (bugünlerde genellikle Arap ve İranlı öğrencileri kapsayan bir durum) öğrencilere anlatmak gerekmektedir.

Bu kapsamda kullanılabilecek alıştırma tipleri aşağıda verilmiştir.

1. A1-A2 seviyelerindeki öğrencilerin bu duruma dikkatini çekmek ve basit ve anlaşılır bir dille ve örneklerle bu durumu izah etmek yeterli olabilir. İleri seviyelerde söz konusu farklılıklar hakkında gerekli durumlarda daha derin bilgi vermek gerekebilir. Öğrencilere sadece gündelik konuşmalara ait bilgiler dışında dilin kendisi hakkında bilgi vermek hem onların ufuklarını açmasına hem de dili daha iyi anlamasına katkı sağlayacaktır.

2. Eşleştirme: Örneğin cinsiyete göre, tekil – çoğul ve diğer dilbilgisel farklılıklara göre gruplandırma ve sınıflandırma yapılabilir. Seviye arttıkça gruplandırmanın ve sınıflandırmanın kriterleri de zorlaştırılmalıdır. Örneğin A1-A2 seviyelerinde kelimeleri sadece bir ve basit bir ölçüte göre gruplandırırken C1-C2 seviyelerinde

öğrencilerden anlamsal farklılıkları da ekleyerek daha net ve ayrıntılı bir gruplandırma istenilebilir.

3. Kelimeler arasındaki farklılıkları ve kelimelerin anlamını daha iyi anlayabilmek ve anlatabilmek için bağlam gerekmektedir. Bu bağlam hazır olarak verilmiş olabilir veya öğrencilerden ileri seviyelerde bu farklılıkları vurgulamak amacıyla bir bağlam yaratmaları istenebilir. Bu aşamadaki alıştırmalar kelime düzlemini aşarak cümle düzlemine kaymaktadır. Cümle oluşturma, verilmiş cümlelerde boşluk (verilmiş seçeneklerden) doldurma yapılabilir. Bütün bu alıştırmalar yakın anlamlı kelimeler arasındaki farklılıkları aydınlatmak üzere tasarlanmalıdır. İleri seviyelerde tartışma şeklinde etkinlikler oluşturulabilir ve bu etkinliklerde dil hakkında öğrencilerden fikir veya konuyla ilgili küçük sunum bile istenebilir.

Biçemsel farklılıklar aslında edimbilimsel grubunda daha çok yer almaktadır ancak burada da onlara değinmek mümkündür. Özellikle Türkiye’de Türkçeyi Türkçe olarak öğrenen öğrenciler Türkiye’de ilk günlerden beri argo, sokak ve farklı üsluplarla karşılaşmaktadır. Ders kitaplarında argo veya sokak diline yer verilme de öğretmenler yine de bu konuyu tamamen göz ardı edemezler çünkü öğrenciler sokakta, yurttan arkadaşlarından duyduklarını mutlaka sınıfa getirmektedir. Bu yüzden onlara yardım etmek amacıyla ilk derslerden beri öğretmen bazı açıklamalar yapmak zorundadır.

Bu kapsamda kullanılabilecek alıştırtma tipleri aşağıda verilmiştir.

1. İlk olarak öğretmenler öğrencilerden duyduğunda veya ders içinde argo, sokak, veya diğer kullanım özellikleri taşıyan kelimeler işlediğinde en basit ve en anlaşılır şekilde sözü edilen kelimelerin kullanımıyla ilgili yorum yapmalıdır. Örneğin: ‘ahbap’ ve ‘arkadaş’ kelimeleri teklifsiz konuşmalarda yan yana kullanılabilirken birçok yerde ise birbirinin yerini alamaz. Bu yüzden öğrencilere daha A1-A2 düzeyde yapılabilecek açıklama şu şekilde olabilir: ‘Ahbap – sokak ve yakın arkadaşlarla konuşmak için, arkadaş – her yerde kullanılabilir’.

2. Eşleştirme. Örneğin, kelime ve onun kullanım yeri ve durumu (bk. Ahbap – sokak, yurt; arkadaş – resmi kurumu, sınıf içi vs.). Ayrıca böyle kelimelerin ortak ve farklı kullanım durumları tespit edilebilir. Bununla ilgili gruplandırma ve sınıflandırma da yapılabilir. İlgili biçemlere ait kısa metinlerle boşluk doldurma alıştırmaları yapılabilir. İleri düzeylerde ise öğrencilerden tek başına böyle kelimeler arasındaki

farklılık konusunda tahminde bulunması istenebilir. Kelimenin imajı oluşturulabilir. Örneğin, hangi kelimeleri hangi tip insan kullanır vs. İleri düzeylerde öğrencilerden aynı mesajı farklı biçemlerde ve farklı kelimeler kullanarak yazmaları veya verilmiş metnin yeniden yazılması istenebilir. Eğer yakın anlamlı kelimelerin sayısı ikiden fazlaysa onları bu teklifsiz-teklifli veya kullanım sıklığı kriterlerine göre sıralamaları istenebilir. Öğrencilerden B1 sonu ve sonraki aşamalarda kelime tanımı istenebilir ve bu tanımlarda farklılıkların altı çizilebilir. B1 ve aşağı seviyelerde ise kelime ve tanımı eşleştirmeleri yaptırılabilir. Tanımlarda farklılık bariz bir şekilde gösterilmiş olmalıdır. Drama oyunlarında karakter çözümlemesinde öğretmen öğrencilere karakterlerinin iki kelimedenden hangisini ve neden kullanacağını da sorabilir.

Kelimenin kullanım sıklığı kelime hakkında birçok şey anlatabilir. En önemlisi kullanım sıklığı kelimenin yaygınlığı, ve dolayısıyla farklı bağlamlarda yerinde olmasını göstermektedir. Kullanım sıklığı ile ilgili farklılıkları öğretmek için en kısa yol kelimelerin kullanım sıklığını öğrencilerle paylaşmak ve bu konu hakkında kısa ve anlaşılır açıklamalar yapmak. Bunun dışında belki çok akademik olmayan ancak güncel ve öğrencilerin kullanabileceği yollar da olabilir. Örneğin, kelimeleri tek tek Google'a yazıp çıkan sonuç sayısına bakmak. Kuşkusuz böyle teknik ancak resmi dışı ve kural gibi gösterilmemelidir. Fakat bazen böyle tespitler şimdiki dilin ve ayrı kelimelerin durumu ve kullanımı hakkında ipuçlar verebilir.

Bu kapsamda kullanılabilecek alıştırmalar tipleri aşağıda verilmiştir.

1. A1-A2 seviyelerinde kelime sıklığıyla ilgili daha çok açıklamalı bilgi verilebilir ve doğru bağlamları kullanarak ilk başta en sık kullanılan kelimeler öğretilir. B1 ve ileri düzeylerde ise açıklamanın dışında sınıf içi oyun niteliğinde farklı etkinlikler gerçekleştirilebilir. Örneğin kart etkinliği, öğrencilere bir obje veya durum veya insan göstererek 'Bu ne?' diye sormak ve onların verdikleri cevapları toplamak. Sonra ise sınıfta bu cevaplara bakarak istatistik verilerle karşılaştırmak. B2-C1 seviyelerinde ise böyle etkinliklerin analizi yapılabilir ve hatta konuyla ilgili küçük deneme veya sunum hazırlanabilir.

3.4.1.5. Farklılık Kriteri: Canlı Varlıklara Gönderme Yapılıp Yapılamamasıdır.

Bu farklılık çoğunlukla seslenme işleviyle ilgilidir ve daha çok kelimenin kullanım alanları sorusuyla ilgilidir. Ayrıca eğitilmeyle yakından ilişkili olup anlamsal farklılıklar grubunda da ele alınabilir, çünkü zaten eş veya yakın anlamlı kelimeler aslında aynı veya yakın göndergeye aittir. Fakat bazı kullanım durumlarında yakın anlamlılardan biri canlılığı kazanıp göndergesini cansızdan canlıya değiştirebilir, bunun yanı sıra bazı kelimelerin anlambirimciklerinin arasında canlılık mevcuttur. Bu yüzden bu farklılığı ilk gruba dahil etmek uygun görülmüştür. Örneğin, ‘baş – kafa’ çiftindeki ‘baş’ kelimesi canlı insanı belirtebilir. Oysa ‘kafa’ kelimesi genellikle bu işlevden yoksundur.

Örneğin: ‘bölge – toprak’. Argo ve sokak kullanımında ‘toprak’ kelimesi ‘hemşehri’ anlamında kullanılabilir.

Bu farklılığın öğretimi büyük ölçüde öğrencilerin yeterince dile maruz kalmasıyla ve yabancı dilde okumasıyla ilgili olabilir, çünkü bu farklılık kullanılan dille ilişkilidir. Bazen ‘Neden bu kelime bu anlamda kullanılır da yakın anlamlısı kullanılmaz?’ sorusuna cevap vermek zordur ve bunun için ayrı bir araştırma gerekli olabilir, ancak dil alışkanlıkları, dile maruz kalma ve canlı dilde konuşma ve dinleme öğrencilerin bu farklılığı belki tam anlamıyla anlamalarını değil ama sezmelerini sağlayacaktır. Bu yüzden öğretmen her zaman öğrencileri dilin ana konuşurlarıyla iletişim kurmalarına teşvik etmeli ve ders içinde özgün ve değişik malzemelere mutlaka yer vermelidir.

Bu kapsamda kullanılabilecek alıştırmalar tipleri aşağıda verilmiştir.

1. Dinleme ve tekrarlama: Özellikle ilk aşamalarda yakın anlamlı kelimelerin arasındaki farkı açıklamak zordur, bu yüzden bazı cümleleri dinletip tekrarlatmakta büyük yarar olabilir, böylece öğrenciler bu cümleleri hatırlarlar ve en azından bilinçli olmasa da belleğe yerleştirirler.
2. Drama oyunları: Eğer yakın anlamlı kelimelerin arasındaki fark seslenme olarak kullanılıp kullanılamadıysa gerçek hayattan ve farklı tarzda olan küçük diyalogları canlandırmak yardımcı olabilir. Bu alıştırma ilk aşamalarda başlayarak her düzeyde kullanılabilir. İleri düzeylere doğru drama alıştırmaları öncesinde canlandırılacak diyaloglarda boşlukları tamamlamak veya verilen kelimelerden uygun olanları seçmek gibi etkinlikleri de yaptırılabilir.

3. Karşılaştırma: Özellikle eğer grupta ortak bir dil varsa öğretilen kelimelerin ve üstlendiği fonksiyonların çevirisi tartışılabilir ve üzerinde akıl yürütme, beyin fırtınası gibi etkinlikler yaptırılabilir.
4. Doğru / yanlış alıştırmaları hemen hemen her maddede kullanılabildiği gibi söz edilen durumda da kullanılabilir. Filmlerden veya kitaplardan alınmış diyalogları değiştirip veya değiştirmeden öğrencilere verilerek onların bu diyalogları düzeltmelerini istenebilir.

3.4.1.6. Farklılık Kriteri: Özel Ad Olup Olmaması.

Bütün dillerde olduğu gibi Türkçede de bazen özel ad cins adı veya cins adı özel ad olarak kullanılmaya başlar. Örneğin, ‘camsil’ kelimesi artık deterjan anlamında kullanılmaktadır, veya buluş yapan kişilerin adları buluşlarına verilmiştir (röntgen, kot vs.) (Günay, 2007, s. 45). Marka adları, sözlüğe iki biçimde girebilir:

Birinci olarak marka bir tür ürünü belirtir; yani üreysel terim olarak kullanılabilir (camsil (deterjan); Nescafe (suda çözülebilir bir tür kahve) – Türkçe Sözlük 2011 yayınında nescafe olarak geçmektedir).

İkinci olarak marka adları nesnelerin alt grubunun (altanamlılık) adı olarak kullanılabilir (Laguna’ya binmek vs.)

Bu hususta ‘Mehmetçik’ örneğini de sunmak mümkündür, ayrıca ‘dizel’ vs.

Bu farklılığın öğretiminde en zor nokta dillerarası uyumsuzluk olabilir. Örneğin, ‘nescafe’ kelimesi Türkçede genel olarak çözülebilir bir kahve türünü temsil ederken Rusçada ‘Nescafe’ kelimesi hala sadece marka ismi olarak kullanılmaktadır. Ayrıca bu tür kelimeler geçişli eğritileme olup biraz daha geniş ansiklopedik yani dış dünya ile ilgili bilgi gerektirmektedir. Bu yüzden böyle kelimeleri ve onların yakın anlamlarından farklılıklarını en basit şekilde hemen hemen ilk aşamalardan itibaren anlatmakta fayda vardır.

Bu kapsamda kullanılabilecek alıştırmalar tipleri aşağıda verilmiştir.

1. Sınıflandırma: Yakın anlamlı kelimeleri bir tabloya doldurarak hangileri özel ad olarak kullanılabilir hangileri ise sadece genel ad olarak kullanılmaktadır diye sorulabilir.

2. Türkiye’de yaygın olan genel ad olarak kullanılan özel adları öğrencilere söyleyerek ‘Sizce bu ne olabilir?’ diye soru yöneltilebilir. Öğrencilerin fikirlerini alırken veya açıklama yaparken söz konusu kelimelerin yakın anlamlılarını da sunmak mümkündür.
3. Tür-cins ilişkileri saptamak: İki yakın anlamlı zannedilen kelimelerden hangisi cins hangisi ise tür adı olabilir diye soruya cevap aramak.
4. İleri düzeylerde kendi diliyle kıyaslama yaptırılabilir ve Türkçeyle ortak veya farklı yönler bulundurulabilir.

3.4.2. Dilbilgisel Farklılıklar Kriterleri

İkinci grup farklılıkları daha çok dilbilgisel alana aittir. Bu grup çerçevesinde dilbilgisiyle ilgili farklılıklar yer almaktadır.

Tablo 43. Yakın Anlamlı Kelimeler Arasındaki Dilbilgisel Farklılık Kriterleri

DİLBİLGİSEL FARKLILIKLAR KRİTER LİSTESİ	
1.	Şeklini değiştirmeden başka türe geçiş yapıp yapamaması.
2.	Aynı köke sahip olup soneklerin farklı olması.
3.	Anlamı değiştiren özel ve kalıpsal bir sonekin var olması (üreysel anlambirimcik).
4.	Yakın anlamlı kelimelere aynı sonekin eklenmesiyle arasında farklılığın oluşup oluşmaması.
5.	Fiilden türeme olup olmaması.
6.	Anlamı değiştiren özel ve kalıpsal bir sonekin var olması (üreysel anlambirimcik).
7.	Cümlede aynı pozisyonda kullanılmasının aynı olup olmamasının kontrolü.

Her bir ölçek aşağıda detaylı olarak açıklanmış ve bu kapsamda yabancı dil olarak Türkçe eş/yakın anlamlı kelimelerin öğretimi detaylıca ele alınarak bu doğrultuda alıştırmalar önerilerine yer verilmiştir.

3.4.2.1. Farklılık Kriteri: Şeklini Değiştirmeden Başka Türe Geçiş Yapıp Yapamaması.

Burada önemli nokta, Türkçede bazı isimler bağlama göre isim, sıfat, fiil veya ilgeç olarak karşımıza çıkabilir. Özellikle isimden sıfat oluşturma konusunda ilginç olan bazı kelimelerde bu tür durumlarda ad tamlaması uygulanmadan isim doğrudan sıfat olarak işlemeye başlar.

Örneğin: ‘doğru ve hakikat’, ‘yemek ve aş’, ‘giysi ve giyecek’ vs. ‘anne / ana’ ‘baş / başlangıç’.

Dilbilgisi öğretimi ilerleyen zamanlarda daha çok arka planda olan bir konu gibi algılanmaya başlanmıştır. Ancak başarılı dil kullanımı için dilbilgisine hakim olmak son derece önemlidir. Ayrıca dilbilgisi kurallarını veya farklı özelliklerini açıklarken kullanılan dil artık metadil vasfı edinerek kullanıcıların karşısında başka bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Bu tezde hitap ettiğimiz kitle sonradan Türkiye’nin üniversitelerinde okuyacak olan öğrenciler olduğu için ve içlerinde birebir dille uğraşacak olanlar bulunduğu için dilbilgisi öğretimi göz ardı edilmeden kelime öğretimine bile dahil edilmelidir. Bu yüzden (öğrencilerin kendi ana dilinin dilbilgisini bildiğini varsayarak) Türkçe dilbilgisini en basit şekilde de olsa öğrencilere açıklamakta fayda vardır. En önemli terimleri ve kuralların anlatımını kolaylaştıracak en önemli kalıplar öğrencilere öğretilerek sonradan hem zaman tasarrufu hem de dilin daha derin kavranması sağlanabilir.

Bu kapsamda kullanılabilecek alıştırmalar aşağıda verilmiştir.

1. Sınıflandırma: Yakın anlamlı kelimeleri hangi tür olabilir diye tabloya yerleştirmek. Örneğin: isim, fiil, sıfat sütunlarına uygun kelimeleri seçmek ve yerleştirmek.
2. Eşleştirme: Yakın anlamlı kelimeleri ve onlarla bir ifade içinde kullanılabilen sözcükleri birleştirmek. Ancak kelimeleri bu şekilde ayarlamak gerekir ki oluşacak çiftlerde yakın anlamlı kelimelerden birinin başka türe geçiş sağlamalı. Örneğin: lezzetli aş – kaşıkla yemek vs.
3. Çoktan seçmeli alıştırmalar: Birkaç yakın anlamlı kelimelerden cümleye uygun olanı seçmek. Cümleler, farklı türe geçiş yapan kelimeleri içermelidir.
4. İleri aşamalarda öğrencilerden bu konuyla ilgili kelime oyunları oluşturmaları istenebilir, veya komik durumların canlandırmaları istenebilir.

5. Dille yakından ilgilenen öğrencilerden sözlü veya yazılı olarak böyle yakın anlamlı kelimeler arasındaki farkla ilgili düşünceleri yazmalarını, tahminde bulunmalarını veya bireysel veya grup halinde proje çalışması istenebilir.
6. Yaratıcılığı pekiştiren ve zekayı çalıştıran alıştırmalar da uygulanabilir. Örneğin, öğrencilere yakın anlamlı kelimeler vererek onlardan bu kelimelerin birbirinden tamamen uzaklaştığı bağlamları yaratmaları istenebilir.

3.4.2.2. Farklılık Kriteri: Aynı Köke Sahip Olup Soneklerin Farklı Olması.

İlk bakışta böyle bir durum aslında yakın anlamlı kelimeleri birbirinden ayırmaya yarayan bir kriter olarak gereksiz görünebilir. Fakat bazen sözlüklerde bile bir kelime, aynı köke sahip olan diğer kelimeyle açıklanır. Özellikle bu tür açıklamaları İnternette Google çevirisinde bulmak çok olasıdır. Şüphesiz böyle açıklamalar çok yanıltıcıdır. Bazı eş anlamlı sözlüklerde de aynı köke sahip olan kelimeler kimi zaman doğrudan kimi zaman dolaylı (bir kelimenin eş anlamlısının eş anlamlısı) olarak gösterilerek karmaşıklık oluşturmaktadır.

Örneğin: yeme – yiyecek – yemek. Giysi – giyecek (giyit – giysi) (Türkçe Sözlük, 2011, s.949).

Bir önceki maddede de söylediğimiz gibi bazı dilbilgisi terimlerini öğrencilere öğretmek şarttır. Özellikle kelime yapısıyla ve cümle içindeki rollerle ilgili terimler yeni bilgilerin açıklanmasında zamanı tasarruf etmeye yardım edecektir. Söz konusu olan farklılıkta ise odak terim sonektir. Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde farklı ders kitaplarında bazı soneklere ayrı bölümler ve alıştırmalar ayrılmıştır. Örneğin, -li –sli, -lik vs. Ancak bazı sonekler tamamen gözardı edilir ve bu yüzden öğrenciler bu sonekleri çözümleyemez. Bu yüzden özellikle kelime oluşturmada sık sık kullanılan sonekleri ve kelimeye katan anlamları öğretmek ve açıklamak gerekmektedir.

Bu kapsamda kullanılabilecek alıştırma tipleri aşağıda verilmiştir.

1. Eşleştirme: Biraz metadil ve dilbilgisi çalışması yapılabilir ve sonekin, onun getirdiği anlamıyla eşleştirilmesi yaptırılabilir. Bunun yanı sıra bir sonekin getirdiği anlamlar birden fazla ise, yanlış olanı bulma etkinliği de yaptırılabilir.

2. Aynı kökten gelen yakın sayılan kelimeler arasındaki farkı tahmin ettirmek. Özellikle ileri aşamalarda yaptırılması beklenen bu alıştırma yaygın kullanılan kelimelerle ilgili başlangıç seviyesinde de yaptırılabilir.
3. Çoktan seçmeli alıştırmalar: Birkaç aynı kökten gelen yakın anlamlı kelimelerden bağlama uygun olanı seçtirmek.
4. Bir cümleye yakın anlamlı kelimeleri tek tek yerleştirerek meydana gelen anlam farklılıklarını tartışmak.
5. Komik diyalog yazdırmak: Bilerek yakın anlamlı kelimelerden belli bir bağlama uygun olmayanı seçerek gülünç etki yaratarak oluşan diyalogları canlandırma etkinliği de yaptırılabilir.

3.4.2.3. Farklılık Kriteri: Anlamı Değiştiren Özel ve Kalıpsal Bir Sonekin Var Olması (Üreysel Anlambirimcik)

Bu kriterde, önemli rol bir kelimenin sonekine düşer. Türkçe eklemli bir dil olduğundan dolayı onun soneklerin çoğu zaman sabit anlamlara sahiptir. Genellikle bir sonek bir anlam demektir. Bazen ise bir sonekin birkaç anlamı olabilir ve böyle durumda yakın anlamlı kelimeler arasında bir fark açıkça kendisini gösterebilir. Mesela, Türkçedeki -CI soneki bir mesleği gösteriyor. Fakat bir mesleği gösterirken üretici ve satıcı ve ya toplayıcı arasında net bir ayırım yapılmaz. Bu yüzden ‘kitapçı’ kelimesi -CI soneki sebebinden hem kitap satıcısını hem de kitapla ilgili bir işi olan kişiyi belirtebilir. Veya -Ilık soneki örnek olarak ele alınabilir. ‘Kitaplık’ kelimesinin TDK Türkçe Sözlük (2011, s.1451) birbirinden farklı ve aynı zamanda tür olarak ayrı kullanımları vardır. Yani bazı sonekler kelimeye belli bir miktar soyutluk katarak onu büyük ölçüde diğer yakın anlamlı kelimelerden farklı kılar.

Örneğin: gecelik – pijama.

Bir önceki maddede de değinildiği gibi, sonekleri sadece kelime içinde sezdirmek yerine bazen direk kelimeye katabilecek anlamları öğretmek daha iyidir. O zaman belli bir soneke sahip olan kelimenin anlamını daha net bir şekilde hissedebilen ve anlayan öğrenciler, böyle sonekin olmadığı yakın anlamlı kelimeyi de daha iyi anlarlar ve arasındaki farkı daha iyi kavrarlar.

Bu kapsamda kullanılabilecek alıştıırma tipleri aşığıda verilmiştir.

1. Eşleştirme: Yakın anlamlı kelimeleri onların tanımlarıyla eşleştirerek içindeki farka dikkat çekmek mümkündür. Bir kelimenin belli bir sonekin yüzünden birden fazla anlamı veya anlam ayrıntıları olabilir.
2. Tanım verme: İleri aşamalarda yakın anlamlı kelimelerin tanım verilmesi istenebilir. Bu tanımlar verilirken vurgu özellikle aralarındaki fark üzerine yapılabilir.
3. Bir kelimenin yakın anlamlısını bulmak: Örneğin belli bir soneki söyleyerek onu kullandırıp verilen kelimeye yakın anlamlısını buldurmak da mümkündür.
4. Kelimelere uygun ekler getirerek boşluk doldurma: Verilen bir sözcüğün yakın anlamlı kelimesini oluşturmak, sonra da bu kelimelerle cümle veya kısa bir hikaye oluşturmak.

3.4.2.4. Farklılık Kriteri: Yakın Anlamlı Kelimelere Aynı Sonekin Eklenmesiyle Arasında Farklılığın Oluşup Oluşmaması

Bazı bilim adamları bu kriteri eş anlamlılığın olmadığını ispatlamak için kullanır. Bazı bilimadamları ise böyle bir kriterin anlam alanını aşarak artık işlevsel dilbilime girdiğini söyleyerek pek de önemli saymazlar. Ancak yabancı dili öğrenenler için bu bilgi çok önemlidir ve hatta eş anlamlı sayılan kelimelerin arasındaki farkın öne çıkarılması için kullanılabilir bir yöntemdir.

Örneğin: kalp – yürek – gönül ve kalpsiz – yüreksiz – gönülsüz. Ev – hane ve evli – haneli vs.

Soneklerin öğretimiyle ilgili bir başka ayrıntı da bu farktan geçmektedir. Bazen yakın anlamlı kelimeler arasındaki farklılık ancak bir sonekin katılmasıyla daha çok gözle görülür. bu yüzden bazen yakın anlamlı kelimeler arasındaki farkı aydınlatmak üzere her birine aynı sonek uygulanarak meydana gelen değişiklikleri izlemek gerekebilir. Bu da ancak soneklerin getirebileceği anlamları bilerek mümkündür.

Bu kapsamda kullanılabilecek alıştıırma tipleri aşığıda verilmiştir.

1. Dönüştürme alıştıırmaları: Yakın anlamlı kelimelere aynı soneki katarak anlamlarını açıklamaktır ve/ ve ya cümlelere yerleştirmektir.

2. Eşleştirme: Hazır tanımları soneklerin eklenmesiyle ilgili dönüştürülmüş yakın anlamlı kelimelerle eşleştirmek ve cümle oluşturmak.
3. Çoktan seçmeli alıştırmalar: Bir metindeki boşlukları aynı soneki paylaşılan yakın anlamlı kelimelerden biriyle doldurtmak.
4. Kelime yapısı korunarak kök değişimi: İleri aşamalarda öğrencilerden kelimenin yapısını olduğu gibi bırakarak sadece köklerini değiştirmeleri istenebilir. Sonra da sonuçları hep beraber incelemek gerekir.
5. Yeni yakın anlamlıları bulmak: Dönüştürmeye uğramış yakın anlamlı kelimelere sonekin getirdiği anlamdan dolayı yeni yakın anlamlılarını bulup onlarla cümle kurma etkinliği de yaptırılabilir.

3.4.2.5. Farklılık Kriteri: Cümlede Aynı Pozisyonda Kullanılmasının Aynı Olup Olmamasının Kontrolü

Bu kriter daha çok fiiller için uygun görülse de bazen isim türündeki veya isim olarak işleyen kelimeler için de uygulanabilir.

Örneğin: anneye sevgi – anneyi sevme vs.

Bu farkı gösterirken yukarıda da belirtildiği gibi metadil kullanmakta fayda vardır. Belli kuralları veya özellikleri ilk önce açıklamak ve sonra onları bol bol uygulamak sadece sezdirmekten ve alışkanlık oluşturmaktan daha kolay ve daha garantili olabilir, çünkü öğrencide kurala dair sabit belgelenmiş yazı kalacaktır ve öğretmen olmadan da kendi yazdıklarına başvurabilir ve kendi kendisini kontrol edebilir. Dil öğretiminde kullanılan yaklaşımlar ve yöntemler iletişimi ve konuşmayı ne kadar ön plana çıkarırsa ve dilbilgisi öğretmekten uzaklaşmış gibi görünse de ilgili dilbilgisini açıklamak gereklidir ve hatta kaçınılmazdır. Ancak öğretmene düşen görev, bu süreci sıkıcı olmaktan ve gündelik hayattan ve eylemlerden kopuk bırakmaktan uzak tutmaktır.

Bu kapsamda kullanılabilecek alıştırma tipleri aşağıda verilmiştir.

1. Cümle dönüştürmek: Öğrencilerin yabancı dildeki imkanları ve bilgileri genişledikçe cümle dönüştürme alıştırmaları daha sık ve daha kapsamlı olarak uygulanabilir. Örneğin isimleri fiillerle veya kalıplaşmış ifadelerle değiştirmek,

kelimenin yerine onun yakın anlamlısını kullanmak, birkaç kelime yerine tek bir sözcük bırakmak gibi görevler verilebilir.

2. Ekleme yapmak: Kelime bazında eklemeler yaparak meydana gelen farklılıkları gözetlemek. Örneğin: ‘defa’ ve ‘kez’ yakın anlamlı kelimeler olsa da, ‘defalarca’ kullanımı mümkünken ‘kezlerce’ kelimesi kullanılmaz, bunun yerine ‘birçok kez’ söylenir. Bundan yola çıkarak yakın anlamlılarla değiştirmek diye bir etkinlik yaptırılabilir. Mesela bir cümledeki kelimenin yerine yakın anlamlısını yerleştirirken bütün gereken dönüştürmeler de yapılmalı ve sonradan üzerine tartışmalı.
3. Yanlış bulmak ve düzeltmek: Birbiriyle yakın anlamlı olan ancak kullanımda dilbilgisel farklılıkları olan kelimelerle oluşturulmuş eş anlamlı cümlelerde bilerek yapılmış hataları düzeltmek ve açıklamak.
4. Metni yeniden yazmak: Cümleleri mümkün olduğunca çok değiştirerek anlamını korumaya çalışarak verilen metni yeni ifadelerle ve dolayısıyla da bazı kelimeleri yakın anlamlılarıyla değiştirmek etkinliği yaptırılabilir.

3.4.2.6. Farklılık Kriteri: Fiilden Türeme Olup Olmaması

Türkçede isim türündeki kelimelerin çoğu fiilden türeme olarak ortaya çıkmıştır. Zaten genel kelime türeme teorisine göre de bu durum evrenseldir. Ancak burada bir fiile eklenebilecek isim yapma soneklerinin tek tür olmadığı ve her grup sonekinin kendi anlamsal ve sözdizimsel özellikleri söz konusudur.

Örneğin: gidiş – gidişat – gitme – gitmek arasında hem anlam farkı mevcut hem de bir cümlede kullanılabilir pozisyonları da birbirinden farklıdır.

Burada yine soneklere ve onların kelimeye kattığı anlamlara dönmek gerekmektedir. Ayrıca dilin gelenekleri ve sözdizimsel kuralları da bu farklılıkla yakından ilgilidir. Öğretmen bu bilgileri kolaydan zora olacak şekilde ve parça parça bağlama göre ve hep öğrenilen dilbilgisi çerçevesinde mutlaka derse eklemeli ve gözardı etmemelidir. Hangi fiilden isimlere hangi ekler ve hangi durumlar eklenebilir, hangi kelimeler cümlelerin neresinde kullanılabilir vs. Mesela, ‘gitme’ ve ‘gitmek’ kelimeleri cümledeki yerleri açısından birbirinden farklılaşıyor.

Bu kapsamda kullanılabilecek alıştırma tipleri aşağıda verilmiştir.

1. Çoktan seçme: Cümleye birkaç kelimedenden tek uygun olanını seçmek ve ileri aşamalarda bunu açıklamak.
2. Yanlışları bulmak ve düzeltmek: Cümlelerdeki kullanımıyla ilgili yanlışları düzeltmek ve açıklamak.
3. Benzer cümlelerdeki farkları bulmak: İleri aşamalarda benzer cümleleri oluşturarak arasındaki farkları tahmin ettirmek. Mesela: ‘Yürüyüşe gittim’ ve ‘Yürümeye gittim’.
4. Sınıflandırma: Hangi kelimeler isim olarak hangi kelimeler ise fiil gibi işler diye tespit ederek özelliklerini bir tabloya sınıflandırma alıştırması yaptırılabilir.

3.4.3. Yakın Anlamlı Kelimelerin Anlambilimsel Farklılıklar Kriterleri

Üçüncü grup farklılıkları, kelimenin anlamıyla ilgili olup anlambilimsel farklılıklar olarak adlandırılmıştır. Diğer gruplarda da olduğu gibi bu gruptaki farklılıklar başka gruplarda da anılabilir ancak bu başlık altında toplanmaması uygun görülmüştür.

Tablo 44. Yakın Anlamlı Kelimeler Arasındaki Anlamsal Farklılık Kriterleri

YAKIN ANLAMLI KELİMELEİN ANLAMSAL FARKLILIKLAR KRİTER LİSTESİ	
1.	Anlamın esasında yatan kavramın bilimsel veya gündelik olması.
2.	Yakın anlamlı kelimelerin farklı değere sahip olması.
3.	Anlamın gücül veya gerçekleşmiş olması.
4.	Kelimenin yan anlamları.
5.	Mecazi kullanım.
6.	İçerim içindeki anlambirimcik sayısı.
7.	Yakın anlamlı kelimelerden birinin pejoratif anlama sahip olup olmaması / küçültücü ve büyütücü sözcükler. Değerlendirici sözcükler.
8.	Yakın anlamlı kelimelerin arasındaki özel ve spesifik hususlar.
9.	Duygusal anlam.
10.	Yansıyan anlam.
11.	Eşdizimsel anlam.

12.	Anlamsal alandan kaynaklanan farklılık.
13.	Çokanlamlılık.

Her bir ölçek aşağıda detaylı olarak açıklanmış ve bu kapsamda yabancı dil olarak Türkçe eş/yakın anlamlı kelimelerin öğretimi detaylıca ele alınarak bu doğrultuda alıştırmaya önerilerine yer verilmiştir.

3.4.3.1. Farklılık Kriteri: Anlamın Esasında Yatan Kavramın Bilimsel veya Gündelik Olması

Bu farklılığı en iyi şekilde teorik kısmında örnek verdiğimiz Scherba'nın misali yansıtır. 'Düz çizgi' dediğimizde çoğu zaman sağa veya sola sapmayan bir çizgiyi varsayarız, fakat onun bilimsel kavramı geometride iki nokta arasında çizilebilen tek bir çizgi olarak verilmiştir. Bazen ise böyle durumlarda gündelik kullanım için bir kelime, bilimsel kavramı yansıtmak için başka bir kelime kullanılabilir. Zamanla böyle kelimeler yerini değiştirebilir veya bir kelime diğerinin yerini işgal edebilir.

Örnek: alan – sektör, dönem – periyot (fizik).

Yabancı dil öğrenenler sadece derslerde verilen bilgilerle yetinmeyip mutlaka ders dışı bilgiler de edinmektedir. Sözlüğe baktıklarında istedikleri kelimenin tercümesi kısmında birkaç yakın anlamlı kelime bulabilir ve bazen bu kelimelerden biri bir şekilde diğerlere göre öğrenciler için daha çok tercih edilir. Bu sebepler arasında kendi diline daha yakın olması da ilk sırada yer almaktadır. Ancak yakın anlamlı kelimeler yakın veya eş bile olsalar yine de arasında farklılıklar mevcuttur ve bunu bilmeyen öğrenci belli amaçlar için yanlış olanı seçebilir. Bu durumu önlemek üzere ilk olarak öğretmen tarafından kısa da olsa her kelimenin özel olduğuna dair bir açıklama yapılabilir. Öğrencilere her kelimenin anlamının çok özel ve ilk başta fark etmeyebildikleri ancak yine de var olan özellikleri ve ayrıntıları olduğunu açıklamak önemlidir. Böyle dile karşı farkındalık sadece kelime öğretiminde değil başka dil öğretimi alanlarında da etkili olacaktır çünkü öğrencileri dil üzerine düşünmeye iterek daha dikkatli kılacaktır. Söz konusu farklılığa gelince ilk aşamalarda yakın anlamlı kelimelerden birisinin sözkonusu özelliklerini açıklamak için bazen sadece kullanıldığı alanın belirtilmesi yeterli olacaktır. Ancak ileri

aşamalarda ve özellikle C seviyesinde öğrencilere tanımları ve kavramları ilgilendiren açıklama yapılabilir.

Bu kapsamda kullanılabilecek alıştırmalar tipleri aşağıda verilmiştir.

1. Eşleştirme: Kavramı ve kelimeyi eşleştirme alıştırmaları B seviyesinden itibaren uygulanabilir. Daha erken aşamalarda ise kelime ve kullanıldığı alan eşleştirmesi yapılabilir.
2. Tanım verme: Yakın anlamlı kelimelerin tanımını vererek, içindeki kavramların farkını vurgulamak gibi alıştırmalar B düzeyinden başlayarak ileri düzeylerde de uygulanabilir.
3. Yakın anlamlı kelimelerin gündelik ve bilimsel kavramlarını çıkartma: C düzeyinde öğrencilere gündelik ve bilimsel kavramlar hakkında kısaca anlattıktan sonra farkındalık yaratarak yakın anlamlı kelimelerin gündelik ve bilimsel kavramlarını çıkartma alıştırmaları uygulanabilir.

3.4.3.2. Farklılık Kriteri: Yakın Anlamlı Kelimelerin Farklı Değere Sahip Olması

Değer kavramı üzerinde teorik kısmında detaylı olarak durulmuştur. Kelimelerin farklı değerleri olabilir ve bu değerlere göre birbirinden az da olsa eş anlamlıları olarak kabul edilen kelimeler bile ayrışabilir.

Değerler, kelimelerin farklı işlevsel ve anlamsal yönlerini ortaya koyarak her kelimeyi aslında benzersiz ve özel kılmaktadır. Genel olarak bu tezde anlatılan herhangi bir farklılık değer alanına dahil edilebilir. Bu yüzden yukarıda da belirtildiği gibi farklılıklar ve gruplar arasındaki sınırlar oldukça geçirgendir. Değer türleri çok olmasına rağmen burada en önemli olanların üzerinde durulacaktır:

- Eşzamanlı, artzamanlı ve etimolojik değerler: Burada kastedilen yeni ve eski olarak algılanan kelimelerdir. Aslında ikisi de dilde kullanılabilir fakat artzamanlı kelimeler genellikle yaşlı nesille bağdaştırılmaktadır. Ayrıca kelimenin kökeniyle ilgili farklılıklar da bu gruba dahil edilir.

Örneğin: ayakkabı, iskarpin, bot (etimolojik değerler, farklı dillerden gelme); dudak – leb (zamansal değerler, biri eski biri yeni).

- Stilistik değerler kelimelerin kullanım şartlarıyla ilgili olup farklı biçimsel özellikleri ortaya koymaktadır.

Örneğin: arkadaş – ahbap (‘arkadaş’ kelimesi daha nötr olurken, ‘ahbap’ kelimesi daha çok teklifsiz, sokak ve hatta argo kullanımlarına aittir).

- İstatistik denilen değerler kelimelerin kullanımının sıklığıyla ilişkilidir. Daha çok kullanılan kelime insanlara daha tanıdık ve daha yerinde gelir. Sıkça kullanılan kelimeler daha güvenilir ve daha anlaşılır olarak algılanır.

Örneğin: güç 733 (681) - kuvvet – 68 (Göz, 2003).

- Dizimsel değerler alanı dağıtımsal özellikler tarafından oluşturulur ve kelimelerin kullanım ilişkileriyle yakından alakalıdır.

Örneğin: ‘dikkatle bakmak’ ve ‘dikkatle görmek’ (yanlış kullanım).

Farklı değerlerin öğretimi farklı yöntemlerle gerçekleştirilmelidir. Değer kavramını anlatmak ileri düzeylerde öğrencilerde farkındalık seviyesini arttırarak dile olan yaklaşımı olumlu şekilde etkileyebilir. Dilbilimden anlamayan öğrencilerin bile kelimenin anlamı ve değeri hakkında bir düşünce oluşturmalarında büyük fayda vardır çünkü bu şekilde dili daha iyi anlamaları ve dolayısıyla daha etkili kullanmalarını sağlamak mümkün olabilir. Ayrıca dilbilisel farkındalık oluşturmak sadece yabancı dil değil, ana dilini de daha iyi anlamalarına katkı sağlayacaktır. Kelimenin değeriyle ilgili farklılıklar üzerinde daha ilk aşamalardan başlayarak durmak mümkündür. Sadece ilk baştaki anlatımlar ve izahlar daha şematik ve daha basitken, ileri düzeylerde bu izahların derinleştirilmesi ve tamamlanması gerekmektedir.

1. Zamansal ve türevsel değerlerin öğretimi bütün değerler arasında büyük ihtimalle en kolaydır çünkü anlatımı daha basit ve çok derin dil anlayışını veya dil hissini gerektirmez. Temel seviyede bile bir kelimenin eski veya yeni olduğunu ve eski nesil veya yeni nesil tarafından kullanıldığını anlatmak mümkündür. Ayrıca kelimenin hangi dilden ödünç alındığını da göstermek için bir engel olmaz.

Bu kapsamda kullanılabilecek alıştırma tipleri aşağıda verilmiştir.

1. Sınıflandırma ve eşleştirme: Örneğin yakın anlamlı kelimeleri eski ve yeni iki gruba ayırmak. İleri düzeylerde bir yakın anlamlı kelimelerin zinciri kronolojik bir

şekilde oluşturulabilir. Veya yakın anlamlı kelimeleri geldiği ülkeyle veya dille eşleştirme yaptırılabilir.

2. Çoktan seçmeli alıştırmalar: Belli bir bağlama ait cümleye yakın anlamlı kelimelerden uygun olanı yerleştirme alıştırması yaptırılabilir.

3. Diyalog tamamlama: Özellikle yakın anlamlı kelimeler grubuna yönelik örneğin birkaç neslin konuşmasını gösteren bir diyalog oluşturarak boşlukları zamansal değeriyle birbirinden ayrılan yakın anlamlı kelimelerle doldurmak.

4. Yanlış bulmak: Öğrencilere küçük metinler vererek içlerinde bilerek yanlış kullanılan kelimeyi buldurarak bu bağlama uygun olan yakın anlamlısını yerleştirme alıştırmaları uygulanabilir.

2. Stilistik değerler öğretilirken önemli olan öğrencilerin yabancı dilde tek bir stile değil çok yönlü dil durumlarına maruz kalmalarıdır, yani farklı dil durumlarında bulunmaları, farklı sosyal ve farklı bölgesel temsilcilerle iletişime girmesi ve farklı dil katmanlarına tanık olmalarıdır. Bu yüzden yabancı dilde özgün edebiyat, film, müzik vs. çok önemlidir. Kitaplarda öğretilen ölçünlü ve standartlaştırılmış dil maalesef dilin bütün zenginliklerini ve bütün taraflarını kapsayamadığı için öğrenciler bazı durumlarda çok yetersiz hissedebilir. Bu yüzden öğretmen en azından bazı durumlar için öğrencileri hazırlayabilir ve aynı zamanda öğretimi daha ilginç ve akışkan yapabilir. Özgün malzemeleri kullanarak içinde geçen kelimelerin ve kalıpların anlamlarını aydınlatılabilir, öğrencilerin artık bildikleri bilgilerle karşılaştırılabilir ve belli dil birimlerinin bağlamlarını tespit edebilir.

Bu kapsamda kullanılabilecek alıştırma tipleri aşağıda verilmiştir.

1. Sınıflandırma ve eşleştirme. Burada yakın anlamlı kelimeleri kullanılabildiği bağlamlara göre ayırmak gibi alıştırma yaptırılabilir. Mesela, arkadaş arasında, resmi toplantıda, müdürle konuşurken, edebi bir metin yazarken vs. Ayrıca aynı zamanda bu alıştırma ile beraber öğrencilerde dile karşı duyarlılık geliştirilir çünkü bazı kelimeleri bazı bağlamlarda kullanmamayı öğrenerek dile ve kelime seçimine daha dikkatli olurlar.

2. Yanlış bulma. Bağlama uymayan kelimeyi bularak onu uygun bir yakın anlamlısıyla değiştirmek. Böyle bağlamları yaratırken öğretmen aslında bunları öğrencilerin komik bir şekilde canlandırmasını da isteyebilir. Böylece drama tekniği

yardımla ve özellikle de sınıfta rahat bir ortam sağlayan yolla algılanması zor olabilir bilgileri öğrencilere öğretebilir.

3. Özgün malzemelerden ve özellikle de güncel şarkılardan ve filmlerden farklı kelime ve ifadeleri ele alarak onların kullanımını öğreten çoktan seçmeli alıştırmalar yaptırabilir. Ayrıca filmlerde geçen diyalogları drama yoluyla canlandırabilir. İleri düzeylerde bu diyalogları yapan kişilere başka nitelikleri tanıtarak öğrencilerden bu diyalogları başka bir stil içinde gerçekleştirmeleri istenebilir. Örneğin iki manken arasında geçen diyalogu iki öğretmen veya iki iş kadını arasında geçen bir diyaloga dönüştürme alıştırmaları uygulanabilir.

3. İstatistikli değerlerin açıklanması, öğretmenin bazı olgulara öğrencilerin dikkatini çekmekle gerçekleştirilebilir. Örneğin bazı kelimelerin daha sık kullanılırken onların yakın anlamlıları ise daha nadiren kullanılır. Buna bağlı olarak da sık kullanılan kelimeler genellikle daha çok anlam barındırır ve insanlar tarafından daha çabuk anlaşılır. Nadiren kullanılan kelimeler ise bazen insanlar tarafından anlaşılmayarak gariplik veya yabancılik hissi bile oluşturabilir.

Bu kapsamda kullanılabilecek alıştırmalar tipleri aşağıda verilmiştir.

1. Sınıflandırma. Yakın anlamlı kelimeleri sık ve nadir iki gruba ayırma alıştırmaları yaptırılabilir. İlk önce öğrenciler kendi önsezi ve dil tecrübesine dayanarak kelimeleri gruplara ayırır sonra da hep beraber sözlüğe veya başka kaynaklara bakarak doğru cevabı bulur. Aynı etkinlik iki takım arasında oyun şeklinde de yapılabilir. Hangi takım daha çok doğru cevap söylerse kazanan o olur.

2. Bir proje gerçekleştirmek. Sınıfta öğrencilere bireysel veya grup olarak bir ödev verilebilir. Örneğin belli kelimelerin dilde kullanılmasını belli bir süre içinde izlemek. Bir hafta boyunca tüm gittikleri yerlerde, izledikleri filmlerde ve konuştukları insanların dilinde belli kelimelerin kullanımını tespit etmek ve saymak gibi bir görevi olabilir. Sonra ise sınıf öğrencilere bu ödevle ilgili bir sunum yapılabilir. Sunumda ise kelimenin kullanımıyla ilgili farklı konular da ele alınabilir. Örneğin kimin tarafından, hangi bağlamlarda ve ne sıklıkta belli bir kelime kullanılır.

4. Dizimsel değerlerin öğretimi bütün değerler arasında belki de en zordur çünkü söz konusu değerler derin dil bilgisi ve dil hissi öngörmektedir. Hangi kelimeler yan yana kullanılabildiği halde kullanılamaz? Hangi yakın anlamlı kelimeler belli bağlamlarda

birbirinin yerine geçemez? Hangi söz dizimleri komik hangileri ise dramatik etki yaratır? vb. gibi konuları kapsayan sözdizimsel değerler çok katmanlı ve uzun bir öğretimi öngörmektedir. Ancak öğretmen ilk seviyelerden itibaren bazı yanlışları düzelterek ve daima doğru olanları vurgulayarak öğrencilerde belli dil hissiyatını oluşturabilir. Ayrıca konuşurken kelimeleri tek tek kullanmak yerine onların en sık veya en özel kullanılan çiftiyle veya ifadesiyle beraber söylemek daha doğru olur. İleri aşamasında özellikle metadil oluşmaya başladıktan sonra bu farklılık ayrı olarak da ele alınabilir ve açıklanabilir.

Bu kapsamda kullanılabilecek alıştırmalar tipleri aşağıda verilmiştir.

1. Eşleştirme. Yakın anlamlı kelimelerin sık kullanıldığı partnerleri tespit ederek onların arasında eşleştirme alıştırmaları yaptırılabilir.
2. Yanlış düzeltme. Yanlış kullanılan kelimeyi tespit ederek yerine en uygun yakın anlamlısını kullanmayı öngören alıştırmalar yaptırılabilir.
3. Tahmin etme. Öğrencilere yakın anlamlı kelimeler verilerek onların en sık beraber kullanıldığı partneri tahmin etmesi Sonra hep beraber bu durumu sözlüğe veya başka kaynaklara bakarak doğru cevap bulmaları istenebilir. Ayrıca bu alıştırmalar yardımıyla öğrencilere sözlük kullanma ve farklı kaynaklara nasıl başvurabilecekleri de öğretilir.

3.4.3.3. Farklılık Kriteri: Anlamın Güçlülük veya Gerçekleşmiş Olması

Bu kriter ilk önce bağlama gönderimde bulunur çünkü bağlam içinde kullanılmamış kelimenin anlamı ancak güçlü olabilir ve anlamın gerçekleştirilmesi sadece bağlamda olabilir. Burada söz edilen farklılık aslında bütün kelime öğretimi bilimine aittir ve gösterdiği en önemli nokta şudur: güçlü anlamında kullanılan kelimeleri karşılaştırmak veya anlatmak pek doğru değildir, çünkü bağlamda kelimelerin anlamları değişiklik gösterebilir ve güçlüken özdeş kelimeler bağlamdayken birbirinden uzaklaşabilir.

Şunu belirtmek gerekir ki ne güçlü anlam ne de tam gerçekleşmiş anlam tam olarak tespit edilemez bu yüzden genellikle derslerde kullanılan nispeten gerçekleşmiş anlam (bir sınıf bağdaşık kullanımla ilişkili bir anlamdır) ele alınır. Sözcüklerin veya anlambirimlerin tüm kullanımları çeşitli homojen sınıflarına bölünebilir ve her sınıfta

sözcük veya anlambirimin aynı anlam taşıdığı kabul edilir. Durum böyle olunca sözlükte yakın olmayan kelimeler konuşmada yakın olabilir ve tam tersi durumlar da söz konusudur. Tabii ki bu farklılıkta birkaç dil olgusu yan yana gelebilir ve gerçekleşmiş anlamların birbirine yaklaşmasını hızlandıran unsurlardan biri de mecaz olabilir. Önemli olan, anlamların birbirine yaklaşmasıdır ve öğrencilerin dikkati buna çekilmelidir.

Örneğin: ‘Elleri birer spaghetti gibiydi. Ve işte bu spaghettiyle şimdi bana dokunuyordu’. Burada ‘spaghetti’nin gerçekleşmiş anlamı – çok uzun ve ince koldur.

Yukarıda değinildiği gibi yabancı dil öğretirken öğretmen ara sıra dil hakkında bilgi vermelidir. Sıkıcı dilbilgisi alıştırmaları veya anlaşılmayan teori olmaktan çok uygulamalı dilbilimden bazı gerekli bilgileri, mekanizmaları ve algoritmaları öğrencilerle paylaşmak, dil öğrenimini hızlandırabilir ve daha etkili kılabilir. Bu durumda da kelimenin anlamı hakkında genel bilgi vererek ve basitleştirilmiş olarak öğrencilere gerçekleşmiş anlamlar hakkında fikir sunmak çok yerindedir. Öğrencilerin bazı cümlelere ve kelimelere dikkatini çekerek bu olguyu açıklamak mümkündür.

Bu kapsamda kullanılabilecek alıştırma tipleri aşağıda verilmiştir.

1. Bir metinde gerçekleşmiş anlamlarıyla yakın anlamlı hale gelen kelimeleri bulmak ve işaretlemek.
2. Tahmin etme. Bağlamdan çıkarılmış bir cümleyi öğrencilere söyleyerek içinde olan ve gerçekleşmiş anlamı gücül anlamıyla uyuşmayan kelimenin bu cümledeki anlamını çıkarmalarını istemek. Sonra ise aynı cümleyi artık bağlam içinde okumak ve üzerinde tartışmak.

3.4.3.4. Farklılık Kriteri: Kelimenin Yan Anlamları

Teori kısmında söylendiği gibi her kelimenin içerimi ve sezdirimi vardır. İçerimsel kısmı belli bir anlam içeriğinde saklı bilgiye aitken sezdirimsel kısmı anlamsal potansiyele aittir, yani sezdirimsel kısım kendisini daha çok bağlamda ve özel kullanımlarda göstermektedir ve bir kelimenin anlamının bir fonu olarak işlemektedir.

Ayrı olarak yabancı kelimelerin yan anlamlarına değinmek gerekmektedir. Özellikle Türkçe versiyonu varken bir yabancı kelimenin dile girmesi mutlaka beraberinde bir

yan anlam veya başka bir farklılık getirmektedir. Yan anlam konusunda şunu belirtmek gerekmektedir. Genellikle yabancı kelimeler Türkçe eş anlamlılarına kıyasla bir nevi edebikelam, örtmece fonksiyonunu üstlenip anlamını yumuşatmaktadır. Bu yüzden bu tür kelimelerin yan anlamları çoğu zaman daha pozitif bir nitelik taşımaktadır.

Örneğin: ‘organizasyon ve örgüt, teşkilat’.

Bu farklılığı net olarak açıklamak çok zor olabilir çünkü yan anlam hem kültürel ve dolayısıyla tüm dil topluluğuna ait olabilir hem de bireysel ve dolayısıyla sadece bir kişiye özgü olabilir. Bunun yanı sıra kelimenin yan anlamları dil konuşurları tarafından hissedilir ancak net olarak kimse bunları kesin bir şekilde sayamaz ve ortaya koyamaz çünkü bu daha çok varsayımsal bir alana ait olan bir bilgidir ve ne kadar toplumsal olsa da kişiden kişiye farklılık göstermektedir. Ancak dil öğretiminde en azından kelimelerin herkesçe bilinen yaygın kültürel yan anlamları öğretilmelidir. Ve bunu en etkili bir şekilde gerçekleştirmek için öğrencileri sadece Türk diliyle değil Türk kültürüyle, edebiyatıyla, tarihiyle, siyasi gündemiyle, ekonomisiyle v.s. ilgilenmeleri için teşvik etmek gerekir. Çünkü ülke ve kültür hakkındaki bilgi çoğaldıkça kelimelerin ve olayların yan anlamları da daha belirgin olmaya başlar ve öğretmene düşen görev öğrencilere yakın anlamlı kelimeler arasındaki sözkonusu farklılıkla ilgili bilgileri sunmak olacaktır.

Bu kapsamda kullanılabilecek alıştırmalar tipleri aşağıda verilmiştir.

1. Sınıflandırma veya eşleştirme. İlk aşamalarda çok basit bir şekilde yapılabilir. Örneğin olumlu veya olumsuz yan anlamları olan kelimeleri iki gruba ayırmaktır. Veya kelimeleri ve onların çok genel bir şekilde verilmiş yan anlamlarını eşleştirme alıştırmaları yaptırılabilir. İleri düzeylerde ise daha detaylı sınıflandırmalar ve eşleştirmeler yaptırılabilir.
2. Tahmin etme. Yakın anlamlı kelimeleri, yan anlamlarını çıkaran bağlamlarda öğrencilere sunarak bunları tahmin etmeleri istenebilir.
3. Yanlış düzeltme. Bağlam içinde verilmiş yan anlamı açısından uygun olmayan bir kelimeyi tespit ederek onu sözkonusu bağlama uyum sağlayacak yakın anlamlısıyla (çoktan seçmeli şeklinde olabilir) değiştirme alıştırmaları yaptırılabilir.
4. Bir proje yürütme. Özellikle ileri aşamalarda öğrencilere normal kelimelerin yerine belirgin yan anlamı olan yakın anlamlısını kullanarak insanların tepkilerini

gözlemleme ödevi verilebilir. Sonra ise sınıf içinde yan anlamları, onların insanlar üzerine yarattığı etki ve bununla ilgili fikirleri tartışma gerçekleştirilebilir.

3.4.3.5. Farklılık Kriter: Mecazi Kullanım

Bir kelimenin mecazi kullanımı daha çok ustalık gerektiren ve bireysel görüşleri yansıtan bir durum olarak görünebilir ve belli bir ölçüde durum gerçekten de böyledir. Fakat her dilde olduğu gibi Türkçede de kalıplaşmış veya alışlagelmiş mecazi anlamı barındıran kelimeler vardır ve yakın veya eş anlamlı sanılan kelimelerden çoğu zaman sadece biri bu mecazi anlamlarda kullanılabilir. Örneğin, ‘siyah’ ve ‘kara’ çiftinden ağırlıklı olarak ‘kara’ kelimesi mecazi anlamda kullanılır.

Genel olarak bakılırsa tüm sözsanatları bu maddeye dahil edilebilir. Benzetme, düzdeğişmece, kapsamlayış, dolaylama vs. Çünkü her kelimenin böyle kullanımlarda benzersiz olmaktadır ve bu şekilde tüm eş ve yakın anlamlılarından farklı işlemektedir.

Örneğin: ‘koku’ ve ‘ıtır’. ‘Savaş kokusu vardı’ cümlesinde olduğu gibi.

Bu kapsamda kullanılabilecek alıştırma tipleri aşağıda verilmiştir.

1. Daha ilk aşamalardan en sık kullanılan ve en basit mecazlar öğretilmeye başlamaktadır. Bu tür kelime kullanımlarına dikkat çekmek önemlidir, hem dil farkındalığı açısından hem de dili güzelleştirmek açısından. Bu yüzden kelimenin düz anlamını öğrettikten sonra, onun mecazi kullanımını gösteren cümleler vererek öğrencilerden anlam çıkarmaları istenebilir. İlerleyen zamanlarda mecaz olarak kullanılmış kelimenin yerine yakın anlamlısını uygulayarak yarattığı etki tartışılabilir.
2. Çoktan seçmeli ve boşluk doldurma alıştırmaları. En yaygın mecazları öğreten alıştırma düşünülebilir. Yakın anlamlı kelimeler listesi oluşturularak bir metne yerleştirilmesi istenebilir, fakat seçeneklerden mecazi anlamıyla sadece bir kelime uygun olmalı ki, öğrenciler kelimeler arasındaki farklılığı bariz bir şekilde görebilsinler.
3. Yeniden yazma. İleri aşamalarda Türk edebiyatından örnekler alınarak ve özellikle şiirleri kullanarak öğrencilerden bu edebi eserleri düz anlamlı kelimelerle yazmaları istenebilir. Yarattığı fark üzerine konuşulabilir. Ayrıca mecazların üzerimizdeki etki hakkında tartışılabilir ve C seviyesindeki öğrencilerden mecazi anlatım dolu birer şiir veya küçük hikaye yazmayı denemeleri istenebilir.

3.4.3.6. Farklılık Kriteri: İçerim İçindeki Anlambirimcik Sayısı

Bu grup farklılıklar bazen kelimelerin açıklayıcı sözlüklerdeki tanımında bile ortaya çıkarılabilir. Fakat bazen böyle sözlüklerde yakın anlamlı kelimeler arasındaki gönderme bulunmadığı için hem anadil konuşurları hem de yabancı dil olarak Türkçe öğrenenler bu farklılıkları gözden kaçırabilir ve yakın anlamlı kelimeleri karıştırabilirler.

Örneğin: nehir – çay – ırmak – dere.

Bu farklılığı açıklayabilen en iyi ve en ekonomik yöntem anlambirimcik analizidir. Öğrencilere çok fazla detaya girmeden başlangıç seviyelerinde bile uygulanabilir ve kullanılabilir. Sadece ileri düzeyde olan öğrencilere kıyasla, ilk basamaklarda anlambirimcikleri tespit eden öğretmendir. İlerledikçe öğrenciler de bu sürece dahil edilebilir ve böylece kendilerini bir keşfin parçası olarak hissedebilirler. Bu da yabancı dil öğreniminde onlara özgüven kazandırabilir.

Bu kapsamda kullanılabilecek alıştırma tipleri aşağıda verilmiştir.

1. İlk aşamalarda öğrencilere yakın anlamlı kelimeler arasındaki farkı anlambirimcik analizinin bir tablo şeklinde verilmesini sağlayarak bu tabloye dayanarak öğrencilerden içerikle ilgili sorulara cevap verilmesi istenebilir. Örneğin, (nehir-çay-ırmak-dere analizine dayanarak) hangisi (en) büyük, hangisi küçük, hangisi dar, hangisi geniş diye soruları yanıtlamaları beklenir (Bayram ve Çin, 2010, s. 109).

Tablo 45. ‘Akarsu’ Kavramının Çözümleme Tablosu

Akarsu	Dere	Çay	İrmak
Suları tatlıdır	X	X	X
Boyusu kısadır	X		
Taşıdığı su miktarı azdır	X		
Orta büyüklüktedir		X	
Yatağında her zaman su vardır		X	X
Su toplama havzası çok geniştir			X
Derelerin birleşmesinden oluşur			X
Çayların birleşmesinden oluşur			X

Kaynak suyu ve/ veya yağışlardan meydana gelir	X		
--	---	--	--

2. Kart gösterme veya resimlerle eşleştirme: Öğretilen bilgileri yansıtan resimleri hazırlayarak onları öğrencilere göstererek içindeki nesneyi tanımları beklenir. Veya resimleri ve kelimeleri eşleştirme alıştırmaları uygulanabilir. Ayrıca kelime ve tanımını eşleştirme de yapılabilir.
3. Bazı durumlarda öğretimi sağlanmaya çalışılan tüm yakın anlamlı kelimeler birbirinden bir nitelikte skala şeklinde fark gösterebilir. Örneğin boy, uzunluk, yoğunluk vs kriterlere göre. O zaman öğrencilere bunu açıkladıktan sonra alıştırma kısmında onlardan bu skalayı yansıtan cümle zincirini oluşturmaları istenebilir.
4. Bilgi doldurma: İleri aşamalarda öğrencilerden öğretmen tarafından hazırlanan böyle bir tabloyu doldurmaları istenebilir. Bunun için öğrencilere kelimeleri anlamlarını ve kavramlarını açıklayan farklı sözlüklerden bilgi verilir ve onlardan bu bilgileri işlemeleri beklenir. Yüksek seviyede bulunan öğrencilere ise kavramlarla nasıl çalışacaklarını ve nereden bakacaklarını anlatarak onlardan böyle bir tabloyu kendi başlarına doldurmaları istenebilir. Ama şunu belirtmek gerekir ki öğretmen bunun gibi görevleri öğrencilere vermeden önce yapılaş talimatları ve algoritmasını açıklayarak öğrencilerin görevi anladıklarını temin etmelidir.
5. Tahmin etme: Bulmaca ve benzeri oyunlar. Bir kelimenin anlambirimcik analizinde çözümlenmiş niteliklerine dayanarak tanımını vererek öğrencilerden onu tahmin etmeleri veya bulmaları istenebilir.

3.4.3.7. Farklılık Kriteri: Yakın Anlamlı Kelimelerden Birinin Pejoratif Anlama Sahip Olup Olmaması / Küçültücü ve Büyütücü Sözcükler. Değerlendirici Sözcükler

Aslında söz konusu farklılık başka maddelere de dahil edilebilirdi veya tam tersi bir maddeye değil en az iki maddeye ayırt edilebilirdi çünkü pejoratif veya küçültücü anlam belli şartlarda yan anlamlar grubuna girebilir ve değerlendirici sözcükler önceki maddede ele alınabilirdi. Fakat bu tezde bu grup sözcükleri birleştirip ayrı bir farklılık olarak gösterilmesine karar verildi çünkü aslında içinde anlam değişiklikleri çok belirgin ve net olup ayrı olarak incelenebilir ve öğretirken vurgulanabilir. Değerlendirici sözcüklere gelince söylem teorileri açısından tüm sözcükler aslında daha az veya daha

çok öznel ve değerlendircidir. Ancak bu tezde saf değerlendirci denilebilen sözcükler kastedilmekte ve onlar daha çok sıfat türünde rastlansa da bazen isimler arasında da çıkabilir.

Örneğin: kadın – karı; anne – annecik, dev, cüce.

Bu tezin ana temeli olan düşünceden yola çıkarak yine öğrencilerde farkındalığı yaratmanın önemi vurgulanmalıdır. Dili öğreten kişi her zaman bunu öncelik olarak görmelidir, çünkü dilin incelikleri ancak farkındalık oluşturarak öğrencilere öğretilir ve sadece dil hakkında düşünen insan o dili hissetmeye başlayabilir. Dil kültürü insanda geliştikçe beynin tüm yapıları bundan etkilenerek gelişir ve yeni nöron bağlantıları oluşurken insanın sadece dille ilgili sorunları değil genel düşünme mekanizmaları da gelişir. Bu yüzden bir dil öğretirken beraberinde dile ait altyapıyı ve öğretim prensiplerini de açıklamak bu nedenle önemlidir. Pejoratif anlamına ve değerlendirci sözcüklere gelince onların öğretimi hemen hemen her dil olgusunun öğretiminde olduğu gibi öğretmenin bu olguya dikkat çekmesiyle ve onu açıklamasıyla başlar. Pejoratif anlam taşıyan kelimeleri anlatırken başlangıç seviyesindeyken mimik ve jest kullanarak açıklarken böyle bir anlamı taşımayan yakın anlamlısını normal ve aşırı mimik kullanmadan açıklamak bile öğrencilere arasındaki farkı hissettirecektir. İleri düzeylerde buna bir kez daha dikkat çekerek arasındaki farkı kelimelerle izah ederek tekrarlamakta fayda vardır.

Bu kapsamda kullanılabilecek alıştırmalar aşağıda verilmiştir.

1. Beden hareketlerini öngören alıştırmalar: İlk aşamalarda öğrencilerden özellikle somut anlamlı kelimeleri hareketle göstermeleri istenebilir. Bu aşamaya kartla öğrenme teknikleri de eklenebilir. Resimlerle gösterilebilen kelimeler ve arasındaki farklar görsel malzemelerle desteklenmelidir. Böyle etkinliklerden sonra görsel dikte de yapılabilir.
2. İlerleyen seviyelerde pejoratif ve değerlendirci anlamları sözlü olarak açıklamaya çalışmakta fayda vardır. Farklı bağlamlarda, mümkünse videolarla ve canlı diyaloglarla örnekleri göstererek kullanım farklılıklarının altını çizmek gerekmektedir. Alıştırma olarak ise kelimeleri ilk başta farklı diyaloglara yerleştirmek ve daha sonra ise verilen kelimeler için uygun bağlamı yaratmak olabilir.
3. Drama oyunları: Drama tekniğiyle yapılan alıştırmalarda belli kelimeleri ses tonuyla ve vurguyla birleştirerek öğrencilere anlamları sezdirilebilir. Bir diyalog

okurken dışavurulmuş performans istenebilir ve ses tonunun değişmesine dikkat çekilebilir.

4. Sıralama alıştırmaları: Belli bir kriter vererek öğrencilerden kelimeleri bir skala şeklinde düzenlemesi istenebilir. Bu durumda kriter subjektiflikten objektifliğe olarak belirlenebilir.

5. Gruplandırma alıştırmaları, aslında bir önceki maddedeki etkinlikle beraber yaptırılabilir. Bu alıştırmada öğrenciler kelimeleri değerlendirici ve değerlendirici olmayan iki gruba ayırt etmeli ve nedenini açıklamalıdır.

6. İleri düzeyde öğrencilere iki veya daha fazla kelimenin kıyaslandırılması yaptırılabilir. Belli bir şema veya tablo uygulanıp birden fazla kriter eklenebilir. Kriterlerden biri değerlendirici anlam olabilir.

7. Paralel metin yazma: Bu alıştırmada bir küme kelime vererek öğrencilere iki metin yazdırılabilir. Bu metinlerden biri nötr olarak yazılırken diğeri ise değerlendirici şekilde yazılmalıdır.

3.4.3.8. Farklılık Kriteri: Yakın Anlamlı Kelimelerin Arasındaki Özel ve Spesifik Hususlar

Konuşanlar bir kelime kullanırken o kelimenin dilbilimsel anlamına giren özelliklerden daha çok ayrıntı ve farklı nitelikler kullanırlar. Burada kastedileni Cruise'un kuralıyla göstermek mümkündür: X, daha doğrusu Y. Konuşan insan belli bir niteliği kastederek kullandığı kelimenin yanına bir yakın anlamlısını seçmektedir.

Örneğin: araba – otobüs, sevgi – hoşlanı vs.

Bu farklılığı açıklayabilmek için en iyisi Cruise'un kuramsal bölümde açıklanmış formülünü kullanarak söze başlamaktır. İlk aşamalarda resimlerle hatta karikatürlerle farklılıklar gösterilebilirse onları kullanmalıdır. Ama konuşurken de giriş ve mantıken bağlaçları kullanarak iki kelimenin arasındaki farka dikkat çekmek önemlidir. Eğer ünite veya alıştırma içinde bu formülle ayırt edebildiğimiz yakın anlamli kelimeler mevcut ise ilk başta onlarla birkaç cümle kurarak ve 'daha doğrusu' bağlacının yardımına başvurarak etkinliğe kısa bir giriş yapılabilir. Alıştırma sırasında ise buna bir daha dikkat çekilebilir ve gerekirse anlamsal ve kullanımsal açıklamalar yapılmalıdır.

Öğrenilen bilgiyi pekiştirmek için hemen sonra birkaç sözel alıştırma yaptırılabilir. İlerleyen zamanlarda öğretilen bilgiler tekrarlanıp test edilmelidir.

Bu kapsamda kullanılabilecek alıştırma tipleri aşağıda verilmiştir.

1. Doğru kelime seçmek: Cümleye uygun kelimeyi eklemek veya verilen kelimelerle uygun cümleler kurmak. Bu alıştırmalar ilk aşamalardan itibaren yapılabilir. Mümkünse görsel araçlarla desteklenmelidir.
2. ‘Daha doğrusu’ bağlacıyla oluşturulan cümleleri ve kullanılan bağlamları öğrencilere vererek kelimeler arasındaki farkı tespit etmeleri istenebilir. Bu alıştırma daha çok ileri düzey için olsa da orta düzeyde ve hatta temelin düzeyin sonuna doğru yaptırılabilir.
3. İleri düzeylerde beyin fırtınası etkinlikleri yaptırılabilir. Bir kelimeyi tanımlamak, onun spesifik hususlarını bulmak ve yakın anlamlı kelimelerle karşılaştırmak. ‘Daha doğrusu’ bağlacını farklı bağlamlarda kullanarak kelimenin spesifik özelliklerden hangisinin kastedildiği konusunda fikir yürütmek.

3.4.3.9. Farklılık Kriteri: Duygusal Anlam

Tezde kullanılan terimler ve ölçütler var olan araştırmalardan alınıp genel yayınlarda anıldığı gibi kullanılmıştır. Duygusal anlam ve sonraki maddelerde anlatılacak diğer terimler Leech’in (1981) sınıflandırmasından alınmıştır. Bu farklılık açısından yakın anlamlı kelimeler arasından biri diğerinden daha yoğun duygu yansıtabilir veya duygu açısından değişiklik gösterebilir.

Örneğin: çocuk – evlat – yavru , anne – annecik.

Duygusal anlamdaki farklılıklar ilk aşamadan beri öğretilebilir. Bu ses tonuyla, vücut hareketleriyle ve belli dil durumlarıyla yapılabilir. Filmler, kısa videolar izletilerek duygulu diyaloglara özellikle dikkat çekerek duygusal anlamı yoğun olan kelimeleri özellikle göstermek ve daha nötr yakın anlamlılarıyla karşılaştırılarak kullanım farkını öğretmek mümkündür. İlerleyen düzeylerde daha bilimsel ve kanıtlayıcı açıklamalar yapılabilir ve öğrenilen bilgiler sunum şeklinde öğrencilerden istenebilir.

Bu kapsamda kullanılabilecek alıştırma tipleri aşağıda verilmiştir.

1. Canlı diyalogları dinletirken duygulu kelimelerin ne olduğunu sormak ve yakın anlamlı kelimeleriyle daha nötr cümleleri oluşturup farkını göstermek.
2. Doğru kelime seçmek. Hazır bağlamları vererek içine uygun olacak kelimeleri doldurmak ve seçim nedeninin açıklanmasını istemek. Böyle açıklama yapılırken duygulu kelimeleri gerektiren bağlam göstericilerine de dikkat çekmek. Örneğin, yüksek ses işareti, değerlendirici sözcükler vs.
3. Cümle kurma alıştırmaları. Belli kelimeleri vererek öğrencilerden doğru cümleleri kurmaları istenebilir. Etkinliği biraz daha zorlaştırmak için sadece cümle değil kısa metin oluşturmaları söylenebilir.
4. Paralel metin yazma. Nötr kelimelerle oluşturulmuş metni duygusal anlamı daha yoğun olan yakın anlamlı kelimelerle yeniden yazma aktivitesi de yapılabilir. Yazılan yeni metin drama tekniğiyle diğer öğrencilere okutulabilir.
5. Kelime hakkında konuşmalar ve bilgi düzenleme. Bilimsel yaklaşımı uygulayarak ileri düzeydeki öğrencilerle kelime anlamı hakkında teorik bilgileri verilerek sonra belli kelime kümeleri üzerine tartışılabilir.

3.4.3.10. Farklılık Kriteri: Yansıyan Anlam

Bu kriter, yine Leech'in terimlerine uygun bir kriterdir. Bu farklılıkta ön plana kelime oyunu oluşturma potansiyeli çıkar. Böyle oyun durumlarında bir kelime aynı anda birden fazla anlam taşıyor, bu yüzden bir çeşit belirsizlik gözlemlenebilir ve dolayısıyla belli bir ima veya gönderme söz konusudur. Doğal olarak bu tür oyunların başarısı eğitimin standartlarına, dilbilimsel deneyimine veya okuyucunun zihinsel çevikliğine bağlıdır. Genellikle de sloganlarda, reklamlarda ve edebiyatta kullanılsa da gündelik hayatta da yansımaların rolünü azaltmamak gerekir çünkü ince esprilerin büyük kısmını onlar oluşturur.

Örneğin: temel – esas ('temel' kelimesi aynı anda argo dilinde 'akıllı olmayan', 'primitif' şeklinde kullanıldığı için 'Bu çok temel bir soru' cümlesinde aslında gizli ironi de olabilir).

Yansıyan anlamla ilgili farklılıkların öğretimi belki çok güç görünebilir, çünkü belli gelişim düzeyini ve dile hakimiyetini öngörmektedir. Buna rağmen yansıyan anlamla ilgili kullanımlara Yeni Hitit öğretim setinde daha ilk düzeyden itibaren yer verilmiştir.

Bulmacalar, esprili sorular ve hatta sınıfta yaşanabilir bazı durumlar buna iyi bir örnek olabilir. Böyle durumlarla karşılaşarak öğretmen öğrencilere bağlamda geçen kelimeyi yakın anlamlısıyla değiştirerek anlamdaki değişiklik hakkında soru sorabilir ve kelime oyununa dikkat çekebilir.

Bu kapsamda kullanılabilecek alıştıurma tipleri aşağıda verilmiştir.

1. Şakayı veya espriyi anlamak. Kelime oyunu üzerine kurulu esprilerin anlamını kavramak, anahtar kelimesini tespit etmeyi mümkün kılar. Anahtar kelimesi tespit edildikten sonra onun yakın anlamlısını bulmak etkinliği yaptırılabilir. Sonra bulunan yakın anlamlı kelimeleri anahtar kelimesinin yerine yerleştirilerek yarattıkları etki tartışılabilir.
2. İleri düzeyde çok anlamlı kelimeleri ele alarak öğrencilerden bir cümlede onları farklı anlamlarıyla kullanmaları istenebilir sonra ise bu tür cümleleri bir dil oyuna çevirmeleri veya komik etki yaratmak için yakın anlamlıları kullanmaları istenebilir.
3. Bir ürün veya hizmet için bir slogan oluşturulması istenebilir. Bu etkinlikten önce başarılı reklam sloganları bulunup öğrencilere gösterilebilir ve tartışılabilir.
4. Drama tekniğiyle stand-up yarışması düzenlenebilir ve öğrencilerin hem var olan hem de kendi ürettikleri dil şakalarını kullanmaları teşvik edilebilir.
5. Şiir ve deneme okuması ve analiz edilmesi. Kelime oyunları ile dolu eserleri seçerek sınıf içinde okutulup tartışılabilir. Bu doğrultuda öğrencilerin fikri sorulabilir ve hatta yaratıcı ödevler de verilebilir.

3.4.3.11. Farklılık Kriteri: Eşdizimsel Anlam

Eş dizimlilik, yakın anlamlı kelimeleri birbirinden ayırt etmeye yardımcı olacak ayrı bir kriter olduğu halde eş dizimsel anlamı (Leech'in terminolojisinde) ayrı olarak anılmasına karar verilmiştir. Bu kriterde asıl olarak kastedilen, sözcüğün onun çevresinde olmaya eğilimli diğer sözcüklerle ilişkilerinden kazandığı anlamdır. Her bir sözcük konuşmada belli bağlantıları kurarak üzerine bu bağlantılardaki ortaklarından kısmen anlam üstlenir. Bu üstlenme yan anlam veya yansıma şeklinde de olabilir, ama yan anlamdan ziyade eş dizimlilikle ilgili olarak belirli ölçüde dil alışkanlığı ve anlam hatalarından kaçınmayı kast eder. Birçok araştırmalar, insanın bir cümle dinlerken onu tam olarak değil de kilit veya anahtar kelimelere ayırarak algıladığını gösterir. Bu

yüzden anahtar kelimelerin eş dizimli ortakları bu cümlede olmasa da insanın algısında belirebilir ve bu nedenle özellikle önemli konuşmalar yazıldığı ve hazırlandığı süreçte kelimelerin bu özelliği göz önünde bulundurulmalıdır.

Örneğin: iş – emek – çalışma (‘iş’ ve ‘çalışma’ daha çok ‘yapmak’ kelimesini öngörürken, ‘emek’ kelimesi ‘harcamak’ veya ‘vermek’ kelimelerini aklına getirir).

Bu konu aslında tek kelimenin öğretiminden ziyade öbek ve kalıplaşmış kelime grupları, ayrıca da kullanım sıklığına dayalı ifadelerin kullanımının öğretimiyle ilgilidir. Bu durumda en önemli adım aslında öğrencilerde kelimelerin tek başına anlamı olduğu gibi zorunlu bir ortak anlamın da olmasıdır. Beraber kullanılan kelimelerden ve koşullardan doğan genel anlamın kırıntıları kelimenin özgün anlamına da girmiş olabilir. Bu yüzden kelimeleri tek başına değil grup halinde ve özellikle de eş dizimlileriyle beraber öğrenmek ve öğretmek en mantıklısıdır.

Bu kapsamda kullanılabilecek alıştırmalar tipleri aşağıda verilmiştir.

1. Kelime eşleştirmek: Daha ilk aşamada yapılan alıştırma türüdür. A1 düzeyinde ‘yapmak’ ve ‘etmek’ fiillerin kullanımıyla ilgili bir etkinlik vardır ve orada verilen kelimeleri iki gruba ayırmak gerek: ‘yapmak’ fiiliyle kullanılan grubu ve ‘etmek’ fiiliyle kullanılan grubu. Buna benzer şekilde ilk aşamalardan başlayarak isim türlü kelimeler için de böyle etkinlikler yaptırılabilir ve eğer farkı ilk başta açıklamak zor ise bazen sadece doğru kullanım çiftlerini yerleştirmek yeterli olabilir.
2. Yüklü bağlam örnekleri verilerek kelimenin anlamı ve kullanımı ile ilgili öğrencilerden analiz istenebilir. Örneğin ‘iş’, ‘emek’, ‘çalışma’ gibi kelimeleri içeren farklı cümleler, öbekler, deyimler vs. toplanılıp öğrencilere incelemeleri için sunulabilir. Sonra hep beraber beyin fırtınası ve tartışma yapılarak kelimelerin kavram haritaları, anlam incelikleri ve kullanım özellikleri ortaya çıkarılabilir.
3. Doğru kelime seçme: Verilmiş cümlelere veya metinlere yakın anlamlı kelimelerden sadece birinin yerleştirilmesini öngören alıştırmalar yaptırılabilir.
4. İleri düzeyde yakın anlamlı kelimeler verilerek onların arasındaki farkları ortaya koyan cümleler oluşturmaları istenebilir. Kriterlerden biri eşdizimli anlam alanındaki farklılık olabilir.

3.4.3.12. Farklılık Kriteri: Anlamsal Alandan Kaynaklanan Farklılık

Anlamsal alan, dilbilimde, anlamlarında bir veveyaha fazla özelliği paylaşan bir grup kelimeyi oluşturan bir alandır. Bir dili konuşan insan ancak aynı anlamsal alandan diğer kelimelerin anlamlarını bildiği halde bir kelimenin anlamını tam olarak kavrayabilir. Bu varsayımdan yola çıkılarak yakın anlamlı kelimelerin anlamsal alanını incelerken arasındaki fark net olmasa da hissedilebilir hale getirilebilir. Bir kelimenin anlamsal alanını oluşturmak aslında onun diğer kelimelerle ilişkilerini ortaya koymak demektir. Anlamsal alanı oluşturan ilişkiler şunlardır: Altanlamlılık, parça-bölüm ilişkisi, uyumsuzluk, karşıtanlamlılık, evrişik ilişkisi ve mutlak eş anlamlılık. Bu ilişkiler tek tek incelenirken kelimenin onu diğer sözcüklerden ayıran birçok özelliği kendiliğinden belirecektir. Tam bir tablo oluşturulduğunda kelimenin anlamıyla ilgili sorular ortadan kalkacaktır. Ancak şunu belirtmek gerekir ki böyle bir analizi yapabilmek için öğrencilerin yeterli dil düzeyine sahip olmaları gerekmekte ve B2 aşağı seviyelerde uygulanmamalıdır.

Kelimeler farklı sözcüksel alanlara ait olabilir. Böylece, ‘ampul’ kelimesinin semantik alanı ‘mum’ kelimesininki ile aynı değil, çünkü ‘ateş’le aynı semantik alanda olabilecek ‘mum’dan farklı olarak ‘yapay ışık’ veya ‘elektrik’le daha sıkı ilişkide bulunduğunu söyleyebiliriz.

Anlamsal alanlar, esas olarak onları oluşturan ögeler arasında tanımlanan ilişkilere bağlı olarak birçok şekilde sınıflandırılabilir: Kapalı anlam alanı (yeni ögeleri kabul etmeyen alan, örneğin: yalnızca yedi olan haftanın günleri veya on iki olan yılın ayları); açık semantik alan (her zaman yeni terimler eklenebilecek alan, örneğin, bilgisayar aksesuarları: kamera, klavye, fare, kalem sürücü, kulaklık vb.); kademeli anlamsal alan (farklı nüansları ile ögelerin ölçek oluşturduğu alan türüdür, örneğin, ruh halleri: hevesli, mutlu, neşeli, vs); zıt anlamlı semantik alanlar (muhalefet ilişkilerinin kurulduğu kelimelerle oluşturulanlardır örneğin: mutlu / hüzünlü, barış / savaş, gece / gündüz); ilişkisel semantik alan (örneğin, orman, ağaç, flora, fauna, vahşi vs. bu tür bir ilişki genellikle daha öznel) vs.

Örneğin: aktör – oyuncu (‘oyuncu’ kelimesi sadece ‘sinema’ veya ‘tiyatro’ gibi semantik alanlarına girmekle kalmayıp ‘oyun’ anlamsal alanına da girmekte).

Genel olarak kelime öğretimini gerçekleştirirken anlamsal alanı göz önünde bulundurmak gerekir, çünkü kelime tek başına değil, ilişkileri içinde ve anlamların

ağında verilmelidir. Her kelimenin ait olduğu anlamsal alanı vardır ve hatta birden fazla anlamsal alana girebilir. Bu anlamsal alanlarda diğer üyelerle ilişki içinde bulunarak kelime kendi öz anlamını yeniden şekillendirir ve asıl anlamı etkilenmiş olur. Yeni kitapların çoğu anlamsal alan ilkesine göre yapıştığı halde bu tür bilgileri öğrencilere kısa da olsa vermekte fayda vardır. Teorik açıklamalardan çok pratik izahlar yapılabilir ve uygulamalı alıştırmalar yaptırılabilir.

Bu kapsamda kullanılabilecek alıştırma tipleri aşağıda verilmiştir.

1. İlk aşamalardan başlayarak gruplandırma alıştırmaları yaptırılabilir. Yakın anlamlı kelimeler kullanıldığı tematik gruplara (anlamsal alanlara) göre gruplandırılabilir.
2. Zıt anlamlısını yazma: Bu gruba altanamlısı, üstanamlısı vs. kategoriler dahil edilebilir. Bazı yakın anlamlı kelimeler için sonuçlar farklılık gösterebilir. İleri düzeylerde ve özellikle çokanamlı kelimeler için girdiği farklı anlamsal alanlara göre yakın anlamlıları ve zıt anlamlıları bulmaları istenebilir.
3. Yakın anlamlı kelimelerin kademeli olarak yazılması: Böyle etkinlikte başka kriterler de uygulanabilir ve bu şekilde yakın anlamlılardan bir kritere göre (mesela bir niteliğin yoğunluğu) bir skala oluşturulmuş olabilir.
4. Kelime haritasını oluşturma: Yüksek seviyede öğrencilerle kelime haritaları oluşturulabilir ve belli bir sözcük için yakın anlamlıları, zıt anlamlıları vs. bulunabilir, ayrıca girdiği anlamsal alanlar tespit edilip uygun bağlamlar yaratılabilir.

3.4.3.13. Farklılık Kriteri: Çokanlamlılık

Çokanlamlılık, dilde en sık rastlanan olgulardan biridir. Hem dil tasarrufundan hem de diğer sebeplerden ötürü hemen hemen her kelime birden fazla anlama sahiptir. Özellikle de dilde en sık kullanılan sözcükler genellikle en çok ve birbirinden değişik anlamlara sahiptir. Bu yüzden iki kelime genel olarak ancak bir anlamda eş olabilir diğer anlamlarda ya yakın veya tamamen farklıdır. Durum böyle olunca yakın anlamlı kelimeler arasındaki fark, onların tüm anlamları verilerek gösterilebilir, özellikle de doğru bağlam ve tema içinde olarak.

Örneğin: baş – kafa – kelle.

Hemen ilk derslerden itibaren öğrenciler çokanlamlı kelimelerle karşılaşmak zorundadır. Bilinen gerçek şu ki en sık kullanılan kelimeler en çok anlam taşıyanlardır. Kelime öğretiminin ilk ilkelerinden biri ise dilde en sık kullanılan kelimeler ve öbeklerle başlamak. Bu durumda en iyisi çokanlamlı kelimeler için adım adım farklı bağlamlar yaratarak öğrencileri onların kullanım ve anlam potansiyeline alıştırmaktır. Hemen aynı anda tüm anlamları vermeyip zamanla ve önceden hazırlık yaparak kelimelerin anlamlarını öğretmek gerekir. Ancak aradan çok zaman geçmemelidir ve yeni bilgiler düzenli olarak eklenmelidir. Bütün diğer durumlarda olduğu gibi çokanlamlılık da farkındalık ister bu yüzden öğretmenin ana görevlerinden biri öğrencileri bu tür dil olgularına hazırlamaktır.

Bu kapsamda kullanılabilecek alıştıırma tipleri aşağıda verilmiştir.

1. Resimlerle etkinlikler: Çokanlamlı kelimenin anlamları resimle gösterilebiliyorsa onları kelimeyle beraber kullanmak gerekir. Kelime öğrenildikten sonra ise öğrencilerden kelimeyi tanımlayan tüm resimleri seçmeleri istenebilir. Sonra bu etkinliğe yakın anlamlı kelimeleri katarak ve resimlere dayanarak arasındaki farkı sezdirerek anlatmak mümkündür.
2. Doğru kelime seçmek. İlerleyen düzeylerde öğrenilmiş yakın anlamlı kelimelerle boşluğu doldurma ve doğru kelime seçme alıştırmaları yaptırılabilir. İki veya daha fazla yakın anlamlı kelime için ve çokanlamlılığı sebebiyle içine sadece birinin uyacağı şeklinde cümleler oluşturularak seçmeli etkinlikler yaptırılabilir.
3. Kelimenin tanımını vermek. Orta düzeyden başlayarak öğrenciler öğrendiği kelimeleri tanımlamalıdır. Çok anlamlı kelimeler için çoklu tanımlar vererek her tanım için yakın anlamlısı bulmaları da istenebilir.
4. Anlam tahmini alıştırmaları. Çokanlamlı kelimeyi farklı anlamları ele alarak birçok bağlamla tanımlamak. Öğrencilerin dikkatini çekmek için bu etkinlikler bilmece şeklinde yapılabilir.
5. Dil oyunları ve çokanlamlılıktan kaynaklanan dil esprileri okutmak ve yazdırmak.

3.4.4. Yakın Anlamlı Kelimelerin İşlevsel Farklılıklar Kriterleri

Dördüncü gruptaki farklılıklar daha çok edimbilim alanına ait olup işlevsel farklılıkların düzeyini oluşturmaktadır. Bu farklılıklar genellikle daha çok cümle içinde kendisini göstermekte fakat bazen kelime düzeyinde de söz konusu olabilmektedir. Bu yüzden işlevsel farklılıklardan özellikle sözcük için geçerli olduğu düşünülerek edimbilimsel farklılıklar grubu ayrı olarak ortaya çıkmıştır. Bazı hususlar anlamsal farklılıklarla çağrıştırılabilir ve araştırmacının fikrine göre böyle bir durum dil öğretimi açısından iyiye kullanılabilir çünkü benzer veya aynı olaylar farklı yollarla tanımlanarak öğrencilere farklı yollarla anlatılabilir. Bu da dil öğretimine daha çok anlatım seçeneği sunmak demektir.

Tablo 46. Yakın Anlamli Kelimeler Arasındaki İşlevsel Farklılık Kriterleri

YAKIN ANLAMLI KELİMELEİN İŞLEVSEL FARKLILIKLAR KRİTER LİSTESİ	
1.	Tanımlayıcı işlev.
2.	Konuşmacının gösterilene olan ilişkisi.
3.	Konuşmacının iletinin muhatabına olan ilişkisi.
4.	Normal ve yeni (okasyonizm) kelimeler.
5.	Estetik işlev (ifade edebilirlik)
6.	Yerel, otantik etki yaratma işlevi.
7.	Egzotizasyon işlevi (ve güzel sesletim).
8.	Örtmece işlevi.
9.	Kelimenin eski veya yeni olması.
10.	Yergi ve satirik, komik efekt ve mizah işlevi.
11.	Büyüleme veya dikkat çekme işlevi.
12.	Duygu boşaltma işlevi.
13.	Dilde en az çaba ilkesi veya tasarruf işlevi.

Her bir ölçek aşağıda detaylı olarak açıklanmış ve bu kapsamda yabancı dil olarak Türkçe eş/yakın anlamli kelimelerin öğretimi detaylıca ele alınarak bu doğrultuda alıştırmaya önerilerine yer verilmiştir.

3.4.4.1. Farklılık Kriteri: Tanımlayıcı İşlev

Burada sözcükten oluşabilecek bir cümleden bahsedilmektedir. Aslında bir sözcük söz konusu işlev sayesinde anlamlı bir cümle olabilir ve hatta bir kelimeyle farklı duygu tonları ve anlamın ayrıntılı özellikleri dinleyiciye ulaştırılabilir. Şüphesiz böyle durumlarda bağlamın yeri küçültülemez ayrıca dil dışı etkenler de böyle cümlelerin doğru bir şekilde anlaşılmasında önemli rol oynamaktadır.

Örneğin: Adam – beyefendi – erkek (Adamsın! Cümlesinde ‘bravo’, ‘çok iyisin’ anlambirimciği).

Bu işlev sıkı sıkıya çokanlamlılıkla, çağrışımlarla ilgili olup onlarla beraber anlatılabilir. Öğretmen ilk aşamalardan itibaren özgün bağlamları kullanarak kelimelerin bu tür özelliklerine dikkat çekmeli ve mümkün olduğunca kelimelerin söz konusu kullanımları hakkında bilgi vermelidir.

Bu kapsamda kullanılabilecek alıştırma tipleri aşağıda verilmiştir.

1. Temel seviyede ders sırasında en sık kullanılan sözcüklerin bu işlevinden yararlanılarak bağlamlar yaratılabilir ve sonra basit bir açıklama yapılabilir. İlerleyen zamanlarda öğrencilerden ne anladıkları sorulabilir ve bunun üzerine anlamla ilgili daha derin bilgi verilebilir.
2. Çoktan seçmeli ve boşluk doldurma alıştırma. Yakın anlamlı kelimelerden sadece birinin uygun olacağı şeklinde metinler oluşturularak öğrencilerden bu boşlukları doldurmaları veya alternatiflerden seçmeleri istenebilir.
3. İleri düzeylerde daha derin dil farkındalığı oluşturmak amacıyla beyin fırtınası yapılarak belirlenmiş yakın anlamlı kelimelerin bu fonksiyonla ilgili dildeki davranışlarını analiz edip tartışma veya sunum şeklinde konuşulabilir.

3.4.4.2. Farklılık Kriteri: Konuşmacının Gösterilene Olan İlişkisi

Konuşmacının hakkında konuştuğu objeye veya kişiye öznel ve özel tutumu ile ilgili bütün dil olanaklarına ifade edilebilirlik de denir. Bu farklılıkta aslında konuşmacının tutumu söz konusudur ve anlattığına olan bakış açısını göstermektedir. Bu bakış açısı nötr, duygusal, negatif, olumlu olabilir. Konuşmacının hitap ettiği şeye karşı tutumu, bir ifadenin içeriğinin bir değerlendirmesidir. Örneğin, söylediğinin gerçeği veya yanlışlığı, ironi, anlamlılık, anlamsızlık, vb.. Bazen kişisel bir tutumu olup bazen ise örf ve adet

tarafından şekillendirilmiş bir tepki olabilir. Kişisel tepkileri tespit etmek çok zordur çünkü kişiden kişiye ve hatta bir insanın farklı hayat dönemlerinde bile farklılık gösterebilir. Bununla birlikte gelenek tarafından koşullandırılmış tepkiler büyük ölçüde bütün anadili konuşurlara belli derecede yakın ve tanıdık. Bu yüzden bu tür ilişkileri dil içinde saptamak mümkün olarak görünmektedir. Söz konusu işlev özellikle yabancı dil öğretiminde faydalı olabilir çünkü yabancı öğrenciler için çıkış noktası kendi dilleridir.

Örneğin: köpek – it, ev – köşk – kulübe, kadın – karı.

Kelimelerin içindeki tutum anlayışı yan anlam konusuyla yakından ilgilidir ve beraber öğretilir. Öğretmen her zaman dilin önemine ve kelimelerin barındırdığı farklı derinliklerine öğrencilerin dikkatini çekmelidir. Dile olan bilinçsiz yaklaşımın yerine farkındalık ve dil hissiyatı oluşturmak önemlidir. Kültürel tutumların önemi vurgulanmalı ve alıştırmada özellikle ileri düzeylerde dil üzerine konuşmalar yapılmalıdır.

Bu kapsamda kullanılabilecek alıştırmalar tipleri aşağıda verilmiştir.

1. İlk aşamalarda bazı yakın anlamlı kelimeler drama yoluyla açıklanabilir ve sonra öğrencilerden ‘olumlu’ – ‘olumsuz’ – ‘nötr’ diye gruplara sınıflandırmaları istenebilir.
2. Resimle eşleştirme. Bu uygulama da ilk aşamalardan itibaren yapılabilir. Eğer söz konusu yönle birbirinden farklılık gösteren kelimeleri resimle göstermek mümkünse bu yola başvurulabilir.
3. Boşlukları doldurma. Yakın anlamlı kelimeleri onlara uygun cümlelere yerleştirme etkinliği öğrencilerde söz konusu kelimeleri daha iyi kavramalarını da sağlayacaktır.
4. Bağlam oluşturma alıştırmaları. Yakın anlamlı kelimelerle farklı cümleler yaratarak arasındaki farkı belirgin yapma etkinlikleri uygulanabilir. Bu tür etkinlikler ileri düzeyde yapılmalıdır çünkü öğrencilerin dile hakim olmasını öngörmektedir.

3.4.4.3. Farklılık Kriteri: Konuşmacının İletinin Muhatabına Olan İlişkisi

Bu farklılık, konuşan insanların arasında olan ilişki, hiyerarşi ve birbirine beslediği tutumu kapsamaktadır. Bir konuşmacının kullandığı sözcükler aslında dinleyicinin statüsü, konuşmacının statüsü ve özneye olan tutum ve mesafe hakkında önemli ipuçları

verebilir, çünkü özellikle birkaç yakın anlamlı kelimelerden belli bir kelimeyi seçerek bütün bu ilişkiler etkilenmiş olmaktadır. Ayrıca bu farklılığa şu hususlar da dahil edilebilir: Değerlendirme, dinleyiciyi yakın veya yabancı olarak algılama ve dinleyiciyi bir sosyal tabakaya veya sınıfa dahil etmedir.

Örneğin: arkadaş – birader.

Bu farklılık, bir önceki farklılıkla ve yan anlamla beraber öğretiler. Kendisini en çok seslenme ve hitap etme işlevlerinde gösteren bu farklılık özellikle diyaloglarda önemlidir. Filmleri, kısa videoları, otantik metinleri vb. gibi malzemeler kullanarak, söz konusu farklılığa dikkat çekilerek gerekli açıklamalar yapılmalıdır. Bazen dilin üsluplarıyla ilgili olup, bazen ağız veya lehçe farkı olarak da kendini gösterebilen bu farklılığın bilinmesi, yabancı dil öğrenenler için çok fayda sağlayabilir çünkü doğru iletişimin kurallarından biri, muhatabının dilinin kodunu doğru çözmektir.

Bu kapsamda kullanılabilecek alıştırtma tipleri aşağıda verilmiştir.

1. İlk aşamalarda öğretmen derste konuşurken ve öğrencilere hitap ederken farklı ses tonuyla farklı hitap sözcükleri kullanabilir. Zaman geçtikten sonra bu sezdirimsel yolla verilen bilgiyi bir drama tekniği veya küçük alıştırtmalarla kontrol edebilir. Örneğin, sosyal durumları belirterek (market, taksi, arkadaşların buluşması vs.) yakın anlamlı kelimelerden hangisinin en uygun olacağını sorabilir.
2. Boşluk doldurma, eşleştirme ve çoktan seçmeli alıştırtmalar: İlk aşamalarda öğrencilerin işlediği metinler ve dinlemelerden hareketle verilmiş yakın anlamlı kelimelerden en uygun olanıyla cümlelerdeki boşlukların doldurulmaları veya cümle parçaların eşleştirilmesi istenebilir. İleri aşamalarda seçenek vermeden boşluk doldurma etkinlikleri yaptırılabilir veya yeni ve tanıdık olmayan metin ile çalışırken çoktan seçmeli etkinlikler yaptırılabilir.
3. Drama uygulamaları: Bazen bir farklılığı özellikle de ilk aşamalarda metadil olarak anlatmak çok zor olabilir bu yüzden öğrencilerde belli kelimelerle drama yoluyla bir kavrayış bağı oluşturulabilir. Örneğin, öğretmen ‘arkadaşlar’ kelimesini nötr sesle söylerken, ‘kanka’ veya ‘ahbaplar’ kelimesini başka ses tonuyla veya jestlerle söyleyebilir. Video izletirken bu tür farklılıklara öğrencilerin dikkatini çekerek sonra böyle diyalogların canlandırılmasını isteyebilir. İleri düzeylerde ise anlambilimsel

yaklaşımı sergileyerek öğrencilerle farklı yakın anlamlı kelimeleri gerektiren dil durumları üzerine beyin fırtınası da yapılabilir.

3.4.4.4. Farklılık Kriteri: Normal ve Yeni (Okasyonalizmler) Kelimeler

Dilin veya sözün her kelimesi, anlamını bağlamda gerçekleştirir, ancak normal (kanonik) kelimeler yeniden sunulan bağlamı ister, fakat yeni (okasyonalizm) kelimeler yeni, biçimlendirici, yaratıcı bir bağlam gerektirir (Babenko, 1997). Bu tür kelimeler kişiye özel sözcükler olup belli bağlamda ve belli şartlarda normal kelimelerin yakın anlamlısı olarak kabul edilebilir. Ancak böyle bir kabullenme yapılırken bu kelimeyi yaratmış bağlam ve söylem öznesi mutlaka dikkate alınmalıdır.

Ayrıca bu gruba normal kelimelere kazandırılmış yeni anlamlar da eklenebilir. Genellikle okasyonel anlamlı kelimeler kişiye özel anlamlarla doldurularak hiç beklenmedik sözcüklerle yakın anlam kazanabilir. Bu yüzden de normal kelimeler ve okasyonalizmler arasında çıkan yakın anlamlılık ilişkileri ancak bunu yaratmış bağlam ve bunu söylemiş insan açısından ele alınmalıdır. Bu tür yeni anlam kazanmış kelimeler mecazlara ait maddede de ele alınmıştır ancak tam olarak mecaz olmadıkları için burada da verilmiştir. Okasyonalizmler için öğretim ve alıştırma mecaz farklılığıyla aynı olabilir.

Örneğin: kol – spaghetti.

‘Mecazi anlam’ öğretimine bkz.

3.4.4.5. Farklılık Kriteri: Estetik İşlev (İfade Edebilirlik)

Bu kriterin ayrı olarak gösterilmesinin bir sebebi vardır. Genelde ifade edebilirlik konuşmacının konuştuğu şeye veya iletinin muhatabına tutum ile ilgili olup önceki maddelere eklenebilirdi. Fakat burada öznel tutumundan daha çok dil biçemleriyle ve özellikle dil estetiğiyle ilgili bir durum söz konusudur. Hemen belirtmek gerekir ki dil estetiği en çok önceden hazırlanmış konuşmalarda ve edebi metinlerde görülmektedir. Ancak gündelik hayatta da insanların genel konuşmasında bulunabilir. Estetik ifade edebilirliğin birbirinden farklı görevleri vardır: bir fark yaratmak, bir yücelik eklemek,

bir cümleyi daha güzel yapmak, bir stil özelliklerine uymak vs. Genellikle bu kriter kelime düzeyinden çok cümle seviyesinde kendisini belli eder, fakat kelime seçimi de bu kriter için çok önemlidir, bu yüzden birkaç yakın anlamlı kelimelerden belli bir kelimeyi seçmek söz konusu kriterin belirtisi olabilir.

Örneğin: eser – başyapıt.

Dilin estetik işlevi hakkında ilk aşamalardan beri bahsetmek yerinde olacaktır. Yetişkin insanlara yabancı dil öğretilirken onların kendi anadiline sahip oldukları varsayılmaktadır bu yüzden kendi dillerinde estetik işlev hakkında bir fikri olduğu kabul edilmektedir. Edebiyat dilinde daha çok rastlanan bu işlev asıl olarak kendisini sokak konuşmalarında bile göstermektedir ve insanların özel konuşma tarzlarına da özgün olabilmektedir. İlk ihtiyaçları karşılamak için gerekli olmadığı halde estetik işlev dile etkilicilik ve güzellik kattığı için göz ardı edilmemelidir. Estetik işlev sayesinde dilin imkanları ortaya çıkmakta ve dili zenginleştirmektedir, bunun dışında dilin estetik işlevini kullanarak konuşan insanın dil hakimiyeti seviyesi de artmaktadır. Bu yüzden daha ilk aşamalardan başlayarak öğrencilere estetik işlevle ilgili bazı bilgiler verilmeli ve onların dikkati kelimelerin ve cümlelerin estetik işlevine çekilmelidir. Özellikle şiirler, şarkılar, kısa öyküler ilk basamaklarda okutulabilir ve içinde geçen estetik unsurlara değinilebilir. Bazı kelimelerin ötekilere göre daha çok ifade edebilirliğe sahip oldukları anlatılmalıdır ve dil öğretimi boyunca öğrencilerin dili sadece gündelik ihtiyaçları karşılamalarını değil, dilde yaratıcı olmalarını da teşvik etmek gerekmektedir.

Bu kapsamda kullanılabilecek alıştıırma tipleri aşağıda verilmiştir.

1. Bazı yakın anlamlı kelimeleri anlatırken drama tekniğiyle, ses tonuyla ve jestlerle arasındaki estetik işlevle ilgili farkına değinmek gerekmektedir. Bunun üzerine söz konusu kelimelerin geçtiği cümleleri öğrencilere vererek doğru bir melodiyle ve ses tonuyla okumaları istenebilir.
2. Kategorilere ayırma. İlerleyen aşamalarda yakın anlamlı kelimeleri estetik işlev kriterine göre farklı gruplara ayırtma etkinliği yaptırılabilir.
3. Yakın anlamlısını bulmak. Bu etkinlik hem basit bir şekilde yaptırılabilir hem de ileri düzeylerde özellikle bir kelimenin estetik işlevi daha belirgin yakın anlamlısını bulma olarak yaptırılabilir.

4. Yakın anlamlı kelimeleri hazırlayıp onlarla küçük şiirler yazdırmak. İlk aşamalarda öğrenciler için ilk iki satır yazıp, kalan iki satırı tamamlamaları istenebilir. İlerleyen zamanlarda sadece kelimeler verip şiir yazdırma etkinliği uygulanabilir. Şiir yerine kısa öyküler de yazdırılabilir. Bu edebi görevler için kullanılabilecek cümle yapıları hazırlanabilir. Yakın anlamlı kelimeler arasındaki farkı vurgulayan kalıplar tercih edilebilir. Örneğin: x değil, y. Veya, x, daha doğrusu y. Veya tüm x'lerden, y olmak gibi yapılar öğrencilere öğretilerek, yakın anlamlılar arasındaki farkı daha belirgin hale getirmek de söz konusudur.

5. İleri düzeylerde ünlü şairlerin şiirlerini inceleyerek, içinde geçen anahtar kelimeleri yakın anlamlılarıyla değiştirilerek oluşan sonuçlar üzerinde tartışma etkinliği uygulanabilir.

3.4.4.6. Farklılık Kriteri: Yerel, Otantik Etki Yaratma İşlevi

Orijinal yazılışıyla aktarılan ulusal yiyecek ve içecekler, kültürel unsurlar vs. yerel lezzet ve yerel algı yaratmaya yarayan araçlar bu farklılık grubuna dahil edilebilir. Sosyokültürel belirticiler olan bu dilsel araçlar, belirli bir insanın veya sosyal grubun sembolü olup bazı bağlamlarda birkaç yakın anlamlı kelimelerden ancak tek bir sözcük geçerli olabilir, çünkü sadece bu sözcük söz konusu yerel hissi taşıyıp onu dinleyeciye veya okuyucuya aktarabilir.

Örneğin: simit – donut, tutu – rehin.

Öğretimi: Bu farklılığın bilinmesi ve ayrıştırılabilmesi daha çok insanın genel kültürüyle ilgili olmaktadır ve ders programı içerisinde bütün hususlara değinmek mümkün olarak görünmemekle beraber bu konuyla ilgili öğretmenin yapması gereken bazı nüanslar mevcuttur. İlk olarak özellikle Türkçeye ait ve tercümesi bulunmayan kelimeleri görsellerle öğretilabilir. ‘Simit’ gibi kelimelerin daha ilk günlerden beri öğrencilerin hayatına girdiği için bunlarla bazı etkinlikler yaptırılabilir. İki dilli ve yabancı açıklamalı sözlüklerde bu tür otantik kelimelere genellikle açıklama dilinden yakın sözcükler sunulduğu halde bunların aynı anlama gelmesi ve aynı bağlam yaratması mümkün değildir. Bu yüzden temel düzeyden itibaren bunun gibi kelimeler üzerinde durulmalı ve sözlükte yakın olarak gösterilmiş kelimelerden otantiklik kriteriyle çok farklı olduğu açıklanmalıdır.

Bu kapsamda kullanılabilecek alıştırtma tipleri aşağıda verilmiştir.

1. Görsellerle eşleştirmek. Temel seviyede en sık uygulanan alıştırtmalardan biri olarak bu etkinlik hem genel kelime öğretimi için uygundur hem de otantiklik farklılığı olan yakın anlamlı kelimeleri ayırtmak için kullanılabilir.
2. Çoktan seçme ve boşluk doldurma alıştırtmaları. Bu alıştırtmalar da temel seviyeden başlayarak uygulanabilen etkinliklerdir. Dil hakimiyeti ilerledikçe içine kelimelerin yerleştirilmesi gereken metinler daha özgün ve zor olabilir.
3. Gruplandırma. Bu tür alıştırtmalarda yakın anlamlı kelimeleri bir veya birkaç kritere göre farklı gruplara ayırmak gerekmektedir. Söz konusu durumda kriter ‘otantik – genel’ olarak seçilebilir.
4. İleri seviyelerde tanım verme etkinliği yaptırılabilir ve otantik kelimenin anlamını bunu hiç bilmeyen kişiye anlatmayı öngören drama çalışmaları da uygulanabilir.

3.4.4.7. Farklılık Kriteri: Egzotizasyon İşlevi (ve Güzel Sesletim)

Dilin egzotizasyon işlevi, genellikle olayların, eylemlerin, kişilerin egzotik ve standart dışı doğasını vurgulamak için kullanılır. Yabancı kelime, çoğu zaman egzotik sesletimi nedeniyle daha gizli ve değişik olmaktadır. Ödünç kelimeler üzerinde teori kısmında ayrıntılı olarak durulmuştur ve orada da belirtildiği gibi bazı yabancı kelimeler artık dilin söz varlığına girip yabancı olarak algılanmamaya başlamıştır. Bununla beraber bazı kelimeler dilde oldukça yeni, dile girmeye çalışmakta veya bir insanın özel kullanımı olarak kendisini göstermektedir. Egzotizasyon işlevini üstlenebilen kelimeler de, bu yeni, dilde daha pek çok rastlanmayan kelimelerdir.

Güzel sesletim kriteri de egzotizasyon işlevle çok örtüştüğü için aynı maddede ele alınmaya karar verilmiştir. Bu kriterde kelimenin ses tarafının değeri öne çıkmaktadır. Bu işlev veya kriter özellikle dil sanatları, özellikle de şiirler için önemlidir. Ayrıca özel bir algı oluşturmak isteyen insanların da sık sık başvurduğu yöntemlerden biridir.

Örneğin: konum – lokasyon.

Asıl olarak bu farklılığı öğretmekten ziyade öğrencilere açıklamak gerekir. Son zamanlarda egzotizasyon işlevi üstlenen ögeler çoğaldığı için ve özellikle yurtdışında

eğitim görmüş veya iki dille çalışan insanlar tarafından sıkça kullanıldığı için dilin gündemini meşgul etmeye başlamıştır. Fakat çoğu zaman bu tür kelimelerin kullanımı yersiz ve gereksiz olmanın yanı sıra gülünç etki yaratabilmektedir. Bu yüzden öğrencileri asıl Türkçe veya Türkçeye iyice yerleşmiş kelimeleri kullanmaya teşvik etmek önemlidir.

Bu kapsamda kullanılabilecek alıştırma tipleri aşağıda verilmiştir.

1. İlk aşamalarda özellikle sınıfta öğrencilerden duyulmuş bu tür kelimeleri tespit ederek bunlarla bir etkinlik yaptırılabilir. Örneğin, doğru / yanlış alıştırması şeklinde uygulanabilir.
2. Kelime değiştirme alışırmaları: İleri düzeylerde öğrencilere egzotik ve dile yerleşmemiş kelimeler bol olan metni vererek içinde geçen ve yerinde olmayan kelimeleri ölçünlü dilden yakın anlamlılarıyla değiştirmeleri istenebilir.
3. İleri düzeylerde drama yöntemiyle diyalog canlandırmaları yaptırılabilir. Diyalogda zıt iki karakterin konuşması canlandırılarak ikisinin aynı anlamı taşıyan fakat biri ölçünlü dildeki öbürü ise egzotik kelimeleri kullanmalarına ses tonuyla, mimikle dikkat çekmek mümkündür.

3.4.4.8. Farklılık Kriteri: Örtmece İşlevi

Örtmece işlevi, dilde kaba, kabul edilemez bir ifadeyi belirli bir durumda veya bağlamda hafifletmeyi amaçlayan, farklı, daha kabul edilebilir bir ifadeyle değişmesi gerektiği durumlarda ortaya çıkmaktadır. Teori kısmında belirtildiği gibi, yabancı dil üniteleri kelimenin ‘kaba’ etkisini hafifletme rolünü başarıyla yerine getirmektedir. Bazen üslup veya kişisel nedenler, bazen ise durumsal sebepler örtmece gerektirmektedir ve o zaman birkaç yakın anlamlı kelimelerden en kabul edilir olanı seçilir.

Örnek: öldürmek – etkisiz hale getirmek, hırsız – suçlu, tuvalet – lavobo.

Egzotizasyon işlevi olduğu gibi örtmeceler de ilk olarak sınıf içinde öğrencilerin kullandığı kelimelerin açıklamasıyla başlayabilir. Türkiye’de yaşayan ve sokak diline maruz kalan öğrenciler, dil hissine sahip olmadıkları için bazen yanlış kelimeleri ve cümleleri kullanabilmektedir. Bu tür kullanımların ölçünlü dile aykırı, veya

kullandıkları ifadeleri hafifletmek mümkün olduğu gerçeği onlara anlatılmalıdır. İleri düzeylerde bu konu üzerine öğrencilerin isteğiyle küçük araştırmalar ve sunumlar da yapılabilir.

Bu kapsamda kullanılabilecek alıştırmalar tipleri aşağıda verilmiştir.

1. İlk aşamalardan itibaren öğrencilerde kelimelerle ilgili belli bir farkındalık yaratmak gerekmektedir. Bazı kelimeler her ortamda kullanılabilirken bazı kelimelerin ağır veya uygun olmadığını anlatmak önemlidir. Sınıfta tespit edilmiş bu tür kelimelerle doğru / yanlış niteliğinde alıştırmalar yapılarak örtmece olanlar öğretilir.
2. İleri düzeylerde yakın anlamlısını bul yönergeli alıştırmalar özgün metinlerle çalışırken yaptırılabilir. Kaba kelimelerin daha kabul edilir kelimeleriyle değiştirildikten sonra cümle üzerindeki etki hakkında küçük tartışma yapılabilir.
3. İleri düzeyde çeşitli ironik veya komik malzemeler toplanabilir veya öğrencilere yazdırılabilir, kelime oyunları kullanılabilir ve konu üzerinde daha bilimsel açıdan durulabilir.

3.4.4.9. Farklılık Kriteri: Kelimenin Eski veya Yeni Olması

Türkçede diğer dillerde olduğu gibi eski ve hatta kullanımdan çıkmak üzere olan, normal ve çok yeni kelimeler bulunmaktadır. İnsanların kelime seçimine gelince farklı nedenler söz konusudur: geldiği kültür ve coğrafya, yaş ve sosyal statü, kişisel özellikler ve yaratmak istenilen algılar. Örneğin çok modern görünmek isteyen insanın seçtiği kelimeler böyle bir isteği olmayan insana göre farklı olabilir. Bazı insanlar ise eski kelimeler kullanarak atalarla, geçmişle ve milli değerlerle bağlantı kurmaya çalışabilirler. Farklı sebepler insanları farklı kelimeleri kullanmaya zorlamaktadır. Türkçede birçok eski kelime Arapçadan veya Farsçadan alınmış olup bazen o ülkelerde yaşayan veya o dilleri iyi bilen veya Osmanlıca'yı özleyen kişiler tarafından sıkça kullanılmaktadır.

Örneğin: hanım – hatun, soru – sual.

İlk derslerden itibaren öğrencilere sadece güncel dilde kullanılan kelimeleri öğretmek başlamak gerekmektedir. Fakat özellikle Arap ülkelerinden ve İran'dan gelen öğrenciler Türkçe öğrenirken zorlanmamak amacıyla kendi dilindeki normal olan kelimeleri yanlış

olarak kullanmaya meyillidirler çünkü çoğu eski Arapça ve Farsça kelimesi hemen hemen gündelik dilden çıkmış vaziyette bulunmaktadır. Bu yüzden bu tür kullanımlar tespit edildikten hemen sonra onları düzeltmek ve yerine Türkçe kelime kullanmak önemlidir. İleri seviyelerde özellikle özgün metinlerle çalışırken eski ve yeni kelimelerle (sözlüklerde genellikle tam eş anlamlı olarak geçen sözcüklerle) alıştırmalar ve uygulamalar yaptırılabilir.

Bu kapsamda kullanılabilecek alıştırma tipleri aşağıda verilmiştir.

1. Sınıflandırma alıştırmaları. Temel seviyeden başlayarak ‘eski-yeni’ kriterine göre yakın anlamlı kelimeler gruplara ayırt edilebilir.
2. Yeniden yazma. Temel düzeyde basit kalıplar ve cümlelerle başlayarak ileri düzeylerde daha zor özgün metinleri yeni Türkçeyle yeniden yazdırmak mümkündür.
3. Yanlış bulmak. Yeni Türkçeyle yazılmış olan metne eski kelimeleri ekleyerek, öğrencilerden onları bulup yeni kelimelerle değiştirmeleri istenebilir.
4. Drama alıştırmaları ve karakterlerin yaşlarına göre konuşma dili seçmesi. İleri düzeyde yaptırılabilen bu etkinlikte öğrencilerden nesil farkını anlatan bir diyalog canlandırmaları istenebilir. Diyalogu öğretmen kendisi hazırlayabilir veya öğrencilerin yazmasını da teşvik edebilir.

3.4.4.10. Farklılık Kriteri: Yergi ve Satirik, Komik Efekt ve Mizah İşlevi

Bağlam gereğince normal ve nötr kelimeler belli yan anlamlar kazanarak ve tonlama veya tellafuz araçlarından yararlanarak çok başka bir anlam ifade edebilmektedir, hatta çoğu zaman tam tersi anlam da kazanabilmektedir. Bu işlev hem sanatta hem de gündelik konuşmalarında sıkça kullanılmaktadır. Bu kriter birçok önceki kriter gibi farklı maddelere ve hatta farklı gruplara aynı anda dahil edilebilir, çünkü komik etki yaratma, mizah kültürü pek çok dil ve dildışı araçlarına başvurmaktadır. Onların arasında mecazlar, tonlama, yergi ve satir, bilerek hatalar vs. yer almaktadır. Yakın anlamlı kelimelerden birini seçmek de bu işlevin kullandığı tekniklerden biri olabilir.

Örneğin: hanımefendi – kadın.

İroni ve zor mizah türleri orta seviyeden itibaren kullanmaya başlamak daha mantıklı olarak görünmektedir. İlk aşamalarda daha düz anlamı öğrenmemiş öğrencilere ilaveten

ironik anlam kullanımları doğrudan öğretmeye çalışmak uğraştırıcı olabilir. Fakat daha ilk derslerden beri ses tonu ve mimiğin kullanılmasıyla ironik anlam kazanan kelimeleri anlatmakta hiç bir sakınca bulunmamaktadır. İleri düzeylerde özgün metinlerde ve özellikle seçilmiş örneklerde ironik anlam ve mizah işlevi üzerine daha detaylı ve derin çalışılabilir.

Bu kapsamda kullanılabilecek alıştıırma tipleri aşağıda verilmiştir.

1. Sınıflandırma: Birkaç metin vererek hangisinde anahtar kelimelerin mizah işleviyle kullanıldığını tespit etme etkinliği yaptırılıp komik olan metinlerdeki komik kelimelerin yerine yakın anlamlılarını yerleştirerek sonucunu sınıfça tartışmak mümkündür. İlk kısım daha temel düzeyinin sonuna doğru yaptırılabilirken etkinliğin ikinci kısmı daha çok orta düzeyden başlayarak uygulanabilir.
2. Kelime oyunları, gündemde popüler olan komik deyişleri ve şakaları sınıf içinde yakın anlamlı kelimelerle yeniden yazarak oluşan sonucu ile ilgili beyin fırtınası yaptırılabilir. Neden bazı kelimelerin komik efekti yaratabildiğine değinilebilir ve böylece yakın anlamlı kelimeler arasındaki farklılığa bir kez daha dikkat çekilebilir.
3. İleri düzeylerde öğrencilere yakın anlamlı kelimeler verilerek onlarla ilgili şaka veya dil oyunu hazırlamaları istenebilir. Yaratıcılık isteyen bu etkinlikler zor gelebilir fakat öğrencileri dilin bu tarafına dikkat etmelerini zorlayacaktır ve bazı şakaların ve kelime oyunlarının altında yatan mekanizmaları ortaya çıkaracaktır. Bunun yanında kelimelerin çağrışımları, yan anlamları ve diğer anlam incelikleri ve işlevleri de bu tür etkinlikler içinde pekiştirilmiş olacaktır.

3.4.4.11. Farklılık Kriteri: Büyüleme veya Dikkat Çekme İşlevi

Cümle bazında bu işlev kendisini dikkat çeken ve anlatının içine daldıran sözcüksel-anlamsal teknikler, sentetik bir yapı, sessel özellikler ve hatta font özellikleri olarak gösterir. Grafikler, ifadenin pragmatik hedeflerinin hızlı ve etkili bir şekilde gerçekleştirilmesi için etkili olmaktadır. Bir yabancı dilin grafik sistemi tek başına bile ifade gücüne sahiptir (Türkçede ‘hamza’ veya kesme işareti, dam veya kelimenin Osmanlıca yazılışı), bir yabancı dil unsurunu vurgulamanın bir yolu olarak işlev görmektedir. Fakat bu işlev sadece kelimenin yazılışıyla kendini göstermemekte ve bu anlamda yukarıda belirtilen birçok diğer farklılık kriteriyle örtüşmektedir: Mecazi

anlam, çağrışım, sessel özellikleri vd. Yakın anlamlı kelimelere gelince onlardan biri diğerlerine göre bağlama veya duruma göre daha çok dikkat çekici olup konuşmacının dikkat çekme çabasında etekili olabilmektedir.

Örneğin: başarı – muvaffakat (eski kelimeyle dikkat çekme),

Bu işlev öğretilmekten çok anlatılması gereken bir bilgidir. Kelime bilgisi çerçevesinde kısaca değinilabilir ve üzerine ayrıca bir çalışma gerektirmez. Ancak özellikle yaratıcı ödevlerde öğrencilere ayrı olarak hatırlatılabilir ve üzerine küçük tartışmalar ya beyin fırtınası etkinlikleri yapılabilir. Kullanılabilecek alıştırmalar da daha çok zorunlu olmayan ve öğrencilerin isteğine bağlı bir şekilde düşünülmüştür.

Bu kapsamda kullanılabilecek alıştırtma tipleri aşağıda verilmiştir.

1. Metin çözümlemesi. Orta seviyeden başlayarak okuma metinlerinde vurgulu ve dikkat çekici kelimeler bulup onları yakın anlamlı kelimelerle değiştirerek oluşan etki üzerinde konuşmak ve iki metni karşılaştırma etkinliği yaptırılabilir.
2. İleri düzeyde metadil çalışması çerçevesinde kelime bilgisi ve kelimelerin özellikleri hakkında sunumlar yaptırılabilir ve kelimelerin dikkat çekici ve vurgulayıcı işlevleri hakkında tartışmalar yapılabilir.

3.4.4.12. Farklılık Kriteri: Duygu Boşaltma İşlevi.

Genel olarak duygu boşaltma işlevi, küfür ve kavga kelimeleri veya sesleri tarafından yerine getirilmektedir. Ayrıca yabancı dilde küfür etmek konuşmacı için daha az saldırgan gelir. Ancak kavga dışında da duygu boşaltması yaşanabilir. Örneğin, bir olay atlatma, bir sevinç, bir şok vs. Bu tür durumlarda bazı kelimeler yakın anlamlarına göre çok daha yerinde olabilir.

Örneğin: anlamsızlık – saçmalık, it – köpek.

Kelimelerin duygu boşaltma işlevi hakkındaki bilgiler daha ilk aşamalardan beri verilebilir, özellikle sınıfta öğrenciler tarafından gündelik hayatta edinilen ve yanlış kullanılan sözcükleri düzeltirken öğretmen bazı durumlarda bunlarla ilgili kısa açıklayıcı yorumlar yapabilir. Vurgulayıcı işlevde olduğu gibi duygu boşaltma işlevi öğretilmekten çok açıklanma ve üzerine dikkat çekilme ile ilgilidir. Bazı kelimelerin daha fazla ifade edebilirliğe sahip oldukları için onların kullanımına dikkat etmek

gerekmektedir. Özellikle olumsuz duyguları yansıtan ve çoğu zaman kaba veya küfür sayılan kelimelerden hangi durumlarda kaçınılması gerektiği anlatılmalıdır.

Bu kapsamda kullanılabilecek alıştırtma tipleri aşağıda verilmiştir.

1. Kelimelerin bu yönünü anlatmak için kullanılabilen etkinlikler bir önceki maddede olduğu gibi daha çok açıklamaya ve söz konusu dil olgusuna dikkat çekmeye yönelik olabilir.

3.4.4.13. Farklılık Kriteri: Dilde En Az Çaba İlkesi veya Tasarruf İşlevi.

Martinet'in (1960, s. 130) tespit ettiği kurala göre genel olarak konuşmacı / yazar, dili daha ekonomik bir şekilde kullanmaya meyillidir, bu yüzden daha kısa, söylenmesi daha kolay ve daha çabuk anlaşılır kelimeleri kullanmaya çalışmaktadır. Buna göre söylenmesi ve kullanılması daha elverişli kelimeler daha sık tercih edilmektedir ve dolayısıyla konuşma sırasında daha doğal olarak algılanmaktadır. 'Zor' kelimeler ise bir tuhaflık, yabancılaşma veya uzaklaşma hissi yaratabilir dinleyicide. Buna göre birkaç yakın anlamlı kelimelerden duruma ve amaca göre en kısası veya en kolayı seçilebilir.

Örneğin: sirkülasyon – dolaşım vs.

Kelimelerin söz konusu özelliği de yukarıdaki son iki işlev olduğu gibi öğrencilere kısaca açıklanmalı ve gerektiği durumlarda tekrar edilmelidir. Daha çok bilgilendirme amaçlı bazı izahlar yapıldıktan sonra ileri düzeylerde metadil çalışmaları çerçevesinde bunun üzerine ekstra araştırma ödevleri (örneğin, kelimenin uzunluğu ve kullanım sıklığı arasındaki bağ) verilebilir ve üzerinde tartışmalar yapılabilir. Bunun dışında yersiz kullanımları ders süresince düzeltmek yeterli olacaktır.

3.4.5. Yakın Anlamlı Kelimelerin Dizimbilimsel Farklılıklar Kriterleri

Beşinci grup farklılıkları dizimbilim alanına aittir. Bu farklılıklar genelde en az öbek düzeyinde belli olmaktadır. Sözlüklerde kural olarak kalıplaşmış öbekler verilmekte fakat dilde bunun dışında birçok alışlagelmiş sözcük grupları bulunmaktadır, hatta her kelimenin yan yana sık sık, ara sıra, çok nadiren gelen veya hiç bir zaman gelmeyen diğer sözcükler vardır. Kelime öğretiminin önemi vurgulanmaya başladığı zaman asıl

olarak kelimelerin bu özelliği ön plandaydı. Bu yüzden de dizimbilisel farklılıklar çok önemlidir çünkü onların sayesinde dilin doğrallığı sağlanmakta ve yabancıların konuşmalarında rastlanabilen yapaylık etkisi aşılabilmektedir.

Tablo 47. Yakın Anlamlı Kelimeler Arasındaki Dizimbilisel Farklılık Kriterleri

YAKIN ANLAMLI KELİMELEİN DİZİMBİLİSEL FARKLILIKLAR KRİTER LİSTESİ	
1.	Sözdizimsel anlam.
2.	Cümle içinde herhangi bir fark yaratmadan birbirlerinin yerine geçip geçememesi.
3.	Eş dizimsel açıdan sınırlı sözcükler.

Herbir ölçek aşağıda detaylı olarak açıklanmış ve bu kapsamda yabancı dil olarak Türkçe eş/yakın anlamlı kelimelerin öğretimi detaylıca ele alınarak bu doğrultuda alıştırmaya önerilerine yer verilmiştir.

3.4.5.1. Farklılık Kriteri: Sözdizimsel Anlam

Her bir dil göstergesinin kendi çevresinden talep ettiği farklı durumlar vardır. Onların sayesinde bir kelimedenden sonra ne tür göstergelerin ortaya çıkacağını tahmin etmek mümkün olmaktadır. Genel olarak sözdizimsel anlam budur ve ona göre dil işleyişi kendi biçimini alıp dil tasarrufu da mümkün kılmaktadır, çünkü çoğu öbek artık hazır olarak konuşucunun belleğinde saklıdır. Yakın anlamlı kelimeler bazen aynı ortaklara sahip olabilmektedir fakat tam örtüşmenin sağlanması imkansızdır. Bu yüzden yakın anlamlı kelimelerin birbirinden ayrıldığı noktalardan biri de onların sözdizimsel anlamıdır.

Örneğin: Faaliyet raporu (etkinlik raporu veya aktivite raporu değil), kara sevda (sevgi değil) vs.

Klasik yabancı dil öğretimi en sık kullanılan kelimelerden ve onların oluşturduğu en sık rastlanan öbeklerden başlanmalıdır. Fakat farklı nedenlerden dolayı bu her zaman mümkün olmayabilmektedir. Dilin söz konusu özelliğini öğretebilmek için hem öğretmenin bunun farkında olması gerekmekte hem de bu konuyla ilgili sözlüklerin ve yardımcı malzemelerin bulunması gerekmektedir. Yabancı dil olarak Türkçe

öğretiminde maalesef malzeme yetersizliği söz konusudur ve özellikle öğrencilerin kullanabildiği dilin farklı yönlerini yansıtan anlaşılır ve faydalı sözlüklerin eksikliği çok hissedilmektedir. Bununla beraber kelimelerin sözdizimsel ortakları genellikle sezdirilerek öğretilir. Özgün dilde metinler, ana konuşucularıyla yeterince etkileşim ve ders sırasında öğretmenin doğru seçtiği alıştırma bu konuda etkili olabilmektedir. Kelimelerin sözdizimsel özellikleri ilk derslerden başlayarak son aşamalara kadar öğretilmeye devam etmektedir. Bu yüzden öğretmenin asıl amacı öğrencilere kelimelerin en sık sözdizimsel partnerlerini öğretmek ve ilerleyen zamanlarda bununla ilgili farkındalık oluşturmaktır.

Bu kapsamda kullanılabilecek alıştırma tipleri aşağıda verilmiştir.

1. Eşleştirme. İlk aşamalardan beri yakın anlamlı kelimeler arasında sözdizimsel partnerleri açısından farklılık söz konusuysa da bunu alıştırma şeklinde öğretmek mümkündür. Yakın anlamlı kelimeleri en sık kullanıldığı ortaklarıyla eşleştirmek alıştırması buna en iyi örnek olabilir.
1. Öbeği tamamlamak: Kartla çalışmalar, Nimonik oyunları. Bu tür etkinlikler ve alışırmalar ünite bazında uygun olabilir. Belli bir tema altında toplanmış ve aktif olarak dersler içinde kullanılmış öbekler farklı biçimlerde pekiştirilebilir: Bir kelimeyi söyleyip diğerini öğrencilerden istemek, yazılı olarak öbekleri tamamlamak, resimli kartlar göstererek (mümkünse) öbek diktesi veya sözlü bir oyun olarak uygulamak. Oyun olarak ise en sık kullanılan öbeklerdeki kelimeleri aynı renkle yazarak onları iki büyük gruba ayırıp kapalı şekilde yerleştirmek ve öğrencilerin hafızalarını da geliştirerek onlara öbeklerin iki parçasını buldurma alıştırması yaptırılabilir.
2. Metinde öbekleri bulmak. İlerleyen aşamalarda metinlerle çalışırken öbekleri tespit ederek içindeki öğeleri yakın anlamlılarıyla değiştirme etkinliği yaptırılabilir. Ortaya çıkan sonuçlar sınıfça tartışılabilir.
3. Orta seviyeden başlayarak veri toplama ödevi verilebilir. Bir film veya bir edebi eser seçilerek ve her öğrenciye iki veya üç yakın anlamlı kelimeler tespit ederek onların bu film veya eser içinde geçtiğini ve hangi öbeklerde kullanıldığını tespit etmeleri istenebilir. Sınıf içinde sonuçlar oyun şeklinde açıklanabilir.
4. İleri düzeyde yakın anlamlı kelimelerle ilgili kelime havuzu verilerek bir kompozisyon yazdırılabilir, sınıflandırma alıştırması uygulanabilir (öbekler oluşturma) ve sonra öbekler cümleye kadar tamamlanabilir.

5. İleri düzeyde metadil çalışması olarak yakın anlamlı kelimelerin sözdizimsel ortakları bulunabilir ve arasındaki farklılık üzerine tartışma yaptırılabilir.

3.4.5.2. Farklılık Kriteri: Cümle İçinde Herhangi Bir Fark Yaratmadan Birbirlerinin Yerine Geçip Geçememesi

Bu kriter hem anlamsal farklılıklarla hem de bir önceki kriterle örtüşmektedir, çünkü bu kriter iki veya daha fazla kelimenin aynı bağlama yerleştirilerek yarattığı farklılıkla ve öbeğin anlamsal tarafını etkileyip etkilemediği ile ilgilidir. Sözlükten alınmış kelimeler bağlamsız olarak incelendiğinde eş anlamlı olarak zannedilebilir fakat farklı bağlamlarda arasındaki fark genellikle ortaya çıkmaktadır ve sözdizimsel ölçütler bu farkının tespiti için en etkin araçlar olabilir.

Örneğin: evlat acısı – çocuk acısı, depremin büyüklüğü – depremin şiddeti (evin büyüklüğü – evin şiddeti).

Yakın anlamlı veya eş anlamlı kelimeler ders kitaplarında verilmeye başladığından beri bu farklılık kriteri uygulanmaya başlayabilir. Kendi kendine bir alıştırmaya ve bir kontrol yöntemi niteliği taşıyan bu farklılık kriteri asıl olarak öğretilmeye dair değil yakın anlamlı kelimeler arasındaki farklılığı göstermek için uygulanan bir araç olarak ele alınabilir. Bu yüzden bu kriterle ilgili uygulanabilir alıştırmaya kriterin özünde yatan tekniğin kullanılmasıyla ilgilidir.

Bu kapsamda kullanılabilecek alıştırmaya tipleri aşağıda verilmiştir.

1. Değiştirme: Öbeklerde veya cümlelerde yakın veya eş olarak anımsatılan kelimeleri birbirinin yerine yerleştirilerek ortaya çıkan etki üzerine konuşmak ve tartışmaktır. Ünite bazında yakın veya eş olarak geçen kelimeler arasındaki farkı belirgin yapmak amacıyla öğretmen önceden farklı bağlamlar hazırlayabilir.

3.4.5.3. Farklılık Kriteri: Eş Dizimsel Açıdan Sınırlı Sözcükler

Bazı kelimelerin kullanımı farklı nedenlerden dolayı dilde çok sınırlıdır. Sebeplerden bazıları olarak kelimelerin eskimesi, unutulması, anlam yitirilmesi vs. söylenebilir. Türkçede birçok kelime ancak ikilemelerde veya kalıplaşmış öbeklerde geçmektedir.

Fakat bazen sözlüklerde bu tür kelimeler diğer kelimelerin yakın anlamlısı olarak gösterilmektedir. Böyle sözcükleri kullanım açısından oldukça serbest sözcüklerle bir tutmak yanlıştır. Ayrıca bu kriter içinde deyimleri de ele almak mantıklıdır çünkü çoğu deyimlerde anlam sadece belli kelimelerle ve belli düzende ortaya çıkmaktadır. (Bu gruba sadece belli kelimeler ve kalıplarla beraber kullanılan sözcükler girer)

Örneğin: ev bark, çoluk çocuk vs.

Söz konusu farklılığın öğretiminde en önemli nokta öğrencilerde farkındalık oluşturarak onların kullanımı sınırlı olan bu tür kelimeleri doğru sözdizimde öğrenerek kullanmalarını sağlamaktır. Daha ilk aşamalardan beri ikilemeli öbekleri ders içinde kullanarak içinde geçen sözcüklerin üzerinde kısaca durulabilir ve serbest kullanılabilecek sözcükler vurgulanabilir. İlerleyen düzeylerde serbest olmayan kelimelerin etimolojisiyle ilgili açıklamalar yapılabilir veya ilgili ödevler hazırlatılabilir.

Bu kapsamda kullanılabilecek alıştırmalar tipleri aşağıda verilmiştir.

1. Eşleştirme: İlk aşamalarda ikilemeli sözcükleri bir araya getirerek kalıp olarak öğrenilmesi sağlanabilir.
2. Sınıflandırma: Öğrencilerden ikilemelerde geçen yakın anlamlı kelimeleri ‘tek başına kullanılabilir’ ve ‘tek başına kullanılamaz’ başlıkları altında toplamaları istenebilir.
3. Tanım ve açıklama yapma: Orta düzeyden başlayarak tek başına kullanılmayan kelimeler için ödev olarak onların anlamı ve tarihi hakkında kısa ödevler verilebilir. Sınıf içinde sunumlar üzerine tartışmalar yapılabilir.

3.4.6. Yakın Anlamlı Kelimelerin Dil Dışı Gerçeklerle İlgili Farklılıklar Kriterleri

Altıncı gruptaki farklılıklar dil dışı gerçeklerle ilgilidir ve ansiklopedik özelliği taşımaktadır. Bu farklılıklar insanın genel bildikleriyle, dünya hakkındaki düşünceleriyle, mantıkla, tarihle, kültürle kısacası dil dışı bütün etkenlerle ilgilidir. Şüphesiz hiç bir gerçek dil dışı olamaz, bu büyük bir felsefe oyunu ve asıl olarak dünyayı dil penceresinden algılamaktayız. Ancak bazı bilgiler kelimenin dilsel anlamında ve gramer biçimlerinde saklı olup diğerleri ise ansiklopedik niteliğinde belleğimizde farklı bir şekilde saklıdır. Bu farklı saklanan ve dil dışı gerçekler olarak

adlandırılan düzeyinde bazı yakın ve hatta eş anlamlı kelimeler birbirinden ayrılmaktadır.

Tablo 48. Yakın Anlamlı Kelimeler Arasındaki Dil Dışı Gerçeklerle İlgili Farklılık Kriterleri

YAKIN ANLAMLI KELİMELERİN DİL DIŞI GERÇEKLERLE İLGİLİ FARKLILIKLAR KRİTER LİSTESİ	
1.	Yakın anlamlı kelimelerin farklı dildışı çerçevelere ve senaryolara dahil olması.
2.	Günlük moda, taklitçilik ve imaj yaratma.
3.	Sosyal durum.
4.	Mesleki dil.
5.	Yaş ve cinsiyet.
6.	Lehçe ve ağız.

Her bir ölçek aşağıda detaylı olarak açıklanmış ve bu kapsamda yabancı dil olarak Türkçe yakın anlamlı kelimelerin öğretimi detaylıca ele alınarak bu doğrultuda alıştırma önerilerine yer verilmiştir.

3.4.6.1. Farklılık Kriteri: Yakın Anlamlı Kelimelerin Farklı Dil Dışı Çerçevelere ve Senaryolara Dahil Olması

Beyin tarafından gerçekleşen otomatik metin analizinde, pragmatik veriler de dahil olmak üzere ansiklopedik bilgiler, tipik durumlarla ilgili bilgileri model yapan ve metnin içeriğini doğru şekilde yorumlamamızı sağlayan senaryo veya çerçeveler şeklinde düzenlenmektedir. Bilişsel çerçeveler aslında birbiriyle çok farklı ilişkide olabilen kelimeleri kapsamaktadır çünkü bir kelime saf bir dilsel anlamdan daha çok gelişmiş bir haritaya benzemekte ve bu haritada çok karmaşık ilişkiler söz konusudur. Bu yüzden bazen yakın anlamlı kelimeler çok farklı semantik ilişkilerde olup birbirinden bu yönüyle farklılaşabilmektedir.

Örneğin: borç – ödünç.

Bu farklılıkla ilgili yakın anlamlı kelimelerin öğretimi, açıklamaya ve örneklendirmeye dayanmaktadır. Dil hissi ve anadilinin etkisinde oluşan dünyaya bakış açısına sahip

olmayan yabancı öğrenciler tüm dil bilgileri bilinçli olarak çalışarak veya dile uzun süre maruz kalarak öğrenmek zorundadır, fakat bu durumda bile hatalar ve yanlış anlamalar yaygın ve kaçınılmaz olarak görülmektedir. Bu yüzden öğretmen kelime bilgisiyle ilgili açıklamalar yaptığı sırada kelimenin hangi dildışı alanla ilgili olduğunu göstererek öğrencilere yardım etmelidir. Farklı alıştırmalar veya etkinlikler gerektirmeyen bu farklılığın öğretimi açıklama ve farkındalık oluşturma bazlı olarak düşünülebilir ve asıl olarak öğrencileri öğrendikleri yabancı dilin kültürü, sosyal hayatı ve toplum yapısı ile ilgilenmeye teşvik etmelidir.

3.4.6.2. Farklılık Kriteri: Günlük Moda, Taklitçilik ve İmaj Yaratma

Bu kriter kısmen dil dışı dünya ile kısmen ise dilsel olgularla ilgilidir. Bazı insanlar yabancı filmlerden, moda olan akıntılardan, yeni fikirlerden esinlenerek konuşmalarında belli kelimeler kullanmaktadır. Bazen ise yabancı dil bilmelerini, veya bir alandan anlamalarını göstermek amacıyla terimler, yabancı kelimeler, veya belli sözcükler konuşmalarına eklemektedir. Böylece birkaç yakın anlamlı kelimelerden birini seçerek kendi tutumunu farkına vararak veya varmadan belirtmiş olmaktadır.

Örneğin: arkadaş – kanka (gençler arasında).

Öğretimiyle ilgili bilgiler için 1. farklılık kriteri bkz.

3.4.6.3. Farklılık Kriteri: Sosyal Durum

Bu kritere edimbilimsel kriterler grubunda biraz değinilmiştir. Burada onun ayrı olarak çıkarılması daha çok sosyal gerçeklerle ilgilidir. Farklı sosyal tabakaların, grupların, formasyonların üyelerinin kullandığı farklı kelimeler bazen yakın anlamlı kelimelerden zorunlu olarak birinin seçilmesi ve diğerlerin reddilmesi için sebep olabilmektedir.

Örneğin: karı – eş.

Öğretimiyle ilgili bilgiler için 1. farklılık kriteri bkz.

3.4.6.4. Farklılık Kriteri: Mesleki Dil

Bu kriter genellikle belli bir meslek veya çalışma alanıyla ilgili olup bir mesleki grup tarafından bir kelimenin yakın anlamlısı olan diğer kelimeye göre tercih edilmesi ile ilgilidir. Ayrıca bu kriter içinde akademik, teklifsiz ve argo dil kesintileri de incelenebilir. Herhangi bir çalışma alanında veya mesleki grupta akademik, teklifsiz ve argo dili ayırtmak mümkündür.

Örneğin: irritasyon – tahriş.

Öğretimiyle ilgili bilgiler için 1. farklılık kriteri bkz.

3.4.6.5. Farklılık Kriteri: Yaş ve Cinsiyet

Hemen hemen her dilde yaşa ve cinsiyete göre farklılıklar yer almaktadır. Bazı dillerde onlar artık unutulup tarihte kalmıştır bazılarında ise bugünlerde bile yaşamını sürdürmektedir. Bazen çok belli olmadan bile bu tür farklılıklar dil konuşmacıları etkileyebilmekte ve bazen de konuşmada bir etki yaratmak için başvurulmaktadır.

Örneğin: bıcıbıcı – banyo.

Öğretimiyle ilgili bilgiler için 1. farklılık kriteri bkz.

3.4.6.6. Farklılık Kriteri: Lehçe ve Ağız

Türkiye’de farklı bölgelerde Türkçenin çeşitli ağızları ve lehçeleri hala etkin olarak kullanılmaktadır. Bu yüzden dilde aynı anda ölçünlü kelimeler dışında bunların lehçe ve ağız eşleri vardır.

Örneğin: rehin – tutu / (Aksan, 2006, s. 143).

Öğretimiyle ilgili bilgiler için 1. farklılık kriteri bkz.

SONUÇ

Kelimenin farklı özellikleri ve işlevleri bulunmaktadır ve bu özelliklerine ve işlevlerine göre kelime dilin merkezi bir öge olarak kabul edilmiştir.

Dilde farklı kelime türleri bulunmaktadır ve bu türleri açıklayan birçok tasnif vardır. Hemen hemen tüm tasniflerde bulunan tür – addır. Ancak bu tezin de odak noktası ve araştırma konusu olan adlar Türkçede özellikle addan türeyen diğer türlere kayma meyillidir ve bu nedenle kelimelerin tür olarak tespiti zorlaşmakta ve bu durumun sonuçları teze de yansımıştır.

Kelimeler tek tek kullanılabilse de her ayrı kelimenin net anlamı ve işlevi sadece bağlam içinde belli olmaktadır. Her kelimenin yeri ve önemi dilin diğer sözcükleriyle olan ilişkilerinde ortaya çıkmaktadır. Bir yandan kelimeleri tek tek öğrenmek önemlidir, diğer yandan kelimeleri ancak dizge içinde anlamak mümkündür. Bu çift taraflı bir süreç nedeniyle kelime öğretiminde ve kelime araştırmalarında genel söz varlığına dikkat etmenin ve bir öğrencinin kelime varlığını oluştururken onun zengin, çeşitli ve unsurları arasındaki ilişkileri berrak olarak algılamasını sağlamak önemlidir.

Bir kelimenin anlamı konuşulduğunda en az üç bilgi türünün dikkate alınması gereklidir: anlam bilgisi, değer bilgisi ve işlev bilgisi.

Bir anlamın gerçekleştirilmesi, anlambirimciklerin demetinin değişimini içerdiği gibi anlama dahil olmayan bilgilerin de durum ve bağlam yardımıyla anlama dahil edilmesini de içermektedir. Bu yüzden konuşmada gerçekleşmiş anlam, dilsel (gücül) anlamdan daha geniş olur. Özellikle kelime öğretimi sırasında bunun önemi kendisini göstermektedir, çünkü bir kelimenin kullarındaki anlamı onun sözlükteki anlamdan çok uzak olabilir ve yakın anlamlı kelimelerin öğretiminde buna dikkat etmek gerekmektedir.

Anlamın yapısı düzanlamsal (denotatif), rasyonel veya signifikatif (kavramsal içerik veya öznitelik) ve yan anlamsal veya pragmatik kısımlardan oluşmaktadır. Çoğu kelime bütün bu kısımlara sahiptirler ve kelime öğretiminde buna özellikle dikkat etmek gerekmektedir.

Her kelime belli bir anlamsal alana dahildir, yani içeriklerinde ortak noktası olan ve gösterilen nesnelerin veya olayların kavramsal, nesnel veya işlevsel benzerliğini yansıtan dilsel birimlerin toplamının üyesidir. Anlamsal alandaki diğer kelimelerin anlamlarını bilerek söz konusu kelimenin anlamını net bir şekilde anlamak mümkündür. Bu yüzden söz varlığı konuşulduğunda anlamsal alan kavramı önem kazanmaktadır. Anlamsal alan içinde kelimeler arasında türlü ilişkiler mevcuttur ve bu ilişkiler sayesinde çok yakın anlamlı kelimeler bile birbirinden farklılık gösterebilmektedir. Bundan dolayı yakın anlamlı kelimelerin öğretiminde kelimeleri onların anlamsal ilişkilerinde olduğu partnerle beraber öğretmek gerekmektedir.

Tezde savunulan ana fikir, dilde mutlak eş anlamlıların sayısının çok az olmasıdır. Neredeyse tüm dilbilimciler mutlak eş anlamlılığın yaygın olduğunu reddetmektedir. Ve bu sebeple anlamca benzer kelimelere eş değil yakın demek daha mantıklıdır. Dolayısıyla araştırmada yakın anlamlı kelimeler olarak mutlak eş anlamlılar hariç tüm yakın ve eş anlamlı kelimeler anlaşılmaktadır. Dil fazlalıkları sevmediği için ve aynı gösterilen için birden fazla gösterge barındırmadığı için her kelimenin kendine özgü anlamı, değeri ve işlevleri bulunmaktadır ve bu durumda yakın anlamlı kelimeler arasındaki farkı vurgulamak çok önemlidir.

Farklı konseptlere dayanarak iki (veya daha fazla) eş anlamlı sanılan kelime birbirinden aslında birçok konuda farklılık göstermektedir. Kuramsal çerçeve kısmında hakkında bahsedilen bütün bu farklılıklar ayrı olarak ele alınıp sonraki bölümlerde değerlendirilmiştir. Genel olarak her kelime kendi sessel biçime, anlam inceliklerine, kavram sınırlarına, çağrışımlarına, tarihine, köküne, kullanım sıklığına, eş dizililerine vs. sahip olduğundan dolayı diğer bir kelimeyle tamamen eş olması imkansız gibi görünmektedir.

O zaman ‘eş anlamlı’ teriminin yanıltıcı tarafına bakılmaksızın kelimeler arasındaki farkı öğretmek çok önemlidir, çünkü dilin zenginliğini ve düşünce aktarma derinliğini koruyan unsurlar, kelimelerin anlam incelikleridir.

Kelime öğretimi, yabancı dil öğretiminin temelini oluşturduğu halde uzun süre gerekli önemi görmemiştir ve yabancı dil öğretiminde önemli bir etkinlik olarak algılanmamıştır. Bu yüzden sadece son 30-40 yıl kelime öğretimine ayrı bir disiplin olarak dikkat verilmeye başlamıştır. Bundan dolayı bu alanda hala çok araştırılması

gereken mevzu ve sorun bulunmaktadır ve şu ana kadar net ve herkesçe kabul edilmiş bir kelime öğretimi sistemi söz konusu değildir. Yakın anlamlı kelimelerin öğretimiyle ilgili bilgiler ve araştırmalar ise hemen hemen bulunmamaktadır.

Bununla birlikte kelime öğretimi farklı dilbilimciler tarafından ele alınarak ciddi gelişmeler yaşamıştır ve strateji, alıştırmalar, kelime bilgisi vs. konularında önemli başarılar ele edilmiştir.

Bir kelime bilmek ne demek sorusuna net bir cevap hala verilmemiş olsa da bir kelime bilmek sadece onun anlamını bilmek olmadığı açıkça ortaya konulmuştur. Sonuç olarak kelime öğretiminin multidisipliner ve çok karmaşık bir yöntem gerektirdiği söylenebilir.

Bir kelime öğretilirken aslında tüm dil sistemi aynı anda öğretilmiş olmaktadır çünkü bir kelimeyi tam olarak açıklamak onun dildeki yerini, bağlantılarını ve diğer özelliklerini öğretmek demektir. Bu da dile farklı bir bakış açısı ve daha derin farkındalık gerektirmektedir.

Bu yüzden yabancı dil öğretirken belki en önemli kural, bu dil hakkında dilbiliminden en uzak öğrencilerde bile farkındalık ve dil sistemi hakkında bilinçlilik oluşturmak olabilir.

Araştırma sırasında elde edilen sonuçlar iki gruba ayrılabilir.

Birinci grup sonuçlar ‘Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe’ incelenmesiyle ilgilidir ve seviyeye göre yakın anlamlı kelimelerin öğretiminde uygulanabilir adımları içermektedir.

‘Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe’ öğretim setlerinden incelenme için ders ve çalışma kitapları seçilmiştir ve içindeki ad türlü kelimeler saptanmıştır. Ünite bazında aralarında yakın olan kelimelerin çiftleri veya zincirleri oluşturularak onların öğretimine dair alıştırmalar incelenmiştir.

‘Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe’ A1 ve A2 seviyeleri incelendiğinde ders ve çalışma kitaplarında toplam 555 alıştırmadan olduğu ortaya çıkmıştır. Onlardan sadece 7 tanesi doğrudan eş ve yakın anlamlı kelimelerin öğretimiyle ilgilidir. Hem yönerge hem de içerik açısından bu alıştırmalar yetersiz bulunmuştur. Kelimelerin seçimi, onların sayısı ve bulunduğu üniteyle tutarlılığı tartışılmaya açıktır. 555 alıştırmadan 25’i ise içeriği ve

yönergesi değiştirilerek yakın anlamlı kelimelerin öğretiminde kullanılabildiği ileri sürülmüştür.

Genel bakıldığında temel seviyede bile kelime öğretimine dair alıştırmalar sayıca azdır. Yeni kelimelerin öğretimi metinlerden ve dilbilgisi pekiştiren alıştırmalardan sağlanmaktadır. Yakın anlamlı kelimelerin öğretimi ise set boyunca gözardı edilmektedir. Bu durumda öğrencilerin kelime öğrenmeleri, ya öğretmenin çalışıp kendi başına alıştırmaya geliştirmesine ve açıklama yapmasına bağlı kalmaktadır veya öğrencilerin sezgisel olarak yakın anlamlı kelimeleri öğrenmesine bırakılmaktadır. Her iki durumda da öğrencilerin öğrendiklerini kontrol etme ve dolayısıyla hataları tespit etme zorlaşmaktadır. Hataların tespit edilmemesi ise öğrenim kalitesini önemli ölçüde düşürebilir.

Bu yüzden sette kullanılan araştırmalardan hareketle yakın anlamlı kelimelerin öğretimiyle ilgili detaylı bilgiler bulgular ve öneriler kısmında verilmiştir. Burada ise ‘Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe’ A1 ve A2 seviyeleri için yakın anlamlı kelimelerin öğretimiyle ilgili uygulanması öneriler adımlar verilmiştir.

A1 ve A2 seviyeleri için yakın anlamlı kelimelerin öğretiminde izlenebilir adımlar:

1. Öğrencilerin daha kaliteli kelime öğrenimini sağlamak için ünite bazında kelime listeleri hazırlamaktır.
2. Kelime listeleri hazırlarken kelimelerin anlamsal özelliklerini göz önünde bulundurmak ve kelimeleri yakın anlamlılarıyla, zıt anlamlılarıyla beraber, tür ve tematik grup içinde vermek.
3. Kelimelerin eşdizimlilerini vermek ve ders zamanında konuşurken verilen ve öğretilen kelimelere dair sık sık tekrarda bulunmak.
4. Kelime listelerinde bulunan kelimelerin orantılı bir şekilde öğretilmesinden emin olmak ve öğrencilerin bilgisini kontrol etmek.
5. Özellikle yakın anlamlı kelimelerin kullanımıyla hataları tespit ederek düzeltmeye çalışmak.
6. Kelimelere ve genel olarak dile dair farkındalık oluşturmaya çalışmak ve gereksiz ayrıntılara girmeden kelimelerin önemini ve özelliğini vurgulamak.

7. İlk aşamalardan itibaren yakın anlamlı kelimeler arasındaki farklılıklara dikkat çekmek ve mümkün olduğu kadar bu farklılıkları açıklamak. Bu vesileyle öğretmenin mimik, jest, ses tonu, yardımcı malzemeler (kartlar, videolar, müzikler vs.) kullanması gerekebilir. Basitten zora prensibi uyarınca ilk aşamalarda en basit açıklamalar yapılmalıdır. Fakat zamanla açıklamalar derinleşmelidir.
8. Öğrencilere sözlükler önererek onları doğru kullanmayı öğretmek.
9. Ödev olarak yaratıcı ödevler vererek öğrencilerin yakın anlamlı kelimeleri kullanmaya itmek.
10. Kendi dil bilgilerini ve farkındalığı geliştirmek. Dil hissi denilen olgudan ziyade dile profesyonel olarak hakim olmak, içindeki süreçleri anlamak; gerekli açıklamaları yapabilmek ve öğretim tekniklerini doğru ve göreve göre seçebilmek demektir.
11. Tek öğretim setine ve içinde verilen bilgilere bağlı kalmadan özgün malzemeler kullanmak ve diğer kaynaklara başvurmak.
12. Gerektiğinde alıştırma dersin ihtiyacına göre değiştirmek ve kendi alıştırma geliştirmek. Bunun için dil öğretimine yeterli şekilde hakim olmak gerekmektedir ve bu konuda sürekli yenilikleri takip etmek gerekmektedir.

Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe B1 seviyesi incelendiğinde ders ve çalışma kitaplarında toplam 449 alıştırmanın olduğu ortaya çıkmıştır. Onlardan sadece 9 tanesi doğrudan eş ve yakın anlamlı kelimelerin öğretimiyle ilgilidir. Var olan alıştırma yetersiz bulunmuştur, çünkü kelime seçimi ve sayısı, alıştırma çeşitliliği ve devamlılığı tartışılmaya açıktır. 449 alıştırma 63'ü ise içeriği ve yönergesi değiştirilerek yakın anlamlı kelimelerin öğretiminde kullanılabildiği ileri sürülmüştür.

B1 seviyesi için yakın anlamlı kelimelerin öğretiminde izlenebilir adımlar:

1. Öğrencilerin daha kapsamlı kelime öğrenimini sağlamak için ünite bazında hazırlanan kelime listelerini anlamsal ilişkilerine göre ayarlamaktır.
2. Kelimelerin arasındaki çeşitli ilişkileri belirgin kılmaya çalışmak ve kelimeleri edimbilimsel ve biçimsel ilişkilerine (yakın anlamlılık, biçim, sınırlılıklar vs.) göre ayırmak.

3. Öğrencileri kelimelerin eşdizimlilerini bulmaya teşvik etmek ve ders zamanında konuşurken verilen ve öğretilen kelimeleri sık sık pekiştirmek.
4. Dil seviyesi arttıkça daha çok dilbilimsel açıklamalara yer vermek.
5. Öğrencileri öğrendiği kelimeleri farklı bağlamlarda kullanmaya ve dilini zenginleştirmeye teşvik etmek.
6. Yakın anlamlı kelimeler üzerinde özellikle durmak ve arasındaki farkı belirgin kılmaya çalışmak.
7. Kelimelere ve genel olarak dile dair farkındalık oluşturmaya devam etmek.
8. Dil öğretimi prensipleri uyarınca açıklamaları, alıştırmaları ve ödevleri yeni boyuta taşımak ve derinleştirmek.
9. Öğrencileri açıklamalı sözlükler, yakın anlamlı sözlükler ve diğer tematik sözlükler kullanmalarına teşvik etmek. Kendi sözlüklerini oluşturmaya teşvik etmek.
10. Ödev olarak yaratıcı ödevler ve metadil çalışmaları (örneğin, iki yakın anlamlı kelimelerden hagsinin günlük hayatta daha sık kullanıldığını tespit etmek vs.) vermek.
11. Kendi dil bilgilerini ve farkındalığı geliştirmek. Kelime ve dil öğretimine ve yakın anlamlı kelimelere dair makaleleri ve kitapları okumak, bilimsel gündemi takip etmek.
12. Derslere daha fazla özgün malzemeler, düşündürücü görevler ve metadil üzerine tartışmalar eklemek.
13. Kitaptaki alıştırmaları derinleştirmek ve kendi alıştırmalarını geliştirmek.
14. Öğrenilmiş bilgileri kapsamlı bir şekilde kontrol etmek ve hata üzerinde çalışma yapmak.

Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe B2 ve C1 seviyeleri incelendiğinde ders ve çalışma kitaplarında toplam 403 alıştırmının olduğu ortaya çıkmıştır. Onlardan sadece 6 tanesi doğrudan eş ve yakın anlamlı kelimelerin öğretimiyle ilgilidir. Bu alıştırmalar genellikle eşleştirme görevli ve hiç bir açıklama veya pekiştirme içermemektedir. A1 ve A2 seviyeleri için yazılmış sette olduğu gibi burada da kelimelerin tutarlığı, kullanım sıklığı ve seçim dayanakları net bir şekilde anlaşılmamaktadır. Önceki setlere göre bir fark söz konusu olduğu halde kelimelerin devamlılığı, pekiştirilme durumu ve kaliteli

öğretimi ve kontrolü tartışılmaya açıktır. 403 alıştırma 64'ü içeriği ve yönergesi değiştirilerek yakın anlamlı kelimelerin öğretiminde kullanılabildiği savunulmuştur. Bir önceki sete göre bu sayı daha büyük fakat bazı alıştırmaları yakın anlamlı kelimelerin öğretimine uyarlamak oldukça zor olabilir ve öğretmenin marifetine bağlı olabilir.

B2 ve C1 seviyeleri için yakın anlamlı kelimelerin öğretiminde izlenebilir adımlar:

1. Öğrencilerin daha kaliteli, kapsamlı ve farkındalı kelime öğrenimini sağlamak için ünite bazında kelime listeleri ve özellikle bilmedikleri kelimeleri işaretleyerek kendilerine hazırlatmak.
2. Kelimleri daha ayrıntılı temalara, anlamsal ilişkilerine ve spesifik özelliklerine (eski-yeni, ödünç-yerli vs.) göre ayırmak.
3. Öğrencilerin bilmedikleri kelimeler üzerinde yoğunlaşarak yeni kelimelerin kullanımını pekiştirmek.
4. Daha fazla bilgi vermeye çalışmak ve daha çok dilbilimsel açıklamalara yer vermek, öğrencileri bazı metadil araştırmaları okumaya teşvik etmek.
5. Kelime listelerinde bulunan kelimelerin orantılı bir şekilde öğretilmesinden emin olmak ve öğrencilerin bilgisini kapsamlı bir şekilde kontrol etmek. Testten ziyade kompozisyon yazdırmak, beyin fırtınaları yaptırmak, drama etkinliklerini yürütmek vs.
6. Kelimelerin ve özellikle yakın anlamlı kelimelerin anlamı ve kullanımı üzerinde ayrıntılı olarak durmak.
7. Kelimelere ve genel olarak dile dair farkındalık oluşturmaya devam etmek.
8. Dil öğretimi prensipleri uyarınca açıklamaları, alıştırmaları ve ödevleri yeni boyuta taşımak ve derinleştirmek. Öğrencilere dilin önemini ve yaptığı alıştırmaların yararlarını anlatmak.
9. Öğrencileri açıklamalı sözlükler, yakın anlamlı sözlükler ve diğer tematik sözlükler kullanmaya, dille ilgili makaleleri ve kitapları okumaya, not tutmaya ve kendi açıklamalarını yapmaya teşvik etmek.
10. Ödev olarak yaratıcı ödevler ve metadil çalışmaları vermek, ödev kontrolünü tartışma, sunum vs. şeklinde düzenlemek.

11. Kendi dil bilgilerini ve farkındalığı derinleştirmek. Kelime öğretimi konusunda bilgi edinmek ve konuyla ilgili psikolojik araştırmalarından yararlanmak.
12. Derslerde mümkün olduğu kadar özgün malzemeler kullanmak ve onlarla ilgili yaratıcı alıştırmalar uygulamak. Öğrencilerin diline ve inceliklerine merakını uyandırmaya çalışmak.
13. Kitaptaki alıştırmaları dönüştürmek ve dersin ihtiyacına göre sıralamaktır. Kendi alıştırmalarını geliştirmek ve çeşitli kaynaklardan yararlanmak.
14. Öğrencilerin dilde özgüvenini arttırmaya çalışmak ve dili etkin bir şekilde kullanmaya teşvik etmek.

İkinci grup sonuçlar genel olarak yakın anlamlı kelimelerin farklılıkların öğretilmesiyle ilgilidir ve söz konusu farklılıkların öğretimi için seviyeye göre alıştırmaları tiplerini içermektedir.

‘Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe’ öğretim setlerinde yakın anlamlı kelimelerin öğretimiyle ilgili alıştırmaların çeşitliliği oldukça sınırlı olarak tespit edilmiştir. Doğrudan yakın anlamlı kelimeleri öğreten alıştırmaların çoğu ‘Eş anlamlısını bulalım’ veya ‘Eşleştirelim’ yönergeleri altında verilmiştir. Hiç bir açıklama, bağlamda pekiştirme veya sonradan öğretilen kelimelerin etkinliklere dahil edilmesi yapılmamıştır dolayısıyla öğrencilerin bu bilgileri anlamaları ve tam olarak öğrenmeleri beklenemez. Bu sebeple öğretmen yakın anlamlı kelimeleri öğretmek üzere alıştırmadan sonra sözlü veya yazılı olarak kullanılan kelimeleri pekiştirmek için bir etkinlik yaptırmalıdır. Bundan dolayı kelime öğretimi bilgileri ve teknikleri kullanarak var olan alıştırmaları derinleştirmek ve geliştirmek çok önemlidir, çünkü bu şekilde öğretilen bilgilerin hem pekiştirilmesi hem de kontrolü sağlanmış olmaktadır.

Alıştırma değiştirme ve derinleştirme konusunda öğretmenlerin daha yaratıcı olması gerekebilir. Bağlam yaratmak, kelimeler eklemek, yönerge değiştirmek gibi işlemleri yapabilmek için öğretim yöntemlerine ve tekniklerine hakim olmak şarttır. Ayrıca öğretmenden yüksek dil farkındalığı ve dilbilimin en azından temel bilgisi beklenmektedir.

Öğretmen, öğrettiği materyale hakim olmalıdır ve bu yüzden derse gelmeden önce tüm üniteyi incelemiş olmalıdır. Dil öğretimini gerçekleştirirken alıştırmaların ve metinlerin yerini dersin ihtiyacına göre değiştirmeli ve bilgileri birbirine bağlamalıdır.

Yakın anlamlı kelimelerin öğretimini kolaylaştırmak için araştırmada yakın anlamlı kelimeler arasındaki farklılıklar tespit edilmiştir ve onların açıklanması ve öğretilmesi için alıştırma önerileri verilmiştir.

Araştırma sırasında yakın anlamlı kelimeler arasında 6 grup farklılık tespit edilmiştir: sözcükbilimsel, dilbilgisi alanına ait, anlamsal, işlevsel, dizimbilimsel ve dil dışı gerçeklerle ilgili ölçekler. Her grup içinde farklılık kriterleri bulunmaktadır ve her farklılık ayrıntılı olarak açıklanıp öğretimi ile ilgili alıştırmalar önerilmektedir. Şunu belirtmek gerekir ki tezde tespit edilen kriterler sonraki araştırmalara ve eklemelere açıktır. Belirtilmiş gruplar varsayımsaldır ve aralarındaki sınırlar kesin değildir. Kriterler birbirine benzeyebilir ve yakın olabilir ve aynı anda farklı gruplarda ele alınabilir. Önerilen teknikler ve alıştırmalar da genişletilebilir ve dersin ihtiyaçlarına, öğrencilerin isteğine ve öğretmenin yeterliliklerine göre değiştirilebilir.

‘Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe’ öğretim setleri incelendiğinde yakın anlamlı kelimelerin öğretimiyle ilgili en yaygın alıştırma türü iki yakın anlamlıyı eşleştirme olarak tespit edilmiştir. Bu yüzden yakın anlamlı kelimelerin öğretimiyle ilgili öneriler yapılırken alıştırmaları çeşitlendirme düşüncesinden hareket edilmiştir.

Aşağıda önerilen alıştırmalar tüm dil seviyelerinde uygulanabilir fakat dil öğretim ilkelerine göre kolaydan zora, basitten derine gitmek önemlidir ve daha kapsamlı, yaratıcı ve zor alıştırmalar dil seviyesi arttıkça uygulanmaya başlamalıdır.

Temel (A1 ve A2) seviyesinde yakın anlamlı kelimelerin öğretimi için esas olarak kullanılabilecek alıştırmalar aşağıda sıralanmıştır:

1. Kartlarla ve nesnelerle alıştırmalar: Eğer yakın anlamlı kelimeler arasındaki farkı bir resimle veya cisimle açıklamak mümkünse onu derste kullanmak mantıklı bir çözüm olacaktır.
2. Eşleştirme: Bu alıştırma sadece iki yakın anlamlı kelimeyi değil, kelimeyi ve eşdizimlisini, kelimeyi ve kullanıldığı ortamı, kelimeyi ve onu kullanan insanı vs. eşleştirme olarak düşünülebilir. Yakın anlamlı kelimelerin öğretiminde aralarındaki

farkı belirgin yapmak üzere eşdizimlisini, temasını, zıt anlamlısını veya dıl dışı faktörü vurgulamak yeterli olabilir.

3. Sınıflandırma: Bu alıştırma da çok farklı kriterlere göre yaptırılabilir. Özellikle metadil çalışmaları için uygun olabilen bu alıştırmada yakın anlamlı kelimeler arasındaki farka dikkat çekmek için farklı yönergeler seçilebilir. Örneğın, eski ve yeni kelimeleri ayırmak, farklı biçemlere ait kelimeleri sınıflandırmak vs.

4. Yerleştirme ve yer değıştirme: Bu alıştırmada yakın anlamlı kelimeler için farkını vurgulayacak bağlamları kullanarak yakın anlamlı kelimelerin içine yerleştirilmesi öngörülmektedir. Başlangıç aşamalarında iki kelime için iki cümle veya iki öbek yeterli olabilir.

5. Doğru / yanlış alıştırmaları: Seviye arttıkça bu alıştırmanın içeriğı derinleştirilebilir ancak ilk aşamalarda yakın anlamlı kelimeleri kullanarak yanlış çiftleri oluşturup onların düzeltilmesi yaptırılabilir.

6. Çoktan seçmeli alıştırmalar: Temel seviyede bir kelime için verilen kelimelerden yakın anlamlısını tespit ettirilebilir.

7. Yanlışı bulma: İlk aşamalarda yakın anlamlı kelimelerden oluşan çiftlerde veya zincirlerde uygun olmayan sözcükleri kullanıp onların tespit edilmesi istenebilir.

8. Farklı oyunlar şeklinde verilen görevler: Kelimeleri resimlerle eşleştirmek, bir kelime için mümkün olduğu kadar yakın anlamlısını bulmak vs.

Orta (B1) seviyesinde yakın anlamlı kelimelerin öğretilimi için esas olarak kullanılabilcek alıştırmalar aşağıda sıralanmıştır:

1. Temel seviye için önerilerin alıştırmaların hepsi.

2. Tanım verme: Bu alıştırmada yakın anlamlı kelimelerin tanımı verilerek arasındaki farka dikkat çekilmiş olmaktadır. İlk olarak kelimeyi tanımla eşleştirme yaptırılabilir, ikinci aşama olarak tanım verme alıştırması uygulanabilir.

3. Drama alıştırmaları: Aslında temel seviyeden itibaren uygulanan bu grup alıştırma, orta seviyeden itibaren yakın anlamlı kelimelerin öğretilimi için önem kazanmaktadır. Farklı diyalogları canlandırarak ve içindeki farklı karakterleri

çözümleyerek öğrenciler sezgisel olarak yakın anlamlı kelimelerin arasındaki bazı farklılıkları benimsemiş olabilirler (örneğin, yaş, statü, cinsiyet, lehçe vs.).

4. Yeniden yazma: Temel seviyede öbeklerden başlayarak orta seviyede ise cümlelerdeki kelimeleri yakın anlamlılarıyla değiştirerek yazmak yakın anlamlı kelimelerin öğretimi için çok etkili bir alıştırma olabilir.

5. Tahmin etme: Ünite içinde öğretilen kelimelerin tanımı vererek öğrencilerden onları tahmin etmeleri istenebilir. Bu alıştırmada öğretmen tanıtımda yakın anlamlı kelimeler arasındaki farka değinebilir ve böylece onu öğrencilere oyun şeklinde öğretebilir.

6. Anlambirimcik analizi: İlk olarak yakın anlamlı kelimelerin öğretiminde farkı anlatabilmek için başvurulmuş bir yöntem olarak kullanılabilir. Tablo doldurulduğunda ve fark anlatıldığında ise alıştırmaya dönüştürülebilir.

7. Zıt anlamlısını yazma: yakın anlamlı kelimeler için zıt anlamlısını bulma alıştırması onların arasındaki farka dikkat çekmek için faydalı bir araçtır. Ancak her yakın anlamlı kelime çifti veya zinciri için uygun olmayabilir.

Yüksek (B2 ve C1) seviyesinde yakın anlamlı kelimelerin öğretimi için esas olarak kullanılabilecek alıştırmalar aşağıda sıralanmıştır:

1. Temel ve orta seviyeleri için önerilerin alıştırmaların hepsi.
2. Paralel metin yazma: yakın anlamlı kelimeleri kullanarak verilen metni yeniden yazmak ve sonra tartışma şeklinde karşılaştırmak.
3. Beyin fırtınası: yakın anlamlı kelimeler arasındaki farklılıklar kriterleri öğretilirken bu alıştırma farklı halleri alabilir. Öğrencileri dil üzerine düşünmeye ve fikirlerini açık söylemeye teşvik etmek geliştirici etkiye sahiptir.
4. Yaratıcı alıştırmalar: şiir, deneme, kompozisyon, küçük hikaye yazmak, rol çözümleyip canlandırmak, şarkı söylemek ve hatta yaratıcı videolar çekmek gibi etkinlikler yakın anlamlı kelimelerin öğretiminde başarıyla kullanılabilir.
5. Proje alıştırmaları: ileri düzeyde öğrencilere dille ilgili ve özellikle yakın anlamlı kelimelerle ilgili ödevler verilebilir. Bu ödevler öğrencilerin bir araştırma, bir deney,

gözlem vs. yapmaya teşvik etmelidir ve dil hakkındaki farkındalık seviyesini yükseltmelidir.

6. Sınıf içi metadil çalışmaları: öğrencilerle beraber dil üzerine bazı makaleleri ve araştırmaları tartışmak. Üniversite hayatına hazırlık olarak da kabul edilebilen bu etkinlik ilk başta öğrencileri zorlayabilir ancak zamanla onlara farkındalık kazandırarak onların akademik Türkçesine ve genel Türkçe bilgisine katkı sağlayacaktır.

7. Kelime haritasını oluşturmak: bu alıştırma anlambilimsel bir teknik olarak orta düzeyden itibaren kullanılabilir. Kelimenin anlamsal alanını araştırıp onun yakın anlamlılarını, zıt anlamlılarını vs. tespit etmek gerekir. Sonra yakın anlamlı kelimeler için çıkartılan böyle haritaları sınıfta karşılaştırmak ve üzerinde tartışma yapmak mümkündür.

Yukarıda sıralanmış olan alıştırmalar listeleri genişletilebilir ve öğretmenin görüşüne, dersin ihtiyaçlarına ve öğrencilerin dil seviyesine göre uyarlanabilir. Önemli olan alıştırma düşünürken onun dersin amacına uygun, yaratıcı ve eğlenceli olmasını sağlamak, sonra ise sonuçları kontrol etmek gerekmektedir.

Araştırma sırasında genel olarak yabancı dil olarak Türkçede farklı alanlardaki sözlüklerin ve araştırmaların az olması tespit edilmiştir. Hem yakın anlamlı kelimelerin öğretimi hem de genel kelime öğretimi için gerekli olan sözlükler bulunmamaktadır. Bu doğrultuda gelecek araştırmalar için konu olarak aşağıdaki temalar önerilmektedir: kelimelerin çağrışımları, yakın ve zıt anlamlıları, eş dizimlileri. Böyle araştırmalarda elde edilecek bilgiler, sonradan ilgili sözlüklerin oluşturulmasında kullanılabilir. Daha derin ve kapsamlı anlambilimsel ve sözlükbilimsel çalışmaların yapılması tavsiye edilmektedir, çünkü bugünlerde yabancı dil olarak Türkçenin öğretiminde en eksik taraflar bunlardır. Multidisipliner (özellikle dilbilim, pedagoji ve psikolojiyi kapsayan) araştırmaların olmaması ciddi bir şekilde Türkçenin yabancı bir dil olarak öğretimini etkilemektedir. Yabancı kaynaklar Türkçeye sadece bir derecede uyarlanabilir ve bundan dolayı alanda kendi araştırmacılarının çalışmalarına ihtiyaç duyulmaktadır.

KAYNAKÇA

- Açık, F. (2013). *Temel Türkçe (A1/A2) için Söz Dağarcığı Tespit Denemesi. Abdurahman Güzel için Armağan Kitabı*. Ankara: Akçağ.
- Admoni, V.G. (1979). *Struktura grammaticheskogo znacheniya i ego status v sisteme yazyka truktura predlozheniya i slovosochetaniya v indoevropejskih yazykah*. L.
- Ağakay, M.A. (1956). *Türkçe’de Yakın Anlamli Kelimeler Sözlüğü*. Ankara: TDK.
- Akarsu, B. (1998). *Wilhelm von Humbolt’da Dil-Kültür Bağlantısı*. İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
- Akdemir, M. (2009). Dilin ‘Konuşulan Dil’ İçin Anlamı. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13 (2), 97-103.
- Aksan, D. (1974). Eşanlamlılık Sorunu ve Türk Yazı Dilinin Eskiliğinin Saptanmasında Eşanlamlardan Yararlanma. *Türkoloji Dergisi*, 6 (1).
- Aksan, D. (1999): *Anlambilim (Anlambilim Konuları ve Türkçenin Anlambilimi)*. Ankara: Engin Yay.
- Aksan, D. (2000). *Her Yönüyle Dil – Ana Çizgileriyle Dilbilim*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Aksan, D. (2006). *Türkçenin Zenginlikleri İncelikleri*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Aksan, D. (2015a). *Türkçenin Sözvarlığı*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Aksan, D. (2015b). *Türkiye Türkçesinin Dünü, Bugünü, Yarını*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Aksan, M. Ve Aksan, Y. (2014). *Frequency effects in Turkish: A Study on Multi-word Units*. İnternet erişimi: <http://www.mersindilbilim.info/wp-content/uploads/2014/11/ICTL2014-Abstract-.pdf>
- Akyol, H. (1997). Kelime öğretimi. *Millî Eğitim*, 134, 46-47.
- Allen, V. F. (1983). *Techniques in Teaching Vocabulary*. New York: Oxford University Press.

- Altıkulaçoğlu, S. (2010). Yabancı dil sınıflarında eşdizimli sözcük öğretimi ve anadilinin rolü. *Dil Dergisi*, 148, 37-52.
- Anderson, R. C., Freebody, P. (1981). Vocabulary knowledge. In *Comprehension and Teaching: Research Reviews* (J. Guthrie, Ed.), (ss. 77-117). Newark, DE: International Reading Association.
- Apresyan, Y.D. (1974). *Leksicheskaya semantika*. M.: Hayka.
- Apresyan, Y.D. (1995). *Izbrannye trudy. Integralnoe opisanie yazyka i sistemnaya leksikografiya. T. II*. M.
- Arbekova, T.İ. (1977). *Leksikologiya anglijskogo yazyka*. M.
- Atabay, N., Kutluk, İ. vd. (1983). *Sözcük Türleri*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Babenko, N.G. (1997). *Okkazionalnoe v hudozhestvennom tekste. Strukturnosemanticheskij analiz*. Калининград.
- Barannikova, T.V. (2013). Klassifikacii sinonimov: opyt logicheskogo analiza. *Vestnik dagestanskogo nauchnogo centra*, 48, 82–87.
- Başutku, S. (2018). *Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde B1 Düzeyinde Kelime Öğretimi*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Başkent Üniversitesi, Ankara.
- Bayram, N. ve Cin, M. (2010). Akarsu, Dere, Çay ve Irmak Kavramlarının İncelenmesi ve Öğretimlerine Yönelik Öneriler. *The Black Sea Journal of Social Sciences*, 2, 97-114.
- Beanveniste, E. (1965). Urovni lingvisticheskogo analiza. *Novoe v lingvistike*, 4. M.
- Benveniste, E. (1995). *Genel Dilbilim Sorunları*, (E. Öztokat, Çev.), İstanbul: YKY.
- Beregovskaya, E.M. (1962). Ob opredelenii sinonimov. *Voprosy teorii i metodiki prepodavaniya anglijskogo i nemeckogo yazykov*, 19, 18–23.
- Bloomfield, L. (1933). *Language*. New York: Holt, Rinehart & Winston.
- Boz, E. (2012). *Türkiye Türkçesinde Sözcük Türlerinin Sözlüksel ve Dil bilgisel Anlamsal İşlevli Tasnif Denemesi*. Pamukkale Üniversitesi, V. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu, Denizli.
- Bragina, A.A. (1986). *Sinonimy v literaturnom yazyke*. M.

- Büyükikiz, K. K., Hasırcı, S. (2013). Yabancı Dil Olarak Türkçenin Öğretiminde Sözcük Öğretimi Üzerine Bir Değerlendirme. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10 (21), 145-155.
- Carter, R. (1987). *Vocabulary*. London: Allen&Unwin Publishers Ltd.
- Chierchia, G. and McConnel-Ginet, S. (1990). *Meaning And Grammar: An Introduction To Semantics*. Cambridge: MIT Press.
- Collinson, W.E. (1939). Comparative synonymics: some principles and illustrations. *Transactions of the philological society*.
- Corson, D. J. (1995). *Using English words*. Dordrecht: Kluwer Academic Publishers.
- Cruse, A. D., (1986). *Lexical Semantics*. Cambridge University Press.
- Cruse, A. D., (2000). *Meaning in Language: An Introduction to Semantics and Pragmatics*. Oxford: Oxford University Press.
- Çekin, A. ve Gören, M. (2013). Dil Bilimi ve Kelime Semantiğinde Bazı Türkçe Kelimelerin Çeşitli Anlam Değişimleri. *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum*, 2 (4).
- Çelikkaya, Ş. (2012). Almanca öğretmeni adaylarının sözcük öğreniminde kullandıkları öğrenme stratejileri. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 28, 71-76.
- Çoban, İ. ve Polatcan, F. (2020). Eş anlamlı kelime öğretimi açısından Fakir Baykurt'un Eşekli Kütüphaneci romanı. *Rumelide Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, Ö7, (224-236).
- Delice, İ. (2012). Sözcük türleri nasıl tasnif edilmelidir? *Turkish Studies*, 7 (4), 27-34.
- Demir, G. Y. (2015). *Sosyal bir fenomen olarak dilin belirsizliği*. İstanbul: ithaki
- Demircan, Ö. (1983). Sözcük öğretimi ve Türkçe-İngilizce sözcük yapım türleri üzerine bir karşılaştırma, *Türk Dili. Dil Öğretimi Özel Sayısı*, 379-380, 146-159.
- Demirekin, M. ve Evat, Y. (2013). *Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Kelime Ve Kelime Grupları Düzeyinde Eşdeğerlik Sorunları*. 6. Uluslararası Türkçenin Eğitimi-Öğretimi Kurultayı 04-06 Temmuz 2013, Niğde.

- Demirel, M. V. (2013). Yabancı dil olarak Türkçe öğrenenlere kelime öğretiminde farklı kelime gruplarının kullanımının etkisi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 2 (4), 286-299.
- Demirezen, M. (1991). Türkçeye İngilizceden Geçen Sözlükler ve Eş Anlamlılık. *Dilbilim araştırmaları*, 2, 133-136.
- Doğan, Y. (2014). Yabancılar Türkçe kelime öğretiminde market broşürlerinden yararlanma. *Journal of Language and Linguistic Studies*, 10 (1), 89-98.
- Duman, M.A. (2015). *Dilde Belirsizlik ve Eş Anlamlılık*. İstanbul: Litera Yayıncılık.
- Ergin, M. (1986). *Türk Dil Bilgisi*. İstanbul: Boğaziçi Yayınları.
- Ersoylu, H. (2001). Eş Anlamlılık mı, Yabancı Kaynaklı Karşılık Oluş mu? *Türk Dili*, 591, (250-266).
- Fries, Ch. (1962). *Znachenie i lingvisticheskiy analiz. Novoe v lingvistike*, 2. M.
- Göçen, G. (2015). *Yabancılar İçin Hazırlanan Türkçe Ders Kitaplarındaki Söz Varlığı İle Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğrenenlerin Yazılı Anlatımlarındaki Söz Varlığı*. Basılmamış Doktora Tezi. Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- Göz, İ. (2003). *Yazılı Türkçenin Kelime Sıklığı Sözlüğü*. Ankara: TDK Yayınları.
- Graves, K. (2000). *Designing Language Courses: A Guide For Teachers*. Kanada: Heinle & Heinle.
- Günay, D. (2007). *Sözcükbilime Giriş*. İstanbul: Multilingual.
- Harmer, J. (1991). *The practice of English language teaching*. London: Longman.
- Harris, R. (1973). *Synonymy and Linguistic Analysis*. Toronto: University of Toronto Press.
- Hatch, E. and Brown, C. (1995). *Vocabulary, Semantic and Language Education*. Australia: Cambridge University Press.
- Hatipoğlu, V. (1970). Eş Anlamli Sözcükler Var Mıdır? *Türk Dili*, 23, (229).
- Hengirmen, M. (2003). *Türkçe Dil Bilgisi*. Ankara: Engin yay.

- İhtiyaryer, B. (2018). *Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Görev Odaklı Yaklaşım Açısından Kelime Öğretimi*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- İlmer, K., Kocaman, A. vd. (2011). *Dilbilim terimleri sözlüğü*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.
- Jackson, H. (1988). *Words and their meaning*. New York: Longman.
- Karaulov, Y.N. (1976). *Obshaya i russkaya ideografiya*. M.
- Katz, J.J. (1972). *Semantic Theory*. New York: Harper And Row
- Kıran, Z., Eziler Kıran, A. (2013). *Dilbilime Giriş (Dilbilgisinden Dilbilime)*. Ankara: Seçkin Sosyal Bilimler.
- Kobozeva, İ.M. (2012). *Lingvisticheskaya semantika*. M.: Knizhnyj dom LIBROKOM.
- Koduhov, V.İ. (1974). *Obshee yazykoznanie*. M.
- Kolshanski, G.V. (1980). *Kontekstnaya semantika*. M.
- Korkmaz, Z. (2010). *Grammer Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Kozhina, M.N. (1983). *Stilistika russkogo yazyka*. M.
- Kurudayıoğlu, M. (2005) Kelime Hazinesi Çalışmaları Açısından Kelime Kavramı Üzerine Bir Değerlendirme. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25 (2), 293-307.
- Leech, G. (1981). *Semantics The Study Of Meaning*. Harmondsworth: Penguin Books.
- Leontyev, A.A. (1971). *Psihologicheskaya struktura znacheniya. Semanticheskaya struktura slova*. M.: Nauka.
- Lyons, J. (1968). *Introduction to Theoretical Linguistics*. Cambrige: Cambrige University Press.
- Lyons, J. (1983). *Kuramsal Dilbilime Giriş* (A. Kocaman, Çev.). Ankara: TDK Yayınları.
- Lyons, J. (1995). *Linguistic Semantics: An Introduction*. Cambridge: Cambridge University Press.

- Martinet, A. (1998). *İşlevsel Genel Dilbilim* (B. Vardar, Çev.). İstanbul: Multilingual Yayınları.
- Martinet, A. (1960). *Princip ekonomii v foneticheskikh izmeneniyah: Problemy diahronicheskoy fonologii*. Moskva: Izd-vo inostr. lit.
- Meara, P. (1990). A note on passive vocabulary. *Second Language Research*, 6 (2), 150-154.
- Memiş, M.R. (2018). *Yapım Eki Öğretiminin Türkçeyi Yabancı Dil Olarak Öğrenenlerin Kelime Hazinesi, Kelime Türetme Becerisi Ve Okuduğunu Anlama Becerisi Üzerindeki Etkisi*. Basılmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Morris, Ch.U. (1983). Osnovaniya teorii yazykov. *Semiotika*, (Pod red. Yu.S. Stepanova), 37-90. M.
- Nation, I. S. P. (1990). *Teaching and Learning Vocabulary*. New York: Newbury.
- Nation, P. (2001). *Learning Vocabulary In Another Language*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Nayda, E.A. (1962). Analiz znachenij i sostavlenie slovarej. *Novoe v lingvistike*, 2. M.
- Nikitin, M.V. (1983). *Leksicheskoe znachenie slova*. M.
- Novikov, L.A. (1982). *Semantika russkogo yazyka*. M.
- Novikova, M.G. (2010). Istoriya i sushnost slova. *Vestnik MGOU. Lingvistika*, 6, 23-27.
- Ölker, G. (2011). Sözlük Türleri ve Kelime Sıklığı Sözlüğü Üzerine. *Dil Araştırmaları*, 9, 45-60.
- Özbal, B. (2019). *Yabancı Dil Olarak Türkçe Ders Kitaplarında Alıştırmaların İncelenmesi: A1-A2 Düzeyi*. Basılmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Palmer, F. R. (1976). *Semantics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Piltin, Ş. (2008). *Türkçede Eş Anlamlılık*. Basılmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Potebnia, A.A. (1958). *Iz zapisok po russkoj grammatike*. M.
- Rakhmanov, L.I. (1983). *Nemecko-russkij slovar sinonimov*. M.

- Riemer, N. (2010). *Introducing Semantics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Saussure, F. de. (1977). *Trudy po yazykoznaniyu*. M.
- Saussure, F.de. (1998). *Genel Dilbilim Dersleri* (B. Vardar, Çev.). İstanbul: Multilingual.
- Scherba, L.V. (2008). *Yazykovaya sistema i rechevaya deyatel'nost*. M.: Izdatel'stvo LKI / URSS.
- Schmitt, N. (1997). Vocabulary Learning Strategies. In N. Schmitt & M. Mc. Carthy (Eds.). *Vocabulary: Description, Acquisition and Pedogogy* (ss. 199-228). Cambridge: Cambridge University Press.
- Schmitt, N. (2012). *Vocabulary in Language Teaching*. The United States of America.
- Serçe, H. ve Sünbül, A. M. (2015). *Dil Öğrenme Stratejileri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Shahmatov, A.A. (2009). *Sintaksis russkogo yazyka*. M.: Izdatel'stvo LKI/URSS.
- Shmelev, D.N. (1973). *Problemy semanticheskogo analiza leksiki*. M.
- Skalichka, V. (1967). Assimetrichnyj dualizm yazykovykh edinic. *Prazhskij lingvisticheskij kruzhok*. M.
- Stanojević, M. (2009). Cognitive Synonymy: A General Overview. *Facta Universitatis Series: Linguistics and Literature*, 7, (2), 193 – 200.
- Sternin, I.A. (1985). *Leksicheskoe znachenie slova v rechi*. Voronezh.
- Sumruk, H. (2019). *Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Etkileşim Ve Konuşma Çözümlemesi Yöntemiyle Kelime Öğretimi: A2 Düzeyi*. Basılmamış Yüksek Lisans, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- TELC. (2013). *Diller için Avrupa ortak öneriler çerçesi: öğrenim, öğretim ve değerlendirme*. Frankfurt: Telc GmbH.
- Thibault, P. J. (1997). *Re-reading Saussure/ The Dynamics of Signs in Social Life*. London: Routledge.
- Thornbury, S. (2002). *How to Teach Vocabulary*. Harlow: Pearson.
- Türk Dil Kurumu (2011). *Türkçe Sözlük* (11. Baskı). Ankara: TDK Yayınları.

Türk Dil Kurumu Sözlükleri. 10 Temmuz 2019 tarihinde http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&view=bts&kategori1=veritbn&kelimesec=335124 adresinden erişildi.

Ufimtseva, A.A. (1980). *Semantika slova. Aspekty semanticheskikh issledovanij*. M.

Ullmann, S. (1962). *Semantics: An Introduction to the Science of Meaning*. Oxford: Barnes & Noble.

Ullmann, St. (1963). *The Principles of Semantics*. Oxford.

Vandewalle, J. (1999). Pratik Türkçe Öğretiminde Karşılaşılan Bazı Sorunlar ve Çözümleri. *A.Ü TÖMER Dil Dergisi*, 82, 6-14.

Vandries, J. (2004). *Yazyk. Lingvisticheskoe vvedenie v istoriyu*. M.: URSS.

Vardar, B. (2002). *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Multilingual Yayınları.

Varpahovich, L.V. (2003). *Lingvistika v tablicah i shemah*. Minsk: OOO Novoe znanie.

Vasilyev, L.M. (1967). Problema leksicheskogo znacheniya i voprosy sinonimii. *Leksicheskaya sinonimiya*, 16–26.

Vasilyev, L.M. (2012). *Sovremennaya lingvisticheskaya semantika*. M.: Knizhnyj dom 'Librokom'.

Vinogradov, V.V. (1977). *Izbrannye trudy. Leksikologiya i leksikografiya*. M.

Vinogradov, V.V. (1986). *Russkij yazyk. Grammaticheskoe uchenie o slove*. M.

Vygotski, L.S. (2008). Myshlenie i rech. V *Psihologiya myshleniya. Hrestomatiya po psihologiya* (Pod red. Yu.B. Gippenrejter i dr.), 498-508. M.

Wilkins, D. (1972). *Linguistics in language teaching*. Cambridge: CPU.

Wray, A. (2001), *Formulaic Language and the Lexicon*. Cambridge: Cambridge University Press.

ЕК 1. RUSÇA KAYNAKÇA

- Адмони, В. Г. (1979). *Структура грамматического значения и его статус в системе языка структура предложения и словосочетания в индоевропейских языках*. Л.
- Апресян, Ю.Д. (1974). *Лексическая семантика*. М.: Наука.
- Апресян, Ю.Д. (1995). *Избранные труды. Интегральное описание языка и системная лексикография. Т. II*. М.
- Арбекова, Т.И. (1977). *Лексикология английского языка*. М.
- Бабенко, Н.Г. (1997). *Окказиональное в художественном тексте. Структурносемантический анализ*. Калининград.
- Баранникова, Т. Б. (2013). Классификации синонимов: опыт логического анализа. *Вестник дагестанского научного центра*, 48, 82–87.
- Бенвенист, Э. (1965). Уровни лингвистического анализа. *Новое в лингвистике*, 4, М.
- Береговская, Э.М. (1962). Об определении синонимов. *Вопросы теории и методики преподавания английского и немецкого языков*, 19, 18–23.
- Брагина, А.А. (1986). *Синонимы в литературном языке*. М.
- Вандриес, Ж. (2004). *Язык. Лингвистическое введение в историю*. М.: URSS.
- Варпахович, Л.В. (2003). *Лингвистика в таблицах и схемах*. Минск: ООО Новое знание.
- Васильев, Л.М. (1967). Проблема лексического значения и вопросы синонимии. *Лексическая синонимия*, 16–26.
- Васильев, Л.М. (2012). *Современная лингвистическая семантика*. М.: Книжный дом «Либроком».
- Виноградов, В.В. (1977). *Избранные труды. Лексикология и лексикография*. М.
- Виноградов, В.В. (1986). *Русский язык. Грамматическое учение о слове*. М.

- Выготский, Л.С. (2008). Мышление и речь. В *Психология мышления. Хрестоматия по психологии* (Под ред. Ю.Б. Гиппенрейтер и др.), 498-508. М.
- Караулов, Ю.Н. (1976). *Общая и русская идеография*. М.
- Кобозева, И.М. (2012). *Лингвистическая семантика*. М.: Книжный дом ЛИБРОКОМ.
- Кодухов, В.И. (1974). *Общее языкознание*. М.
- Кожина, М.Н. (1983). *Стилистика русского языка*. М.
- Колшанский, Г.В. (1980). *Контекстная семантика*. М.
- Леонтьев, А.А. (1971). *Психологическая структура значения. Семантическая структура слова*. М.: Наука.
- Мартине, А. (1960). *Принцип экономии в фонетических изменениях: Проблемы диахронической фонологии*. Москва: Изд-во иностр. лит.
- Моррис, Ч.У. (1983). Основания теории языков. *Семиотика*, (Под ред. Ю.С. Степанова), 37-90. М.
- Найда, Е.А. (1962). Анализ значений и составление словарей. *Новое в лингвистике*, 2. М.
- Никитин, М.В. (1983). *Лексическое значение слова*. М.
- Новиков, Л.А. (1982). *Семантика русского языка*. М.
- Новикова, М.Г. (2010). История и сущность слова. *Вестник МГОУ. Лингвистика*, 6, 23-27.
- Потебня, А.А. (1958). *Из записок по русской грамматике*. М.
- Рахманов, Л.И. (1983). *Немецко-русский словарь синонимов*. М.
- Скаличка, В. (1967). Ассиметричный дуализм языковых единиц. *Пражский лингвистический кружок*. М.
- Соссюр, Ф. де. (1977). *Труды по языкознанию*. М.
- Стернин, И.А. (1985). *Лексическое значение слова в речи*. Воронеж.

Уфимцева, А.А. (1980). *Семантика слова. Аспекты семантических исследований*. М.

Фриз, Ч. (1962). Значение и лингвистический анализ. *Новое в лингвистике*, 2. М.

Шахматов, А.А. (2009). *Синтаксис русского языка*. М.: Издательство ЛКИ/URSS.

Шмелев, Д.Н. (1973). *Проблемы семантического анализа лексики*. М.

Щерба, Л.В. (2008). *Языковая система и речевая деятельность*. М.: Издательство ЛКИ / URSS.

EK 2. ETİK KURUL İZİN MUAFİYETİ FORMU

 HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ TEZ ÇALIŞMASI ETİK KURUL İZİN MUAFİYETİ FORMU	
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA	
Tarih: 04/08/2023	
Tez Başlığı: Yabancı Dil Olarak Türkçede Yakın Anlamlı Kelimelerin Öğretimi Yukarıda başlığı/konusu gösterilen tez çalışmam: 1. İnsan ve hayvan üzerinde deney niteliği taşımamaktadır, 2. Biyolojik materyal (kan, idrar vb. biyolojik sıvılar ve numuneler) kullanılmasını gerektirmemektedir. 3. Beden bütünlüğüne müdahale içermemektedir. 4. Gözlemsel ve betimsel araştırma (anket, ölçek/skala çalışmaları, dosya taramaları, veri kaynakları taraması, sistem-model geliştirme çalışmaları) niteliğinde değildir. Hacettepe Üniversitesi Etik Kurullar ve Komisyonlarının Yönergelerini inceledim ve bunlara göre tez çalışmamın yürütülebilmesi için herhangi bir Etik Kuruldan izin alınmasına gerek olmadığını; aksi durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim. Gereğini saygılarımla arz ederim.	
04/08/2023	
Adı Soyadı: Viktoryia TRUSHKO Öğrenci No: N15148814 Anabilim Dalı: Türkiyat Araştırmaları Programı: Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Statüsü: ☐ Y.Lisans ☒ Doktora ☐ Bütünleşik Dr.	
<u>DANIŞMAN GÖRÜŞÜ VE ONAYI</u> Uygundur _____	
Telefon: 0-312-2976771 Faks: 0-3122977171 E-posta: turkiyat@hacettepe.edu.tr	

EK 3. ORJİNALLİK RAPORU

 HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ YÜKSEK LİSANS/DOKTORA TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU	
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞINA,	
Tez Başlığı: Yabancı Dil Olarak Türkçede Yakın Anlamlı Kelimelerin Öğretimi Yukarıda başlığı/konusu gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 295 sayfalık kısmına ilişkin, 04/05/2023 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezin benzerlik oranı % 4'tür. Uygulanan filtrelemeler: 1- Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç, 2- Kaynakça hariç 3- Alıntılar hariç/dâhil 4- 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim. Gereğini saygılarımla arz ederim.	Tarih: 04/08/2023 04/08/2023
Adı Soyadı: Viktoryia TRUSHKO Öğrenci No: N15148814 Anabilim Dalı: Türkiyat Araştırmaları Programı: Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Statüsü: ☐ Y.Lisans ☒ Doktora ☐ Bütünleşik Dr.	
<u>DANIŞMAN ONAYI</u> UYGUNDUR _____	

EK 4. TURNİTİN BENZERLİK İNDEKSİ

Yabancı Dil Olarak Türkçede Yakın Anlamalı Kelimelerin Öğretimi

ORJİNALLİK RAPORU

% 4	% 4	% 1	% 1
BENZERLİK ENDEKSİ	İNTERNET KAYNAKLARI	YAYINLAR	ÖĞRENCİ ÖDEVLERİ

BİRİNCİL KAYNAKLAR

1	www.ijlet.com İnternet Kaynağı	% 1
2	dunyadiliturkce2017.inonu.edu.tr İnternet Kaynağı	% 1
3	acikbilim.yok.gov.tr İnternet Kaynağı	<% 1
4	dspace.ankara.edu.tr İnternet Kaynağı	<% 1
5	www.openaccess.hacettepe.edu.tr:8080 İnternet Kaynağı	<% 1
6	acikerisim.aku.edu.tr İnternet Kaynağı	<% 1
7	tr.encyclopedia-titanica.com İnternet Kaynağı	<% 1
8	openaccess.hacettepe.edu.tr:8080 İnternet Kaynağı	<% 1
9	www.researchgate.net İnternet Kaynağı	<% 1